

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Titulus XXIV. Comparatio Collectionum Juris Antiquarum cum
Collectionibus contentis in Corpore Juris, & istarum inter se.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

copis conqueruntur, Congregatio Epistolâ suâ hoc Episcopo significat, mittitur ad eum Exemplum supplicationis adversus ipsum oblatâ; responsum ab hoc acceptam discutit Congregatio; an satisfaciatur ab facti cognitionem; si minus à Metropolitanano necessariam explicationem sciscitatur. Eâdem methodo utitur, cum Regulares de Superiore suo immediato conqueruntur, querela ad hunc Superiorem mittitur, & cum ejus responsum non sufficit, Congregatio à Procuratore Generalis Ordinis Romæ vulgò commoranti veritatem investigat. Jam verò cum sola quaestio Juris decidenda superest, eam decedit, decisionemque suam à Praefecto & Scribâ ritè subscriptam, mittit ad eos, quorum interest. Neque in hac Congregatione, neque in cæteris à Cardinalibus solum constantibus admittitur recusatio ob suspicionem.

Hæc Congregatio semel in singulis hebdomadis die Veneris cogitur, in Palatio Apostolico.

Congregatio Rituum, quæ sola inter Congregationes augustò titulo *Sacra* decoratur, hodiè non est eadem cum Congregatione de Canonisatione Sanctorum: conjunctim tamen de utraque loquemur, quoniam officium posterioris ad priorem olim pertinebat, ambæque versantur in iis, quæ Ritus, Cerimonias, Officium Divinum spectant, cum hæc omnia in Canonisatione Sanctorum reperiantur. Sed cum Congregatio Rituum Congregatione Canonisationis Sanctorum, quæ est extensio ipsius, non solum antiquior sit, verum etiam plures quam hæc habeat facultates; de utraque agendo, à Congregatione Rituum exordiemur: circa quam observabimus, eam à SIXTO V. fuisse institutam, ut incumberet 1. Conservationi veterum Cerimoniarum in Missis, Officiis Divinis, administratione Sacramentorum atque in cæteris, quæ ad Officium Divinum pertinent in universo Orbe Christiano, in Omnibus Ecclesiis, & in ipsâ Capellâ Pontificiâ: 2. Instaurationi ipsarum in locis, ubi neglectæ fuissent; 3. Emendationi earum, quæ depravatæ sunt. 4. Correctioni Librorum Cerimonialium, Missalium, Pontificalium, Breviariorum 5. Examine Officiorum. SS. Patronorum & Concessioni licentiæ ipsa recitandi, consulto tamen prius Pontifice, largiendâ: 6. Denique iis, quæ ad Canonisationem Sanctorum, celebrationemque Festorum pertinent, ut omnia ritè decenterque fiant.

Numerus Cardinalium hujus Congregationis olim definitus erat, & Quinarius: hodie plures aut pauciores sunt, ad Pontificium nutum. Plures Prælati in eâ sunt conscripti, quorum unus est Scriba, & aliquot Professores Theologiæ, Magister Sacri Palatii, & plures Cerimoniarum Præfecti Pontificii. Ad eam sæpè feruntur quaestiones circa præfessionem, aliove honores in Processionibus aliisque Cerimoniis Ecclesiasticis; circa jus sepeliendi defunctos, & Sacra perficiendi in Sepulturis; sed illas remittit ad Congregationem de Episcopis & Regularibus, quæ eas eâdem methodo, quâ reliquas sibi competentes, decedit: in utraque servatur idem stylus, vel forma, ad decisionem, ejusque communicationem partibus, quarum interest, faciendam.

Congregatio Canonisationis Sanctorum, quam diximus esse extensionem Congregationis Rituum, ab eâ differt, non solum numero personarum, quibus constat, sed etiam methodo procedendi & conveniendi; in his enim omnibus capitibus extraordinaria est. 1. Præter Cardinales & Prælatos, qui reperiuntur in alterâ, hæc Promotorem Fidei habet, atque Assessores, qui sunt tres vetustiores Rotæ Auditores, qui tanquam eruditi Canonistæ interfunt; unum è Protonotariis participantibus, alios Theologos, qui Consultorum vice funguntur, aut Qualificatorum; Medicos & Philosophos, qui discutiunt, an Miracula Sanctis adtributa sint vera Miracula.

2. Probationibus omninò ac maturè discussis in Congregatione, præparatoque negotio Canonisationis, cogitur Congregatio solemnior coram Pontifice,

qui collectis Congregationis Suffragiis, Decretum Beatificationis pronuntiat, vel concessionis cultus specialis in quadam Ecclesiâ, vel Oratorio: tum aliud fit scrutinium in Consistorio pleno secreto. Denique, celebratur Consistorium solemnius, in quo coeunt omnes Archiepiscopi atque Episcopi Romæ degentes, quorum post sententiam velut in Concilio Prælatorum, Pontifex, requirente Promotore Fidei, Decretum Beatificationis pronuntiat sic conceptum. *In honorem SS. Trinitatis, exaltationem Fidei Catholicae & Christianae Religionis profectum decernimus & definimus auctoritate ejusdem Dei omnipotentis Patris, Filii, & Spiritus Sancti & D. D. Petri & Pauli, de consilio Fr. n. N. bonæ memoriæ visum esse Sanctum & inscribendum esse Catalogo SS. cui illum inserimus.* Solemnitatis ergo causâ tantum queruntur vota Archiepiscoporum & Episcoporum, qui in Consistorium admittuntur, postò quòd à probationum examine abfuerint. Omittimus hic quod suppeditat Corpus Juris circa Canonisationem Sanctorum, quod colligetur & ordinabitur in Tractatu de *Officiis Divinis ac Festis.*

TITULUS XXIV.

Comparatio Collectionum Juris Antiquarum cum Collectionibus contentis in Corpore Juris, & istarum inter se.

CAPUT PRIMUM.

Collectionis GRATIANI quæ vocatur Concordia Canonum discordantium, cum cæteris Collectionibus CORPORIS JURIS, Collatio, in quâ illius cum his similitudo, ac dissimilitudo observatur.

Necessaria videtur proposita Collatio, ut perspicuè observentur vitia singularum Collectionum earumque, ut ita dicam, perfectiones, & numeri, quibus aliæ aliis antecellunt. Cognitis earum vitiis, pravi eorum effectus præcaventur: plenius autem intellectus earum perfectionibus & numeris, quibus aliæ supra cæteras eminent, unicuique operi, prout absolutionis atque utilitatis ejus idem movent, incumbitur, fructusque operæ respondent.

Quoniam hoc argumentum à pluribus pertractatum fuit, quoad rationum momenta remittimus ad Auctores melioris notæ. Tales sunt ANT. AUGUSTINUS, de *Emend. Gratiani* Edit. Balusianæ: Item in *Prefatione* suæ Editionis *Veterum Decretalium*, nec non in *Prefatione* suæ Editionis *Pœnitentialium*: BOETIUS Epò de *jure sacro*: FRANCISCUS FLORENS in suâ *Dissertatione, de Origine, Arte & Auctoritate Juris Canonici*, & in *Prefatione de Metodo & Auctoritate Collectionis Gratiani*: GONZALEZ in suis in *Decretales* Commentariis: denique VAN ESPEN in *Dissertatione Proemiali* sui brevis in *Gratianum* Commentarii: remittimus, inquam, ita, ut annotemus ea, in quibus ab eis dissentimus sive in hac Collectione, sive in observationibus specialibus circa singulas Collectiones. A Collectionum discrimenibus exordiemur, quoniam ea scitu maxime sunt necessaria.

SECTIO I.

DISCRIMEN I. ab AUTORITATE sumptum.

GRATIANUM à seipso publicam auctoritatem Collectioni suæ tribuere non potuisse, ignorat nemo. Privatus is fuit, professione Monachus, qui nullam habuit dignitatem, condendarum Legum jus sibi tribuentem. Constare videtur, nullum Pontificem eam confirmavisse, velut normam eam proponendo, sive in Judiciis, sive in Scholis. Nullum testimonium fide dignum afferri potest, quo hæc confirmatio certa fiat

fiat. Mos legendi *DECRETUM Gratiani* in Scholis, illudque in Judiciis laudandi, confirmatum illud fuisse non probat. Lecta fuit in Scholis *Pannonia*, sive *Pannormia*, ante *Decretum Gratiani*: nihilominus hanc autoritate publicâ semper caruisse omnes consentiunt. Laudantur in Judiciis privatorum Magistrorum opera, sicut laudantur Leges, cum hoc discrimine, quod Leges approbatae, si claræ, disertæ ac congruæ sint, litem dirimant, Doctorum verò testimonia ad earumdem Legum interpretationem tantum inferviant, nec ipsa majoris penduntur, quam eorum scientia, partaque ex eruditione fama poscunt & merentur: neque ad decisionem illa inclinant, nisi quia præsumitur Autores, à quibus eruntur, melius intellexisse Leges, quam cæteros, qui laudari etiam possent.

Gratianus, ut bonus Interpret Canonum spectatur, quoad Casus, in quibus aliquid à se ipso dicit, eumque ut talem, pro merito, sequimur: quoad cætera, ponderantur Collectanea ejus, & quæ ipsis intrinseca est autoritas, datur. Si Textus à Concilio Generali, vel à Pontifice sit acceptus, recipitur ut Lex universalis; si à Concilio Particulari sit desumptus, accipitur ut vigens in districtu Patrum, qui Synodum celebrarunt; nisi in aliis Regionibus approbatus sit: quoad Textus, qui à Patribus, aliisque Autoribus Ecclesiasticis sumuntur, si vim ad decisionem in Judiciis non habent, nisi deficient Canones à Conciliis, Pontificibus aut Episcopis desumpti, juxta *can. 1. Dist. XX.* qui has observationes confirmat. Extrâ hunc casum, ultimi generis Textus non nisi ut adminiculum in Judicio spectantur. Quod de Canonibus à Conciliis, Pontificibus atque Episcopis desumptis diximus, extendi debet ad Leges Civiles à *Gratiano* etiam relatas, quæ in ejus Collectione, vim, quæ sibi intrinseca est, tantum habent.

Nunquam ex eo, quod opus *Magistri sententiarum* in Theologicis Scholis legeretur, atque in Judiciis Doctrinalibus laudaretur, conclusum fuit, illud autoritatem publicam obtinere; imò visum est hanc illud dignitatem adeptum fuisse, quia bonam, quoad materiam & dispositionem, Theologia collectionem continet, quia ejus Autor Scripturas, Concilia, Patres & cætera, quibus Traditio constat, calluit, recteque sua Collectanea interpretatus est. Quid-ni idem sentiamus de honore Collectionis *Gratiani* per quotidianam præsentiamque ejus in Scholis Juris & in Judiciis laudationem frequentem adjecto.

Nec refert illam Collectionem esse Corporis Juris partem; eam à Pontificibus, ut talem fuisse laudatam; atque ab Autoribus Collectionum *Decretalium*, ut Primam Partem spectatam fuisse; ideòque eos ad hanc remississe; eas collectiones factas non fuisse, nisi ut suppleretur, quod in illâ deficiebat, sive à *Gratiano* omisum fuisset, sive post *Gratianum* conditum esset; *GREGORIUM XIII.* dum emendationem Corporis Juris procuraret, suam ad illam, perinde atque ad posteriores Collectiones, curam extendisse, vetuisseque, ullam in illâ, vel in cæteris, mutationem, sive per additiones, aut detractiones, sive alio modo, fieri; denique *Glossas* illi, sicut reliquis, fuisse adjectas.

Nam 1. nonnullis Corporibus Juris inserti fuere *Septimus Decretalium Liber, Institutionesque LANCELOTTI*, quamvis hæc opera publicâ autoritate careant.

2. Collectiones *Extravaganarum* sive *JOANNIS XXII.* sive *COMMUNIIUM*, sunt Corporis Juris Pars, quamvis autoritate publicâ destituantur, utpote privatorum operâ sine Pontificio mandato compilatæ, nec à Pontificibus hucusque approbatæ.

3. Cùm *BERNARDUS Papiensis* primam *Decretalium* Collectionem, anno 1190. fecit, jam 40. anni effluxerant, ex quo suam *Gratianus* ediderat, totidemque ab annis ferè, legebatur in Scholâ Juris Bononiensis; undè, cùm illa usu jam teneretur *BERNARDUS*

prudenter intrâ Editionem supplementi se continuit, ejusque exemplum cæteros deinceps Collectores intrâ eosdem limites cohibuit. Tùm *GREGORIUS IX.* novam ex omnibus præcedentibus *Decretalium* Collectionem compilavit. Elapsis 70. circiter annis, *BONIFACIUS VIII.* Bernardi Papiensis exemplum secutus, aliorumque Collectorum *GREGORIO IX.* anteriorum novitiam Collectionem confecit, ex *Decretis* à *GREGORIO IX.* etate conditis: quod imitatus est *CLEMENS V.* denique quidam privati idem executi sunt.

4. Ex quo Collectio *Gratiani* velut Pars Juris spectata fuit; Autores, qui Canonibus indigebant, in Collectionibus posterioribus non relatis, Collectionem *Gratiani*, in quâ illi extabant, laudare cogebantur. Hoc fuit momentum, quo Pontifices posteriores ad illam Collectionem laudandam inducerentur.

5. Cùm *GREGORIUS XIII.* Corpus Juris emendavit, à 4. sæculis & amplius Collectio *Gratiani* Juris ejus pars erat, cum hoc perpetuo discrimine, quod reliquarum Collectionum Pontificum jussu confectarum, aut ab iis confirmatarum autoritatem non obtineret; quod certum videtur ex testimoniis Insigniorum Canonistarum ejus temporis apud Autores laudatos relatis, in loco, ubi de autoritate ejus Collectionis agunt. Ipsius itaque conditionem mutare si voluisset Pontifex, ei publicam autoritatem impartiendo, illud verbis conceptis declaravisset, optime callens (utpote periculisimus Canonista) omisâ ejusmodi Declaratione, fore, ut illa velut opus privatum spectaretur. Porrò, nullatenus id declaravit; nam præterquam quod illud abest à Constitutione, quæ emendationem Corporis Juris *Pii IV.* & *Pii V.* jussu inchoatam, cujus laboris iis regnantibus fuerat participes, comprobavit, Canonistæ, qui deinceps autoritatem Collectionis *Gratiani* discussierunt, cogitaverunt & locuti sunt instar præcedentium: eorum testimonia loco laudato colligit *Van Eshen*.

6. *BERNARDI Papiensis* Collectio *Glossis* illustrata fuit, quamvis privati tantum opus esset. vid. *DOUJAT Lib. V. cap. 4. Prænot. Canonie.* supra laudatum. Magnus est etiam numerus operum privatorum Magistrorum, quæ *glossata* sunt; quippe *Glossæ* sunt Commentarii breves; magni autem Commentarii sunt *glossæ* diffusiores. Porrò, facti sunt in *Ariftoctelem*, *Magistrum sententiarum*, *S. Thomam* Commentarii.

Ex discrimine quod modo notavi inter Collectionem *Gratiani*, & cæteras, quæ jussu Pontificum factæ, vel eorum autoritate roboratæ sunt, nascuntur aliæ insignes differentiæ, quas exponere necessarium est. 1. Est, quod, cùm Pontifices Canones condendi Ecclesiam Universalem astringentes, potestatem habeant, eamque à pluribus sæculis exerceant, omnes Textus, qui in eorum Collectionibus sunt, autoritate universali pollent. Undè fit, ut acta falsa ab iis illic inserta, fragmenta Autorum, quæ non reperiuntur apud eos, quibus adscribuntur, Leges Civiles, quæ laudantur, verba Patrum, quæ referuntur, Canones Conciliorum Particularium, quæ commemorantur: denique Textus, qui in nullo Pontifice, Concilio, vel Patre reperiuntur, habent autoritatem publicam, atque universalem, non secus ac illi, qui his vitiis carent. *GONZALEZ* in suo *Apparatu*, refert exempla Textuum hujusmodi; similes autem Textus, qui apud *Gratianum* sunt, nullam nisi, quam ab intrinseco merentur, autoritatem habent.

Indè etiam fit, ut *Rubricæ* earum Collectionum vim Legis habeant, cùm præceptivæ, aut prohibitiivæ sunt; ut probatum fuit, ubi de *Rubricis* egimus, & omnes ejusmodi *Rubricas* collegimus. Cùm hæc *Rubricæ* publicam autoritatem adeptæ sint in Collectionibus, quæ confirmata fuerunt, eam quæque servant in Collectionibus hæc dignitate carentibus; quoniam autoritatem sibi jam partam translatione suâ non amiserunt.

Indè etiam fit, ut ordo *Titulorum*, à quo potest

inferri, quasdam res ab aliis, velut consecutiones à principijs, effectus à causis, species à Generibus pendere, hujus subjectionis certas probationes suppeditet.

SECTIO II.

DISCRIMEN II. à FORMA Collectionum desumptum.

Quantum ad Collectiones attinet, per Formam intelligitur modus, quo ordinantur collecti Textus, qui continet divisiones generales & speciales: Generales in Partes, seu Libros; Speciales in Titulos, Capita, Paragraphos, aut Sectiones. Juxta hanc definitionem, Forma Collectionis Gratiani valde ab aliarum Collectionum formâ differt, quibus in Corpore Juris consociatur.

I. Collectio Gratiani dividitur in tres Partes. Prima DISTINCTIONUM nomine designatur, quas ad C. I. continet. Altera CAUSARUM nomen gerit, quæ sunt XXXVI. Tertia eodem vocabulo, quo prior, nuncupatur; additâ hæc voce de Consecratione, & V. habet Distinctiones. Secunda Pars continet Tractatum de Penitentia; in Distinctiones etiam VII. sectum, quæ feceruntur ab aliis, his verbis, de Penitentia, quæ adjiuntur Distinctioni: Distinctiones in Canones subdividuntur, qui secantur in Paragraphos, si prolixi sint, aut res contineant attentione speciali dignas. Unaquæque Pars Autoris conciliationes etiam continet, circa Canones, quos invicem opponit: Pauca sunt in Tertia; multa in cæteris. Natura Canonum, qui in singulis collecti sunt, discrimen hoc postulavit, quoniam nulla ferè est contrarietas, aut reipsa, aut in speciem, inter Canones Tertie Partis; plurimæ sunt autem contrarietates inter Canones in quibus prioribus relatos: Conciliationes, si prolixæ sint, dividuntur in Paragraphos. Cause dividuntur in Questiones, quæ nascuntur ex circumstantiis, quibus Autor investit Casum in unaquaque Causâ propositum, undè nomen Cause fluxisse videtur. Cause Inscriptione carent, Questiones suam gerunt. Decem ferè duntaxat Cause sunt inter se connexæ, Matrimonium spectantes. In iis consecutivè agitur de Impedimentis Matrimonii, de officio Conjugatorum, de eorum separatione concessa, vel vetita. Imò permiscetur ea, quæ ultimam hoc Caput spectant, cum eis, quæ pertinent ad Impedimenta, sitque prolixa digressio circa Penitentiam, occasione prohibitionis, quâ Penitentes publicos conjugari vetatur. Frustrâ inter cæteras Causas ordo queritur. A Causis discrepant in hoc Distinctiones 1. & 3. Partium, nec non ipsæ Distinctiones de Penitentia, quæ inter se connecti possunt. Imò plurimorum 1. Partis connexio manifesta est. Tales sunt eæ, in quibus exponuntur 13. PAULI præcepta, circa dotes in Ministris Sacris requisitas: tales etiam sunt 20. priores, in quibus agitur de Principijs Juris, cum generalibus, tum specialibus. Quoniam Autoris propositum Operis Titulo declaratum, concordia discordantium Canonum, fuit conciliare Canones, qui invicem contrarii videntur, aut sunt reipsa; ab iis incipere debuisset, quos DIST. XXIX. colligit, qui Regulas hujus conciliationis præbent; scilicet attendendam esse causam, locum, tempus & personam: hæ enim regulæ in præcedentibus non secas ac in sequentibus Distinctionibus locum habent.

Si quis noscere cupiat, quomodo Partes ejus Collectionis inter se atque invicem conjungi possint, legat GLOSSAM, FLORENTIEM Dissertat; de Methodo Gratiani, DQUJAT Prænot. Lib. V. Cap. V. VI. VII. VIII. Eorum labor confirmat id, quod observavimus, scilicet nifus, qui ad rectum ordinem inter illas invenendum fuit, infelices fuisse, ex iisque sequi, DECRETUM esse congeriem digressionum, ob levior

occasionem factarum. Verum hoc argumentum discutendi non est hic locus: de eo agemus infra, ubi loquemur de discrimine à vitiis Collectionum inter se collatarum quasito. Interim agendum de formâ Collectionum, quæ cum Decreto GRATIANI conferuntur.

Singulæ dividuntur in V. Libros: Libri in Titulos: Tituli in Capitula: Capitula in Paragraphos. Exordiantur à Titulo de Summâ Trinitate & Fide Catholica, excepta utraque Extravagantium Collectione, claudunturque Titulo de verborum significat. Exceptis Extravagantibus Communibus. Collectiones GREGORII IX. & BONIFACII VIII. habent præterea Titulum de Regulis juris. Utraque 2. 3. & 4. tit. Lib. I. agunt de Principijs Juris, Constitutionibus, Rescriptis, consuetudine, à quibus transit ad vias, quibus ascenditur ad Dignitates, quarum aliæ sunt remotæ, aliæ proximæ.

Remotæ sunt Postulatio, Electio, resque ad eos pertinentes, Translatio, Resignatio, sine qua nemo transferri potest; quia non finitur, ut eadem persona duas Dignitates incomparabiles possideat, quoniam Superiores Prælatuæ quibusdam insignibus ab inferioribus distinguuntur. Additur Titulus de usu & autoritate Pallii Titulo de Translatione per quam ad Dignitates superiores ascenditur. Insigne illud est Pallium Archiepiscopis, Primatibus, Patriarchis, Pontificibus peculiare. Quoniam verò sæpè fit, ut, qui jus promovendi ad Dignitates & cætera Beneficia habent, eo uti negligant infra tempus præstitutum, Titulis supra dictis adjicitur Titulus de supplenda negligentia Prælatorum, qui remedium huic negligentia affert.

Via proximæ ad Dignitates sunt Ordinatio, eisque appendices, scilicet Scutinium, sive Examen; Unctio sacra; tempus ad Ordinationem faciendam præscriptum; Virtutes, sive dotes Ordinandorum; attentio, ut non iterentur Sacramenta characterem imprimentia, scilicet, Ordo, Confirmatio, Baptisma. Sequuntur itaque Tituli de Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum: de scrutinio in Ordine faciendo: de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu: de aetate, qualitate, & ordine præficiendorum: de Sacra Unctione: de Sacramentis non iterandis. His subjiciuntur Tituli de vitiis agentes, quibus carere debent ordinandi, ut Ordines accipiant, eorumque munera obeant, scilicet, defectus natalium, servitutis, obligationis ad ratiocinia, mutilationis, aliisque corporis vitii, Bigamie, peregrinitatis. Indè fit transitus ad munera & jura Dignitatum, tam superiorum, quam inferiorum, Archidiaconi, Archiepiscopos, Primicerii, Sacristæ, Custodis, Vicarii, Judicis delegati, Legati, Judicis ordinarii. Tituli, de quibus hæctenus egimus, spectant Personas, quarum aliæ aliis præminent, idèque Titulus sequens inscribitur de majoritate & obedientia.

A Titulo de Pælis ad finem Libri II. res omnes judicia spectant, ritèque ordinantur, Titulisque XXXIX. comprehenduntur, quorum Novem Librum primum claudunt, Triginta secundum Librum implent. Hoc est argumentum Collectionis magis coherens, meliusque ordinatum, ut percipietur ex lustratione eorum Titulorum. Inutilis esset probationis labor. Illud etiam constabit ex observatione vitiatorum harum Collectionum. Ad Librum IV. & V. extendi potest ac debet quod diximus de recto ordine Lib. I. & II. Quæ enim ad Matrimonium spectant, germano ordine disponuntur. Præmissis Titulis, qui Matrimonium faciendum attinent, sive Sponsalia, vel Celebrationem legitimam Matrimonii, quoad consensum, qui ejus materia est, ad Impedimenta transitur, Divinentia, vel Impedientia tantum: quibus succedit argumentum Dissolutionis, circa quod queritur, qui Matrimonium accusare possint, qui Filii sunt legitimi, ubi agitur de iis, qui nati sunt ex Matrimonio irrito, ex concubinato, quem secutæ sunt legitime nuptiæ; tum sequuntur.

SECTIO III.

DISCRIMEN à MATERIA Collectionum
desumptum.

sequuntur Tituli de Dote, de Donationibus inter virum & mulierem, & de Dote post Divortium restituendâ; denique de secundis Nuptiis, quibus priorum dissolutio, sive ob nullitatem, sive per mortem, dat occasionem, per libertatem, quam partibus procurat.

Ut rectè ordinatum est argumentum Matrimonii in Libro IV. sic etiam disposita sunt ea, quæ Judicium Criminale spectant, quæ Libro V. continentur. Nam inchoatur ab introductione litis, ejusque informatione. Tum agitur de Criminibus juxta ordinem Decalogi; 1. enim discutuntur ea, quæ Deum læsunt, putà *Simoniam, Judaismum, Mahumetismum, Hæresim, Schisma, Apostasiam*, ipsique affinis *Reiteratio Baptismatis*. 2. Ea, quæ proximum lædunt sive vitam, ut *Parricidium, Partus expositio, Homicidium voluntarium, aut Casuale, Duellum*, vel occasiones ejus patrandi, ut *Torneamenta*, aliæ ludicra similia. 3. sive proximi honorem seu famam, ut *Raptus Virginum, aut Mulierum*, visque in ipsas. 4. Sive Bona, ut *Furtum, Rapina, Usura*. 5. Sive omnia hæc promiscuè, ut *Crimen Falsi, Soritilegia, Maleficia*. A Criminibus omnibus personis communibus transitur ad Crimina personis Ecclesiasticis peculiaria, ut accipere Ordines furtivè, aut per saltum, ministrare sine præviâ Ordinatione vel contemptis Censuris. Quædam crimina Superioribus, quædam Privilegiatis sunt peculiaria, de quibus agitur in Titulis de excessibus Prælatorum: de excessibus Privilegiatorum.

Exposito omni criminum genere, de *Pænis Canonicis* agitur, scilicet de *Penitentis, Censuris, Excommunicationibus, Suspensionibus, Interdictis*.

Quoad Librum III. qui *Res aut Civiles, aut Sacras, aut Ecclesiasticas* spectat; multò difficilius ostenditur, tam germanum esse ejus Ordinem, quam cæterorum Librorum: plures enim Tituli *Personas* propius attingunt. Tales sunt 4. priores, qui de Officiis Clericorum agunt. *De vitâ & honestatè Clericorum: de Clericis conjugatis: de cohabitatione Clericorum & Mulierum: de Clericis non residentibus*. Eiusdem conditionis sunt Tituli de Clerico ægrotante: de Regularibus: de conversione Conjugatorum: de conversione Infidelium: de Statu Monachorum & Canonicorum Regularium: ne Clerici vel Monachi Secularibus negotiis se immisceant. Sed hæc non prohibent, quominus ordo sit, quodammodò rectus. Inde enim Actiones Personarum sunt *Res*, undè fit, ut contractus inter *Res* numerentur, quæ propter de iis fusiùs agitur in hoc Libro; inde, quod de Personis dicitur, ad Actiones ipsorum reducitur, quorum ratione de Personis agitur, aut resolvitur in Actiones, ut patet ex Titulis, de conversione Conjugatorum, & de conversione Infidelium. Hæc est ratio propter quam plures Tituli, qui locati sunt in Libro I. agente de Personis, locari etiam potuissent in Libro III. de Rebus tractante. Tales sunt Tituli de postulatione Prælatorum: de Electione: de Translatione: de Renuntiationibus, sicut locati sunt Tituli de concessione Præbende, & ut Beneficia sine diminutione conferantur: In illis enim, sicut in his, agitur de Actionibus Personarum. Quod dictum fuit de Actionibus dici potest de Juribus, de quibus differi potest sub nomine Personarum, ad quas pertinent, sicut de Personis, sub nomine Rerum, quæ earum sunt.

In dispositione partium ejusdem materiæ, uniusve materiæ, cum partibus alterius, laudabilis varietas induci potest. Illa enim dispositio multum pender à modo res percipiendi, quæ, cum plures habeant facies, difertè locari possunt, non relicto argumentorum ordine naturali. Hoc etiam discrimen à discrimine ingeniorum nasci potuit, quorum alia ita sunt perspicacia, ut relationes insignes inter quasdam res animadvertant, quæ cæteros fugiunt; inde partim nascitur dissimilitudo divisionum in Collectionibus Canonum, juxta seriem materiarum factis. Partim, dicimus, quia ex vario Collectionum proposito nasci etiam potuere.

Supponimus, plura intercedere discrimina insignia, quoad Materiam earum Collectionum, quæ alia non est; quàm *Canones*. Nostra autem hæc suppositio probatur ex conditione illorum Canonum: Canones enim apud *Gratianum* extantes sunt 1. *Antiquiores*; cum eorum recentiores, medio Sæculo XII. sint antiquiores, quo prodit illud opus. Vetusiores autem Canones, qui posterioribus Collectionibus inserti sunt, à medio Sæculo XII. conditi sunt, recentiores exeunte Sæculo XV. sunt editi, unde fit, ut Canones à *Gratiano* collecti, XI. priorum Sæculorum Disciplinam contineant, ab eâ distinctam, quæ secuta est, in eo quòd publicæ penitentia subiciebantur pieraque lethalia peccata, qui eam peregerant, ab Ordinibus excluderentur, Matrimonio armorumque gestatione: interstitia inter Ordines longissima erant: non accipiebantur omnes Ordines Minores: vix tolerabatur Clerici Ecclesiæ, ad cuius servitium ordinatus fuerat, additi transitus ad aliam Ecclesiam: Ordinationis arbitri erant Episcopi. Ignoræ erant dispensationes Romanæ, sive *extra tempora, sive antè etatem, sive circa Natalium defectum, aut Bigamiam, aut vitia corporis*, aliamve irregularitatem: Episcopus omnibus his casibus providebat, prout Ecclesiæ suæ opus erat, Ordinandumque virtus postulabat: vigeat regula, conservandam esse unicuique suam Jurisdictionem: nullæ erant Reservationes circa Beneficia, nullæ Gratia expectativa, nulla eorum pollicitatio, nulla à fortiori ipsorum Collatio antè vocationem, nulla preventio Collatorum: nulla dispensatio incompatibilitatis Pontifici reservata: nulla Commenda perpetua, saltem simili reservatione; nulla distinctio Regionum Obedientia & Regionum Concordatis rectorum, nulla Reservatio dispensationis circa Impedimenta Matrimonii, sive dirimentia, sive prohibitiva: nulla evocatio causarum à Pontifice: nulla reservatio Canonisationis Sanctorum, aut confirmationis Ordinum Religiosorum: nulla concessio Privilegiorum præter Episcopi consensum, saltem perpetuorum: Pauci casus Sedi Apostolicæ reservati; rari indulgentiæ.

Ex adversò juxta novitiam Disciplinam, exhibitam in Canonibus Collectionum *Gratiano* posteriorum potestatis Episcopalis pars major ad Pontificem transit beneficio reservationis dispensationum, sive circa Impedimenta Matrimonii, sive circa Irregularitatem Ordinibus aut Beneficiis excludentem, sive circa vota. 2. Reservationis casuum absolutionis, quorum magnus est numerus. *cap. 1. 2. 3. 4. 5. Extravag. Commun.* 3. Reservationis Censurarum, quarum numerus in *Regulis* circa *Censuras* collectus fuit. 4. Reservationis plurium Beneficiorum præcipuorum mentio fit in *Extravagantibus Ad regimen, & Execrabilis, & in cap. 2. & 35. de Præbendis in 6.* 5. Reservationis Commendarum ad Pontificem, quæ ipsi affectant Collationem Beneficiorum Commendatiorum. 6. Reservationis Mensum. 7. Expectativarum, sive Mandatorum Apostolicorum in Sæculis XIII. XIV. XV. creberrimorum. 8. Beneficio juris præveniendi omnes Collatores & Patronos. 9. Evocationum olim frequentissimarum. 10. Appellationum *omisso medio*, tam judicialium, quàm extrajudicialium, quæ ferè quotidianæ fuere. 11. Reservationis confirmationis Electionum Archiepiscoporum & Episcoporum, & approbationis demissionum, translationum & depositionum eorumdem. 12. Reservationis Canonisationis Sanctorum, & approbationis novorum Ordinum Religiosorum. Plurimi sunt apud *Gratianum* suppositi Canones. Tales sunt omnes, qui à *Spiritu Decretali: us S. I. R. I. C. I.* Decessoribus adscriptis, desumpti sunt. Vid. seriem Decretalium illorum Pontificum, ab illo Auctor laudatarum, quæ prima est earum, quæ ad calcem Corporis Juris sitæ, *Indici Rerum* præmittuntur. Singula.

gulæ enim ferè laudantur, ac pleræque singularum fragmenta. Tales etiam sunt Canones à *Decretalibus*, quæ *STRICCI* Successoribus tribuuntur, desumptis, circa quas hæc regula proponi potest, eas esse spurias, quæ in solius pseudo-Isidori Collectione reperiuntur. Tales etiam sunt universi Canones à spuris Conciliis, *SYLVESTRO* Pontifici, vel *MARCELLINO* tributi, aliisque similibus excerpti.

Porrò, universi Canones illi autoritate desituti sunt in *Decreto*, paucissimi autem ejus generis in *Decretalibus* relati sunt, qui autoritate eadem cum cæteris ejus Collectionis Textibus pollent.

Multi sunt apud *Gratianum* Canones, aliis quàm suis genuinis Autoribus tributi, undè nascitur multitudo falsarum Inscriptionum à Romanis Correctoribus annotatarum, ab *Ant. Augustino*, & ab eis, qui postremam editionem Corporis Juris cum notis DD. *Pithou* proposuere. Pauci sunt ejus generis inter *Decretales*, & qui sunt ejusmodi eandem habent autoritatem, quam à suo Autore, si genuina esset inscriptio, traherent; eam enim ex confirmatione Collectionum à Pontificibus facta fortiuntur.

Apud *Gratianum* Canones triginta, atque amplius, inscriptione prorsus carent, ut patet ex 4. laudatorum *Indicum*. Nullus ejusmodi est in Collectionibus *Decretalium*. Tales dici non debent Textus nemini inscripti: universi enim alicui Pontifici ascribuntur; ideo autem nemini inscripti sunt, quia desumpti sunt ex Pontificum eorum Constitutionibus, quæ vulgò nemini sigillatim inscribuntur: undè fit ut plerique Textus *Extravag.* sive *JOANNIS XXII.*, sive *Communium*, careant inscriptione: Eisdem ut plurimum, conditionis sunt Textus *Clementinarum*, multi similes à *BONIFACIO VIII.* conditi sicut & nonnulli *GREGORII IX.* in 6. reperiuntur.

Multi leguntur apud *Gratianum* Canones, è *JUSTINIANI*, aliorumve Principum Legibus desumpti: ii notantur in 3. laudatorum *Indicum litt. L.* plures etiam videntur in 5. serie, quæ *Decretum* spectat. Designantur ibidem Textus ab *Aniani* Epitome accersiti, aliisque adscripti, quàm Autoribus Legum ab *Aniano* contractarum, paucissimi hujusmodi in aliis Collectionibus Corporis Juris.

Maxima pars Canonum apud *Gratianum* extantium, ab aliis locis, quàm à Pontificis *Decretalibus*, est accepta: scilicet à SS. Patribus aliisque Ecclesiasticis Autoribus, nec non à Conciliis. Cæterarum Collectionum posteriorum Textus à Pontificibus, aut à Conciliis, quæ ii celebrarunt; & quorum Decreta condiderunt, si paucos aliundè accersitos exceperis, desumpti sunt. Probationes harum rerum occurrunt in *Indicibus* sive seriebus Textuum *Decreti*, & in *Indicibus* Textuum *Decretalium*; 1. enim Index *Decretalium*, qui Textus Pontificios complectitur, implet paginam 16. in Editione *Pithocana*. 2. Qui est Index Textuum à Conciliis eductorum, sescui pagina exhibetur. Index Textuum à Patribus aut aliundè desumptorum, duabus paginis cum dimidiâ continetur. Quoad *Decretum* verò, 3. Index complectens Canones aliundè, quàm à Pontificibus & Conciliis, accersitos, paginas 19. habet. Index Canonum Pontificiorum 12. duntaxat; Index Canonum à Conciliis desumptorum, 6. tantum paginis continetur.

Undè sequitur plerisque Textus à *Gratiano* compilatos, vim Legis non obtinere; excepto casu *can. 1. DIST. XX.* quo scilicet Canones à Conciliis aut Pontificibus sumpti circa dirimendum caput, aut litem componendam silent, & Canones aliundè quæsti factis diserti sunt ad quæstionis solutionem. Universi autem Textus Collectionum confirmatarum vim Legis habent eandem prorsus, quam habent Constitutiones Pontificum, à quibus Collectiones confirmate sunt; cujus rei ratione Canones Conciliorum Particularium à *Gratiano* compilati differunt à Canonibus eorundem Conciliorum, in cæteris Collectionibus posterioribus insertis; illi enim non vigent

nisi in locis, quorum causâ facti sunt, nisi à Conciliis Generalibus approbati fuerint, aut ab usu vel generali, quo ubique recepti sunt, vel particulari, sive Locali, quo admissi sunt in alio districtu singulari à nativo suo diverso. Posterioris autem generis Canones Pontificum autoritate vigent, à quibus confirmati sunt in generali Collectionis confirmatione.

Plures apud *Gratianum* sunt Canones, qui sub nomine Pontificum laudantur, omisâ mentione Epistolæ, aliisque Scriptis, à quo eruti sunt. Id facile probatur ope *Indicum Decreti*; Textus enim in iis occurrunt, *Anacleti*, *Evaristi*, *Gelasii* &c. nomen gerentes. Tales sunt omnes quorum fons, sive opus, à quo desumpti sunt, non laudatur, quique ab aliis distingui solent, quorum fons specialis designatur; illi enim ex ordine sæpius ponuntur, nomine Pontificis ad latus scripto, illi autem ejusdem Pontificis, fontis sui laudationem gerunt. Multi sunt Canones nomen pluribus Pontificibus commune, quoto tacito, gerentes. Non pauca ejus rei exempla occurrunt in eodem *Indice*, sub nomine *Gregorii*, *Leonis*, atque aliorum plurium, qui sibi cognomines Deceffores aut Successores habuere.

Incuria hæc non solos Pontifices attinet, sed etiam Concilia, quæ, si plura eodem loco fuerint celebrata, omisâ, tamen quotum fuerit, 1. 2. an. 3. &c. mentione, laudantur. Dabunt exempla. 1. Concilia *Aurelianensia*, quæ licet quinque sint, sæpius laudantur sub nudâ *Conc. Aurelian.* inscriptione. 2. Concilia *Toletana*; quorum insignis est numerus. 3. Concilia *Parisiensia*, *Remensia*, *Rothomagensia*, *Turonensia*, *Nannensia*, *Cabillonensia* & alia, quæ idem nomen gerunt: hæc in *Indice* Conciliorum à *Gratiano* laudatorum exempla leguntur. Quotus sit Canon ejusdem Concilii scilicet, sicut quotum esset Concilium, omisum fuit: id cernitur in exemplis prædictis, quæ numerum Canonis, perindè ac Concilii gerunt; Id etiam cernitur in Canonibus à *Martino Braccarensi* excerptis, cujus Collectio sub nomine Concilii laudatur, ut probant loca designata in *Indice* ad verbum *Martini Braccar.*

3. Index magnam copiam exemplorum facit Patrum, qui, licet plura Scripta ediderint, nudè tamen laudantur, nullâ factâ mentione alicujus ex iis operibus; ea sunt in verbis, *Ambrosius*, *Augustinus*, *Basilii*, *Joan. Chrysostom.* *Isidorus*. Non pauca laudantur excerpta Operum illorum Patrum, nullo opere nuncupato; quod ortum est ex eo, quod Collectores, à quibus *Gratianus* accersivit ejusmodi sententias, eos retulerant, sub Titulo generali: *ex dictis Ambrosii, Augustini, Basilii &c.* Plura talium laudationum exempla occurrunt in excerptionibus *EBERTI* Archiepiscopi Eboracensis *CONC. TOM. VI. pag. 1586. & seq. Paulus dicit, Augustinus dicit, Theodorus dicit, Isidor. dicit, Fructuosus dicit, Leo dicit &c.*

Hæc postrema 4. seu 5. in *Gratiani* Collectione frequentia vitia, rara sunt in Collectionibus posterioribus, quæque in eis sunt, primam à *Gratiano* ducunt originem: quoniam Textus in quibus ea occurrunt, à *Gratiano* desumpti sunt, ut patet ex *Notis* ad calcem aut latus ejusmodi Textuum positis. Quidam verò speciem tantum vitii habent: nam Textus *Gregorio IX.* *Honorio III.* *Innocentio III.* *Bonifacio VIII.* *Joanni XXI.* adscripti, qui carent inscriptione, reperiuntur in eorum Constitutionibus, quæ nemini inscribuntur. Rarè etiam accidit, ut omisâ fuerit in his Collectionibus designatio quotus fuerit Pontifex, ubi plures idem nomen gerunt. Idem dicendum est de Conciliis ejusdem nominis, nisi à *Gratiano* desumptæ sint, aut ab aliis Collectoribus vetustioribus, quorum incuriam *Gratianus* secutus est. Inter ejus generis Concilia, creberrimum in Collectione *Gregoriana* est Concilium *Lateranense* numero omisso laudatum. Tertium illud est, ut plurimum, quod celebravit *ALEXANDER III.* an. 1179. Laudationes illæ desumptæ sunt à primâ veterum Collectionum, quæ maximè

ximâ sui parte Decretales ejus Pontificis complectebatur, quo sedente aliud *Lateranense* Concilium habitum non fuerat; eamque ob causam Compiler putavit, hanc necessariam esse numeri designationem. Oritur etiam illa omisso ex eo quod in inscriptione adjicitur Conc. *Lateranensi* nomen Pontificis, sub quo habitum est.

Ejusdem generis Concilia sunt *Arelat. Mogunt. Vormacens. Parisiens. & Toletanum*, Textus ab iis Conciliis sic laudatis desumpti, sunt aliquandò apud *Gratianum v. g. Cap. 1. de Divort.* à Conc. *Vormacensi* sumptum, refertur Can. 2. CAUS. XI. QUÆST. I.

Quoad Textus à Patribus aliisque Autoribus Ecclesiasticis excerptos, paucissimi laudantur omiâ mentione Scripti, à quo excerpti sunt, illudque genus desumptum est vel ex Sententiis Patrum, ab omnibus cognitis & approbatis; tale est effatum *Augustini* ex quo facta est Regula Juris *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, R. 4. in 6. desumptum est illud ex *Cap. 5. de Usuris*, in quo laudatur. Tale est etiam hoc; *qui timore pœnæ facit, aliter quam debeat, facit, idèd jam non facit.* Cap. 8. de Reg. Jur. vel desumptum est à *Gratiano*. Tale est *Cap. 1. de Crimine falsi*, relatum à *Gratiano*. Can. 80. CAUS. XI. QUÆST. III. Tale est etiam *Caput 9. de Reg. Jur. desleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus*, relatum Can. 1. de Pœnit. DIST. I.

INNOCENTIUS III. à *Gratiano* Can. 1. DISTINC. XXV. Sententiam *Isidori* accepit, quam laudat *Cap. 7. de Offic. Archidiaconi*.

SECTIO IV.

Discrimen à vitii Collectionum hic inter se collatarum desumptum.

Difficillimum fuisset ita exponere discrimina à Formâ vel Materiâ Collectionum quæsitâ, ut nihil interim diceretur de plurimis earum vitiiis, quæ majora sunt apud *Gratianum*, quam in Collectionibus posterioribus. Incongruæ Divisiones sive Corporis Collectionum, sive singularum earum partium sunt defectus ordinis, qui ad Formam pertinet. Laudatio Textuum supposititiorum; legitimorum, aliis quam suis Autoribus attributorum; laudatio Conciliorum & Canonum omisso quoto in utrisque; laudatio Pontificum item omisso quoto; laudatio Patrum, aliorumque Autorum, Polygraphorum, opere non designato; laudatio Scriptorum omiâ mentione loci, in quo Textus adductus situs est, sunt vitia quoad Materiam, de quibus non loqui non potuimus in *ss.* præcedentibus. Verùm, quoniam de ejusmodi vitiiis agendo, generalem tantùm eorum notionem dedimus, hic distributionem aggredi possemus. In eo tamen inutilis est Labor noster, quoniam plures Auctores id fusiùs executi sunt, ac præ cæteris ANTONIUS AUGUSTINUS, in suis Dialogis de *Emendatione Gratiani*, ejusque operis Editor postremus BALUZIUS, nec non Correctores Romani, quorum notæ Corpori Juris adjectæ sunt, nihil proindè ferè superesset præstandum præter exhibitionem epitomes observationum illorum, hanc autem DOUJATUS executus est *Prænot. Canon. Lib. IV. Cap. 12.* Utilius itaque ducimus immorari, in describendis erroribus & corruptelis Disciplinæ, sparâs in iis Collectionibus; ad quod nos accingemus, postquam observavimus omisiones quasdam notabiles in DECRETO.

Prima est quod in illo plures inseri potuissent insignes *Canones*, temporis, quo prodiit, anteriores. Tales ii sunt, quos BERNARDUS *Papiensis*, primæ veterum Collectionum Autor, sæculò collegit, unâ cum Canonibus, sub editione *Decreti* ad suæ Collectionis atatem conditis. Indè sumpti sunt Textus ALEXANDRO III. anteriores, qui collocantur sub Titulis non paucis Collectionis GREGORII IX.

Secunda est, quod ad calcem, aut in fronte operis, collecti non fuerint *Canones*, qui voces in Jure frequentiores & Regulas Juris continent. Hos defectus supplevit idem Bernardus, Titulo de *verborum significatione* & Titulo de *Reg. Juris*, quorum prior *Tredecim* continet Textus ALEXANDRO III. anteriores, & posterior *Quatuordecim* ejusdem conditionis.

Tertia est quod relictum sit IVONIS *Carnotensis* exemplum, à quo magna pars operis quæsitâ est, inchoatumque illud non fuerit à Canonibus circa Fidem Catholicam versantibus, quæ fundamentum est cæterorum Canonum de Moribus aut de Disciplinâ agentium, sive adervatum, ut ea, quæ circa Juris Canonici Principia versantur, Constitutiones, Rescripta, Consuetudinem; sive sigillatim Definitiones, aut Constitutiones in certa Argumenta contineant, ad alterutrum Caput, aut utrumque pertinentia. Autor primæ veterum Collectionum nec non Autor secundæ in simile vitium lapsi sunt, quod vitavit Autor tertiæ Bernardus, Canonicus Compostellanus, quæ cum non placuisset, quoniam multas res continebat Judicis non congruas, Collectioni PETRI *Beneventani* occasionem aperuit. Illa incipit à Titulo, de *summâ Trinitate & Fide Catholicâ*. Exemplum hoc secutus est GREGORIUS IX. servavitque hanc inscriptionem, eâ neglectâ, quam gerit *Titulus I.* quartæ Collectionis ab Autore Canonico compilatæ, quæ nihil diserte dicit de Trinitate, sed tantùm de Fide Catholicâ.

Errores, qui in Collectione *Gratiani* occurrunt, sunt vel in Canonibus, quos refert, nec refellit, vel in conciliationibus Canonum, quos invicem opponit absque justâ factis causâ. De utroque errorum genere agemus, hic præcipuè de posteriore. Auctoritas & fama, quæ *Gratianus* apud Canonistas fruitur, postulat, ut sæculò discutiantur ejus dicta, ne quis in errorem inducatur. Præterea, ejus Collectionis peculiare sunt illi errores, quia in eâ solâ propositum fuit componere *Canones*, qui contrarii sunt aut videntur. Hujus propositi excusatione fortè purgabitur Autor in eo, quod multos collegit *Canones* abrogatos, aut erroneos, posito quod abrogationem, erroresque amovere curaverit, inter Collectiones *Reginonis*, qui, relatis Canonibus erroneis circa Matrimonium, observavit, eos ab Ecclesiâ Catholicâ non esse receptos.

ARTICULUS I.

Errores & menda Prime Partis.

DISTINCT. I.

Gratianus Jus Naturale cum Jure Divino positivo confundit, inquiens Jus Naturale esse, quod in Lege & Evangelio continetur, nomine Legis Divinæ seu Naturalis, censerit quod licitum est, *fas*; Legemque Mosaicam Legi Naturali annumerans. Porro, hæc duæ Juris species valde discrepant, Jus enim Naturale Animæ rationali insculptum est, & proindè omnibus Hominibus commune est, ab Homine divelli nequit, ei congenitum est, & nunquam extinguetur: pleraque autem Præcepta Juris Divini positivi, eos tantùm ligant, quorum causâ conditi sunt, Judæos scilicet & Christianos; non nisi per Scripturam, aut Traditionem innotescunt; Judaicæ Leges abrogatæ sunt, vimque non sortitæ sunt, nisi à suâ promulgatione inter Israëlitas; Præcepta Christianos adstringentia edita sunt, unâ cum Prædicatione Evangelii, cumque eâ desinent, talia sunt præ cæteris ea, quæ Sacramenta attinent. Ea, quæ ab initio viguere, æternumque vigeant, ad Legem Naturalem pertinent, & resolvuntur in Præceptum dilectionis Dei, omniumque, quæ diligi iussit Deus. Vid. V. priores *Dist.* fallitur cum dicit infra *Can. 5. Dist. I.* Consuetudinem in scriptis redactam, Constitutionem sive Jus

voça-

vocari; Scriptura enim Consuetudines ab invicem non distinguit, quoniam semper attenditur origo, quæ omnem consuetudinem præcedit.

Vix ab errore purgari potest in eo, quod dicit *Dist. XIII. adversus naturale Jus nullam dispensationem admitti, nisi forte duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi*; Jus enim naturale dispensationem non excludit, nisi ratione mali culpa. Si autem hæc regula *Gratiani* exceptionem patiatur, oportet, ut exceptio intelligatur de malis culpa, & proinde ut Autor opinatus sit, aliquem versari posse in necessitate peccandi, eoque in Casu minorem culpam eligere cum debere. Exempla, quæ ibi afferuntur, *Gratianum* non purgant; is enim, qui iurejurando interposito, aut fecis, pollicitus est se malum aliquod patraturum, non tenetur promissioni stare, quoniam ea nulla est: itaque non subit periculum violandi *Juris Naturalis*, sive omittendo, quod pollicitus est, sive illud exequendo; frustra igitur plures Auctores hic *Gratianum* excusare nituntur, maxime *ANTONIUS AUGUSTINUS*, *HERICOUST*, *VAN ESPEN*, repugnante *S. ANTONINO*, qui illum arguit.

DISTINCTIO XVII. insinuat nullum Concilium legitime cogi posse, præter autoritatem Pontificis, multos referendo Canones, qui illud declarant, nec eos improbando; ex iisque *Dist. XVIII.* inferendo, Concilia Provincialia à Pontifice non convocata, jus non habere condendarum Constitutionum, sed tantum corrigendi, imponendi & indicendi, quod aliàs statutum est & generaliter & specialiter observari præceptum. Quæ opinio est error illatenus inauditus, undè fit, ut, præter suum morem, nullum referat Canonem, in utramque propositionis *Distinctioni* præfixæ partem, sed Canones tantum colligit, quibus probet multoties quotannis habenda esse Concilia, constitutas esse pœnas in Episcopos in iis interesse negligentes, & Metropolitanos ea convocare non curantes; doceatque, quid agere debeant Episcopi, quos legitimum detinet impedimentum, & quid præstare debeant, postquam à Concilio redierunt. Mirabile est prorsus illum Autorem, sic de Conciliis Provincialibus sentientem, magnam eorum copiam collegisse, quæ singulares Constitutiones continent, quas à nullo Concilio Generali vel Pontifice haurire potuerunt; multo magis illum eos laudavisse, ut suum impugnet aut confirmaret propositum.

Erronea sententia est, quæ putat, omnes *Decretales* nomen Pontificum gerentes vim Constitutionis habere, ne exceptis quidem iis, quæ saltem dubiæ sunt, & quas supposititias esse verosimilimum est, ex eo quod pluribus Saculis ignotæ fuerunt, nec repertæ sunt in Registris Epistolarum Pontificiarum, ab eo qui collegit universas quas reperit; & quod *Disciplina* repugnet, quæ vigeat ab ætate, quæ conditæ dicuntur. In eâ tamen opinione versatur *Gratianus Dist. XIX.* Canones autem, quos in illius opinionis gratiam affert, non loquuntur nisi de Pontificis *Decretalibus* extrâ dubium germanis & pro talibus habitis.

Item ab errore non vacant opinio quæ universas Pontificum *Decretales* inter *Canonicas Scripturas* collocat, temerariaque autoritatis *Augustini* adhibitio, cui talis error adscribitur: id tamen facere non veretur *Gratianus* *ibid. Can. 6.* eoque gravius peccat, quod agnoscat quosdam esse posse *Decretales Doctrinæ SS. Patrum*, vel *Præceptis Evangelicis* adversas, ut patet ex restrictione subjectâ *Can. 7.* scilicet ea, quæ dicit circa autoritatem *Decretalium* intelligenda esse de *Sanctionibus* utroque vitio carentibus.

Non erravisset *Gratianus*, si attendisset autoritatem *Decretalium Siricio* anteriorum propterea, quod à *Corporis Canonum* absunt, in dubium vocatam, non tamen idèo impugnari, quod *AGTA* illi *Corpori* inserta, ab eo vim Canonum habeant; verum quia persuasum habeant *Critici*, exulantes à *Codice Epistolæ* non esse *Authenticas*, & proinde non esse reci-

piendas, ut *Leges*. Ob hunc *authenticitatis defectum*, Pontifices *Collectionum Decretalium* Confirmatores, passi sunt aut jufferunt, ejusmodi *Decretales* non recipi, nec in *Scholis*, nec in *Judiciis*, ut probatur in *Observationibus circa Confirmationem Collectionum*.

Idem Autor ab errore, de quo agimus, cavere etiam potuisset, ponderando *Can. Dist. XX.* in quo *LEO IV.* *Decretales Siricio* anteriores inter *Regulas Judiciorum* non numerat, insinuatque ad id necessarium esse, ut apud *Apostolicam Sedem* habeantur simul cum *Canonibus*, id est, in *Corpore Canonum*.

Quod *Gratianus* ait, *Dist. XXI. in his omnibus quanto gradus celsior, tanto major autoritas invenitur. In Majoribus siquidem est regendi, & jubendi potestas, in Minoribus est obsequendi necessitas*; erroneum est, nisi restringatur ad casus *Canonibus* præscriptos; nam potestas *Superiorum Canonibus* ordinatur: undè nata sunt hæc præclara verba *Episcoporum* in *Concilio Pontigonensi* congregatorum an. 876. se non nisi juxta *Canones* obtemperare *Pontifici* debere *SESS. I.* Undè etiam orti sunt *Textus*, qui disertè aiunt, *Patriarchas, Primates, Metropolitanos*, aliam in *Suffraganeos* autoritatem non habere, quam quæ ipsis à *Canonibus* conceditur, *Can. 8. 9. QUÆST. III. cap. 9. de Officio Jud. ordinarii.*

Silentio suo *Gratianus* approbat opinionem *NICOLAI I.* contentam. *Can. 6. 7. 8. & 9.* quam *Concilia Pisanum, Constantinense, & Basileense*, erroneam censuerunt; scilicet, *Pontificem* à nullo *Concilio* judicari posse; illæ enim *Synodi Superioritatem Concilii Generalis* super *Pontifice* tuitæ sunt, altera suo factò, alia tùm *Decretis*, tùm *factis suis*: *Prior* deposuit *GREGORIUM XII.* & *BENEDICTUM XIII.* secunda deposuit *JOANNEM XXIII.* tertia *EUGENIUM IV.* Dux autem posteriores definierunt, saltem in *Casu controversiæ* circa *Fidem*, aut *Schismatis*, aut *Reformationis Ecclesiæ Universalis*, *Concilio Generali* subditum esse *Pontificem*.

VAN ESPEN in *Dist. XXII.* notat errorem *Gratiani* circa *Canonem Concilii in Trullo*, relatum *ibid. Can. 6.* quo ità loquens inducit *Concilium*, ut significet, se, dùm *Sedi Constantinopolitana* Secundum locum assignat, nolle eam in *rebus Ecclesiasticis Romanae Sedis* instar magnificare, quamvis *Concilium* contrarium dixerit; adjicitque *Romanos Correctores* emendavisse hunc errorem, scripto *non, pro non tamen*. Observat is præterea *Gratianum* ità composuisse hunc *Canonem*, ut *Romanam Ecclesiam* extrâ numerum *Sedium Patriarchalium* locaret, inter eas computando tantum *Constantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam & Hierosolymitanam*, secutosque errorem *Gratiani* *Canonistas*, quamvis hic Autor *Can. 7. ibid.* referat *Concilii VIII. Generalis* sedente *ADRIANO II.* *habiti Definitionem*, quæ *Pontificem Patriarchis* annumerat, quos inhonorari, vel loco moveri à quoquam *Mundi Potentium*, vetat. *Clausulam* continet *Can. 1. Dist. XXV.* cujus occasione *Van Espen* observat, errorem *Gratiani* *Archipresbyterum Archidiacono* subjecisse, adversus *Definitionem Veterum rationi* congruam. Sic concipitur illa *clausula, Archipresbyter verò se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui sciat obedire*. Contendit ille indè factum fuisse, ut *Pontifices cap. 7. de Offic. Archid. & cap. 1. de Offic. Archipr.* hanc subjectionem approbarent, quia *Canones antiquos à Gratiano* laudatos, non nisi apud ipsum habebant. Quoad errorem illum probat ex *M. S. Epistola ISIDORI Hispanensis*, relata in hoc *Can. 1.* aliisque *autoritatibus*, quæ ostendunt, hanc *clausulam* à suspectâ manu fuisse adjectam. *GONZALEZ in cap. 1. de Offic. Archipr. n. 3.* refert *Canonem Concilii Emeritensis* an. 666. qui *Archidiaconum Archipresbytero* subicit, illum post hunc enumerando, *Isidorus* obiit an. 646. justa est hæc *subjectio*, eamque postulat *Dignitas Sacerdotii* supra *Diaconatum*. Mutatio, quam deinceps invexit usus, partim fortè nascitur ali-

aliunde, quam ab errore modo observato. Archidiaconus erat Episcopi Magnus Vicarius, hujus Dignitatis ratione Archipresbytero Superior erat.

HALLIER contendit, hunc usum in Hispaniis cepisse, à quibus in ceteras Regiones manavit. Opinionis ejus momentum est, quod Textus de illa Superioritate agentes ab Hispaniis prodeant, forte clausula observata, primus ejus fons fuit.

Infra *Can. 1. Dist. XXVII.* dicit *Gratianus*, Diaconum, qui uxorem duxerit, matrimonio contracto posse uti, si à Ministerio cessare voluerit, quoniam tanta vis est Sacramenti, ut per Votum non dissolvatur. Item *Dist. XXXI.* continentiam Clericorum accommodans regulas, quas *Dist. XXIX.* proposuit ad conciliationem Canonum, qui pugnare videntur, inservientes, quæsitâ à circumstantiis temporis, causâ, loci, personæ &c. falso supponere videtur antè *GREGORIUM M.* extitisse tempus, quo Sacerdotes ab Uxoribus antè Sacerdotium ductis abstinere non tenerentur. Tempus quoque, quia nondum institutum, ut continentiam servarent. Porro, falsum est circa tempora *S. Gregorii* exeunte VI. vel Incunte VII. Saeculo, Matrimonii sic contracti usum Presbyteris & Diaconis licitum fuisse. Itaque, vel erravit *Gratianus*, vel ejus verba restringenda sunt ad eos, qui in Sicilia promovendi essent ad Subdiaconatum. Canonès sequentes, additâ Correct. Rom. notâ, hanc interpretationem confirmant.

Duplicem errorem *Dist. XL.* silentio approbat. Prior est, Sedem Romanam Pralatos suos sanctificare, nisi antè promotionem Sancti jam forent, in quo apice, si bona acquisita per meritum desunt, suscipiunt, quæ à loci Decessore præstantur. *Can. 1.* qui *SYMMACHO* tribuitur.

Alter est, Pontificem quantumvis perditis moribus deturpatus fuerit, nullo humano judicio, correctioni, vel coercitioni esse obnoxium; *Can. 6.* Hos errores annotare eo magis necessarium est, quod atrocissimas consecutiones habere queant. vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* is observat, postremum errorem à Canonistis susceptum fuisse, idque firmissimè probat.

Peraque interpretationes à *Gratiano* relatæ *Dist. L.* ad componendos invicem Canones, quorum alii Penitentes à promotione vel exercitio Ordinum, ad quos antè lapsum evedit fuerint, excludant, alii eos ad alterutrum, vel ad utrumque admittunt, falsæ sunt, & Disciplina Saeculorum repugnantes, quæ spurias Decretales præcelsent & corruptelas morum, quas hæ pepererunt. Vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* Is observat, Theologos, Canonistasque secutos fuisse has interpretationes quantumvis futiles.

Gratianus in Regulam Generalem proponit *Dist. LIII.* ut omnis qui prætermisissis aliquibus gradibus non superbiâ, sed negligentia ad majorem ascendit, tandiu à majoribus abstineat, quousque congruo tempore prætermisissos accipiat. Ita, ut, si quis Episcopus fuisset consecratus, omisso Ordinum Minorum minimo, teneretur ab Episcopatibus abstinere munitis, donec Ordinem prætermisissum accepisset, insinuatque aliunde, prætermisissum Ordinis receptionem semper sufficere, ut Ordo Superior exerceri queat. In quibus error duplex occurrit: prior est, Ordinis inferioris receptionem, ad Superiores exercitium semper requiri, perinde ac si Pralatus Superior numquam dispensare posset, ab Ordinum Minorum receptione; alter est, Episcopatum validè recipi posse, prætermisissio Sacerdotii gradu; nam si hæc Ordinatio sit irrita, iteranda est, nec sufficit omisissum Presbyteratum suscipere, ut vulgò docent Theologi & Canonistæ. Textus ab eo allatus non loquitur, nisi de omisso Subdiaconatu antè Diaconatus, & Presbyteratus susceptionem; consecratio autem ab illo Ordine ad Ordines ipsi inferiores, non est legitima, quia longè minus insignes sunt.

Errat *Gratianus Dist. LXI.* infra *Can. 10.* inveniens, Postulationem fieri, præter solemnitatem Decreti ab

Tam. 1.

omnibus subscripti, & simplici petitione, in eoque eam ab Electione distingui; subjectus autem Canon, ad id probandum, contrarium significat.

Bis errat *Dist. LXII. & LXIII.* primum in facto, ubi docet Principes Electionis Episcoporum & Pontificum non nisi ex privilegio fuisse participes, illudque ipsis concessum fuisse, ut Schismaticorum atque Hæreticorum dissentionibus vel ambitioni obviarent; tum in Jure, cum supponit, eos aliâ illâ potestate destitui; contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa hoc Caput collectis.

Errat in facto, cum docet, vel docere videretur *Dist. LXVII. LXVIII.* Chorepiscopos simplices tantum fuisse Sacerdotes; ut enim ostenditur in *REGULIS* circa Chorepiscopos, nonnulli Episcopi fuere, aliâs Canones de illis agentes aliter componi nequeunt; aliis munera Episcopalia ipsis tributibus, aliis ab eis ipsos excludentibus, aliis supponentibus, eos ordinari acceptâ Impositione manuum Episcoporum, aliis docentibus, eos ab unico Episcopo ordinari.

Referuntur apud *GONZALEM* in *Cap. 1. de excessibus Pralat. n. 7. 8. & 9.* In similes errores labitur, cum significat *Anacletum & Zephyrinum* constituisse, ut Ordinationes Quatuor Temporibus fierent: Pontificem voluisse, ut per singulos Ordines Minores transirent ordinandi ad Majores *Dist. LXXVII.* Contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa Quatuor Tempora, sive Ordinationes.

In errorem inducit *Dist. LXXV.* dicens, omni tempore benedici Episcopos; dummodò jejuni, & horâ terciâ benedictionem accipiant: hoc enim significat aliis quam Dominicis Diebus id fieri posse, quod falsum est. Idem subit periculum, cum docet *Dist. LXXX. S. Petrum* præcepisse, Episcoporum Primates, seu Patriarchas in illis Civitatibus poni, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum erant, & Archiepiscopos institui, ubi erant Archiflamines, qui medio loco habebantur: Hæc Primatum, Patriarcharum, Archiepiscoporum vocabula, *CLEMENTIS* ætate, qui hoc *S. Petri* præceptum referat, erant ignota.

Refringendum est quod ait *Gratianus* initio *Dist. XCIII.* Ut nulli liceat ei communicare, cui Pontifex inimicus ipse extiterit, nec in Ecclesiâ esse poterit, qui ejus Cathedralam deserit: aliâs esset erroneum: fieri enim potest, ut inimicus fiat Pontifex eorum, qui ejus errores averfantur, aut libidines, ejusque Cathedra cum ipso erret, ut probatum est in *Observationibus* circa Concilia Generalia. *S. CYPRIANUM Can. 3. ibid.* inducit dicentem, qui Cathedralam Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesiâ se esse non confidat. In laudato tamen Libro de Unitate Ecclesiæ, *CYPRIANUS* docet tantum, eum, qui non tenet unitatem Ecclesiæ, vel Ecclesiæ renititur, non esse in Ecclesiâ. Vide *VAN ESPEN* in hunc Canon. Quod dicit Episcopus Apostolicæ Ordinationi subjacentes, ad Limina Apostolorum singulis annis sistere se debere, refringendum est ad eos, qui non longius distiti sunt, ut significant hæc *Can. 4.* verba, qui propinqui sunt.

Erroneum est dicere absolute, Constitutiones Imperatorum aut Principum circa Ordinationes & bonæ Ecclesiastica, nullius esse momenti, atque autoritatis, ut probavimus in *REGULIS* circa Constitutiones & in *REGULIS* circa autoritatem Regiam in Ecclesiâ. Id tamen profert *Gratianus* in fronte *Dist. XCVI.*

Silentium ejus in *Can. 7. ibid.* significat eum approbavisse quod sine restrictione ait *NICOLAUS I.* Scilicet à Seculari Potestate nec ligari nec solvi posse Pontificem, quem constat ab Imperatore Constantino Deum appellatum esse, nec posse Deum ab Hominebus judicari manifestum est. Non leviorem errorem continet *Gratiani* proemium in *Dist. XCVII.* quo significat Leges, quas de Rebus Ecclesiasticis, supplicante Pontifice, condunt Principes, vim suam à

T Pontif-

Pontificiâ subscriptione, non ab Autore suo trahere; Pontifex enim, qui Principem rogat, ut Legem sanciat, eo ipso in eo potestatem hanc agnoscit, eumque idè deprecatur, ut suâ potestate dignetur uti. Undè fit, ut, quoties Ecclesia à Principibus Leges de Rebus Ecclesiasticis flagitat, soleat eos monere, Regiam auctoritatem ad Religionis præsidium ipsis fuisset divinitus tributam. Undè etiam factum est, ut ejusmodi Leges sponte suâ condiderint Principes. Magnam exemplorum copiam dant CODEX & NOVELLE, necnon Compilationes Legum Principum cæterorum. Factum hoc ita evidens est, ut illud probare inutile sit.

Atque illi sunt errores aut reales, aut speciosi, quos in *Primâ Parte* DECRETI observavimus. Speciosos vocamus eos, qui tolli possunt quarundam restrictionum ope, quæ subintelligi possunt. Eos subjicimus, qui in *Secunda Parte* occurrunt. Omittendum tamen non est *Gratianum* GREGORII VII. *Secundum* effatum inter DICTATUS, qui huic tribuuntur, amplexum non fuisse; agnoscit enim probatque *Universalis Titulum*, nec etiam Romano Pontifici congruere, DIST. XCIX. §. 3. In illo effato Titulus hic inter Pontificias prærogativas collocatur, CONCIL. TOM. X. p. 110.

ARTICULUS I.

Errores & Novi Secunda Partis.

CAUSA I. QUÆSTIO I.

SI *Gratianus* existimavit, Simoniam esse Criminum atrocissimum, idè de Criminibus agere instituens, à Simonia exorsus fuerit, ut notat Glossator vetus, in errorem impedit; juxta enim ejus principia, nihil in Simoniam gravius excogitari potest, quam quod illa sit Hæresis interpretativa: eâ igitur gravior esse debet Hæresis realis, cujus speciem tantum fert, quoniam Simoniacus SPIRITUM S. pro merâ Creaturâ reputare videtur.

Pluribus in locis ejusdem *Quæst.* significat Ordinationem Simoniam laborantem in seipsâ, quoad substantiam suam esse irritam, non verò simpliciter quoad suos effectus: una ex ejus rationibus est, quod Ordo sit Sacramentum dignitatis, quod majorem idè, quam aliud quodvis, dispositionem requirit, cum cætera dentur solum in utilitatem accipientium, hoc autem ad aliorum maximè utilitatem conferatur; alterum momentum est, quod Simoniacus Hæreticus sit; Sacramenta autem dignitatis ab Hæreticis collata, sunt irrita; quod ab errore non discrepat.

CAUS. II. QUÆST. V. *Gratianus* circa factum errat, cum ad Conciliationem Canonum, qui Sacerdotibus Sacramenta interdicit, cum iis, qui eos Juramento se purgare præcipiunt; dicit, Canones primi generis agere de Juramentis incautis; quod impossibile est; aliâ enim inutilis fuissent ii Canones; cum enim Juramenta incauta, seu temeraria, Laicis interdiciantur, à fortiori Sacerdotibus illicita esse debent; itaque Canones, qui Juramenta ejusmodi Laicis interdiciunt, quoad Sacerdotes etiam sufficiunt.

Sub finem hujus *Questionis* multos congerit Canones, qui *Vulgarem Purgationem* in variis Casibus comprobant, nihilque adjicit, quo significet, eam se improbare. Putavit, Ecclesiam comprobare posse hunc usum in certis casibus, ad exemplum Sacrificii Zelotypiæ. Longum tamen est discrimen: Deus enim illius Sacrificii institutione suos illi dare effectus vel se testabatur, eosque producere poterat; Purgationis autem per Communionem Sacram, aut Sacrificii celebrationem, cum non sit autor, ea fieri non potest, quin tentetur Deus, subeaturque periculum erroris, tum proprii, tum alieni.

Falsò supponit QUÆST. I. *ibid.* crimen manifestum Judici vel aliis, qui in locis versantur, ignotum

esse posse, quod vulgari intellectui in his rebus repugnat; verba enim *manifestum & notorium*, sunt Synonima: per *notorium* autem intelligitur, quod omnibus Incolis notum est. Quoniam igitur docet, reum crimen suum opere suo confitentem, sine examinatione omniisque Judicii solemnitatibus damnari debere, prævia, quotquot sunt, distinctiones inutiles sunt atque argumento ineptæ. Quod ait *ibid.* duas aut tres correctiones antè damnationem fieri debere in crimine manifesto, improbat ab *Anton. August. Dialog. XVII. lib. 1. de Emend. Grat.* Exemplum incerti Corinthii à *Gratiano* adductum adversus eum facit; non enim apparet, eum à S. PAULO monitum fuisse.

VAN-ESPEN in hanc causam observat, errorem *Gratianum* circa Factum in errorem circa Jus traxisse Canonistas. Scilicet *Canone* à S. GREGORIO desumpto probari, ipsum putavisse Laico demandari posse, ut Prælati Ecclesiastici purgationem recipiat. Idem Autor *ibid.* observat alia plura errorum circa factum exempla, qui errores circa Jus peperere. Desumpta sunt illa è spuris Decretalibus, quæ cum germanæ viderentur, Pontifici tributa fuit autoritas Disciplinæ Sæculorum anteriorum contraria: scilicet plenitudo potestatis, ex eo proveniens; quod omnem Ecclesiæ Jurisdictionem velut fons contineat; eam cæteri ab ipso, ac tantumdem, quantum ipse dare dignatus est, acceperint, ipse sibi jus illam prout libuisset restringendi servaverit.

Confirmat idem VAN-ESPEN quod probatum est in Dissertatione, quæ inscribitur, *Opiniones Ultramontane funditis convulsa*, ubi distributive ostenditur, Pontificem spuris Decretalibus, aliisque supposititiis Actis, debere univerfas ferè, quibus fruitor, aut frui, juxta Canonistas Ultramontanos, potest, prærogativas; atque observatur, periculosissimum ex iis juxtaque studiosum, nihil aliud laudare, ut eas confirmet, quam spuria Acta vel fraudi posteriora. VAN-ESPEN sub finem hujus *Causæ* asserit, Juris Civilis solemnitates in Ecclesiasticis Judiciis non fuisse introductas nisi post Sæculum VII. aut VIII. undè sequitur *Gratianum* erravisse in facto notabili, dum putaret illas in his Judiciis jam fuisse usurpatas, tempore Decretalium Pontificibus priorum quatuor Sæculorum tributarum. Legitimas enim eas Decretales censuit, quæ ejusmodi solemnitates, velut res in Judiciis Ecclesiasticis requisitas, commemorant.

CAUS. III. QUÆST. I. *Gratianus*, cum probavisset Episcopum à Sede suâ absque legitima reatus convictione dejectum, antè omnia restitui debere, Pontificem ab hac regulâ eximit, atque, ut exceptionem probet, laudat *Can. 9. Dist. LXXXIX.* qui jubet à Sede Romanâ detrudi eum, qui eam sine electione Canonica occupaverit. In rationem discriminis asserit, quod Judex non inveniatur, cujus officio ille Apostaticus possit excludi; Episcopi autem Judicem habeant: quo in loco plures sciant errores. 1. Regula, quam proposuit, ad Jus Naturale pertinet; quatenus illud jubet unicuique jus suum reddere; Pontifex autem non debet, nec potest ab hac regulâ excipi. 2. Sentus laudati Canonis est, iterum debere obniti & intercedere, ne quis Sedem Apostolicam invadat; quod faciunt ii, qui Canonice electi non sunt. 3. Jam vidimus, Concilium Generale esse Judicem Pontificis, itaque falsum est, ejus Judicem non inveniri. 4. *Gratianus* comprehendit in exceptione promotionem Simoniacam; agnoscere autem debet in casu Simonia Pontificem alicui Judici subjectum esse; siquidem docuit supra CAUS. I. Simoniam esse hæreseos speciem, & *Can. Si Papa Dist. XL.* Pontificem à Fide deviantem ab Homnibus posse judicari.

Ibid. QUÆST. VI. *Canon 15.* in errorem inducere potest, qui ita potest intelligi, ut Pontifici tribuatur facultas Provinciam Judicibus iniquis subijcere.

Ibid. QUÆST. VII. *Gratianus* Tribunal exterius cum interiori confundit. In hoc nemo judicare aut dam-

damnare alios debet, cum sibi equalis, aut majoris nequitia conscius est: in illo, quicumque Jurisdictionem habet, seu judicandi potestatem, ea potest uti, nisi criminis reus sit, quod ipsum vel hac potestate privet, aut ejus suspendat exercitium. Tale est in Ecclesia illud, quod Excommunicationem, aut Suspensionem annexam habet, posito quod denunciata sit. Tale est in Saeculo illud, quod Leges Civiles hujus potestatis privatione vel ejus exercitii interdictione coercent, alias illud exercitium non est irritum sed indecorum, ubi culpa publica est. Per forum interius hic intelligimus forum Conscientiae, non Penitentiae; in hoc enim Confessarius non privatur potestate Clavium, aut earum exercitio, ratione criminis, nisi crimen tale sit, ut excommunicatum aut suspensum autorem suum faciat, Censuraeque denunciata sit.

CAUS. V. QUÆST. IV. ostendimus in REGULIS circa Causas Majores, quod, ante spurias Decretales, Judicium Episcoporum non fuit reservatum Pontifici, imò in quibusdam addititiam esse clausulam reservationis. Itaque Gratianus errat in facto, cum Sedis Apostolicae auctoritatem à veteribus Canonibus excipit, qui Provincialibus Episcopis Judicium tribuunt.

CAUS. VI. QUÆST. IV. multi sunt errores circa factum; 1. Quod Episcopos *Electos* nuncupat Episcopos Provinciae, de quibus agitur *Can. 14. Concilii Antiocheni*. 2. Quod sic Canonem vertat, ut sensus sit, in discordia Judicium vocandum esse Metropolitanum Provinciae vicinæ, de quo *Canon* non loquitur. 3. Quod ab hoc Canone excipit casum, quo Provincia Primatem habuerit; nondum enim constituti fuerant Primates mediante Saeculo IV. quo habitum fuit illud Concilium. 4. Quod excipit casum appellationis ad Pontificem à Definitione *Can. 15. Concilii ejusdem*, quia Judicium Episcoporum in Episcopi damnatione consentientium immutabile manere debet; 5. Quod contendit *Can. 4. Concilii Sardicensis* hanc exceptionem probare; vide VAN ESPEN in hanc *Quaest.*

CAUS. VII. QUÆST. I. Gratianus, cum ex multis Canonibus probavisset, Translationes Episcoporum certis casibus esse licitas, eos componere volens cum iis, qui vetant novum dari Episcopum Ecclesiis, quarum adhuc vivunt Praefules, dicit Episcopum translatum, esse velut mortuum ejus respectu, à qua translatus est, & proinde hos illos Canones non adversari. Hac conciliatio videtur erronea aut saltem coacta & reluctans; nam posterioris generis Canones de morte temporali agunt: nituntur in indissolubilitate vinculi, quo Episcopus Ecclesiae cohaeret, eamque conferunt indissolubilitati vinculi Matrimonii: nituntur etiam hac Sententia, in qua quis intitulatus est Ecclesia, in ea permaneat; unde fit, ut cæteris Clericis idem quod Episcopus interdicant, scilicet mutationem Tituli, quoniam Titulus Ordinationis naturam suam perpetuus est. Itaque, relicto hoc perfugio ad fictitiam mortem, qua casus demissionis meræ & simplicis, resignationis in favorem, & permutationum, complecteretur. Ad componendos hos cum illis Canones, dicendum est simpliciter, hos exceptionem continere, quæ rara esse debet, in solis casibus urgentis necessitatis, aut evidentis utilitatis: illos verò continere regulam, quæ communis ac generalis esse debet. Neddum translatus defunctus sit respectu Ecclesiae, à qua migrat; sunt casus, in quibus ad eam remeare potest, si ejus utilitas id requirat. Translationes sunt dispensationes à Canonibus, qui jubent stabilitatem in Titulo Ordinationis usque ad mortem. Porro, raræ debent esse dispensationes. Jam verò, si admitteretur Gratiani interpretatio, creberrimè fieri possent, illæ Canonibus. Igitur propter malos, quos parere posset, effectus, eam refellendam esse, fusiùsque, quam pro more, duximus.

CAUS. IX. QUÆST. I. supponit errorem, quem supra difertè docuit: scilicet, Ordinationes ab Hæreticis factas, esse nullas, idque nominatim dicit de iis, quæ sunt ab illis, qui nominatim excommunicati sunt.

Quæst. II. supponit, Pontificem ordinare posse Dicecesanos Episcoporum absque horum permissione; propositam enim quæstionem, restringit ad Archiepiscopum, Primatem & Patriarcham, superiusque, ut notavimus in *Dist. XXII*. Pontificem è numero Patriarcharum exemit; hoc autem supponit ex falso principio, quod Papa universalem Jurisdictionem habeat; quod cæteri ab ipso suam portionem habeant; quod hanc ipse iis concesserit, reservato sibi eam pro lubitu restringendi jure.

Ibid. QUÆST. III. insinuat, Pontificem dilatare posse Jurisdictionem Metropolitanorum, Primatum, & Patriarcharum, per Privilegia Canonibus & Consuetudini, quibus potestas eorum ordinatur, contra. Vide Clausulam, quæ *Can. 8.* clauditur, quam Eruditi ab aliquo *Pseudo-Isidori* imitatore adjectam fuisse suspicantur.

Ex eodem principio docet, solam Ecclesiam Romanam cæteras judicare quidem posse, sed ipsam à nullâ, nequidem ab Universali Ecclesia, judicari. Tribuit Metropolitanis atque in eorum personâ, Primatibus, & Patriarchis, facultatem supplendæ Prælatorum in omnibus casibus negligentia, quam tamen non habent, nisi in casibus à Jure memoratis, vel in iis, in quibus illam per usum legitime præscriptum adepti sunt.

Confundit jus monendi caritative Episcopos negligentes, ut corrigant suos Dicecesanos, cum jure in eos agendi, sive judicio procedendi.

CAUS. X. QUÆST. I. sub finem, significat, bona Ecclesiastica Principum auctoritati non subijci, dicens, Ecclesie facultates à Laicorum dispositione esse immunes. Quod adversatur *c. 1. Dist. VIII.*

QUÆST. III. quod dicit de Jure Episcopali, quod vocatur Cathedraticum, *part. 2.* sub finem, non congruit Canonibus, scilicet illud consistere in parte Oblationum factâ die anniversario Dedicationis, aliisque diebus solemnibus, eamque modò majorem, modò minorem esse, prout conventum fuerit Dedicationis tempore; nam jus illud est Census, quem Curati solvunt Episcopo in honorem Ecclesie Cathedralis, definitus à Consuetudine Diceceson, ab omni conventionem independens. Id probatum fuit in *REGULIS* circa Jurisdictionem Ecclesiasticam.

CAUS. XI. QUÆST. III. dicit, Canonem, si quis suadente, non privare nisi ab ingressu Ecclesie & à Communionem Eucharistie: quod evidenter repugnat verbis hujus Canonis, ut patebit legenti, & observatum fuit in *REGULIS* circa hanc excommunicationem. Vid. *part. 3. Conciliationis Can. 24.* subiectæ.

Contendit, quod, si quis postulatus fuerit criminis, quod non patravit, cujus tamen in judicio convictus est, sententia non sit injusta ob defectum materiz, posito quod aliud crimen admiserit in judicio non probatum; idèdque is Sententia subijcere se, etiam in foro interiori, debeat; quod falsum est; nam Sententia non cadit nisi in crimen ad Judicem delatum, quod cum sit falsum, Sententia nulla est, quoad Materiam, *part. 5. & 6. Conciliationum GRATIANI*. Hac enodata fuit difficultas in *REGULIS* circa Censuras.

Censuram Sententia à Canone lata confundit, cum Censurâ Sententia ferendæ à Judice, docens, alios Excommunicatos vitandos non esse, quam qui nominatim à Judice damnati fuere, quos, per Excommunicatos, nominatim intelligit. Itaque, juxta *Gratianum*, vitandi non erant ii, qui sciebantur incurrisse Censuras ipso falso dictas. Contrarium ostensum fuit in laudatis *Regulis*.

CAUS. XII. QUÆST. I. docet, Clericos ab infantia in Ecclesia educatos possidere nihil proprium posse, quoniam ex bonis Ecclesiasticis necessaria percipi-

cupiunt: in quo confunduntur Religiosi cum Clericis. Significat, Episcopos Orientales conjugatos esse, liberosque habere, ideòque ipsis concedi habere propria, ad suos & suorum usus, hincque insinuat, illis uti conjugio; quod falsum est. Eandem rationem extendit ad Clericos Minores, qui uxores habent & liberos, vel liberos tantum. *Cum ergò* &c. Hæc autem ratio Canonibus benè multis adversatur, qui permittunt, vel permissum supponunt Clericis non conjugatis proprium habere. Insinuat, Clericos solos res suas in communi habuisse in exortu Ecclesiæ, Actus autem *Apostolorum* contrarium ostendunt; de rebus verò, &c.

C A U S. X I V.

QUÆST. I. *Gratianus* dicit, Perfectum posse in iudicio stare, non captando lucrum, sed evitando damnum. Nugatoria autem videtur hæc distinctio; neque enim potest quis iudicio contendere, nisi sibi partum saltem habeat jus ad rem litigiosam, cujus damnum patietur, si iudicio nolit experiri.

QUÆST. VI. sub finem, *furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furantis consideratur*. Hæc propositio falsa est, si agatur de culpæ gravitate, quæ eò major est, quòd res est majoris momenti: sed vera est, si agatur tantum de naturâ culpæ; rei enim vel minimæ verum sit furtum. Canon subiectus huic intellectui favet.

C A U S. X V. Q U Æ S T. I I. sub finem.

Perperam interpretatur *Canonem Concilii Tarracensis*, an. 516. qui vetat Sacerdotes munera patrociniis exigere *Secularium pro impensis, Judicum more*; cum enim de Regularibus intelligit, huiusque interpretationis rationem afferens, ait, generali Consuetudine receptum esse & moribus approbatum, ut Clerici Advocatorum more Patrocina impendant, muneraque exigant ac suscipiant; satis enim fuisset monere, Canonem hunc non vigere quoad Clericos, sed tantum ergà Regulares, nec Disciplinam Sæculi VI. debuerat exæquare Disciplinæ, quæ vigeat Sæculo XII.

QUÆST. VI. Plures refert atque approbat *Canones* perniciosos in eo, quòd alii docent Excommunicationem Subditos à Sacramento Fidelitatis absolvere. Unus est *GREGORII VII.* alter *URBANI II.* Ceteri tribuunt Pontifici jus deponendi Principem. Neutri autem argumento congruunt. Confutati sunt illi in *REGULIS* circa Principes, & in *REGULIS* de Excommunicatione.

C A U S. X V I. Q U Æ S T. I.

Relato, in *Can. 2. GREGORII* dicto, scilicet, *Nemo potest & Ecclesiasticis Obsequiis deservire, & in Monasteriis Regulâ ordinatè persistere &c.* Infra *Can. 36.* dicit, illud intelligendum esse de Regularibus, de iis scilicet, qui in numero Cardinalium vel Episcoporum ordinati, Monasterii sui dispensationem sibi reservatam continent. Quod manifestè repugnat menti Pontificis, qui attendit Ecclesiastica Munera postulare operas, cum Solitudine, Silentio, Jeuniis, crebris Meditationibus, austeritate Professioni Religiosæ annexis, incompatibiles.

Post multos *Canones*, qui probant Monachos Decimas agrorum suorum Parochialibus Ecclesiisolvere debere, unum refert à Concilio *Cabillonensi* II. conditum, quem *Moguntinensi* Concilio tribuit, & quem ad Monachorum commodum detorquet, addito verbo, *suas*, quo transfertur ad Ecclesias Monachorum id, quod ait *Canon de Parochialibus*. Jubet quippe, ut Abbates ex Agris & Vincis, quos ad suum aut

Fratrum stipendium habent, Decimas ad Ecclesias deferri faciant. Verbo, *Ecclesias*, *Gratianus* adjecit *suas*, atque ita tribuitur Ecclesiis Monachorum id, quod Ecclesiis Parochialibus dat Concilium, juxtâ usum Sæculi IX. quo habitum fuit.

Deinceps *Can. 47.* laudat in ejusdem exemptionis patrociniis Decretum *PASCHALIS II.* quod in nullo ejus Pontificis Opere reperitur, neque apud alium quemvis Autorem *Gratiano* vetustiore. Hunc inter *Canones* incertos *PASCHALI II.* tributos collocat *LABBEUS*.

Quod additur à *Gratiano* ad stabiliendam hæc exemptionem, discutietur in *REGULIS* circa Decimas: interea observabimus, quòd, cum in præjudicium tertii concessa fuerit hæc Dispensatio, requirebatur urgens necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas.

QUÆST. II. videtur invenisse atque excogitavisse distinctionem Ecclesiarum à Monachis pleno jure possessarum, & earum, quæ sic non possidentur. Hæc in eo consistit, quòd institutio autorisabilis Curatorum harum, pertineat ad Episcopum; illarum autem institutio pertineat ad Abbatem, seu ad Monasterium. Unicum *Canonem JOANNIS* Pontificis, omisso quoto, ad stabiliendam hæc distinctionem laudat, qui proinde incertæ autoritatis est, eoque magis quòd opponatur *Canon* *URBANI II.* cujus autoritas certa est, is autem *Sextus* hujus *Quæstionis*, recepta tamen fuit distinctio propter autoritatem *Decreti* ex Autoris eximiatione partam.

QUÆST. III. *Romanæ* Ecclesiæ tribuit hoc privilegium, ut Centenaria tantum adversus illam valeat præscriptio. Lex *JUSTINIANI*, quam in hanc rem laudat, omnes Ecclesias complectebatur, fuitque abrogata ab eodem Imperatore, nullâ, ne *Romanâ* quidem, exceptâ Ecclesiâ. Hanc abrogationem, quoad suam Ecclesiam, agnovit *S. GREGORIUS*.

C A U S. X V I I.

VAN ESPEN plures annotat errores graves in Conciliationibus & expositionibus *Gratiani* atque in *Canonum* defectu. Hi apud illum, si opus fuerit, videri possunt. Satis erit observare, hic *Gratianum* componere volentem *Canones*, quorum alii unico probationis anno contenti sunt, alii plures requirunt, excogitavisse distinctionem personarum notarum, circa quas annus sufficit, & ignotarum, quæ triennio indigent. Hæc nullum habet in relatis *Canonibus* fundamentum.

Ibid. QUÆST. IV. *Can. si quis suadente 29.* suprâ vidimus, ad *CAUS. XI.* QUÆST. III. *Gratianum* alium non tribuere effectum *Canonis*, si quis suad. nisi privationem ab ingressu Ecclesiæ, & Communionem; aliud cogitavisset, si perpensisset, reservationem absolutionis ad Pontificem, quam inducit hic *Canon*, cum necessitate ipsam adeundi, ad hanc recipiendam, necnon qualificationem Sacrilegii, quam crimini proposito inurit. Inauditum quippe est, Excommunicationem Minorem, præsertim eam, quæ non excludit à Sacramentis Confirmationis, Penitentia, atque Extremæ Unctionis, reservatam fuisse Pontifici, nullumque aliud delictum, cui ipsa annexa fuerit, ita severè coercitum fuisse, ut videri potest in Collectione ejusmodi Excommunicationum, quam damus in *REGULIS* circa Censuras.

C A U S. X X.

QUÆST. I. initio *Gratianus*, dicit, Parentes, quinque prioribus etiam Sæculis Ecclesiæ, habuisse jus Liberos suos Domino dicandi antè pubertatis ætatem, absque eorum consensu. *Canones* ad id probandum subiecti contrarium evincunt. Adi *Disciplinam THOMASSINI Part. 2. Lib. 1. Cap. 45.* ubi probat, Ecclesiam Græcam & Ecclesiam Latinam hanc potestatem in Parentibus non agnovisse, Sanctumque *BASILIIUM*

SILIVM à *Gratiani* laudatum, ei prorsus repugnare. VAN ESPEN in hanc *Quaest.* idem dicit de S. BASILIO illudque probat.

QUÆST. IV. *sub finem*, dicit, Monachis, sine Abbatibus consensu, *vota abstinentiæ, vel alicujus districtio- nis, quæ generalem consuetudinem suorum excedat, vo- vere non licere, ne super eo Fratres scandalisentur*; Nec excipit casus, in quibus Consuetudo Monasterii, Status Monachalis substantiæ adversatur. VAN ESPEN in hanc *Quaest.* merito contendit, hanc exceptionem esse necessariam, neque ullam habendam esse hujus prætexti scandali rationem, quia iniquum est, ut pote proveniens ex eo, quòd quis suo fungatur officio, isque simile est, de quibus loquitur S. GREGORIUS. *Cap. 3. de Reg. jur. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.*

C A U S. X X I.

QUÆST. I. favet pluralitati Beneficiorum Incom- patibilem 1. Dicens Canones, qui vetant in duabus Ecclesiis Clericum connumerari, de Ecclesiis duarum Civitatum intelligi.

2. Posse aliquem tenere Archiepiscopatum quasi Titulatum, & Episcopatum quasi Commendatum; nec id restringit ad Casus urgentis necessitatis, aut evidenter utilitatis, neque etiam monet, id fieri ad tempus, & in merâ administratione consistere.

3. Aliquem duas Ecclesias posse habere jure spe- ciali tanquam Titulatas; Canones autem subiecti loquuntur de Casu, quo prior Ecclesia vastata est; itaque, qui transfertur ad aliam Ecclesiam, unam tantum habet. Secum pugnat in fine, dicens, hoc casu Episcopum uni præfidere tanquam Titulata, alteri tanquam Commendata.

C A U S. XXIII. QUÆST. VIII. *infra Can. 20.*

Relatas autoritates in utramque partem quæs- tionis, utrum Clerici privata, an Pontificia autori- tate, an jussu Principis arma sumere debeant, Au- tor conciliat, distinguendo eos, qui ex Decimis & Præmiis vivunt, quales erant Levitæ, ab iis, qui Prædia, Villas, Castella, & Civitates possident, his- que accommodat Canones affirmativam partem tenentes, cæterosque Clericos prioris conditionis. Hæc distinctio prorsus inepta est: quoniam Militia statui Clericali penitus opponitur: itaque, illa à Clericis exerceri nequit, quamvis Feuda, aliæ immobilia possideant, sed ii tantum possunt, tenenturque sumptibus suis ad rei bellicæ impensas conferre.

C A U S. XXIV. QUÆST. I.

Contendit *Gratianus*, Hæreticos, Schismaticos, Excommunicatos, omnem ob has causas amisisse potestatem ligandi & solvendi, excommunicandi & reconciliandi, administrandique singula Sacramenta, excepto Baptismo; idque probare nititur per autori- tates, quæ videntur significare, potestatem ejusmodi non nisi intrâ Ecclesiam haberi posse, quoniam ad eam requiritur Spiritus Sanctus, quo carent illi, qui extrâ Ecclesiam sunt. Vide ejus verba *infra Can. 4. 37. & 39.* Plura jam loca notavimus, in quibus eundem errorem insinuat.

QUÆST. II. *infra Can. 5.* dicit, esse crimina, de quibus accusari quilibet & damnari seu excommuni- cari post mortem potest; aptius locutus esset dicen- do, eos Excommunicatos posse declarari, subiectaque ab eo exempla nihil aliud probant.

QUÆST. III. *infra Can. 1. & 9.* Restringendum est ad Excommunicationem irritam, id quod dicit de Excommunicatione illicitâ; quæ enim simpliciter illicita est, non verò nulla, eum constringit, quem ferit: generatim verò dicit, Excommunicationem illicitam non lædere excommunicatum, sed ex-

Tom. I.

communicantem. Hoc argumentum fufius expo- situm est in REGULLIS circa Excommunicationem.

C A U S. XXV. QUÆST. I. *infra Can. 16.*

Gratianus, post collectos Canones non paucos Pon- tificum, qui dicunt, Sedem Apostolicam ad obser- vationem Canonum cæteros allicere exemplo suo debere, eamque singularem, accuratioremque, quam cæteros, eorum observationem profiteri; cum perci- peret illos proposito suo repugnare, scilicet Ponti- fices privilegia, prout libuisset, concedere posse: CHRIS- TO Pontificem confert, ac dicit quòd, sicut ille Legis erat Dominus, cui se tamen aliquoties seipsum humiliando subjecerat, & quam solvere, cum liberet, poterat, illam tamen impleverat; sic & Pontifex De- cretorum Dominus est, eaque, propter reverentiam, humilitatemque observat, *non necessitate obsequendi, sed autoritate impertiendi.* Hæc comparatio maximè adu- latoria est, illatenus inaudita, repugnansque naturæ Legum Ecclesiæ, quæ condi non debent, nisi ad utilitatem totius Corporis, & quæ proinde negligi non debent, nisi id publicum requiratur commodum. Hoc argumentum fufius disputatum est in REGULLIS circa Dispensationes, ibidemque probatur, ipsos etiam Sæculi XII. aut XIII. Pontifices agnovisse, se dispensare non posse præter Casus urgentis necessitatis, aut evidenter Ecclesiæ utilitatis. Si jure merito negatur Pontifici, Titulus Patroni, ac Domini honorum Ecclesiæ, quòd magis illi negari debet qualifica- tio Domini Legum Ecclesiæ? Gravioris sunt momen- ti Leges, quam bona. Quemadmodum igitur id, quod in gratiam potestatis Pontificalis in bona Ecclesiæ gravius, illasâ æquitate & veritate, dici potest, in eo stat, quòd sit Primus eorum Dispensator, Procurator, Oeconomus: ita sufficere debet, si Pon- tifex insignem Primi Canonum Dispensatoris Titu- lum gerat.

Aliam deinceps offert conciliationem *Gratianus* scilicet omnes Canones, aut nominatim, aut tacite continere Clausulam, *salvâ autoritate Sedis Apostolicæ.* Priore felicior non est hæc conciliatio; nullus est enim *Gratiano* anterior Canon, qui contineat hanc Clau- sulam, nisi à spuris Decretalibus, aliisve suppositi- tiis Actis accitus. Hi annotabuntur Canones, ubi de hoc Actorum genere Corpori Juris inserto agetur.

QUÆST. II. *infra Canon. 21.* Privilegia melioris con- ditionis facit, quam Canones, in eo, quòd dicit, Pontificem ea non commutare, nisi prout æquitas requirit, *Rationis tamen æquitate consideratâ; unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu, semel à se concessa valet in totum vel in partem commutare.* Similis le- gitur modificatio in loco supra laudato, circa potestatem Pontificis in Privilegia: *Consideratâ tamen ra- tionis æquitate, ut, quæ mater justitiæ, in nullo ab eâ dissentire inveniatur.* Si sic restringitur Pontificia po- testas in Privilegia, id fit ob conservationem Com- modorum tertii, & boni privati: quoniam itaque publica utilitas, ad quam procurandam conduntur Canones, privata anteponenda est, ita restringen- da esset ad Casus æquitatis Pontificia in Canones potestas.

C A U S. XXVI. QUÆST. VI.

Gratianus Penitentiam occultam cum publicâ con- fundit, & Absolutionem, quæ in illâ concedebatur, cum Reconciliatione in hæc necessariâ. Reconcilia- tionem hanc in publicam & occultam distinguit. Publica autem semper fuit, sicut impositio Peni- tentiæ, inter sacra peragebatur, nec inconsulto Episcopo, quantumvis periclitaretur reus publicus, concedi poterat. Hæc ad salutem necessaria non erat: itaque nihil metuendum erat hæc parte Penitenti, qui absque illâ moriebatur. Reconcilia- tionis defectus non obstabat, quominus Penitens à

T 3 pecca-

peccatis suis absolveretur: Itaque, necessarium non erat, ut à reservatione Reconciliationis ad Episcopum, exciperetur casus imminentis mortis; imò, cum Absolutio ad salutem necessaria sit, Presbyteris semper licuit eam dare in casu necessitatis, quamvis reus casibus reservatis implicaretur. Hac observatione labefactantur omnes Autoris conciliationes.

Quæstio, quam proponit, nimis vaga est: nimirum quærit, an Presbyter possit inconsulto Episcopo reconciliare eum, quem excommunicavit Episcopus. Ostensum fuit in REGULIS circa Censuras, plures in veteribus Canonibus commemorari Excommunicationum species, sexque Minores fuisse: commonstratum etiam fuit, præter eas fuisse unam Majorem, quæ erat *ferenda* ab Episcopo, tanquam Judice, Sententiæ, aut Sententiæ à Lege *lata*, quæ *ipso facto* incurrebat. Canones à Gratiano laudati innuunt, eum de Excommunicatione Penitentiarum annexâ loqui. Lata à Judice Excommunicatio semper ipsi reservata fuit, ejusve Superiori, si provocatum fuisset.

CAUS. XXVII. QUÆST. I. *infra* Can. 43.

Volens conciliare Canones, qui dicunt Matrimonium à Monachis aut Monialibus contractum, esse ratum, neque dividendos esse Conjugatos, neque admittendam ad Penitentiam infraçti voti mulierem, nisi mortuo viro, si Matrimonium inter Sæcularem & Monialem contractum fuerit, cum eis, qui significare videntur, ejusmodi Matrimonia esse nulla, per qualificationes adulterii, incestus, sacrilegii, & concubinitus: ad hoc propositum adhibet distinctionem Voti solemnem, quæ in nullo vetustiori Autore reperitur, sicut diximus in *Dist. XXVII.* ubi eadem materia agitur. Quoad Canones, qui Moniales conjugatas ad Penitentiam, donec Maritus defunctus sit, admitti vetant, reluctantem interpretationem adhibet, dicens quòd, si à Marito recesserint, ipse tum earum respectu mortuus habebitur, tumque illæ ad Penitentiam admitti poterunt. Hoc argumentum discussum fuit in *Historiâ Impedimentorum Voti atque Ordinis*, seu *Traditione circa Matrimonii Sacramentum*, ostensumque, non constare, quòd hæc Impedimenta illud diremerint antè Sæculum XII. QUÆST. II. *infra* Canonem 39. conciliando Canones, qui docent, esse Matrimonium inter Sponsam & Sponsam, cum eis, qui dicunt non esse Matrimonium, priores de Matrimonio initiato intelligit, posteriores de Matrimonio consummato, significatque, Matrimonium initiatum esse dissolubile, illudque solum, quod consummatum est, esse indissolubile: solumque hoc posterius ratum nuncupat. In quo bis errat: 1. Quòd dissolubile dicat Matrimonium per Sponsalia de præsentibus contractum. 2. Quòd rati appellationem ipsi non tribuat.

CAUS. XXVIII. QUÆST. I. *infra* Can. 17.

Innuat divortium Infidelibus interdictum esse, & proinde secundum Matrimonium non valere apud eos, nisi *Lege fori*, non *Lege poli*. Hæc ab aliis duabus Quæstio dependet; 1. Utrum certum sit, indissolubilitatem esse Juris Naturalis, quoad omnes Homines? 2. An, posito quòd talis sit, id satis ab Infidelibus cognoscatur, ut astringi possint? Utrumque discussum in *Traditione circa Matrimonium Tom. III.*

QUÆST. II. dicit, Infidelem conversum, Sociam in infidelitate perseverante, non teneri ad cohabitandum cum illâ, quamvis illa pacificè cohabitare velit; verum discedere posse, ita tamen ut, illâ vivente, aliam non superducat, nequidem excepto casu, quo Infidelis propter negatam sibi cohabitationem, ad alias transit nuptias. Secunda pars hujus opinionis nulli Canonum innititur; prior in *Can. 10. 11. & 12. ibid.* QUÆST. I. fundatur.

CAUS. XXIX. QUÆST. II.

VAN ESPEN asserit, *Gratianum* erravisse in eo, quòd errorem conditionis proposuit, ut Impedimentum Matrimonii dirimens, atque, propter ejus auctoritatem, illud Impedimentum admissum fuisse. Vide ipsum in hanc QUÆST. Ut autem facilius & fanius hac de re judicare possis, adi *Traditionem circa Sacramentum Matrimonii Tom. I.* ubi historia textitur Impedimenti servitutis.

CAUS. XXX. QUÆST. *infra* Can. 40.

Gratianus ex auctoritatibus à se collectis concludit, virum aut mulierem, quæ filium aut privignum de Sacro Fonte susceperit, vel coram Episcopo ad Confirmationem tenuerit, posse invicem cohabitare, nec casum excipit, quo uterque facti particeps est, *Can. 3.* exceptum, nec casum, quo maritus præter necessitatem, uxoris ad id consentientis filium baptizat, exceptum *Can. 7.*

QUÆST. II. Quod docet, Parentes Liberos suos nondum adultos desponsare non posse absque illorum consensu, pugnat, cum eo, quod docuit CAUS. XX. Parentes Liberos suos Dominò dicere posse in Monasterio sine ipsorum consensu. Ratio Canonelque eadem postulabant Doctrinam in utroque argumento. *Cap. 1. de Desponsat. Impub.* ab *HORMISDA* aut *HONORIO I.* acceptum, illud de Matrimonio difertè dicit; quemadmodum nonnulli eorum, quos collegit CAUS. XX. QUÆST. I. illud expressè docent de Statu Monachali. Ratio utriusque potestatis est, quòd, ante pupertatis ætatem, aliam quam Parentum voluntatem Liberi non habeant. Qua de re fusè in *Tractatu Historico de patria potestate circa filiorum conjugia.*

QUÆST. III. Duos Canones contrarios refert, quos non conciliat, licet illud facile sit, dicendo, posteriorem anteriori derogavisse. Hic à *PASCHALI II.* conditus est, fertque, spiritualem filiam filio naturali Patrini sui post compaternitatem nato nubere non posse; ille est *URBANI II.* qui contrarium statuit: huic *URBANO PASCHALI II.* successit.

QUÆST. IV. Eadem viâ componere potuisset *Can. 1.* à *NICOLAŌ I.* desumptum cum *Can. 4.* à *Concilio Tribur.* accito illi posteriore; Prior fert hominem orbem ducere non posse commatrem uxoris suæ defunctæ, si hanc post commatritatem cognoverit: alter, ducere posse statuit. Perperam id exequitur *Gratianus*, dicens, posteriorem loqui de casu, quo post commatritatem cognita non fuit uxor: hæc autem restrictio omni caret fundamento.

QUÆST. V. *Can. 1.* ostensum fuit in *Inquisitione historica Doctrina Canonum Corporis Juris circa potestatem Parentum in Matrimonium Liberos suorum impuberum*, pseudo *Evaristum* putavisse, Matrimonium, de quo in hoc textu agitur, ob defectum consensûs Parentum irritum esse: item ostensum fuit, Clausulam, quæ in fine legitur, adjestitiam esse, quoniam præcedentibus repugnat, in quibus supponitur, Conjugatos sine Parentum consensu copulatos fuisse. *Can. 9.* quod *Gratianus* ait *infra* hunc *Can.* Matrimonia Claudefina, id est omiſſis solemnitatibus requisitis inita, rata esse, sed deficiente probatione pro infectis haberi, restringendum est ad Matrimonia, sine solemnitate, benedicta. Ostensum fuit in *Historiâ Benedictionis Nuptialis*, credibile esse eam velut substantialem in Matrimonii Sacramento semper spectatam fuisse.

CAUS. XXXI. QUÆST. I. *infra* Can. 3.

Gratianus, relatam verbum *S. LEONIS*, qui dicit, neminem eam ducere posse, quam prius adulterio polluit, conciliare volens cum Canonibus, qui docent, adulterium Matrimonii Impedimentum non esse, nisi accedat promissio conjugii cum adulterâ post mortem ejus, qui adulterio læditur, aut machinatio in mortem

mortem ipsius: dicit, alterutram harum conditionum subintelligendam esse in Canonibus prioris generis, quod falsum est: initio enim etiam solum adulterium erat Impedimentum; postea requisitum fuit, ut harum conditionum alterutra accederet. Id probatum fuit in historiâ hujus Impedimenti in *Traditione Ecclesiæ circa Matrimonii Sacramentum*.

QUÆST. III. in fine. discutiens, an puella cogenda sit nubere viro, cui assensum non præbet, relativè Canonibus quatuor, concludit nullam nisi liberâ voluntate alicui esse copulandam, nec exponit quânam coactio vel metus necessariè libertati officiat.

CAUS. XXXII. QUÆST. VII. *infra* Can. 16.

Duas restrictiones erroneas apponit Canonibus, qui vetant, eum, qui suam uxorem, ob ejus fornicationem, dimisit, aliam superducere: *Prima*, quòd intelligendi sunt de iis, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, *Secunda*, de his, qui præstantes causam dissidii, aliorum conjunctione se præsterint indignos. Harum restrictionum falsitas probata est in historiâ seu *Traditione indissolubilitatis Matrimonii consummati*, in qua laudatur ipsius *Gratiani* testimonium, qui, non obstantibus his restrictionibus, *infra* Can. 26. concludit, sequi ex collectis autoritatibus, eum, qui uxorem ob fornicationem dimisit, aliam ducere non posse ante obitum ipsius, *manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsa separatione dissolvitur*. Eandem veritatem supponit sub finem disputationis *infra* Can. 18. *sed quia nullâ autoritate permittitur, ut uxore vivente, alia superducatur*.

CAUSA XXXIII. QUÆST. I. in fine.

GRATIANUS, relato Canone, quem S. GREGORIO tribuit, qui fert quòd, si vir ab uxore separatus propter frigiditatem naturalem, aliam deinceps ducat, quâcum misceatur; cogendus est ad priorem redire; & alio ab HINC MARO desumpto, qui docet, maritum à conjuge, ob impossibilitatem ex maleficiis provenientem separatum, etiam si cum aliâ, quam deinceps duxerit, concumbere possit, priori non esse restituendum, *Gratianus*, inquam, eos componere non valens, fatetur tantum eos esse contrarios; in quo decipitur: impossibilitas enim ex maleficiis orta relativa est, & nihilominus vera: impossibilitas autem, de qua loquitur S. GREGORIUS, naturalis est atque absoluta; undè, si vir, propter hanc ab uxore separatus, alteri misceatur, apparet eam fictitiam esse; certumque est Ecclesiam in Judicio suo fuisse deceptam. Itaque, cum Matrimonium prius semper vigerit, posterius irritum est. Hæc autem locum non habent in impossibilitate relativâ, quæ cum aliâ muliere cessare potest.

QUÆST. II. initio. Restringendum est ad separationem ex causâ Frigiditatis aliòve Impedimento nuptias præcedente, judicio Ecclesiæ factam, quod dicitur à *Gratiano*; scilicet, mulierem, post separationem, nubere posse, quoniam *sibi mortuus est vir ejus, à cujus lege, Ecclesiæ judicio soluta est*: aliàs crassius erravisset, si putavisset, mulierem à viro, propter adulterium Ecclesiæ Judicio separatam, Secundi Matrimonii liberam facultatem acquirere; sic enim aut agnosceretur Ecclesiam posse rescindere Matrimonium propter adulterium subsequens, aut declararetur, CHRISTUM voluisse illud ob adulterii crimen dissolvi: itaque *Gratiano* ascribenda foret opinio, quòd Matrimonium consummatum indissolubile non sit, sed dissolvi queat, non quidem merâ mulieris dimissione à marito, sed per Ecclesiæ Judicium, quæ probato adulterio separationem pronunciat: credendum esset, omnia, quæ superius dixit, circa indissolubilitatem Matrimonii consummati, etiam interveniente adulterio, non spectare nisi casus, in qui-

bus vir autoritate privatâ uxorem dimittit, & juxta *Gratianum*, esse Causas separationis, quæ subsequantur, sicut sunt, quæ præcedant; hæc vinculi nuptialis colligationem impedire; illas illud jam colligatum dissolvere; proindeque, secuto Ecclesiæ judicio, in neutro casu vinculi Matrimonii vestigium remanere. Verùm, ut *Gratiano* tales imputari possint errores, alia requiruntur momenta, quàm quæ supeditat locus laudatus; Quod enim ibi dicitur, relativum est ad primam quæstionem, quæ est de separationem propter causam Matrimonio anteriorem, nec aliud continet: Quapropter viderint ii, qui hos *Gratiano* imputant errores, atque alios, quàm laudatum, locos in suum patrociniûm quærant; ex eorum numero est VAN-ESPEN.

QUÆST. III. quæ continet *Tractatum de Pœnit.* in DIST. VIII. divisum.

DISTINCT. I. sub fine. GRATIANUS, post varias plurimas autoritates in utramque partem, circa necessitatem Confessionis, ad justificationem, electionis facultatem Lectoris judicio dimittit, adjiciens, *utraque enim Fautores habet sapientes ac Religiosos viros*, nec attendit eas, quæ dicunt, Contritionem justificare, non sic loqui, nisi quia Contritio votum exequendi omnia Præcepta Divina continet, in quibus comprehenditur Præceptum Confessionis.

DIST. III. in fine. Perperam exponit hæc S. AMBROSII verba, *pœnitentia semel suscepta nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit*: ea intelligens de Solemni, quam sine causâ distinguit à Publicâ, cujusque usum ad quasdam Ecclesias restringit, apud quas *Pœnitentia solemnitas non iteratur*. Hic locus multis Theologis ac Canonistis occasionem præbuit, dividendi Pœnitentiam in Solemne & Publicam, per priorem intelligentibus eam, quæ perficitur transeundo per quatuor Gradus solemnes & non iteratur; per posteriorem, eam, quæ fit palam sine distinctione Graduum, potestque iterari: in quo decepti sunt illi cum *Gratiano*, si putaverunt, ut ille, Pœnitentiam, quæ Gradus habebat, Ecclesiis quibusdam peculiarem fuisse, nec non ejus iterandæ prohibitionem.

QUÆST. IV. *infra* Can. 11. Pluribus relatis Canonibus, qui vetant celebrari Matrimonia certis Jejunii temporibus, eos intelligit de usu, à quo Conjugati abstinere debent in illis diebus ex mutuo consensu, sicut in tempore Orationi vel Festis dicato, & sic ex communi intellectu recedit, in quo accipiuntur de celebratione.

CAUS. XXXIV. QUÆST. I. & II. Can. 4.

Ad conciliandum hunc Canonem, qui insinuat, mulierem, quæ virum in alias Regiones sine spe reditûs migrantem sequi nequit, alii viro nubere, cum Canonibus præcedentibus, qui declarant illud licitum non esse, etiam si maritus captivus sit, observare debuisset, eam consuetudinem, licet malam, toleratam tamen fuisse, quoniam Leges Civiles eam invexerant, & fovebant, concessâ impunitate.

CAUS. XXXV. QUÆST. II. III.

Plures hic errores circa factum, à spurii Decretalibus descendentes, qui præbuerunt occasionem putandi, quòd, in sæculis fraudi anterioribus, Consanguinitatis atque Affinitatis Impedimenta, usque ad septimum Gradum extenderentur, & Canones, qui contrarium docent, dispensationes contineant.

CAUS. XXXVI. QUÆST. II. *infra* Can. 7. & Can. 11.

Gratianus insinuat, Impedimentum Raptûs perpetuum non esse, sed Raptorem, peractâ pœnitentiâ crimini suo debitâ, Raptam ducere posse, si Pater hujus consentiat; quòd repugnat

Can. II. Legibusque Imperialibus, quarum executionem jubet hic Canon, quæ Raptorem Matrimonii cum Raptâ incapacem declarant, quamvis assensum præbeant Parentes.

DIST. de Consecrat.

Gratianus semel tantum loquitur, infra scilicet, Canon. 50. atque solum, ut remittat ad *Primam Partem Tractatus de Ordinandis*. Aliud itaque non reperitur errorum genus, nisi quod in DIST. I. multas refert spurias *Decretales*, quæ plura continent à Disciplina priorum Sæculorum abhorrentia; quippe quæ instituta non fuerint, nisi multo post vide VAN ESPEN in hanc DIST.

Difficile non fuisset annotare in DECRETO *Gratiani* alios errores, aut menda insignia ad errorem accedentia, vel inducentia. Intrâ præcipuos consistendum esse duximus, majoremque enumerationem nimis dilaturam fuisse institutam hujus cum posterioribus Collectionibus collationem: hæc enim prolixitas inevitabilis fuisset, quoniam menda similia in Collectionibus posterioribus occurrentia pariter observanda fuissent; nam, licet eorum numerus longè minor sit, ita tamen exiguus non est, quin multum ex eo turgesceret hic Tractatus, non mediocriter ob cætera Collectionis Capita diffusus.

ARTICULUS III.

Errores seu menda in Collectionibus GRATIANO posterioribus occurrentia.

EX iis mendis plura ex *Gratiani Decreto* trahunt originem, observanturque à VAN-ESPE in suo in hoc Opus Commentario. Tales sunt præ cæteris Errores, qui spectant auctoritatem Ecclesiæ in Principes, circa res temporales, qui annotati sunt in *Regulis Canonis* circa *Principes*. Indè nascuntur usurpationes Jurisdictionis Sæcularis circa Contractus, Judicia, Immunitates Ecclesiasticas, potestatem condendi Leges de Bonis temporalibus, quæ Ecclesiæ, exclusis ab eâ Principibus, tributa fuit. Indè nascitur præterita potestas eos deponendi, Regnis aut Provinciis suis eos spoliandi, eas aliis distribuendi, Subditos eorum à Sacramento Fidelitatis absolvendi, Hæreticorum bona Fisco addicendi. Omnia hæc præterita jura exposita sunt in *Regulis* circa hæc argumenta.

Tales sunt 2. errores circa independentiam Pontificum in Rebus Spiritualibus & plenitudinem potestatis eorum in iisdem rebus; undè nascuntur Reservationes arbitrariæ Absolutionum, & Dispensationum circa Matrimonia & Irregularitatem; Reservationes Beneficiorum; facultas de iis ad libitum & opportunitatem suam disponendi; ea erigendi; unendi; dividendi; eorum Fructus distribuendi; Decimas, aliave Parochialia Jura Monachis concedendi in Curatorum præjudicium: Indè nascitur Sententia, Pontificem Humano nullius Judicio subjectum esse; eum cæterorum Prælatorum esse Judicem: indè Evocationes Causarum; Appellationes Judiciales, atque extrajudiciales ad ejus Tribunal, *omisso medio*, in omni negotio Ecclesiastico, & in quocumque ipsius statu: Indè orta sunt Privilegia, Immunitates ab aliâ, quam à Pontificiâ Jurisdictione, & prærogativæ non pauca fusiùs expositæ in *Regulis* circa *Prælatos Ecclesiasticos*, eorumque Jurisdictionem, tum generatim, tum speciatim consideratam.

Hoc duplex Errorum genus aliter in *Decreto Gratiani*, aliter in Collectionibus subsequentiis continetur: in his enim explicati sunt, & in consequentiis distributi: In illo, sunt tantum velut in semine & in principio. Iis erroribus adjici possunt illi, qui Matrimonium spectant, quorum plerique nati sunt ex *Decreto*.

Errores aliundè procedentes pauciores sunt; quamvis utriusque annotati sint in locis, ubi de affinis argumentis agitur; eorum tamen exempla quedam hic afferre necessarium est, sicut executi sumus, quoad errores *Decreti*, qui in locis iisdem aut similibus annotati fuere. Collectionum ordinem tum inter se, tum quoad earum Partes sequimur.

S. I.

Decretales GREGORII II. tit. de Constit.

Primus error occurrit in *cap. 7. & 10. de Constit.* ab INNOCENTIO III. desumptis, qui, supponens, Principes nullatenus posse Leges condere circa bona Ecclesiastica immobilia, Prædia scilicet, Domos, Tempia, Cæmeteria, Monasteria, aliave temporalia, quæ ad Ecclesiam pertinent, declarat Leges Principum in res ejusmodi, nisi rogante Ecclesiâ factæ sint, ejusve assensu roborantur, non valere, quamvis in Ecclesiæ commodum vergant. Quasi verò Principes confirmando Donationes Ecclesiæ factas, suam in hæc bona auctoritatem abdicaverint, aut patiendo illa in Manum Mortuam cadere, ad utilitatem Religionis, quam profitentur, Legum ad eorum conservationem condendarum curam, nisi expressè rogarentur, abjecissent, non verò ad eam ultrò se afrinxissent.

TIT. de Elect.

Quod insinuat idem Pontifex *cap. 4. & 20. de Electione*, verius non videtur. Scilicet Pontificem non subjacere Legibus Conciliorum Generalium, quæ non aliam habent auctoritatem, quam eam, quam à Pontifice mutuantur, à quo coacta, & coram quo, vel ejus Legatis, habita sunt, Successorem cum eandem habeat auctoritatem, quam habuit Decessor, ejus Constitutionibus non nisi prout libuerit astringi: quod convenit cum eo, quod dicit, se, *secundum plenitudinem potestatis de jure posse supra Jus dispensare. Can. 4. de conc. Prob.* non exceptis casibus in quibus ratio juris adversatur dispensationi. Talis autem erat is, de quo agebatur, scilicet. Casus promissionis aut Collationis Præbendarum ante earum vacationem, in tempus, quo vacaturæ essent, hæc autem promissiones Collationes-ve perniciosissimæ sunt, propter annexum sæpius alienæ mortis votum.

Non pauci sunt Eruditi, aliisque in Sedis Apostolicæ gloriam propensi, quibus hæc loca displiceant, propter malas consequentias, quæ inde possint deduci, v. g. quod Pontifices à Canonibus etiam Conciliorum Generalium independentes se dicant, quod atrocissimos effectus parere potest, maxime ex potestate eorum, qui alio Spiritu aguntur, quam PETRUS ab omni cupiditate dominationis alienissimus. Principium horum Textuum est in *Cap. 4. de Elect.* in quo PASCHALIS I. aut II. certissimum esse contendit, *Romane Ecclesiæ Legem Concilia ulla non præfixisse, cum omnia Concilia per Romanis Pontificis auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas*. Horum autem factorum adhuc desideratur probatio; aliundè verò, quamvis de his constaret; Pontifices semper subditi sunt rationi Canonis ipsi Conditoribus superiori, quod expositum est in multis hujus Operis locis.

Idem fit judicium de *Cap. 34.* ab eodem INNOCENTIO condito, in eo, quod dicit, Electores Imperiales à Pontifice Jus eligendi Imperatorem accepisse; Sedem Apostolicam Imperium à Græcis ad Gallos transfuisse; ad ipsam pertinere Electum examinare, approbare, consecrare & coronare, si est dignus, vel rejicere si est indignus, ut, quia Sacrilegus, Excommunicatus, Tyrannus, Fatuus, Hæreticus, Paganus, Perjurus, vel Ecclesiæ Persecutor. Hæc præventiones ambitionis suspicionem inducunt, possuntque Imperium turbare, Civilesque discordias generare.

De

De Translat. & Renuntiati.

Nec magis placet *Cap. 2. de translat.* Idem Pontifex in eo significat, Apostolicam Sedem posse dissolvere Matrimonium consummatum, quia dissolvendi facultatem habet conjugii spiritualis Episcopi cum Ecclesiâ suâ; difficilius autem est res spiritualis destruere, quam res temporales: idque proponit velut unam ex differentis inter utrasque res intercedentibus. Asserit approbationem demissionis Episcoporum, translationis & depositionis eorum Sedi Apostolicâ divinâ institutione reservatam esse, eamque ideò posse vinculum, quo Episcopus Ecclesiæ suæ adhæret, dissolvere, quia Pontifex est CHRISTI Vicarius. Quasi verò Episcopi hujus dignitatis non sint quoque participes. Indè orti sunt omnes Textus ejusdem Tituli, qui Translationes ab aliis confirmatas irritant, & *Cap. 3. 4. de Officio Legati*, quæ rescindunt Translationes ab ipsis Sedis Apostolicæ Legatis, sine speciali licentiâ factas, ideò quòd hæc approbatio, seu autorisatio, sit Privilegium speciale & singulare Successorum PETRI, quo nemo frui potest, nisi specialis concessionis à Pontifice factæ beneficio. Indè nati sunt omnes Textus, qui supponunt, nullum Episcopum sine licentiâ Pontificâ renunciare posse, cujusmodi plures occurrunt *TIT. de Renunt. Tit. de Regular. Caput 18.* non minùs est expressum. Textus illi collecti sunt in *REGULIS circa Causas Majores.* Eodem *TIT. de Renunt. Cap. 11.* INNOCENTIUS attribuit *Primo Concilio Constantinopolitano Canonem à Concilio sub PAVLO habito conditum*, idque patet ex eo, quòd Concilium illud dicat, esse unum ex Quatuor Principalibus, quæ sicut *Quatuor Evangelia* Ecclesiæ Catholicæ veneratur.

Tit. de suppl. negligentia.

Caput 1. de suppl. negl. suppeditat exemplum dispensationis perpetuæ ab uno Canone Concilii Generalis NICENI II. absque necessitate concessæ. Statuit illud, ut, si Episcopus Diocæsanus tertio cum humilitate requisitus, Abbatem benedicere renuerit, eidem Abbati liceat proprios Monachos benedicere, & proindè Ordines Minores conferre, quòd Abbatibus non benedictis à Concilio interdicitur. Hanc autem sine necessitate indultam fuisse dispensationem apparet ex eo, quòd hoc casu benedicendi jus ad Metropolitanum devolvebatur, aut ei remitti poterat, coque deficiente, ad vetustiorum Suffraganeum Provincie. Potuisset etiam Pontifex Abbati rejecto permittere, ut Benedictionem ab alio quovis Episcopo Catholico acciperet, ut cautum fuit in casu, quo Diocæsanus neque ordinare, aut benedicere Abbates, neque S. Chrisma Monachis impertiri vult nisi simoniacè. Præterea, Concilium Generale censuit, hanc Benedictionem tam necessariam esse Abbatibus, ut Ordines Minores conferre possint, quam ipsum Presbyteratum: siquidem eam facultatem nonnisi sub his duabus conditionibus concedit. Denique, quotiescumque Jus negligentiam Prælatorum supplere jubet, toties certum constituit tempus, quo elapso Superior Prælati negligentis, tenetur ejus defectum supplere, rem omissam ab Inferiore perficiendo. Hic Textus ab ALEXANDRO III. desumptus est.

De Tempor. Ordin. Scrutinio in Ord. faciendo Ordin. ab Episcopo, qui &c.

Cap. 15. de Temporibus Ordin. continet principium, quòd Episcopos ad conditionem Delegatorum, quoad dispensationem, redigit; scilicet, quòd dispensare non valeant, nisi in casibus à Jure nominatim expressis. Ab INNOCENTIO III. desumptum est hoc *Cap.* licèt tribuatur HONORIO. Ejus autem principii falsitas ejusque perniciose consequentiæ demonstratæ sunt in *REGULIS circa Dispensationes.*

TIT. de Scrutinio in Ordine faciendo, Scrutinii formam pollicetur: unicus autem ejus Tituli Canon nihil de eo dicit.

Cap. 1. de Ordin. ab Episcopo, qui &c. supponitur, licere Episcopo Ordini Episcopali autoritate privatâ renunciare ejusque exercitium sibi interdiceret, ita, ut, si postea Sacros Ordines conferat personis hujus interdictionis spontanea conscis, ex non accipiant Ordinis executionem, nec excipiuntur casus, quibus id fieret, aut consentiente alio Episcopo, aut requiruntur Abbatibus, qui Subditos suos à quovis Episcopo Catholico, qui sibi placuerit, ordinari curare possunt. Difficile est detegere justam hujus suppositionis causam, quæ etiam fit in *cap. 11. de Renunt.* nam alia esse nequit, quam crimen, quo quis Episcopalis Dignitatis exercitio se indignum fecit, coque casu, vel crimen est occultum, & tunc renunciatio hujusmodi spontè facta, scandali periculo objicit; vel publicum, & tunc depositioni locus est.

De hæc Difficultate, ne verbum quidem apud Interpretes.

Tit. de etat. & qualis. Ordin.

GREGORIUS IX. adjicere debuisset *Cap. 1. de etat. &c.* certum tempus Definitioni Concilii *Pictaviensis*, quæ Beneficii privationem sancit. Hoc enim omisso penam ferre inutile est; nam, ut incurritur pena ratione neglectæ receptionis Ordinum, oportet, ut is, qui negligens dicitur, sciat intrâ quòd tempus eos recipere teneatur, vel certus statuatur Monitionum numerus, quibus peractis, negligentia per amissionem Beneficii coerceretur; neque enim, quoad penam, quis negligens censetur, nisi post elapsam sine actione tempus à jure præstitutum, aut contemptas monitiones. Hæc temporis, intrâ quòd fieri debeat promotio ad Ordines requisitos, definitio, hic eò magis erat necessaria, quòd nondum in Jure satis lucidè facta erat, vide *GONZAL. in Cap. 7. de Elect. S. 2. n. 5.*

Ætas Annorum XIV. non videtur sufficere ad regimen Ecclesiarum. Tamen *Cap. 3. de etate & qual. Præficiend.* majorem non requirit, neque ullam restrictionem continet. Itaque hic esset laxamentum, posito, quòd illud ad alias Ecclesias extenderetur, quam Capellas separatas, seorsimque subsistentes.

Cap. 5. & Cap. 9. multis eruditione, pietateque conspicuis viris displicent. *Cap. 5.* permittit regimen Ecclesiæ Parochialis, Clericis etiam in Minoribus duntaxat Ordinibus constitutis, saltem dispensativè concedi: *Cap. 9.* absolutam dat facultatem eligendi Subdiaconum in Episcopum. Ideò autem hæc displicent, quòd hæc Promotio cogat, ut omissantur interstitia, quoad Ordines Superiores, quibus carent Clerici Minores ad Presbyteratum evahendi, & Subdiaconi in Episcopos consecrandi. Electus enim in Episcopum tenetur intrâ tres Menses, à Confirmatione numerandos, consecrari: is verò, cui Parochialis Ecclesiæ data est, Presbyteratum intrâ annum accipere debet. Harum Dispensationum permissione Casus urgentis necessitatis aut utilitatis, quorum ratione tantum licitæ sunt Dispensationes, conversi sunt in Jus commune, abrogatique antiqui Canones, qui ejusmodi Promotiones interdicebant, quoniam illæ non fiunt, nisi ad accelerandam receptionem Ordinum Superiorum, quam Probatio sufficiens in Ordinibus Inferioribus præcedere debebat. *DIST. LXXXVII.*

Tit. de Filiis Presbyt.

Cap. ult. de Filiis Presbyt. supponit GREGORIUS IX. Dispensationem defectus Natalium Promotioni ad Dignitates, Personatus, Parochias, obstantis, reservatam fuisse Pontifici; cujus tamen, nulla apparet probatio, quæ præcedat. Significat, ejusmodi Provisiones Dispensatione munitas, Ecclesiæ, in quâ factæ fuissent, honestatem deformaturas non fuisse.

TIT.

TIT. de servis non ordinandis.

Cap. 7. de servis non ordinandis, desumptum est ex Decretali INNOCENTIO III. falso adscripta, quæ non reperitur in antiquis Collectionibus, unde suppleri non potuit id, quod in eâ relectum fuit à Raymundo de Pennaforti, quamvis necessarium esset, quia imperfectum est initium. Falsitas probata fuit ubi de confirmatione Collectionis I. Eandem probationem refert quoque GONZALES in hunc Textum.

De Bigamis non ordinandis.

LUCIUS III. Cap. 2. hic, & INNOCENTIUS III. Cap. 7. ibid. docent, dispensationem Irregularitatis Bigamie licitam non esse; quoniam hæc Irregularitas ab Apostolis instituta fuit: circa eam tamen dispensaverunt Pontifices posteriores, illudque Jus Sedi suæ reservaverunt, quasi soli essent Apostolorum Successores.

De Clericis peregrinis.

Cap. 1. ALEXANDER III. jubet Clericos Ultramarinos, Ordinationis suæ fidem per Quinque Episcoporum sigilla facere, priusquam ad exercitium Ordinis sui admittantur. Hæc cautio non esset sufficiens, nisi testimonium illud tale sit, ut pro legitimo haberi possit in Ecclesiis, in quibus admitti petunt ejusmodi Clerici.

Cap. 4. ibid. insinuat Episcopum autoritate Apostolicâ indigere, ut Clericos Peregrinos, sine suo consensu in suâ Diocesi institutos, destituere possit; HONORIUS III. enim Reghinensi Episcopo scribens de hac re, illud ipsi Apostolicâ autoritate indulget. GONZALES in hunc Textum, ait, in universo orbe Christiano receptum esse, ut soli indigenæ ad Beneficia admittantur, Legesque circa id expressas ubique reperiri, vel antiquam Consuetudinem. Itaque Sedis Apostolicæ indulgentia necessaria non est ad ejectionem peregrinorum sine consensu Diocæsani institutorum.

De Offic. Archid. de Offic. Archipresb.

Ex ordine horum Titulorum patet, GREGORIUM approbavisse subordinationem Archipresbyteri Archidiacono. Hoc etiam cernitur in Cap. 7. prioris, & Cap. 2. posterioris Tituli, in quibus superioritas Archidiacono tribuitur. Porro, indecora videtur hæc subordinatio, nec refert, quod Archidiaconus sit Episcopi Vicarius; nam 1. hic Vicariatus parum latè patet, aliudè Archipresbyter vices Episcopi gerit in rebus non minoris momenti. Hæc observationes probantur in REGULIS circa has Dignitates.

De Offic. & Pot. Judicis delegat.

§. 3. Cap. 38. ab INNOCENTIO III. conditi definit, Ordinarium debere exequi Sententiam Judicis Delegati, quamvis eam injustam esse sciat, & consequenter eum teneri exequi sibi notam iniquitatem sicque fieri participem culpæ Delegati. Itaque, ut purgetur hæc decisio, excipiendus est casus iniquitatis manifestæ, vel pro tali ab executeore habitæ.

De Offic. Judicis Ordin.

Caput 1. tribuit Episcopis liberam potestatem adultèria & scelera inquirere, ulcisci, & judicare, secundum quod Canones censent, absque impedimento alicujus. Hujus facultatis exercitium velut Inquisitionis species spectaretur, nec à Principibus toleraretur, sed haberetur pro usurpatione autoritatis Sæcularis, idoneâ ad Familiarem pacem & publicam tranquillitatem perturbandas.

Distinctio duarum Legum, Jurisdictionalis, scilicet,

& Diocæsanae, de quâ loquuntur in Cap. 16. à GRATIANO introducta ac propter ejus autoritatem à Sede Apostolicâ recepta fuit, ut notat VAN ESPEN. Ea infra exponetur.

De Majorit. & Obed.

Insinuatur in Cap. 5. Episcopus Pontifici potius quàm Principi suo obsequi debere, nec restringitur hæc Doctrina ad Res Spirituales. Malè autem illud concluditur, ex eo, quod nobiliores sint Temporalibus Res Spirituales. Spirituales enim Potestas Temporalis subicitur in Rebus Temporalibus, quemadmodum hæc illi vice versâ in Spiritualibus. Cap. est INNOCENTII III. Idem Cap. 6. probare intendens, Pontificem Imperatori cæterisque Principibus esse Superiorem, loca Scripturæ laudat hoc non probantia. Talis est JEREMIÆ locus, Ecce te constitui super Gentes & Regna, ut evellas & dissipes, ædifices & plantes. Quod à Propheta nonnisi prædicendo agendum erat, nullamque relationem ad Pontificem habet. Talis est locus GENESEOS, Deus fecit duo Luminaria magna, majus ut præesset diei, sive Solem aut Pontificem, minus, ut præesset nocti, sive Lunam aut Imperatorem. Talis est locus Evangelii, Quodcumque ligaveris &c. ad PETRUM sine restrictione directus. His pluribusque similibus locis, adjicit sententiam supra memoratam, spiritualia temporalibus antecellere; undè nihil confici potest, nisi Pontificem Principibus in spiritualibus præesse, sicut Pontifici præminent Principes ratione temporalium, quæ ab ipsis accepit. Infelices hæc applicationes parum juvant causam Pontificis adversus Imperatorem, quæ justa esse poterat, sed malè propugnabatur.

Licet Pontifex Patriarchis annumeratus sit in Canonibus priorum IX. Sæculorum, se ab illorum consortio eximit INNOCENTIUS III. Cap. 8. Gratianum sequutus, Sedemque suam Juris Universi fontem appellat. Cap. 9. supponit quædam Monasteria Legi Diocæsanae subjæta esse; repugnat notioni hujus Legis, quam dant Canonista. Ut hoc intelligatur; sciendum est 1. Cap. 9. jubere, ut Abbates Lege Diocæsana Episcopo subjæti, Synodo Diocæsanae intersint; 2. hoc nomine contineri omne, quod Episcopus ab Ecclesiis suæ Diocæseos accipit. Lex autem Jurisdictionis vocatur id omne, quod in iisdem Ecclesiis peragitur. Hujus distinctionis ope Canonista Jura omnia Episcopalia exponunt, & quoniam Episcopo unum ex ejusmodi Juribus solvitur in Synodo Diocæsana, quod idèdè Synodaticum vocatur; omnes, qui ad cæteros Censuræ à Diocæsani debitos obligantur, huic quoque subjunguntur. Eadem distinctione dividunt Ecclesias Diocæseos in Immunes seu Liberas ab omnibus Juribus Temporalibus Episcopo debitis & in eas, quæ iis subjunguntur; illasque designant nomine Locorum Diocæsanae Legi non subjætorum. Talia sunt juxta Concilium Herdensis Monasteria omnia Provinciae Herdensis, quod à Gratiano productum fuit ad Monasteria cæterarum Provinciarum. Hoc itaque Caput continet exceptionem regulæ, quæ Monasteria à Lege Diocæsana eximit, ac aliquam confusionem inducere videtur circa prædictam distinctionem. Omnia Jura sub Lege Jurisdictionis comprehensa enumerantur. Cap. 16. de Offic. Jud. Ord. utraque Lex fufius exponitur in REGULIS circa Jurisdictionem.

Lib. 2. de Judiciis Tit. 1.

Reprehenditur ALEXANDER III. quod agens de Clericorum delictis, Adulteria inter Minora Crimina recenset Cap. 4. §. 1.

Juxta Cap. 10. à COELESTINO III. desumptum, Clericus à Judice Sæculari plectendus non est, nisi post adhibitas, adversus ipsum successivè & frustra, omnes poenas Ecclesiasticas, licet criminum reus sit, quæ publicam turbant quietem: dogma perniciosissimum.

Cap.

Cap. 15. 17. prohibent omnino à Laicis ad Judicem Sæcularem trahi Clericos pro defectu Justitiæ. *Caput* autem 10. & 11. de *For. Compet.* permittunt recurrere ad Judicem Ecclesiasticum in casu denegatæ sibi à Judice Sæculari justitiæ. Hæc inæqualitas æquitati adversatur. Singuli hi *Textus* sunt INNOCENTII III.

Cap. 13. INNOCENTII III. docet, Pontificem Judicio procedere posse in controversiis inter Principes Supremos natis ratione peccati, maxime perjurii, vel pacis fractæ. Hoc in principium assumptum fuit in gratiam Judicis Ecclesiastici à Canonistis, qui dicunt, eum posse, per viam denuntiationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet Peccatorem, etiam Laicum &c. Vid. summam hujus *Capitis*.

De Foro Compet.

Juxta *Caput* 2. nullus Judex Sæcularis nullum Clericum criminofum, etiam in Minoribus constitutum, sine permisso Pontificis damnare, vel coercere potest. Quæ conditio publicæ quieti adversatur. *Caput* 8. à LUCIO III. conditum Ecclesiæ læsæ concedit, Malefactores suos, quamvis Laici sint, coram Ecclesiastico Judice convenire: Privilegium, quod à solo Principe dari valet.

Cap. 9. à COELESTINO III. profectum jubet causas pecuniarias Clericorum Jure Canonico decidi, non verò secundum Consuetudinem aut Legem Loci; hoc falso nixum Principio, quod Clerici Legi Sæculari non subfunt, ut patet ex parte decisa.

Cap. 10. quod est INNOCENTII III. concedit Laicis facultatem adeundi Judicis Ecclesiastici, in defectu Justitiæ Sæcularis, hoc est, si in Judicio prægravati aut oppressi fuerint. Pontifex se Vicarium Imperatoris esse insinuat, Imperiali Sede vacante, jusque, habere emendandi Sententias Judicum Sæcularium inferiorum. Prædicta facultas ab eodem tribuitur Viduæ *Cap. 11.* in simili casu, hoc est, si, per Judicem Sæcularem suum, justitiam non possit obtinere; CUYACIUS in *Cap. 12.* INNOCENTII III. errare contendit, cum dicit, Clericos Privilegio fori renuntiare non posse, ejusque rationes confutat.

Laici Jura Ecclesiastica usurpantes, velut Sacrilegi, per Judicem Ecclesiasticum compelli debent. *Cap. 16.* quod est GREGORII XI. lata janua ad Judicem Sæcularem Jure suo spoliandum.

Cap. 18. ejusdem GREGORII, Laici prorogare possunt Jurisdictionem ejus, qui suus non est Judex, sine consensu veri Judicis. Clerici autem illud nequeunt, nisi Diocesani consensus accedat, eoque accedente, possunt. Hæc principia falsa sunt, ut probatum fuit in *REGULIS circa Judicia*.

De Feriis.

GREGORIUS IX. *Cap. 5.* quodlibet opus servile Dominicis & Festis diebus fieri vetat, omnemque Contractum aut Actum Judicarium; idque statuit sine participatione Principum, qui ad hæc ordinanda cum Ecclesiâ concurrere debent.

De Ordine cognit.

Cap. 3. si quis hereditatem petens coram Judice Sæculari repellatur per Exceptionem defectus Natalium, Judex Ecclesiasticus hanc Exceptionem discutere debet, excluso Sæculari Judice, quamvis accessio sequatur rem principalem omnisque Exceptio sit semper accessoria.

TITULI.

De Causâ Posses. & propr. de restitutione Spoliat. De eo qui mitt. in Poss. De sequestr.

Plurimi sunt *Textus* his in *TITULIS*, qui Judici Ecclesiastico tribuunt id, quod ad Judicem Sæcu-

larem pertinet. Judicium scilicet Possessorium, resque ipsi affines. *Cap. ult. de Judiciis* illud Judici Sæculari pertinere agnoscit, etiam in re Beneficiariâ.

De eo, qui mittitur.

Textus, qui jubent Actorem mitti in possessionem rei petita, si Reus legitimè conventus & expectatus non comparet, solumque ac verum declarari possessorem, posito quòd, intrâ annum missionis, Reus se siturum in Judicio, causamque defensorum non caveat, hi, inquam, *Textus* non excipiunt casum, quo de Beneficiis agitur, undè periculum erat, ne Beneficium addiceretur ei, qui Titulo destituebatur, quapropter abrogati sunt. *Cap. 1. Tit. ejusd. in 6.*

Ut lite pendente nihil innovetur.

Cap. 5. ab HONORIO III. conditum, insinuat, Pontificem Monachis Novalium Privilegium concedere posse, lite circa eas pendente, modò in supplicatione litis mentio facta fuerit. Hoc fieri nequit, quin adversarius jure suo spoliatur; hæc autem spoliatio iniqua est, & contraria Regulæ, de non tollendo *Jure alteri quasito*.

De Confessis.

Cap. 1. Excipiendus esset casus, quo is, qui crimen suum confitetur, de eo etiam convictus est; hinc enim auditur ejus depositio adversus sui sceleris Confortes.

Cap. 2. significat, eum, qui incidenter aliquod crimen confitetur, poenâ ordinariâ plectendum esse absque informatione. Quod falsum videtur. Hunc errorem agnoscit GONZALES, *ibid. n. 7.* qui, ut Pontificem purget, conjicit, illum inquisitionem præmississe condemnationi.

De Probationibus.

Nullus ferè est *Textus* in hoc *TITULO*, qui Probationes generatim spectet, quod tamen germanum est ejus argumentum, quoniam de ipsis in specie agitur *Titulis* sequentibus; hic autem agitur de Probatione per Instrumenta, C. 1. 5. 7. 11. 13. 15. item de Probatione per Testes *Cap. 6. 9. 13.* item per Jusjurandum. C. 2. 10. 12. item per inspectionem Corporis. C. 4. 14. item per Famam aut communem reputationem. C. 10. 12. 13. Denique per Præsumptionem C. 10. Diximus: nullum ferè propter *Capita* nempe 3. quod dicit, in æquilibrio Probationum absolvendum esse Reum. 2. quo Actor, qui plenè probavit, à jurandi necessitate liberatur: 12. quo probatâ affirmativâ: negativâ probationem admitti prohibetur.

Tit. de Testib. cogendis. &c.

Quidam *Textus* Testes cogi prohibent ad deponendum in Judicio Criminali, Vid. *Cap. 10.* CUYACRUS in *b. Tit.* hanc exceptionem improbat, eamque menti Legum & Canonum adversari ostendit, qui significant coactionem in Judicio Criminali, magis quàm in Civili, necessariam esse; abhorremus enim vulgò à procurandâ cujusvis damnatione, aliundè si Reus innocens sit, ipsique denegetur auxilium, eo majus est hoc in casu delictum, quo præjudicium inde Reo illatum gravius est. Probatum est, in *REGULIS circa Monitoria*, hanc exceptionem non obtinere, & quare.

De Fide Instrum.

Cap. 10. Probationem Testimoniam admittit adversus tenorem Instrumenti à Notariis redacti, & pro legitimo à Partibus habiti, quod perniciosis consequentiis obnoxium est.

Cap.

Cap. 12. insinuat, Judicem cogere non posse Reum; ut Instrumenta sua Actori edat, nisi communia sint; quod falsum est, ubi Actor Juri Communi nititur, Reus verò Juri privato: Privilegio, v. g. Donationi, Provisioni Beneficii, alterive Instrumento, quod petitionem labefactet. vid. GONZALEZ in Cap. 1. de prob. n. 14. & 16. eundemque in Cap. 5. de Fide Instrum. n. 3. ubi laudat Cap. 6. de Privileg. in 6. quod hanc exceptionem probat.

De Jurejurando.

Hic quædam proponuntur regulæ falsæ circà Jurandum, ut probatum fuit in expositione Decalogi à Corpore Juris desumptâ. Talis est v. g. quòd Juramentum accedens contractui Jure Civili irritò valeat & liget.

Cap. 4. quod non spectat, nisi ad Episcopos Pontificis Vasallos, malè extensum fuit ad ceteros Episcopos, omnesque Abbates.

Plerique Textus Jurijurando, quatenus probatorio, non congruunt.

De Prescription.

Privilegium, quod hic Romanæ Sedi tribuitur Cap. 13. ut, non nisi Centenaria Præscriptio ipsi possit opponi, nititur in Lege revocatâ, ut probat VAN ESPEN in CAUS. XVI. Quod dicitur Capp. 11. & 16. de impræscribitate Juris Procuratoris Legatis ceterisque Prælati, qui visitant, debiti, non est in usu, eamque justam non esse judicatum est. Tit. de Sent. & re Judic.

Cap. 3. Romanis prætensionibus adversatur; ibi enim S. GREGORIUS dicit, Judicium Episcoporum ad Concilium Provinciale pertinere, seu ad Concordem Sacerdotum Sententiam, quod adversatur Doctrinæ INNOCENTII III. in Cap. 2. de Translat.

De Appellation.

Quidquid hic dicitur de Appellationibus omisso medio tam Judicialibus quam Extrajudicialibus, de Evocationibus, de necessitate Romam petendi, ad persequendas lites illuc delatas, quamvis Regiones undè delate sunt, ab ea valde distat sint, Jurisdictionum ordinem evertit Partibusque maximum gravamen parit.

De Confirmat. utili.

Cap. 5. 6. Beneficiis Regularibus opposita, Consuetudinem à Pontificibus postea confirmatam damnant.

LIB. III. De cohabit. Cleric. & mulier.

Quod dicit Cap. 7. de obligatione non accipiendi Sacramenta à Ministris notoriè Concubinariis, eorumque Missam non audiendi periculofum est: quia facile circà notorietatem facti decipimus; & Prælati contumeliosum, qui tales Ministros tolerare supponuntur.

De Clericis Conjug.

Textus, qui Clericos in Minoribus Ordinibus constitutos, Beneficiis etiam simplicibus, quæ possidebant, privat, si uxorem ducant, injusti videntur, posito quòd non tollatur ab eis obligatio Vestem Clericalem & Tonfuram ferendi, suosque Ordines exercendi: cum enim hujus obligationis executio, Ecclesiasticum faciat, tribuit pariter Jus fruendi Ecclesiæ redditibus.

De Prabend.

In singulis Collectionibus Gratiani Collectioni posterioribus multi sunt Textus corruptelæ Mandatorum

Apostolicorum faventes, quorum forma legitur. Cap. 36. de Rescript.

Cap. 28. damnat pluralitatem Beneficiorum, ejusque dispensationem nihilominus Apostolica Sedi reservat, quod minuit effectum, quem imprimere poterat hæc prohibitio.

Tit. 13. usque ad 30.

Hi Tituli, qui Bonorum Temporalium, five Secularium, five Ecclesiasticorum Acquisitionem, Administrationem atque Alienationem spectant, multos continent Textus, qui restringi debent ad loca dominationis Pontificiæ subiecta temporalia: aliàs auctoritate carent; quoniam eorum Textuum Dispositiones è Principum potestate pendent. Idem sit Judicium de Textibus circà Immunitates Personarum, Bonorum & Locorum Ecclesiasticorum, quæ non nisi à Principis beneficio proficisci possunt.

Tit. de Convers. Infidel.

Caput. 2. prout in secunda Collectione veterum refertur, supponit hæc S. PAULI verba, si Infidelis discedit, discedat. I. CORINTH. VII. de eo, qui post Matrimonium contractum in infidelitatem labitur, intelligi, eundemque sensum hujus dicti, quod falsò S. GREGORIO adscribit, Contumelia Creatoris solvit Matrimonium; atque ex his duobus falsis principiis concludit; mulierem Christianam à viro suo in infidelitatem lapsò, post Matrimonium consummatum discedentem, alii nubere posse, filiosque ex ejusmodi conjunctione natos esse legitimos. Caput hoc à CELESTINO III. conditum est. GONZALEZ hic hunc Pontificem excusat, dicendo, eum scripsisse tum, cum adhuc putare liceret Matrimonium etiam consummatum, per lapsum alterutrius Conjugis in hæresim dissolvi; hancque opinionem usque ad INNOCENTIUM III. obtinuisse, qui disertè definivit hæresim; post Matrimonium supervenientem, illud non dissolvere. Cap. 14. de conver. Conjug. Non attendit Gonzalez, CELESTINUM III. loqui de Matrimonio consummato; INNOCENTIUM verò de Matrimonio nondum consummato.

De Despons. Impub. Lib. 4.

CLEMENS III. Cap. 13. sibi facultatem tribuit Matrimonii dirimendi, quod adversus interdictum suum, antè liti decisionem, circà precedentem obligationem motâ, contrahetur. Quod si contra interdictum nostrum, in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omninò carere. Quod singulare, cum Impedimenta dirimentia sint à Lege non ab Homine ac propter utilitatem totius Corporis statuta.

De Sponsâ duorum.

ALEXANDER III. Cap. 4. Matrimonium in simili Casu dirimere permittit. Si in tali Casu duxerint appellandum, eis in Ecclesiâ publicè debet interdici arctius, ne ante decisionem cause aliud contrahant Matrimonium, & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire præsumserint, Matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare. Quæ facultas bono publico advertitur, necnon c. 18. de Sponsal.

Idem Pontifex Cap. 3. ibid. agnoscit quosdam ex suis Decessoribus putavisse, Matrimonio consummato subsequenti, Matrimonium præcedens non consummatum solvi; contrario enim definito adjicit, quamvis aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

De Conjug. Lepros.

URBANUS III. hic definit Matrimonium non consummatum; superveniente Leprâ, dissolvi: Respondemus quòd

quod ad accipiendam eam cogi non debet; cum inter eos Matrimonium non fuerit consummatum. Florentinus Episcopus ab eo quaesiverat, an Leprosam post Matrimonium superveniente, pars sana ad Matrimonii consummationem cogenda esset? Utrum; si postquam Sponsalia inter legitimas personas contracta fuerint, ante quam viro mulier tradatur, alter eorum Leprosam morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli valeat; vel se ad secunda vota transferre. S. RAYMUNDUS errore emendare volens, verbo, Sponsalia, addit hæc de futuro, nec attendit quaestionis ac decisionis contextum ac verba, in quibus nihil mutavit, planè ostendere hic de Sponsalibus de præsentibus agi.

De eo, qui cognovit &c.

ALEXANDER III. Cap. 2. disertè docet, Affinitatem post Matrimonium non consummatum supervenientem, illud dissolvere, si crimen publicum sit; nam Pictaviensis Episcopus rogaverat, quid facto opus esset, circa eum, qui quandam uxorem duxerat, quam quidam suaserunt per mensem, quo eam duxerat, non cognoscere; (sponse matrem) in ejus lecto jacentem cognovit, transacto vero mense, tam Pater, quam alii Propinqui coegerunt, ut cum eâ Matrimonium consummaret; quod facere noluit, donec Episcopus eum consuleret; Respondet autem Pontifex, quod crimen, si occultum sit, Matrimonium publicum dirimere non potest; sed si publicum sit, locum. Imponenda est ei viro penitentia paulò major, quam pro adulterio, quâ peccatâ, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum aliâ Matrimonium contrahere. Accurata est hæc epitome, nullamque patitur Textus distinctionem, quæ decisionem ab errore purgare possit. Hoc accipiendum est de Textu; prout in Primâ veterum refertur Cap. 3. eod. Tit. nam mutilatus est à RAYMUNDO, ut insinuaret, eum de Sponsalibus de futuro intelligendum esse INNOC. III. eum ipsum laudat in priori & vero sensu Cap. 6. hoc Tit.

TIT. de Frigidis.

Capit. 1. quod GREGORIUS IX. ipsum Collectionis suæ inserens, adoptavit, plures continet errores. 1. Decernit, ut, si mulier post annum aut dimidium conqueratur, se cognitam non fuisse; contrarium affirmante viro, hujus affirmationi credatur, quoniam vir caput est mulieris. 2. Supponit intrâ unum aut duos menses, mulierem dignoscere posse, an vir suus coire possit, quod falsum est; ut dicitur ex sequentibus Textibus qui trium annorum experimentum ad hoc requirunt.

Cap. 3. prout in Secundâ veterum Collectionum refertur, perniciosum dat consilium; scilicet, si contigerit mulierem Matrimonio seu cohabitationi cum marito fieri inhabilem, virque aliam duxerit, Episcopus dissimulare posse. Licet non sit tutum indulgere ei, ut aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poterit sustinere, quia tutius est unam tanquam uxorem habere, quam cum multis peccare: Hoc dicere, nihil aliud est, quam Concubinatum permittere, aut saltem tolerare sine necessitate.

Cap. 5. & 7. auctoritatem dant probationi ancipiti Purgationis Partium per Juramentum septimæ manus propinquorum.

Qui filii sint legitimi?

Cap. 13. ab INNOCENTIO III. desumpto, leguntur quædam falsa principia, & applicationes Scripturæ parùm congruæ: tale est hoc principium, quod ibi sapius iteratur, eum qui plus potest, posse & minus in rebus diversis ordinis; tunc enim deest subordinatio v. g. quamvis Spiritualis Potestas nobilior sit Temporalis Potestate, non sequitur eos, qui illam possident, à fortiori hanc exercere posse; aliàs omnis Presbyter, aut Clericus in Sacris Ordinibus constitutus, qui in Ordinatione suâ recepit facultates Spi-

Tam. I.

rituales Potestatem Temporalem antecellentes, haberet quoque facultates ad hanc pertinentes; proinde omnes, qui temporalis duntaxat Jurisdictione præditi sunt, in Rebus temporalibus subditi essent iis, qui Spiritualem Potestatem habent. Horrendæ sunt hujus principii consecutiones, neque admitti illud potest, quin sequatur ruina ambarum Potestatum, pariter supremarum; atque à se invicem independentium in rebus quæ ad singulas pertinent, ut jam ostensum fuit in Collatione harum Potestatum, in Tit. de Major. & Obed.

Applicationum Scripturæ ineptissima est ea, quæ laudatur Cap. 17. DEUTERONOMII, quod manifesta est ex ejus fundamento; scilicet, quia verbum hoc DEUTERONOMIUM Secundam Legem significat, ideoque ejus Præcepta locum habere debent in Novo Testamento, quod est Nova Lex: his positis contendit Pontifex, Romam esse locum, quem elegit Dominus; Cardinales esse Levitas Summi Sacerdotis Coadjutores; Pontificem esse Summum Sacerdotem, qui super dubiis & ambiguis consulendus est: 1. in Rebus Civilibus & Criminibus, quæ designantur his verbis, inter sanguinem & sanguinem. 2. in Rebus Ecclesiasticis Criminalibus juxta hæc voces inter lepram & lepram. 3. In Rebus Ecclesiasticis & Civilibus, quæ denotantur his verbis, inter causam & causam.

Nihilò felicior est applicatio illius PAULI I. COR. Nescitis, quoniam Angelos judicabimus, quæ magis secularia: Quod dictum est ad inducendos Fideles, ut ad Fratrum arbitrium magis, quam ad Gentilium Tribunal in controversiis suis temporalibus recurrent. Hoc autem exiguam habet similitudinem cum pretensione, qua Pontifices sibi jurâ quædam vindicant circa temporalia in Regnis aliorum Principum, idque concludunt ex eo, quod Spiritualem Potestatem habent, dum putant v. g. se posse legitimize, etiam quoad Temporalia, ideo quod legitimize valeant, quoad Spiritualia.

Qui Matrimonium accus. &c.

CLEMENS III. vel CELESTINUS III. Cap. 5. velut Principium proponit, Quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum; tam Divinæ quam Humanæ Legis proclamata auctoritas: undè concludit, Secundum Matrimonium, quod vir contra prohibitionem Ecclesiæ, antè litis circa prius Matrimonium decisionem, contraxit, nullum esse, etiamsi prius irritum pronuntia- retur.

Hoc autem Principium destruit distinctionem Impedimentorum dirimentium, & Impedimentorum merè prohibentium, quorum numerus tunc major erat, quam hodie; quoniam peccata Penitentia publicæ obnoxia à Matrimonio excludebant; ita, ut illud non dirimerent, si, eis non obstantibus, contractum fuisset. Principium hoc adversatur etiam innumeris Legibus Ecclesiasticis prohibitis non irritantibus. Si hoc tam Divina quam Humana Lex proclamaret, pauciores forent eæ, quæ contrariæ sunt. Hoc argumentum omnino excussum fuit in conciliatione Regularum Juris.

DE DIVORTIIS.

Capit. 1. prout in Primâ veterum Collectionum refertur, erroneum est, in eo, quod docet, Mulieris machinationem in vitam Mariti Matrimonium dissolvere, ita, ut vir læsus aliam uxorem accipere possit. Clausula, post obitum uxoris, à S. RAYMUNDO inserta, ad illud emendandum, absurda videtur, quoniam homicidium in sui tutelâ admissum, nunquam publicæ Penitentia fuit subiectum; itaque non erat necessarium dicere, Maritum post obitum talis Conjugis, aliam ducere posse, quia notorium erat, ipsum

V

ipsum

ipsum publicæ Pœnitentiæ non esse obnoxium. Quod de Homi-idio necessario dicimus, illud à publicâ Pœnitentiâ immune fuisse, confirmatur *Cap. 2. de Homicid. ex Penitentiario Romano* accersito.

De Privilegiis. Cap. 18.

Vix excusari potest HONORIUS III. ab usurpatione Autoritatis Regiæ, qui hoc *Cap.* prohibuit Jus Civile Parisiis, nec non in Locis Urbibusque adjacentibus legere, Prælectionesque ex eodem Jure audire, sub pœnâ privationis juris postulandi, & pœnâ Excommunicationis. Principis est ponderare, an Ditioni suæ Jus illud legi expediat; admittereque aut excludere à munere postulandi. Nec dici potest, hoc interdictum ad Clericos solos pertinere; generale quippe est; nec dicendum est, utilitatem ex hoc interdicto ad Theologiam redundantem, hoc jus Pontifici dedisse; hoc enim quæsitio colore, nihil esset ferè, quod Pontifices non constituerent in præjudicium Regiæ Autoritatis; nam contenderent ad judicium suum pertinere quicquid ad Religionis utilitatem conducit, Principeque suo judicio obsequi debere: perperam quoque purgatur HONORIUS III. dicendo, Universitates esse Corpora Ecclesiastica; nam perique earum Magistri sunt Laici, Sæcularesque sunt; Scientiæ, quæ in ipsis docentur, tales sunt, Humaniores Litteræ, Medicina, Philosophia, Mathesis ac Leges. His rationibus nixus MOLINÆUS in hunc *Textum*, Pontificem usurpationis adversus Regiam Autoritatem arguit.

De Sent. Excomm.

Cap. 15. §. Laici, docet INNOCENTIUS III. prævium justum atque autoritatem Prælati requiri, ut Laici manus in Clericos criminosos ex autoritate Judicis Sæcularis injicere volentes, Excommunicationem vitent, quod valdè perniciosum foret, Reique Publicæ tranquillitati contrarium.

SEXTI, Lib. I. Tit. 8. de suppl. negl. c. 2.

BONIFACIUS VIII. Regi Lustraniæ præter ejus consensum dat Coadjutorem, quia negligentius Regnum administrabat, ejusque bona dissipabat; Coadjutori facultates omnes impertitur, quibus optis erat, ad administrandum independentem à Principe, donec ille moreretur; Subditis omnibus præcipit, ut huic obtemperent, isque recusantibus, *Braccarensem Archiepiscopum & Comimbrensem Episcopum* committit, ut Censuris Ecclesiasticis, præmissis debitis monitionibus, eos ad obsequium compellant. MOLINA in hoc *Caput* dicit, hujus usurpationis occasionem fuisse, quòd ejus Regis Decessores passi fuerant GREG. IX. deponere Episcopum Ditioni suæ subiectum, quia non servaverat interdictum, cui Regnum ab eodem Gregorio fuerat suppositum; laudatque, ut id probet, *Cap. 18. de excess. Prælat.* Tum respondet *Glosæ*, quæ dicit, Ecclesiam, cum Superiorem non haberet REX, angustiis ac difficultatibus Regni providere debuisse, monensque hanc notam esse falsam, quoniam *Lustrania Rex* Imperatori subiacebat; denique adjicit, ANCHARANUM hujus difficultatis solutionem ignorare, quæ peti debet ex prætensione Pontificiâ, quâ se super Reges ac Regna constitutos fuisse asserunt.

De Sent. & re judicatâ. Lib. 2.

Si de Jure, quod ad Principum depositionem sibi vindicant Pontifices, judicium feratur ex rationibus in hoc *Textu* allatis, vix sibi quis persuadeat, illud esse justum; universæ enim rationes in hoc concluduntur, quòd Pontifex sit CHRISTI Vicarius, ipsique dictum in *Petri* personâ fuerit; *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis*: porrò,

Traditio docet, hæc verba de remissione peccatorum intelligi, & potestatem, quæ illis verbis designatur, eandem omnino esse quam dedit CHRISTUS, his verbis, *Quorum remisistis peccata, remissa sunt eis*. Omnes veteres usque ad GREGORII VII. ætatem illa sic intellexere, vel saltem ad vincula spiritualia restrinxere; nam, si extenderentur ad vincula, quæ Subditos Principi ligant, cum ipsa cæteris Societatis Civilis vinculis arctiora sint, nullum erit, quod à Pontifice dissolvi non possit; ergò Liberos emancipare, Servos manumittere, Conjugatos dirimere poterit; verba quippe generalia sunt, vinculaque inferiora fortiora non sunt, quàm superiora: qui potest plus, potest & minus. GREGORIUS VII. tamen *Can. 103. CAUS. XI. QUÆST. III.* declarat, Excommunicationem etiam Pontificiam hæc inferiora vincula non solvere, aut suspendere. Præterea, hæc CHRISTI verba ad omnes Apostolos directæ sunt. MATTH. *Cap. XVIII.* cumque JESUS CHRISTUS Petro dedit potestatem, quam significant, eam quoque cæteris tribuit Apostolis, quos Petrus representabat, & quorum nomine respondebat. Undè, si potestas hæc deponendorum Principum facultatem contineret, hæc cæteris Episcopis Apostolorum Successoribus, communis esset facultas.

Denique, S. Scriptura juxta unanimum consensum Patrum exponenda est, *Sess. IV. Conc. Trident. de Editione & usu Sacræ Scripturæ*; facile autem esset ostendere, Clavium potestatem aliter Patres, quàm Pontificem interpretatos fuisse.

De Immunit. Cap. 3.

BONIFACIUS VIII. Censuras jaculatur in eos, qui Tributa ex quâcumque causâ, in bona Ecclesiastica imponunt, atque eos, qui hæc Tributa solvent; omnes obligationes prius contractas rescindit, Regesque nominatim in suâ Definitione complectitur (hæ Censuræ sunt Excommunicatio *ipso facto* à singulis personis incurrenda, atque interdictum à Communitatibus pariter incurrendum) harum sibi suisque Successoribus, excepto mortis periculo, absolutionem reservat Pontifex. Denique, nominatim omnibus privilegiis, etiam Imperatoribus & Regibus concessis, derogat in iis, quæ hujus *Textus* dispositioni adversantur. Hæc *Decretalis*, magnas peperit turbas, spectataque fuit ut atrox usurpatione Autoritatis Principum Supremorum. CLEMENS V. eam revocare coactus fuit cum omnibus *Decretalibus*, quæ ad eam mitigandam conditæ fuerant.

TIT. de Hæres.

Hic TITULUS, prout sive in *Collectione GREGORIANA*, sive in *SEXTO*, sive in *CLEMENTINIS* redigitur, multas res continet circâ Penas & Carcerem, quæ effectum sortiri nequunt, nisi à Principibus autoritatem accipiant, quoniam ad Temporalem Potestatem pertinent. Itaque *Textus*, qui res ejusmodi præcipiunt, nimium progressi sunt, nisi Clausula consensus Principum subintelligatur. Præterea, hoc in argumento distinguenda est quæstio *Facti*, quæ ad Principem pertinet, à quæstione *Juris*, quæ pertinet ad Ecclesiam; atque ad hanc restringendi sunt *Textus*, qui dicunt, Magistratus penas Confiscationis in Hæreticos latas exequi non posse, nisi tales ab Ecclesiâ declarati fuerint, Sæcularique Potestati traditi; sicut enim Ecclesiæ est judicare, utrum hæc aut illæ Propositiones Hæreticæ sint, ita pariter Magistratuum Officium est, quoad Laicos, discutere, utrum has Propositiones protulerint aut docuerint.

§. 2.

Extravag. Commun. Tit. de Major. & Obed. Cap. Unam Sanctam.

Hic definit BONIFACIUS VIII. necessarium prorsus esse ad salutem, ut omnis Humana Creatura Pontifici

tifici sit subjecta; undè sequitur Infideles quoslibet ei subiectos esse, cum naturam humanam cum Fidelibus communem habeant.

Quoniam eo tempore, quo prodiit hæc Constitutio, nemo in Occidentis partibus, ad quas condita est, in Spiritualibus se Pontifici subiectum non agnoscebat, verùm subiectio, quoad Temporalia, disceptabatur, meritò creditur, hæc Definitionem non solum de subiectione in Spiritualibus loqui, sed etiam de subiectione quoad Temporalia; quod confirmatur ex historiâ temporis illius, in qua discimus, eam factam fuisse adversus PHILIPPUM PULCHRUM Francorum Regem, qui Pontificis autoritatem in Rebus Temporalibus denegabat. Idem colligitur ex Principiis à Pontifice suppositis. Primum est, Ecclesiam duos gladios habere, Temporalem, & Spiritualem; huic ille subordinatus est, & pro Ecclesiâ stringendus est, ad nutum Pontificum.

Aliud Principium est, Spiritualis Potestatis Officium esse, ut terrenam Potestatem instituat, eamque in administratione regat, prout opus est. Alibi jam vidimus quondam de his Principiis iudicium ferendum sit, necnon de applicatione, quæ ad Pontificiam in Temporalibus Autoritatem fit, huius loci *Quodcumque ligaveris &c.* ad PETRUM directi, atque huius apud JEREMIAM, *Ecce constitui te super Gentes & Regna.* Inutilis esset prolixior tractatio.

TIT. de Privileg. *ibid.* C. 2.

CLEMENS V. hic significat, Pontificem cum Natione aliquâ dispensare posse à Definitione Doctrinali, quæ viget quoad cæteras; Rogatus enim à PHILIPPO PULCHRO, ut præfatam Constitutionem *Unam Sanctam*, revocaret, BONIFACIUS VIII. honorem integrum illarumque servare cupiens, REGI; atque ipsius Subditis, pro meritis eorum, hoc Privilegium indulget, ut prædicta Constitutio, quoad ipsos ut non facta reputetur. Hæc dispositio valde singularis est; vel enim CLEMENS V. putavit, Decessorem suum erravisse in sua Decisione, quo in casu eam omninò revocare debuit; vel putavit eam esse veritati consonam, quo in casu Gallos liberare non potuit ab obligatione illi obsequendi.

Extravag. JOANNIS XXII. *Tit. de verb. signif.* C. 3.

Definit hic JOANNES contra quam NICOLAUS III. Cap. 3. *Tit. eod.* definiverat in 6. Undè, cum agatur de Doctrinâ, alteruter erravit. Et hæc sunt vitia, seu errores, qui in Collectionibus GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. & in *Extravagantibus* annotari possunt. Perique à Gratiano ducunt originem, cæteri leviores aut pauciores sunt, quam qui apud Gratianum.

SECTIO V.

Similitudines insigniores Collectionis GRATIANI cum Collectionibus Posterioribus.

COLLECTIO GRATIANI cum Posterioribus congruit; præsertim quoad Fontes, undè Canones desumpti sunt, qui idem sunt: scilicet, Scriptura, Concilia, sive Generalia, sive Particularia, Decreta Pontificum, Sententiæ Patrum, aliorumque Scriptorum Ecclesiasticorum, Legesque Civiles. Quoad has Leges, eæ apud Gratianum frequentius adhibentur, ut Textus, atque in Textibus laudantur: hoc in cæteris Collectionibus rarissimum est, ut patet ex *Tertio Indice* DECRETI; qui Auctores in Decreto laudatos continet, collato cum *Tertio Indice* cæterarum Collectionum, cujus materia similis est, in verbo, *Legis*, & in verbo, *Iustinianus*; Ducentæ aut Trecentæ circiter Leges apud Gratianum referuntur, aut laudantur; Quintus vero aut Sextus nominatim in cæteris Collectionibus laudantur. Reliquarum Legum, quæ generatim, sub verbis Juris, aut Legis Civili, laudantur, numerus longus.

Tom. I.

gè minor est in his Collectionibus quam apud Gratianum.

Altera similitudo insignior ex eo nascitur, quod Acta integra non dantur, sed simplicia Excerpta, absque Datâ, aliâve notâ, quæ Tempus, quo condita sunt, indicet; undè fit, ut sæpius ignoretur, quinam Textus anteriores, aut posteriores sint, & quinam sint anteposendi; si fortè sibi invicem repugnent. Huic vitio remedium provisum est in Editione, quæ Notas DD. PITHOU continet, notato, in fine inscriptionis singulorum Textuum; tempore, quo conditi sunt. In eodem genere similes sunt Collectiones, quatenus ordo Temporum non servatus est inter Textus in singula Argumenta relatos; quod pariter Leges Posteriores cum Anterioribus confundit, Disciplinamque veteriorem cum minus veteri. Præfatæ Notæ Chronologica prævis huius defectus effectibus occurrunt; manet tamen eadem ordinis perturbatio. In hoc Gratiani DECRETO congruit GREGORIANA Collectio, quod hæc ex omnibus Collectionibus Decretalium præcedentibus coalescat, ad instar *Codici* JUSTINIANI, qui ex tribus *Codicibus* anterioribus conflatus est: similiter Gratianus in suam Compilationem contulit Canones, ab omnibus Collectoribus præcedentibus quassos, scilicet ex CANONIBUS APOST. ex *Codice* DIONYSII Exigui, & Collectionibus MARTINI Braccarensis, THEODORI Cantuariensis, Pseudo-ISIDORI, *Capitularium Regum Francia*, REGINONIS, BURCHARDI Wormacensis Episcopi, IVONIS Carnotensis Episcopi. Sicut autem Collectione Gregoriana facta non sunt inutiles aliæ Decretalium Collectiones, sic, & post Gratiani Collectionem, opus habemus Collectionibus Canonum ipsi anterioribus. Hæc Propositio circa DECRETUM Gratiani infra probabitur, in Collatione ejusdem cum Collectionibus Anterioribus, sive Orientalibus, sive Occidentalibus.

Quoad cæteras similitudines, observare sufficet, eas Collectiones Jus Commune continere, easque ideo in Scholis exponi, atque in Judiciis ad litium Decisionem adhiberi; undè etiam fit, ut singulæ suis GLOSSIS instructæ sint, quibus Argumenta inter se connectuntur, conciliantur oppositiones, exponunturque obscuriores loci. Hæ Glosse Auctores habent insigniores Juris Interpretes Sæculorum XIII. XIV. & XV. simulque junctæ fuerunt in unam Compagem, quæ dicitur GLOSSA, cui Notæ marginales adjectæ sunt. Unum ex majoribus commodis, quæ ex eâ colligi possunt, est facilitas inveniendi laudationem Textuum, qui relationem aliquam habent cum proposito Textu. Id manifestum fiet ex Observationibus mox faciendis in omnia, quæ ad *Glossam* pertinent, præmissâ monitione, quod, licet Rubricæ Observationes & Conciliationes Gratiani Canonis vires non obtineant; *Glossam* tamen suam habent, perinde ac Canones; qui honor ex autoritate ejus Scriptoris apud Canonistas natus est.

SECTIO VI.

Observationes in Glossis.

QUAMVIS GLOSSA vim Canonis nihilo-magis obtineat, quam id, quod Gratianus ex seipso, sive in fronte, sive ad calcem Canonum à se collectorum, adjecit, ejusque Glosse autoritas etiam apud Fautores suos studiosissimos, Gratiani existimationi cedat; de ipsâ tamen in PROLEGOMENIS loquendum esse duximus, quoniam ad Jus generatim spectatum in iis expositum propius accedit. Ejus fit mentio in Additionibus nostris ad confirmandas aut illustrandas REGULAS nostras appositis; Auctoresque in eundem finem à nobis laudati eâ sæpius utuntur, ad stabilienda loca, quæ ab eis accersivimus. Præterea, quædam differentia, & quædam similitudines occurrunt inter *Glossam* DECRETI, & *Glossam* Collectionum Posteriorum, quæ observatione dignæ sunt. Hæ rationes aliæque similes quædam Notas in *Glossam* postulare vix sunt; nosque

V 4

ad

ad subjiendas OBSERVATIONES sequentes induxerunt, quarum triplex est *Caput*, Antiquitas, Autoritas, Ususque rectus Glossarum.

Si de Canonici Juris generatim spectati interpretationibus hic ageretur, Glossatorum Occidentalium agminis IVO *Carnotensis* & *Gratianus* antesignani fieri possent. Prior, propter Collectionis suae *Præfationem*, in qua Regulas excellentes proponit, ad interpretationem Legum, tum Canonicarum, sive Ecclesiasticarum, tum Civilium, sive Sæcularium, 1. Omnes Leges ad Charitatem referendæ sunt, quæ finis est omnis Præcepti. 2. Præter Præcepta & Prohibitiones, sunt Monitiones, Exhortationes, Consilia, Permissiones, quarum nulla obligationem, antè ipsarum electionem imponunt, sed statim atque susceptæ fuerint, ligant: sine delicto potest quis iis se non subicere, verum non sine delicto violatur obligatio, quam sibi quis cum earum jugo imposuit. Sunt præterea Mercedes & Pœnæ. Illæ non eos solos manent, qui Consilia amplectuntur, sed eos, qui Leges præceptivas, aut prohibitivas, fideliter custodiunt. Pœnæ in eos cadunt, qui Præcepta Legis negligunt, & prohibitiones contemnunt, nec non in eos, qui spontaneis obligationibus desunt. 3. Quædam Leges sunt immutabiles & consequenter indispensabiles. Tales sunt Leges Decalogi, quarum ea, quæ Dei amorem immediatè spectant, Majora Præcepta vocantur, cætera verò quæ ad Proximi charitatem immediatè attinent, Minora nuncupantur, non quòd, ratione sui, exigua sint; sed quia prioribus minùs insignia sunt. Aliæ Leges mutabiles aut mutationi obnoxie sunt: Tales sunt omnes Humanæ Leges, quæ pro variâ Reipublicæ tum Sacræ, tum Sæcularis, necessitate conduntur: hæc autem necessitas ex variis Temporum, Locorum & Personarum circumstantiis nascitur, undè mira est harum Legum variatio. Tales sunt nominatim Leges merè Disciplinæ.

4. Duas habet Ecclesia rationes, sive modos, gubernandi Subditos, rigorem & mansuetudinem: hæc necessaria est, quoties prior Schismatis periculum inducit; id autem accidit, cum Personæ severius coercendæ coherentem sibi firmiter multitudinem habent, ita, ut illa propter hoc vinculum unitatem dirimeret, si erga Duces ejus severitas adhiberetur. Autor has Regulas probat, exponitque exemplis à Scripturis aut Canonibus aut SS. Patribus desumptis. Hæc Quatuor Regula multum ad Interpretationem Canonum inserviunt, usurpataque sunt à *Gratiano* in Conciliationibus Canonum, quos oppositos putavit; ejusmodi enim compositiones sunt Interpretationes ab aliquâ prædictarum Regularum quæsitæ: meritò itaque *Gratianus* & IVO *Glossatoribus* annumerari possent, eò maxime, quòd datum ab illis exemplum hi in Interpretatione Canonum secuti fuerint. *STEPHANUS Tornacensis* in *Præfatione* sui Commentarii in *Decretum Gratiani*, has exponit Regulas, & sic se illis usurum esse significat in suis Interpretationibus.

Sed cum hic de origine *Glossarum Juris* agamus, quæ valdè illorum Scriptorum operibus sunt posteriores, satis erit hic observasse, methodum interpretandi, quæ usæ sunt, ab eis non fuisse excogitatam, sed eas illorum Autorum exemplum secutas fuisse.

Eadem de causâ tacebimus hic de *Glossâ* *BERNARDI Parmensis* in primam Veterum Collectionum, quam ipse compilaverat; cum enim ejus Collectio Corpori Juris inserta non fuerat, ad institutum nostrum non pertinet ejus *Glossa*, quamvis eandem naturam habeat ac illæ, quas discutimus.

Vetustiores *Glossatores* Collectionum Corpori Juris insertarum Sæculo XIII. floruerunt, Recentiores *Decimo quinto*. Quidam ex iis *Glossas* in plures Collectiones elucubraverunt; Archidiaconus (*GUIDO BASTIUS*) in *Gratianum* & *GREGORIUM IX.* scripsit, *JOANNES ANDREAS Sexto* & *Clementinis* operam dedit. Juxta *S. ANTONINUM* Dominicanum & Archiepiscopum Florentinum, primas inter *Glossatores Decreti* sibi

vindicat, *HUGUTTO* sive *HUGO Vercellensis*. Secundas tollit *JOANNES SEMECA* Natione Germanus; 3. succedit loco *BARTOLOMÆUS Brixienfis*, qui in *Glossas* *JOANNIS SEMECÆ* operam contulit, eum, ubi erraverat, emendando, ejus omissiones supplendo, denique Mutationes in Jure post ejus *Glossam* factas observando. *JOANNES SEMECA* inter hujus nominis Scriptores, qui *Decretum* interpretati sunt, celeberrimus est, undè fit, ut nudo *Joannis* nomine Notis ejus adjecto distinguatur.

Sic v. g. distinguitur à *JOANNE DEFANT*, cujus Notæ semper clauduntur his verbis *Joan. Defant*: *Glossæ Joannis* sunt duplicis generis: alia ab ipso profectæ sunt, ceteras collegit & ordinavit. Quod hic *Joannes* præstitit erga *Glossas Decreti*, *BERNARDUS Parmensis* fecit erga *Glossas Decretalium* Collectionis *GREGORII IX.* omniâque distinctione inter suas & ceteras, utraque ipsi tributa fuerunt. Quoad ceteras *Glossas*, quarum Autores nuncupantur ex *BERNARDO* *Parmensi*, sunt posteriores. Tales sunt *Glossæ* *Archidiaconi*, *JOANNIS ANDRÆE*, *JOANNIS Monachi*, quæ Sæculo XIV. prodierunt & *Panormitani*, sive *ABBATIS Siculi*, quæ Sæculo sequenti editæ sunt. Hic eò nomine designatur, ut ab alio Abbate Juris Interprete ipsique anteriore distinguatur. His *Glossatoribus* adjiciendi sunt *ZABARELLA*, *ZENZELINIS*, *JOANNES ab Imola*, qui in *Clementinas* & *Extravagantes* *Glossas* confecerunt. *Zabarella* sæpiùs laudatur sub nudo *Cardinalis* nomine. Hæc omnia desumpta sunt ex *Prænot. Canonic. Lib. V. Cap. III. & sequent.*

Verosimillimum est, *Glossas* in veteres Collectiones factas translatas fuisse vel integras, vel ex parte, conceptis verbis, vel quoad substantiam, connexasque Collectioni *GREGORII IX.* Id colligi potest ex existimatione eorum, qui earum Autores sunt, nec non ex eo, quod Notis accidit in Quartam Collectionem factis, ad calcem ejus Collectionis ab *ANTONIO AUGUSTINO* relatis; hinc enim constat, has Notas in eadem *Glossâ* aliquatenus reperiri, quod nobis persuasit earum Collatio cum *Glossis* ejus Pontificis Collectioni adjectis. Aliundè nulla potior causâ postulabat, ut hæc Notæ conservarentur, quàm ea, quæ factæ fuerant in Collectiones anteriores, & quæ *Glossarum* formam pariter habebant, factæ scilicet in quædam verba expositione indigentia, cum ipsis minime essent inferiores, si de iis judicare fas sit ex earum Autorum præstantiâ, eorum sit mentio honorifica. *Cap. 3. & 4.* laudatarum *Prænotionum*, nec non in Notis in Collectionem IV. Plures Autoris nomine desituuntur; multæ ejusdem generis in *GREGORIANA* Collectione reperiuntur. Inter notas Quartæ veterum Collectionum solis *JOANNIS SEMECÆ* Notis Autoris nomen subjicitur, utraque à Legibus Civilibus aut Canonibus apud *Gratianum* relatis, aut Capitibus in Collectionibus *Decretalium* anterioribus contentis desumuntur; undè apparet quanti factæ fuerint illæ Collationes inter *Decretum* ac *Jus Civile*.

GRATIANUS eodem, quo hodie, modo in eis laudatur, *Pars Prima*, his verbis, *DIST. I. II. &c.* & primo Canonis verbo; *Secunda*, his *causa. quest. Can.* *Traçtatus* de *Pœnitentiâ* laudatur his; *DIST. II. Can. 4. aut 5.* vel primo ejus verbo; *Tertia pars* designatur his verbis. *DIST.* cujus numerus additur, & *Canone*, cujus numerus subjicitur, aut primum verbum. Undè patet divisionem vulgarem *Decreti* esse antiquam; vixit enim *JOANNES SEMECA* Sæculo XIII. mortuusque est an. 1269. cum *CLEMENTE IV.* à quo excommunicatus fuerat; quoniam à *Decimis*, ab illo Pontifice in Clerum Germanicum & Gallicum impositis, appellaverat ad Concilium Generale *Cap. 3.* laudato *Prænot. Canonic. n. 6. 7. & FLORENT. part. I. p. 49.*

Eodem quoque modo laudantur Collectiones veteres, quo hodie laudantur, nisi quòd *LIBER* vocabatur unaquæque Collectio, dicebaturque *Libro I. 2. vel 3. &c.* Quantumvis similes sint hæc Notæ *Glossis* Collectionum Corporis Juris, intercedunt tamen

tamen differentia insignes in Glossis; 1. Enim Tituli invicem connectuntur, ut eorum ordo comprobetur; 2. Indicanur loci *Gratiani* Titulo respondentis; 3. Singuli Textus in Partes suas dividuntur, earumque initium designatur. 4. Species sub nomine *Casus* proponitur, sicut factum à *Gratiano* in *Secunda Parte Decreti* in *CAUSAS XXXVI.* divisâ, quarum unaqueque nomen à proposito Casu accepit, sed *Glossæ Casus* à *Gratiani Casibus* in eo differunt, quod hi fictitii sint; illi autem veri sint plerumque, & ex narratione Decretalis deducti. 5. *Glossæ* aliquando *Summas* habent; sed hæc omnia locum non habent in *Notis* Quatuor Collectionum veterum.

Occasione acceptâ à Collatione *Glossarum* cum *Notis* Quartæ Collectionis, miscuimus ea, quæ de illarum usu dicenda erant, cum iis, quæ de illarum origine, Autoribus, atque ætate proponenda duximus; superest, ut de illarum *Autoritate* agamus, quam noscere necessarium est, quoniam crebrò laudantur à Canonistis, tum Veteribus, tum Recentioribus. Verùm præmonendi sunt Lectores esse in 6. Constitutionem, quæ *glossari* prohibetur sub pœnâ Excommunicationis *ipso facto* incurrendâ & Sedi Apostolica referatâ, nempe *Cap. 3. de verborum signif.* Hujus Autor est *NICOLAUS III.* in quo de Regula Beati *FRANCISCI* Interpretatione agitur; metuebat enim Pontifex, ne *Glossarum* varietas novas turbas pareret.

JOANNES XXII. agnoscens, hanc prohibitionem esse periculofam, eam suspendit, donec aliter Sedi suæ videretur. Denique observandum est *PIUM IV.* & *PIUM V.* juxta *NICOLAI III.* exemplum, sub eadem pœnâ vetuisse, ne Decreta *Concilii Tridentini* glossarentur; & *FAGNANUM* in *Cap. Cum venisset, de Judiciis*, fusiùs exponere hoc interdictum sex Conclusionibus. 1. Contendit neminem alium, quàm Pontificem, illa Decreta interpretari posse, per formam Legis Universalis. 2. Pontificem hanc facultatem committere posse, & de facto commississe, per Institutionem Congregationis Cardinalium, ad Interpretationem *Tridentini*; 3. Episcopos non posse interpretari hæc Decreta neque in *Conciliis Provincialibus*, neque in *Synodis Diœcesanis*, neque extrâ hæc Comitia, in modum Legis, ad suum Districtum directâ, neque *Judices* in suis *Judiciis*, in modum Statuti. 4. Doctores neque *Glossas*, neque *Commentarios*, neque *Notas* in illa Decreta facere posse, ita, ut si illud attentaverint, Excommunicationem incurrant, quamvis eorum interpretatio sit tantummodò Magistralis & probabilis, non verò autoritativa & necessaria, id est imponens necessitatem, aut obligationem illam suscipiendi. 5. Aserit, Doctores & *Judices* illa Decreta interpretari posse, ratione alicujus difficultatis solvendæ, & litis dirimendæ; quam interpretationem vocat indirectam & incidentem, quæ non cadit principaliter in Decreta, sed in difficultatem aut litem, quæ ipsi occasionem præbuit. 6. Has Bullas non interdicerent Interpretationem Litteralem aut Grammaticalem ad Decretorum intellectum necessariam, qualis est ea, quam Magistri, Doctores, & Antecessores faciunt in Scholis, Collegiis, & Universitatibus, Pastores in suis *Concionibus*, Episcopi in *Catechismis* & *Ritualibus* eorum jussu editis, nec consequenter prohiberi Versiones in alias Linguas, undè hæc Decreta versa sunt in Græcum, Arabicum, Chaldaicum, &c. idiomatica, non solum impune, verum etiam cum publica approbatione. Hæc Conclusiones discutiendi non est hic locus. Id fiet in *REGULIS circa Concilia*, ubi necessarium erit agere de autoritate Episcoporum in *Conciliis* tum Generalibus tum Particularibus & consequenter de jure communi ad illa interpretanda: jus enim interpretandi Leges est consecutio juris Leges ferendi. Hic sufficet monere, Diplomata prædicta non obligare in Locis, in quibus nec promulgata, nec recepta sunt, cum potioris conditionis non sint, quàm Decreta *Tridentini*, de qui-

Tom. I.

bus loquuntur, & quæ vim Legis non obtinent, nisi ubi promulgata, receptaque sunt. Transeamus ad *Glossæ Autoritatem*. Illud constare debet, eam esse Magistralem duntaxat, nec majorem esse posse quàm ea, quæ fruitur *GRATIANS*, *Magister*, in signum excellentiæ, vocatus in re Canonica, maxime si agatur de *Glossâ*, quæ circa ejus Interpretationem facta est, idèò necessarium videtur illius Scriptoris autoritatem excipere; eo quòd dicit *FAGNANUS* in *Cap. ne imitatis, n. 152.* *Glossæ* autoritatem cæteras vincere, quantum ad opiniones; & quidem cum observatum fuerit *Gratianum* omnium *Glossatorum* Ducem dici posse, indè patet, ipsum omnibus *Glossis* vetustiore esse. Hic autem *Fagnanus* *Glossæ* autoritatem ex ejus antiquitate probat; nam de Autoribus Antiquis loquitur, quos Recentioribus anteponebat, ratione ponderis ab approbatione plurimorum Sæculorum recepti, in quo subintelligenda est Clausula *cæteris paribus*; nam si momenta rationum à Recentioribus in confirmationem suæ Sententiæ adductarum, fortiora sunt iis, quæ à Veteribus afferebantur, ad probandam opinionem suam, præculdubio hoc in casu Veteribus anteponebantur Recentiores.

Ut intelligantur quæ diximus de autoritate Magistrali, qualem asserimus esse autoritatem *Glossæ*, observandum est, autoritatem Doctorum ex eorum præstantia pendere, quæ major aut minor est, pro majoribus aut minoribus eorum scientiâ, seu eruditione, discretionem, seu perspicacitate, & æquitate. Hæc virtutes necessariò concurrere debent, ad constituendum Virum Sapientem, quoad Decisiones questionum Juris. De Decisionibus eorum, in quibus hæc dotes ex publico consensu elucet, dici potest ac debet, eas esse Responsa Prudentum. Cum igitur præminentia veteribus Canonibus super recentiores tribuitur, id intelligendum est de conditionibus ab iis, qui in Sæculo suo Sapientibus & Prudentibus Viris annumerati sunt, ob tres virtutes prædictas, & qui famam hanc in Sæculis sequentibus servaverunt. Supponendum tamen est, hæc Sæcula Scientiâ laudè fuisse commendata, aliàs meritò diffideretur iudicio ab iis Sæculis lato, quo in casu Scriptis illorum Autorum non standum esset, nec eorum præstantia ex antiquitate æstimanda foret, aliàs errandi periculum subiretur; fortè enim illorum opiniones non nisi supposititiis Actis innixæ sunt, quorum falsitas tunc latebat, quæ stupendas mutationes in gratiam Pontificis & præjudicium Episcoporum invexit, & in materiâ Sacramentorum maxime Pœnitentiæ atque Ordinis. Ex mutationes observatæ sunt in *REGULIS circa Causas Majores*, & in *REGULIS circa Sacramenta*. Undè fit, ut multæ opiniones *Glossæ* in utrumque Caput repudiata fuerint in temporibus peritioribus, nostroque in Sæculo *Glossa* exiguam famam habeat, quod præsumi debet ex Editionibus Corporis Juris sine *Glossâ*, quarum magnus est numerus; credibile enim hinc fit *Glossam* ita necessariam aut utilem non esse, quin negligi possit, eorum saltem iudicio, qui illas venum proponunt vel emunt, indè nato, quòd *Glossa* *Gratiani*, nec non Collectionum subsequenterum, errores aliave menda contineat. Ut ut sit de hæc Sententiâ, ea non destruit quæ superius diximus de commodis, quæ *Glossa* suppeditare potest; sed ostendit duntaxat, apud multos parvi ipsam fieri, quoniam eâ non indigent, in quo *Glossa* Juris Canonici, cum *Glossâ* Juris Civilis congruit, quòd sine *Glossâ* ex multo jam tempore cuditur.

Quod supra de origine *Glossæ* in Collectionem *Gregorii IX.* diximus, ab *Antonio Augustino* confirmatur, qui asserit, *Glossas* veterum Collectionum in *Gregorianam* commisse. Earum Autores sunt *Vincentius Hispanus*, *Alanus*, *Laurentius*, *Tancredus*, *Joannes*, *Jacobus Rogerius*: Id infertur ex eo, quòd, postquam dixisset, se illas *Glossas* edere velle, adjicit, & si qui alii sunt,

V 3 qui,

qui, si velint Sacramento contendere, à BERNARDO, Gregoriana Collectionis Scholiaste, magnam partem Scholiorum repetere facile poterunt. Præfat. ad GREGORIUM III. Bernardus hic notatus, est BERNARDUS Parmensis, præcipuus Gregoriana Collectionis Glossator. Idem in eo, quod dicit postea de Quinque veteribus Collectionibus, quodque à JOANNE ANDREÆ filio testatur, se accepisse, aliisque Scriptoribus, illas etiam Glossas veteres commemorat, additque Alanum fecisse Notas in Collectionem Secundam, necnon Archidiaconum & BERNARDUM Compostellanum, PAULUM Hungarum scripsisse Notas in Tertiam, VINCENTIUM in Quartam, JACOBUM ALBANUM, Episcopum Faventinum, ejus Discipulus fuit HENRICUS Osiensis in Quintam: is, quem ROGERIUM vocat, ROBERTUS etiam nuncupabatur.

DOUJAT Lib. V. Cap. 4. Prænot. Canon. clarius loquitur de Glossatoribus singularum Collectionum veterum, duplicemque JACOBUM distinguit; alium, qui Episcopus Faventinus fuit; alterum, qui HENRICI Osiensis fuit Magister. Hæc duo eidem Viro tribuuntur ab ANTONIO.

Quoniam exeunte Sæculo XVI. quo GREGORIUS XII. Corpus Juris recenseri atque emendari curarat, magna erat Glossarum existimatio: viri ad hanc emendationem delecti ita Glossæ pepercerunt, ut ab omni emendatione abstinerent, quæ Glossæ intellectui officere potuissent; Vid. eorum Præfat. sub medium Ubi autem illa erravit, id in margine tantum notatum est, Catholicaque Sententia apposta est, ibid. in finem.

CAPUT II.

Collatio Collectionum CORPORIS JURIS CANONICI tam Collectionibus ANTERIORIBUS tam ORIENTALIBUS, quam OCCIDENTALIBUS.

Jam observavimus has Collectiones veteres in Collectiones Corporis Juris translatas fuisse, nosque id probaturos ex mutuâ illorum Collatione polliciti sumus. Prius autem quam id præstemus, monebimus, eam versari, vel circa Materiam, vel Formam, vel circa Autoritatem, vel circa usum aut utilitatem, quæ ex iis percipi posset, vel circa Rubricas, aut Summas, aut Glossas. Cùm autem ea, quæ scitu necessaria sunt, de Collectionibus Corporis Juris, quoad hæc omnia Capita, exposita jam fuerint; superest, ut ad reliquas Collectiones pergamus, quas primum in globo, tum seorsim perpendemus. Quod ad cognitionem Juris veteris ac novi, utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, Orientalis atque Occidentalis cognitionem viam sternit methodo optimâ, quâ eodem tempore Juris utriusque Communia & Singularia, vitia & perfectiones; uno verbo, mutua unius in aliud præferentia causæ notabuntur.

Generatim dicemus I. Plerasque Collectiones veteres extare in Bibliothecâ Juris veteris Canonici; cæteræ seorsim excusse sunt, ut REGINO, BURCHARDUS, IVO; vel collectæ à LEUNCLARIO, in Duobus Tomis Juris Græco-Romani, tam Canonici quam Civilis, de quibus fufius agitur Lib. III. Prænot. Canon. De præcipuis etiam loquitur FLORENS in Dissertatione de Origine Juris Canonici. Ex iis Operibus institutam hinc Collectionem excerptimus.

2. Quemadmodum Collectiones, è quibus Juris Corpus coalescit, dividuntur in Majores & Minores. Majores sunt DCRETUM Gratiani & Collectio GREGORII IX. Minores sunt SEXTUS, CLEMENTINÆ, EXTRAVAGANTES JOANNIS XXII. EXTRAVAG. COMMUNES; ita veteres Collectiones dividi possunt in Majores & Minores; Majores sunt Collectiones PSEUDO-ISIDORI, RIGINONIS, BURCHARDI, IVONIS Carnotensis; Minores sunt Collectio MARTINI Braccarensis, Penitentialia THEODORI Cantuariensis, BEDÆ, EGBERTI, RABANI, & Penitentiale Romanum.

Hæ Collectiones Minores possunt etiam dici Col-

lectiones Particulares, ideò, quòd ad argumentum particulare restringuntur, Penitentiam scilicet. Majores Generales etiam dici possunt, quoniam omnem materiam Canonicam complectuntur.

3. Collectiones Gratiano posteriores juxta utrumque Temporum & Argumentorum ordinem dispositæ sunt, in plerisque Orientalibus. Hic duplex Ordo servatus est; ordo Argumentorum in serie Titulorum; ordo Temporum in serie Canonum sub unoquoque Titulo collocatorum.

4. Nulla est Collectio Corporis Juris, in quâ solus Temporum ordo servetur. Hic in plerisque solus obtinet veterum, v. g. in Duabus Collectionibus DIONYSII EXIGUI, aliâ Canonum Conciliorum, aliâ Decretorum Pontificum, & Duabus, quæ DIONYSIUM præcedunt, quarum alia continet omnes Canones Conciliorum Orientalium usque ad Primum Concilium Generale Constantinopolitanum inclusive; altera eosdem Canones cum Canonibus Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis; Talis est etiam Collectio Canonum à Concilio Trullano approbatorum & Epistolarum multorum Patrum Græcorum, cum Canonibus Apostolicis, & Concilii Carthaginensis sub S. CYPRIANO habiti. Inter Collectiones Occidentales; ea, quæ à Pseudo-Isidoro edita fuit, Temporum seriem sequitur.

5. GRÆCI genus Collectionis habent, quo carent LATINI, id scilicet, quod juxta ordinem alphabetium disponitur; Talis est Collectio MATTHÆI BLASTARIS, quæ nostrorum Dictionariorum formam habet.

6. E Collectionibus Corporis Juris, quædam auctoritate publicâ pollent, quædam secus. Inter veteres Occidentales, quædam à Conciliis confirmatæ sunt. Talis est CODEX ECCLESIAE AFRICANÆ, Concilium AFRICANUM aut Synodus Universalis CARTHAGINENSIS dictus, à Concilio Carthaginensi anni 419. approbatus; Talis est Collectio MARTINI BRACCARENENSIS à Synodo LUCENSI confirmata; Tales sunt Collectiones Canonum in Capitularibus Regum Galliæ collectorum: Tales sunt omnes Collectiones ab Episcopis in usum suæ Dioceseos factæ; ejusmodi sunt in Galliâ Collectio HERARDI Turonensis Archiepiscopi, ISAACI Lingonensis, IVONIS Carnotensis & in Germaniâ BURCHARDI WORMACENSIS.

Quædam ejusdem generis habent Græci; talis est ea quæ à JUSTINIANO fuit approbata: talis est Collectio PHOTII, quæ ab Imperatore & Patriarchâ confirmata videtur, quorum jussu BALSAMON Commentarios in eam confecit; talis est etiam ea, quam Synodus Chalcedonensis eâ utendo confirmasse videtur.

Quædam apud Græcos sunt Collectiones NOMOCANONES dictæ, id est, Concordia Legum cum Canonibus. Insigniores sunt ea, quæ JOANNEM Antiochenum, & ea, quæ PHOTIUM Autores habent. Prior in Quinque, Posterior in Quatuordecim TITULOS distribuitur. In utraque singulorum Titulorum Canonibus Leges congruè subjiciuntur. Nullæ sunt ejusmodi Collectiones apud Latinos, quamvis in pluribus Leges Canonibus misceantur; nec enim Leges sub unoquoque Titulo laudantur, sub longè paucioribus Titulis Leges continuâ serie referuntur, Canonibus continuâ pariter serie collectis subjiciuntur.

Græci, sicut & Latini, supposititias Collectiones habent, id est, in integrum, aut ex parte constatas ex Canonibus aliis, quam suis Autoribus adscriptis. Talis est, apud Græcos, Collectio Canonum Apostolorum Canones LXXXV. continens, falsò S. CLEMENTI attributa; talis apud Latinos Collectio ISIDORI Mercatoris aut Peccatoris, magnam Epistolarum copiam continens Quatuor priorum Sæculorum Pontificibus adscriptarum, nonnullasque subsequentium Sæculorum Pontificibus tributas, cum quibusdam pseudo-Conciliis. Quarumdam apud utroque Autor incertus est, quamvis Canones sint legitimi: Talis est, Græco-

Græcorum respectu, Collectio divisa in LX. Titulos, quam alii THEODORETO, alii aliis adscribunt: talis, respectu Latinorum, PANNORMIA, variis autoribus attributa;

Græci & Latini habent BREVIARIA CANONUM, in quibus sensus tantum, non verba referuntur; sed Latini multum antè Græcos habuere. Tale est *Compendium* FERRANDI Diaconi Ecclesie Carthaginensis Sæculo VI. editum, & CRESCONII, Episcopi Africani Sæculo VII. Primum CCCCXII. alterum CCC. Canonibus constat; ambo juxta seriem Argumentorum disponuntur. Talis est etiam *Epitome Canonum* ab ADRIANO I. ad CAROLUM MAGNUM missa juxta ordinem Temporum redacta, & à Collectione Canonum DIONYSII *Exigui* desumpta CONC. TOM. VI. p. 1800. Eodem numero collocari possunt *Exceptiones* EGBERTI Archiepiscopi Eboracensis *ibid.* p. 1586. quæ juxta Argumentorum ordinem disponuntur.

Compendia GRÆCORUM XI. XII. XIII. tantum Sæculis prodire: Primum autorem habet ARISTENUM Monachum: Secundum à SIMEONE, *Logothetâ*, profectum est: ambo juxta Temporum ordinem: tertium ab ARSENIO Monacho, confectum est, juxta seriem Argumentorum: Hæc omnia reperiuntur in laudatæ *Bibliorb. tomo. II.* Celeberrimum & præstantissimum est *Compendium* HARMENOPULI, Judicis *Thessalonicensis*, relatum in primo laudati LEONCLAVII Tomo. Ex omnibus *Occidentalibus* soli Conciliorum *Africanorum* & Synodi *Sardicenses* Canones in Collectiones Græcas ingressi sunt: Prima, in qua reperiuntur Canones *Sardicenses*, est JOANNIS *Antiocheni*. Conciliorum *Africanorum* Canones à Græcis adoptati, & approbati non fuere, nisi in Concilio *Trullano* Can. 2. an. 692. & postea inserti fuere in Collectione consequenter ad hunc Canonem factâ.

Inter Collectiones LATINORUM solus *Canonum Africanorum Codex* Canonibus Orientalibus caret: Ut plurimum hi in singulis Collectionibus sunt præcipui, ut facile patebit ei, qui eas percurrat, vel eorum *Indicem* aut *Præfationem*; imò antiquissimæ harum Collectionum nihil aliud sunt, quam versiones Canonum Orientalium, quibus nonnulli Canones Occidentales adjecti sunt: Talis est 1. Collectio Latina, quæ DIONYSII *Exigui* Collectionem præcessit, ejusque occasio fuit, in qua non sunt alii Canones Occidentales; quàm *Sardicenses*; 2. Eadem Collectio DIONYSII, quæ continet versionem Canonum Apostolorum ab eo factam, & Canonum Conciliorum in Orientis Partibus habitorum antè finem Sæculi V. quibus velut appendicem subjungit Canones Synodi *Sardicenses* & *Codicis Ecclesie Romanae*. 3. Collectio MARTINI BACCARENENSIS, quæ nihil aliud est, quàm versio Canonum Orientalium, de quibus modò locuti sumus; quibus aliquot Canones subjicit è Synodo *Sardicensi*, Conciliis *Africanis* & *Hispanicis* quæstos; 4. Pseudo-*Isidorus* mentionem expressam facit Canonum Orientalium, inter eos, quos collecturus est; itque in *Indice* primum locum obtinent; 5. LEO IV. Can. 1. DIST. XX. commemorat Collectionem Occidentalem è Canonibus Orientalibus priorum Quinque Sæculorum specialiter compilatam, necnon ex Canonibus *Sardicensibus*, *Africanis*, *Carthaginensibus*, & *Decretis Pontificum*.

Prima Collectiones tam Græcæ quàm Latinæ, nihil aliud continebant quàm Canones Conciliorum. In prioribus adjecti sunt *Canones Apostolorum*, & quorundam Patrum Græcorum; in posterioribus inserta sunt Pontificum *Decreta*. Prima Collectio Græca, in qua hoc cernitur, est JOANNIS *Antiocheni*, qui ipsi LXVIII. *Canones* S. BASILII inseruit. Hic honor ad quinque Patriarchas Alexandrinos productus fuit; DIONYSIUM, PETRUM, ATHANASIUM, TIMOTHEUM & CYRILLUM; ad GREGORIUM *Neocesariensem*; vulgò *Thaumaturgum*; ad GREGORIUM *Nyssenum*; ad GREGORIUM *Nazianzenum*;

ad AMPHILOCHIUM *Iconensem* Episcopum, denique ad GENNADIUM Patriarcham *Constantinopolitanum*. DIONYSIUS *Exiguus* primus est, qui eodem consilio, propositoque *Decreta Pontificia* collegerit, à SIRICIO usque ad ANASTASIUM; undè factum est, ut FERRANDUS *Decreta* SIRICII suæ Collectioni inferuerit, & CRESCONTIUS suæ pariter adjecerit hæc SIRICII, necnon reliquorum Pontificum, à DIONYSIO collecta *Decreta*. Hæc commixtio deinceps in plures alias Collectiones transit, quales sunt præ cæteris; Collectiones *Pseudo-Isidori*, *Capitularium*, *Capitulorum Adriani* ad *Ingelramum* Episcopum *Metensem*, *Reginonis*, *Burchardi*, *Ivonis*, *Gratiani*.

Eodem honore, quò Græci, potiti sunt Latini Patres: EGBERTUS S. HIERONYMUM, S. AUGUSTINUM, ISIDORUM, FRUCTUOSUM laudat, his verbis, dicit *Hieronymus*, dicit *Augustinus* &c. undè fortè nata est Locutio *ex dictis Hieronymi, Augustini* &c. quæ legitur in Canonibus posterioribus; undè fortè LEO IV. DIST. XX. Can. 1. declarat, judicium ferri posse juxta Sententiam Patrum, desinentibus Canonibus Conciliorum; & *Decretis Pontificum*.

In nullâ Græcorum Collectione, *Decretales Pontificum* Canonibus annumerantur. Collectiones Græcorum & Latinorum Collectionibus Corporis Juris anteriores *Glossâ* carent. In qualdam Græcorum, Commentarios scripserunt ZONARAS & BALSAMON: Condita sunt *Nota* in *Epitomen* HARMENOPULI; verùm hæc *Nota*, & *Commentarii* discrepant à *Glossis* Corporis Juris, prout supra observatum fuit.

Beneficio translationis Collectionum Græcarum in Latinam linguam, & vicissim Latinarum, in Græcam; ex duabus Ecclesiis communes factæ sunt; sic Collectio post *Calcedonense* Concilium ex omnibus Canonibus eatenus in Conciliis Orientalibus factis compilata, Latina facta est, & ab Occidentalibus recepta; per Versionem DIONYSII *Exigui*, sic *Codex Africanus* in Græcum idioma translatus; Græcorum Collectio factus est.

Et hæc circa *Collectiones Veteres* cum *Collectionibus Corporis Juris* collatas generatim dicenda erant, nunc de singulis speciatim, agendum est; sed prius observare hic juvat, FLORENTIEM in sua *Dissertatione de origine Juris Canonici*, in Regulam generalem proponere, Concilia in Canonibus non collocavisse, nisi res ad Mores aut Disciplinam pertinentes; ea verò, quæ ad Fidem attinent, in Symbolis, Formulis Fidei, & *Decretis* disposita fuisse. Hæc autem Regula aliquas patitur exceptiones, Concilium enim *Carthaginense* an. 418. *Novem* fecit *Canones*, sive *Definitiones*, circa *Peccatum Originale*, & *Gratiæ* necessitatem, qui sunt in *Codice Canonum Ecclesie Africane* à n. 108. ad 116. Hæc *Definitiones* adversus *Pelagianum* virus factæ sunt.

Sunt in Concilio *Arausicano* II. anno 529. habito, *Viginti quinque* *Canones* circa idem Argumentum sive *Definitiones* speciales adversus hæresim *Semi-Pelagianam*. Denique Concilium *Tridentinum* in Canonibus, quorum copia est magna, complexus est *Capita* ad Fidem pertinentia, atque extrâ *Canones* collocavit res ad *Disciplinam* pertinentes.

Observandum est etiam, omnes Collectiones veteres juxta Argumentorum seriem dispositas, redigi ad *Personas Ecclesiasticas*, sive *Clericos*, sive *Monachos*, & ad *Personas Laicas* viros & feminas: in aliis divisio expressa est, bipertitumque opus; pars prior Clericos, posterior Laicos spectat. Tales sunt Collectiones MARTINI BACCARENENSIS & REGINONIS quoad Occidentales; talis est, quoad Græcos, Collectio HARMENOPULI, qui Duabus his Partibus Tertiam adjicit, quæ complectitur *Canones Clericis & Laicis* Communes. In aliis Collectionibus id apparet ex argumento uniuscujusque Tituli aut Libri aut Partis, quippe quod declarat officia

Personarum, id scilicet, quod facere aut vitare tenentur. Id facile percipietur ex illorum Argumentorum lectione. Hic autem id demonstrari inutile foret, longumque ac tædiosum laborem postulare, siue propter numerum Collectionum, siue propter multitudinem Divisionum generalium ac subdivisionum, in quas distributæ sunt. Hæc exempla prorsus patrocinantur *Secundæ partis* proposito, circa *Jus speciatim sumptum* versantis, in quâ omnia ad *Personas* reducuntur, prout in consilio Operis observatum fuit, & fufius in ejusdem Partis *Præfatione* exponitur. Hæc, inquam exempla docent hanc, Juris ordinandi methodum multis egregiis Viris placuisse.

CAPUT III.

Observationes in Præcipuas COLLECTIONES GRÆCORUM scorsim sumptas.

Hic recordari debemus observationis, à quâ Titulus hic orsus est. Scilicet, Collectiones Græcas, de quibus hic agimus, alias non esse ab iis, quæ apud LEONCLAVIUM aut JUSTELLUM, aut BEVEREGIUM sunt: scilicet 1. Collectio *Canonum Apostolorum* 2. Collectio post *Calcedonensem* Synodum confecta ex ejus, & præcedentium omnium Conciliorum Canonibus. 3. Collectio post Concilium *Trullanum* facta, quæ Canones ejus Concilii cum Canonibus Synodorum anteriorum complectitur, necnon Canones *Epistoliarum Canonicarum* præcipuorum Patrum Græcorum, & versionem Canonum Concilii *Sardicensis*, & *Codicis Ecclesiæ Africanæ*.

4. Collectio *PHOTII*, qui his adjecit Canones Concilii *Niceni II.* & Concilii *Constantinopolitani*, quod *VIII.* Generale dicitur, nonnullosque alios.

5. *Epitome* *HARMENOPOLI*. 6. Collectio alphabetica *MATTHÆI BLASTARIS*. Post ea, quæ suprâ de Collectione Canonum Apostolorum dicta sunt, siue ea, quæ circa eos certa sunt observando, siue eos cum Canonibus priorum sæculorum conferendo, nihil notandum superest nisi quod, si ex istis conflata sit, ejusque substantia ex eisdem desumpta fuerit, & novam duntaxat formam acceperit, ipsa est congeries Canonum Apostolis suppositorum, cujus substantia, ut plurimum bona est, sed Titulus falsus, sicut & forma, aliam non habens auctoritatem quam eam, quæ sibi intrinseca est. Undè sequitur, eam esse Primam Collectionem juxta seriem Argumentorum dispositam, neglecto penitus tempore, quo Canones, ex quibus coalescit, conditi sunt. In quo Collectioni *FERRANDI* comparari posset, & ei, quam secundum ejus exemplum compilavit *CRESCONIUS*. In his enim ordo Argumentorum numero continuo distinctus fuit, sicut in Collectione Canonum Apostolorum. His etiam, quæ de illis Canonibus laudato loco dicta sunt, adjicere hic debemus, *Gratianum* nullum ex iis retulisse, qui à *DIONYSIO Exiguo* collecti non fuerint: cum nullus sit in ejus Collectione nisi *n. 45. inferior*.

De *Primâ Græcorum Collectione* in *CALCEDONENSI* Concilio laudatâ non loquemur, quæ, juxta testimonium *DIONYSII EXIGUI*, in suâ *Præfatione* 165. Canones continebat. Circa eam immorari inutile esset, eo quod sit Pars Collectionis *DIONYSIANÆ*, cui duntaxat adjiciuntur *quatuor* Concilii *Constantinop. I.* Canones, *Octo* *Ephesini* & *viginti novem* *Calcedonensis*. Itaque, hæc expositâ, illa exponetur. Præterea, nihil notandum scimus, nisi alios contendere, eam ultimo Synodi *Laodicæ* Canone claudi; alios verò affirmare, eam *tres* præterea Canones *Constantinopolitani I.* complexam fuisse. Hæc autem questio levis est momenti, pendetque ex aliâ, quæ decidi nequit, nisi ex hujus *Primæ* Collectionis inspectione, prout *DIONYSII Exigui* tempore, existebat. Et quidem inspicendum foret, quis Canon *num. 165.* notabatur, quod si conjiciamus ex Collectione ejus Antoris, tres primi Canones Concilii *Constantinopolitani* pertinebant ad hanc *Primam* Collectionem; is enim numerus *Canonum* 3. ejus Concilii præfixus est: conjiciendo

autem ex Collectione, quam *JUSTELLUS* refert sub Titulo *Codicis Ecclesiæ Universalis*, in *Primâ* de quâ agitur Collectione, Duo tantum priores Concilii *Constantinopolitani* Canones continerentur; numerus enim 165. ad Canonem 2. ejus Concilii pertinet. Sed quoniam tertius ejus Concilii Canon *Secundo* adjici potuit in *MSS.* juxta quæ *JUSTELLUS* Editionem suam concinnavit, nihil certum apparet, quominus credamus, hanc Collectionem continuisse *tres primos* Canones *Primi* Concilii *Constantinopolitani*.

Secunda Collectio, quæ post Concilium *Calcedonense* facta est, posito quod eadem sit cum eâ, quam *JUSTELLUS* dat pro *Codice Ecclesiæ Universalis*, differt à *Dionysianâ* 1. In eo quod illa continet *Septem* Canones Concilii *Constantinopolitani I.* hæc autem *Tres* tantum; 2. Illa Canones *Octo* Concilio *Ephesino* tribuit; hæc autem nullum ex eo Concilio commemorat; 3. In eo quod illa refert Canones 28. & 29. Concilii *Calcedonensis*, quos *DIONYSIUS* omittit; 4. Omnes Canones in illa sub numero continuo collocantur: apud *DIONYSIUM* autem solo distinguuntur numero, quem habent in Concilio, à quo condita sunt; 5. Illa è *CCVII.* Canonibus coalescit, *Dionysiana* verò è *CLXXXIII.* tantum; 6. In illâ soli sunt Canones Conciliorum Orientalium: eis autem *Dionysius* adjecit Canones Apostolorum, quos in fronte collocavit; Canones *Sardicenses*, & *Codicem Ecclesiæ Africanæ*, quem dat sub nomine *Synodi Carthaginensis* quæ *CXXXVII.* Canones condidit; quæ tamen *XXXII.* tantum fecit, aliosque à præcedentibus Conciliis factos, post eorum in frequenti Cœtu Collectionem, confirmavit, suisque conjunxit. Cum hic non agamus de illâ Collectione, nisi quatenus ad Corpus Juris relationem habet, observandum est, apud *Gratianum* nullum esse Canonum à *Dionysio Exiguo* omisorum.

Dua posteriores, de quibus egimus, ordinem Temporum sequuntur, tres mox commemorandæ seriem Argumentorum.

1. Est *JOANNIS ANTIQCHENI*, quæ duas facies habet, scilicet, in *Primâ* Canones integri referuntur, qui in utraq; distribuuntur in *L. TITULOS*; in *Secundâ* iidem Canones laudantur tantum cum suo fonte, ipsique subjiciuntur Leges integræ, ubicumque Argumento congruæ ab Autore repertæ sunt. Cæterum hæc duæ veluti species Collectionum sunt eadem, utraque vocari potest *Concordia Canonum*, quia in singulis *Titulis* junguntur Canones de eodem Argumento agentes: utraque dici potest *Concordia* seu *Concordantiæ Canonum cum Legibus*, in qua cernitur, in quo ambæ Potestates concurrant ad Tituli cujusvis Argumentum, cum repertæ sunt Leges, quæ circa illud versentur. Quoad reliquos, scilicet *IX. XII. XXI. XXIII. XXIX. XXXI. XLIII.* monet Collector, nullas esse Leges scriptas circa ipsorum Argumentum. *TITULUS L.* etiam Legibus destituitur, verum insnuatur, eas non quidem desuisse, sed Titulum Legum repertum non fuisse. Rectus est, ut plurimum, ordo, paucique sunt *Tituli*, qui cum præcedentibus difficile conjungantur. Initium sit ex Patriarchis, quos *Metropolitani* sequuntur, tum *Episcopi* exponuntur, quorum officia, tam specialia, quam communia, cum *Dignitatibus* superioribus, & cum *Prælatibus* inferioribus, quorum præcipui erant *Corepiscopi*, quibus subjiciuntur *Sacerdotes*, *Diaconi*, omnes denique *Clerici inferiores*, tum *Monachi*, siue *Moniales*, denique ultimo loco *Laici*. Opus hoc ad *Episcopos* inscriptum fuisse, ostendit conclusio sic concepta. *Hæc verò Episcopi vobis de Canonibus sint constituta; vos autem in iis perseverantes, & pacem foventes, salvi eritis, inobedientes autem si fueritis, puniemini, & bellum sempiternum vobiscum geretis.* Hæc verba desumpta sunt ex sine Constitutionum *Apostolis* tributarum *CONC. TOM. I. P. 110.* *Titulus* (*Concordia*) quem gerit hæc Collectio, quique cæteris quibuscumque ejusdem generis Collectionibus dari potest, eandem non habet significationem, quam *Titulus* *DECRETI* *Gratiani*, *Concordia discordantium Canonum*. Hic enim significatur Conciliatio Canonum, qui oppositi videntur, facta per repositiones ad eam

eam contrarietatem; illic verò significatur Collectio Canonum similitum, quâ Canones inter se congruere ostenditur, sine *Notis* in hunc finem scriptis.

Præterea diximus ex Præfatione Collationis hujus, quòd tùm, cùm ea facta est, jam circumferebatur Collectio in LX. TITULOS divisa, quæ Autorem movit, ut suam componeret propter duo vitia, quæ in priore reperit. Primum est, quòd omitti fuerant Canones S. BASILII: alterum, quòd sub singulis Titulis non referrentur Canones similes, sed insignior tantùm, aut is, qui convenientior visus fuerat; undè nascebatur incommodum non reperiendi facillè Canones ejusdem generis, in unumquòdque Argumentum. Hæc LX. Titulorum Collectio ex ipsa est, quæ tribuitur THEODORETO, rationes in utranque partem refert DOUJAT, *Lib. 3. Prænotionum Canoniarum*. Hæc verba inscriptionis operis, *hic universos Canones in 5. Titulos digessit*, significant, omnes Canones qui in Præfationis fine enumerantur, in Collectionem relatos fuisse. PHOTIUS, de quo nunc locuturi sumus, duas fecit Collectiones juxta seriem Argumentorum JOANNIS Antiocheni Compilationi in eo similes, quòd Canones integros in primâ referat, eos autem simpliciter laudet in alterâ, iisque subjiciat Leges congruas, quoties tales repetæ sunt: multifariam verò ab illâ discrepantes. 1. Ambæ dividuntur tantùm in TITULOS XIV. verùm singuli Tituli dividuntur in *Capita* plura aut pauciora, pro Argumenti conditione; 2. Utrique adjecti sunt omnes Canones post JOANNIS Antiocheni Collectionem facti. 3. Argumenta aliter disponuntur, fitque initium ex Theologia & Fide, Canonibus & Ordinationibus. Titulus hic in XXXVIII. Capita dividitur, quorum *Primum* ad Fidem pertinet: *Secundum* varia recipiendorum Canonum genera enumerat, cætera ad Ordinationes pertinent, sub quibus continentur Electiones, Translationes aliaque viæ, quibus Dignitates, aliaque Ministeria Sacra acquiruntur, nec non Collatio Ordinum: in quo Ordinem servat primæ Partis, *Gratianum* formæ ferè similem, ubi, post declarata Juris principia, fit transitus ad Ordinationes in eadem extensione acceptas; item dispositioni *Libri I. DECRETALUM*, ubi, postquam de Fide actum est, de Principiis Juris agitur; tùm de Ordinationibus eodem sensu sumptis. Reliquorum Titulorum Argumenta eadem ferè sunt, atque apud JOANNEM Antiochenum; Ordo paulò discrepat, quamvis omnia in singulis Titulis ad Personas referantur.

Eadem PHOTII Collectiones ampliores sunt, quàm JOANNIS Antiocheni Compilationes, non solum quantum ad Canones Conciliorum; sed etiam quantum ad Canones à Patribus Græcis desumptos: hic enim LXVIII. tantùm, è solo BASILIO Canones refert: PHOTIUS autem omnes Canones Patrum Græcorum *Canone 2. Concilii Trullani* approbatorum refert. Excepto ATHANASIO, & LXVIII. *Basilianis*, adjicit reliquos omnes ejusdem Patris ex aliâ Epistolâ ad AMPHILOCHIUM desumptos, atque ex Epistolis ad THEODORUM, GREGORIUM, Presbyterum, ad Archiepiscopos, ad Suffraganeos, & ex ejus Scriptis *de S. Spiritu*. Quod utraque Collectiones referunt ex Patribus Græcis abest è Collectione *Gratiani*, qui alios ex iis non laudat Canones, quàm *Tres S. BASILII* aliundè quàm ex ejus Epistolis accitos, *Unum* ex Libro *de S. Spiritu*; nec non *unum* ex Epistolâ CYRILLI ad DOMNUM. Vid. *Indicem Autorum à Gratiano* relatorum, aut laudatorum.

Legum tantùm Compendium à PHOTIO refertur: integræ referuntur à JOANNE Antiocheno. Cùm multùm ex utilitate utriusque Operis detraxisset reformatio Legum, ab Imperatore *Constantino*, LEONIS Philosophi filio, facta, BALSAMON huic incommodo providit per remedium *Commentarii* sui, in Leges à PHOTIO laudatas, quæ eodem ferè sunt, atque apud JOANNEM Antiochenum: ibi notat quænam abrogatæ fuerint, ex eo quòd in BASILICIS relatæ non fuerint (sic vocantur Leges emendatæ,) Leges quo-

que post BASILICORUM Editionem promulgatas addit; ut prorsus ea suppleret, quæ in opere Patriarchæ deficiebant: in quo *Notæ BALSAMONIS* congruunt cum *Glossâ Corporis Juris*, quæ mutationes in Jure antiquo, per Jus novum factas, observat.

PHOTIUS Canones *Sardicenses* post *Calcedonenses*, postque Codicem Ecclesiæ Africanæ collocat instar DIONYSII *Exigui*; sed minori cum ratione: hic enim alios non habebat Canones Orientales colligendos, ideòque, cùm velit hos ab illis distinguere, necessarium fuit, ut illos postponeret Canonibus *Calcedonensibus*, qui suâ ætate postremi Orientalium erant. Quoad PHOTIUM, plures alii Canones Orientales referendi erant; ii nempè, qui conditi sunt in Concilio *Constantinopolitano* sub NECTARIO habito. In Conciliis *Quinto & Sexto in Nicæno II.* in Conciliis *Constantinopolitanis I. & II.* atque illi, qui à Patribus Græcis desumpti sunt. Itaque debuisset non solum Occidentales Canones ab Orientalibus distinguere, ope *numeri* specialis, quem illis præfigebat, sed etiam illos in medio Orientalium collocando non permiscere.

JOANNES Antiochenus neque Concilii *Constantinopolitani* sub NECTARIO, neque Codicis Ecclesiæ Africanæ mentionem facit, Conciliumque *Sardicense* immediatè Concilio *Nicæno* subjicit.

Omittimus, quòd hic JOANNES Antiochenus XXVII. tantùm Canones Concilio *Calcedonensi* tribuat: PHOTIUS autem XXVIII. *Codex* verò *Ecclesiæ Universalis* apud JUSTELLUM XXIX. Discriminis hujus causam jam insinuavimus: plurium scilicet Canonum adunationem, Collectorumve opinionem circâ Canones 28. aut 29. ejus Concilii.

Ex omnibus Collectionibus juxta Argumentorum seriem ordinatis, nulla est, cujus ordo nobis magis ardeat, quàm Collectio HARMENOPULI, Judicis Thessalonicensis. Ea dividitur in SECTIONES VI. quarum 1. spectat *Episcopos*, 2. *Sacerdotes*, *Diaconos*, & *Subdiaconos*. 3. *Clericos*. 4. *Monachos*, 5. *Laicos*, 6. *Mulieres*. Unaquæque Sectio subdividitur in TITULOS congruos; *Notæ* quibusdam Canonibus subjiciuntur; pleraque, Autoris nomine carent: Quædam PHILOTHEI, Patriarchæ, aut UTRENSIS nomen gerunt. Inter Patres, quorum Canones adhibet HARMENOPOLUS, duo sunt, quorum Collectores præcedentes mentionem non faciunt, scilicet NICOLAUS, & NICEPHORUS. Hæc Collectio reperitur initio *Tomi Juris Græco-Romani*. Ipsa aliam non habet relationem cum Collationibus Juris, nisi ratione *Materiæ*, scilicet Canonum Conciliorum & Decretorum Episcoporum insignium, sive ob Dignitatem Sedis eorum, sive ob propria ipsorum merita. Propter merita Personarum Canones Sanctorum Patrum in Jus relati sunt. Decreta SS. Pontificum propter Sedis eorum Dignitatem in eo pariter recepta sunt. In omnibus Collectionibus Græcis primas semper obtinent Canones è Conciliis desumpti.

Eodem Tomo reperiuntur duo Libri *Decretorum* aut *Sententiarum Synodali*um Patriarcharum *Constantinopolitanorum*, quibus similes sunt Decretales Pontificum ex consilio Cardinalium conditæ, quorum magna est copia in Collectionibus Corporis Juris *DECRETO Gratiani* posterioribus.

Omnes Collectiones Græcæ, de quibus locuti sumus, in Collectionem unam redactæ sunt à MATTHÆO BLASTARE an. 1335. cujus Titulus est, *Syntagma Alphabeticum*, & dividitur in XX. TITULOS, Tituli in *Capita*, quorum Argumentum incipit ex litterâ *Tituli*, scilicet *A. B. & c. A. Titulo 1. à B. in 2. Syntagma* significat coordinationem. Hæc ab aliis Collectio discrepat, non solum in eo, quòd illas compendiosè contineat; verùm 1. in eo, quòd ipse Autor inferuit id, quod ab Interpretibus, ad Canonum intelligentiam aptius dictum est, & id, quod adjiciendum putavit: 2. sensum tantùm Canonum, juxta eorum Interpretationem, refert, eorumque veluti paraphrasim proponit; 3. In singulis *Capitibus* Leges Canonibus conjungit, quoties congruas reperit, sed, ut plurimum, non indicato

dicato loco; à quo eas desumpsit, eandemque ob causam *Leges* duntaxat refert, ubicumque non suppetebant *Canones* in idem Argumentum. 4. Quoniam hæc omnia, quæ ad idem Argumentum pertinent, ab eadem *Litterâ* non incipiunt, sæpius coactus fuit illa dividere, subque variis *Titulis*, longius aliquando distitis, collocare id, quod sub eodem Titulo disponi Argumenti conditio postularer; 5. Cùm nonnumquam Materiæ connexio Autorem induxerit, ut sub *Litteris* prioribus loqueretur de rebus, quæ ab aliâ *Litterâ* incipiunt, quàm ea, à quâ incipit res, quæ Argumenti præcipua Pars est: ad posteriores *Litteras* progressus, ad eam *Litteram* remittit, quoad *Canones*, qui congruunt *Litteris*, pro quibus alios non reperit. Hujus methodi exempla, suppetant duæ ultimæ *Litteræ*, quarum prior 4. *Capita* continet, in quibus solum indicat *Canones* relatos sub aliis *Litteris*, & posterior unico *Capite* constat, in quo eadem fit remissio ad *Litteras* priores; 6. Consilium hujus Collectionis eam cæteris ampliorem fecit, ccc. quippè *Capita* continet, sub quibus plurimi semper ferè *Canones* referuntur, & multæ *Leges*, aut *Observationes* ab ipso Autore profectæ, aliundè sine mentione fontis quasitæ. 7. Collectionem præcedit *Historia* Canonum in ea adhibitorum, juxtâ seriem Temporum disposita, in quâ Autor notat eorum Epocham, Autores, occasionem & numerum: à *Canonibus Apostolorum*, exorditur, quos à S. CLEMENTE conditos fuisse suspicatur, à quibus transit ad Concilium *Carthaginense*, sub S. CYPRIANO habitum, mediante Sæculo III. quo reprobatum est *Baptisma* ab Hæreticis, aut Schismaticis, collatum, juxtâ Traditionem Ecclesiæ Africanæ, & quarundam aliarum. Dicit, S. BASILIUM hoc Decretum laudavisse honoris erga S. CYPRIANUM causâ, similiterque egisse Concilium Generale VI. illud quibusdam Temporum circumstantiis tribuendo, quæ cùm cessaverint, cessare pariter illud debet. Indè transit ad S. DIONYSIUM, Patriarcham *Alexandrinum*, quem dicit ORIGENIS fuisse Discipulum, & HERACLÆ Successorem in illâ Sede, & scripsisse ad BASILIDEM Epistolam circa plura *Capita*, quæ ab Ecclesiâ velut *Canones* recepta sunt: tùm loquitur de Concilio *Antiocheno*, adversus PAULUM *Samosatensem* habitum, qui negabat Divinitatem JESU CHRISTI, quemque dicit damnatum, depositum & excommunicatum fuisse à Patribus illius Concilii, HYMENÆO Hierosolymitano, GREGORIO TAUMATURGO Episcopo *Neocæsariensi*, à THEODORO fratre ejus, & FIRMIANO Cæsareæ Cappadocum Episcopo; ipsumque Sententiæ eorum obtemperare recusantem, AURELIANO Imperatori velut contumacem fuisse denuntiatum, qui negotii discussionem ad Romanum Episcopum ejusque Suffraganeos remisit. Denique observat, nullos ex eo Concilio *Canones* superesse: GREGORIUM autem *Taumaturgum*, qui ipsi interfuit 12. condidisse.

Recensitis postea *Canonibus PETRI Alexandrini*, & *Canonibus Conciliorum Ancyranæ, Neocæsariensis, Nicenæ*, Generalium I. *Antiocheni, Sardicensis, Laodiceni*, commemorat *Canones* S. ATHANASII, S. BALILII Magni, S. GREGORII NYSSENI & Synodi *Gangrensis*, circa quos magis solito diffusus est, & quorum occasione agit de *Anathemate*. Hinc transit ad *Canones Concilii Constantinopolitani II. Generalis*, tùm ad *Canones* S. TIMOTHEI & S. CYRILLI Patriarcharum *Alexandrinorum*, ubi, occasione accepta de *Canonibus THEOPHILI* loquitur. Indè pergit ad *Canones Concilii Ephesini Generalium III.* tùm loquitur de *Canonibus Concilii Carthaginensis*, in quo *Codex Ecclesiæ Africana* confectus est & Concilii *Calcedonensis*, Epistolæque GENNADII Patriarchæ Constantinopolitani ad Concilium *Romanum directæ*, in quâ ostendit, nullam iniquitatem *Simoniacæ* Ordinationis perperitate esse majorem; deindè consecutivè agit de *Conciliis Generalibus V. VI. Concilio Trullano VI.*

juncto, & VII. five *Niceno II.* breviterque perstricâ Epistolâ TARASTI Patriarchæ, ad Pontificem ADRIANUM, in quâ *Simoniacam* Ordinationem omni impietatis genere turgere probat ex *Scripturis*; transit ad Concilium *Constantinopolitanum* vocatum *Primo-Secundum*, suamque *Canonum* historiam claudit Concilio sub PHOTIO habito, quod eum Sedi suæ restituit. Conciliorum & *Canonum* Epochâ determinatur non definito anno, quo hæc Acta condita sunt, sed nuncupato Imperatore, qui tunc Imperio potiebatur.

Huic *Canonum* Historiæ, *Legum* Historiam adjicit *BLASTARES*, quam sicut, priorem usque ad Sæculi IX. finem producit, clauditque Collectione *BASILICORUM* divisâ in IX. Libros: pluribus autem *Articulis* distinxit ea, quæ pertinent ad *Canones*, unico verò comprehendit quidquid de *Legibus* dixit.

Paululum immorati sumus circa septimum discrimen Collectionis *BLASTARIS* & præcedentium, quoniam ex eo discitur, quam sint illius Collectionis rudetæ, quæ cognoscere magni refert.

CAPUT IV.

Observationes in COLLECTIONES LATINAS Corporis Juris Collectionibus anteriores, speciatim consideratas & cum his collatas.

Collectiones vetustiores, quæ in Corpus Juris ingressæ sunt, sunt Collectiones *DIONYSII Exigui*. Scilicet primò Collectio L. priorum *Canonum Apostolorum*. 2. *Canonum Quatuor* priorum Conciliorum Generalium & *Quinque* Particularium *Canone I. Concilii Calcedonensis* confirmatorum, cum *Canonibus* ejusdem Concilii: item *Canonum Synodi Sardicensis*, & *Codicis Ecclesiæ Africanæ*; 3. Collectio *Decretorum Pontificum* à SIRICIO usque ad ANASTASIUM (nullibi tamen Collectiones ipsæ laudantur, sed soli *Canones* in illis contenti) indè *Gratianus* desumpsisse videtur XLIV. *Canones* *Apostolorum*, quos hic illicque refert in unaquaque trium Partium suæ Collectionis, ibi enim, ut plurimum iisdem verbis referuntur, quibus apud *DIONYSIUM* concipiuntur, ut ex *Collatione* comprobatur est; indè desumptus est *Canon* laudatus à CLEMENTE III. *Cap. 3. de Corpore vitiatæ*. Idem est de *Canone* laudato *Cap. 1. de Clerico Excom. ministr.* Indè quasitum est, quod ait *LEO IX. Dist. XVI. Can. 3.* indè observat *CONTIUS in h. Canon.* nullum esse exemplar *Latinum* *Canonum*, aut *Concilium*, quod plures quàm L. *Canones* *Apostolorum* contineat, esseque *Glossam* MS. apud *Gratianum*, quæ dicit ab Ecclesiâ *Latinâ* L. tantum recipi, ac reliquos XXXV. non esse in usu: indè etiam nascuntur *Notæ Correctorum Romanorum* in numerum horum *Canonum* in Occidente receptorum, sicut *Observationes* in eundem finem ab ANTONIO AUGUSTINO propositæ, *Dialogo VI. de Emendat. Gratiani*. Mirum videtur quòd, licet *GLEBIUS Can. 3. Dist. XV. §. 4.* *Librum* *Canonum Apostolorum* Apocryphis annumeraverat, *DIONYSIUS Exiguus*, qui eos magnificè commendat in *Prefatione* suæ Collectionis *Decretorum Pontificiorum*, quam *JULIANO S. Anastasia* (quæ hodie *Cardinalitius* *Titulus* est) *Sacerdoti* dicavit, eos nihilominus *Canones* *latinitate* donaverit; verum hoc evanesceat, posito quòd *Liber* *Canonum Apostolorum* ab illo Pontifice reprobatus, à *Priscillianistis* conditus fuerit. Vid. *GONZAL.* in ejus *Apparatu de origine &c. n. 43.* ubi laudatur *DE MARCA.*

Quoniam *Gratianus* nullum ex *Ephesino* Concilio *Canonem* laudat, quamvis *Canones* referat ex aliis Conciliis *Quinque* priorum Sæculorum, credibile est, eum usum fuisse *Prima* Collectione *DIONYSII Exigui*.

Exigui, qui hujus Concilii Canones omittit, idque inferri etiam potest, ex eo quòd sæpè Quinque priorum Saeculorum Canones juxta Autoris illius versionem laudat. Nec obijciendum est, eum aliquandò juxta versiones *Martini Braccarenfis*, & *ISIDORI Mercatoris* laudare: in iisdem enim locis, in quibus has versiones laudat, *DIONYSIANAM* etiam laudat, Canones referendo juxta triplicem hanc versionem, veluti Canones varios. Hujus rei exempla refert *ANTONIUS AUGUSTINUS Lib. 1. Dialogo X. & XI. de E-mend. Gratiani.*

Quoad Decreta Pontificum à *DIONYSIO* collecta, *Gratianus* ea sapius laudat, juxta Ordinem, quem apud illum obtinent Epistolæ Pontificum, à quibus desumpti sunt, non verò juxta numerum singulis earumdem Epistolarum Capitibus ibidem affixum. *DIONYSIUS* enim omnia Pontificis ejusdem Decreta sub continuâ numerorum serie collocavit, numeri, quem habent in Epistolâ, undè illa describit, nullâ mentione factâ. Vid. *Observat.* in *BURCHARDUM* post medium, quæ locum hunc illustrant.

Hæ tres *DIONYSII* Collectiones *Corporis Canonum* nomen antiquitùs gessisse videntur; *ANTON. AUGUSTINUS* de veteribus Canonum Collectoribus loquens, inter secundam & tertiam Partem suæ Juris veteris Epitomes, caput scribit in hoc Canonum Corpus. De eo fit mentio *Can. 1. DIST. XIX. & Can. 1. DIST. XX.* Ille *Corpus* illud laudat: hic varias Canonum species in eo contentas enumerat. Scilicet 1. Apostolorum. 2. Conciliorum Quinque priorum Saeculorum. 3. Decretorum Pontificum à *SIRICIO* usque ad *GREGORIUM* Juniorem. Porro, hæ tres Canonum species sunt in Collectionibus *Dionysii*. *HILARI* enim, sequentiumque Pontificum usque ad *GREGORIUM* Juniorem, Decreta iis postea adjecta sunt. His ita se habentibus manifestum est, eas Collectiones in *Corpus Juris* ingressas esse; quoniam *Corpus Canonum* fons communis erat, ex quo Collectores, Canonum saltem ex parte Compilationes suas hauriebant. *Corpus* illud nominatim laudatur *TIT. de Præbend. cap. 2.* à Concilio *Calcedonensi* sumpto, & à *DIONYSIO* collecto. Vid. *GONZALEM* in hunc Textum. Quædam Decreta ab eodem *Dionysio* collecta laudantur in Collectione *Gregorianâ*. Tale est Decretum *BONIFACII I.* laudatum *Cap. 4. de præsumpt.* & Decretum *GELASII* laudatum *TIT. de Concess. Præbend. c. 2.* desumptum ex ejus Epistolâ ad *Episcopos Dardaniæ*.

Quamvis *DIONYSIUS* aliquid exiflimationi Collectionis suæ Canonum Apostolorum detraxisset, dicendo in *Præfatione*, eos à plurimis reprobari; ipsi nihilominus in omnes ferè Collectiones Canonum ingressi, receptique sunt. Eorum consonantia cum Canonibus Conciliorum Quinque priorum Saeculorum superius probata, eis venerationem conciliavit, statim ac agnita fuit. Versio vetus cujus confusio, ut monet in *Præfatione*, videtur occasionem fuisse uni ex ejus Familiaribus, ut ipsum ad novam suscipiendam exhortaretur, ea ipsa est, (ut fertur) quam *JUSTELLUS* *Tom. 1. Biblioth. Juris veteris Canonici.* Huic etiam Argumento doctam utilemque operam navavit *VAN ESPEN* in suo opere Critico-Historico in Canones veteres.

Plerique Synodi *Sardicensis* Canones Decreto *Gratiani* inserti sunt scilicet, 4. 5. 7. 8. 13. 17. 18. 19. Primus & Secundus sunt in Collectione *GREGORII IX.* Primus *TIT. de Clericis non residentibus.* Secundus *TIT. de Elect. cap. 2.* cum modificatione, quæ abest ab Autographo, si non panituerit.

NICOLAUS I. putat Canones hujus Concilii Græco Latinoque idiomate scriptos fuisse, Græcè in Orientalium, Latine in Occidentalium usum. Nota Correctorum Romanorum in *Cap. 9. DIST. LXV. & Can. 5.* hujus Concilii desumptum, contrarium asserit factum. *DIONYSIUS Exiguus* in *Præfatione* in suam Collectionem Canonum, *Statuta quoque Sardicensis Concilii atque Africani, quæ Latine sunt edita*, eodem modo de *Sardicensibus* ac de

Africanis Canonibus loquitur, quos latine tantum conditos fuisse constat.

Iidem Correctores in *cap. 9.* laudatum, observant *Can. 5. Conc. Sardicensis* aliter in Græco, aliter in Latino sermone concipi. Item observant in *Can. 4. CAUS. XI. QUÆST. III.* qui Latine 17. est, Græcè 14. idque ut probent, eos Canones Græcè referunt cum eorum versione; quoad *Can. 7.* relatum *Can. 36. CAUS. II. QUÆST. VI. & Can. 8.* relatum *Can. 28. CAUS. XXIII. QUÆST. VIII.* quædam inter Latinum & Græcum observant discrimina.

Codicis *Africani* Canones crebrò referuntur apud *Gratianum*, sed non eodem modo, quo sunt in eo Codice, subque numero, quem ibi habent; verum prout sunt in Conciliis *Carthagenensibus*, vel *Milevitano*. Quoad Synodos *Carthagenenses* laudantur Canones è 1. 2. 3. 4. 5. 7. In 4. major, quam in qualibet alterâ, Canonum numerus factus est: hæc itaque sapius laudatur, ita, ut ex ejus Canonibus quinque aut sex duntaxat relati non sint in Decreto. Fortè propter hanc suam copiam hi Canones in Codicem translati non fuere. Quoad Synodos *Milevitanas*, ex eâ tantum *Gratianus* Canones laudat, (adversus Pelagianos habita est, & 8. vel 9. Canones in eos condidit) cum pluribus aliis circa alia Argumenta. Illorum præcipui continuâ serie referuntur in fine *DIST. IV. de Consecr.* Cæteri hæc illac vagantur. Concilium hoc perperam vocatur *Primum* in *Indice* Conciliorum à *Gratiano* laudatorum: est enim *Secundum* habitum an. 416. *Primum* coalescit ex Canonibus Conciliorum Africanorum præcedentium, ideòque nuncupatur etiam *Concilium Africanum* verbum *Concilii* usurpatur pro *Collectione* *CONCIL. TOM. II. p. 1323.*

Si quis discere penitus cupiat ea, quæ *Codicem Ecclesie Africane* spectant, adire debet *Præfationem ac Notas JUSTELLI* in hunc Codicem, ipsumque Codicem *Tom. 1. Biblioth. Juris veteris Canonici.* Huic etiam Argumento doctam utilemque operam navavit *VAN ESPEN* in suo opere Critico-Historico in Canones veteres.

Quidam Canones Africanorum Conciliorum in *Gregorianâ* Collectione laudantur, alii in Textibus inde accersitis, cæteri in Textibus, qui eos in probationem afferunt. Hujus postremi generis celeberrimum est *Cap. 12. de foro compet.* cæteri sunt *Cap. 5. de vitâ & honest. Cler. Cap. 2. de Precariis. Cap. de Fidejuss.* ex his tribus prius solum reperitur in Conciliis Africanis.

SECTIO I.

Collectio MARTINI BRACCARENENSIS, cum DECRETO collata.

Collectiones Latinae, de quibus hætenus locuti sumus, Ordinem temporum sequuntur; hæc de qua locuturi sumus juxta seriem Argumentorum ordinatur, ejusque generis apud Occidentales vetustissima est. Ea autem est Collectio *MARTINI Braccarenfis* à Concilio *Lucensi* anno 572. habito approbata. Dividitur in Duas Partes. Prima Clericos à Majoribus ad Minores attingit; Secunda Laicos. Prima LXVIII. Canones; Secunda VI. continet, numero continuo usque ad LXXIV. notatos. Hæc Collectio in eo præterea singularis est, quòd ex majore Canonum suorum parte non sit nisi Versio Canonum Orientalium, à *Dionysianâ* discrepans, in eo, quòd sit exposita Provinciarumque utilitati accommodata, quarumdam additionum ope, quæ ipsi insertæ sunt, vel quarumdam mutilationum; *DIONYSII* autem versio neque additionem neque detractionem habeat. Cæteri Canones, qui nativâ suâ lingua editi sunt, desumpti sunt è Concilio *Toletano I.* ex Conciliis *Braccarenfis*, è Conciliis *Carthagenensibus III. & IV.* è Concilio *Turonensi*: è Concilio *Arelatensi*: è Concilio *Agathensibus*.

thenſi. Mirum eſt MARTINUM abſtinuiſſe à Conciliis *Eliberitano, Ilerdenſi, Gerundienſi, Valentinenſi, Toletano* &c. aliſque Conciliis Hiſpanicis, Collectioni ſuz anterioribus.

Gratianus hanc Collectionem creberrimè laudat, modò ſub nomine *Concilii MARTINI Pape*; modò ſub Titulo *Concilii MARTINI Braccarenſis*; modò ſub ſimplici nomine *MARTINI Braccarenſis*; aliquandò ſub Titulo *MARTINI in Capitulis Græcorum Synodorum*. Hanc varietatem comprobavimus, luſtrandò inſcriptiones Textuum ex hac Collectione deſumptorum, qui continuà ſerie laudantur in *Indice Conciliorum à Gratiano laudatorum*. Quemadmodum Collectio Canonum Conciliorum Eccleſiæ Africane dicta fuit *Concilium Africanum*, ſic quoque *Concilium* nuncupatur Collectio à *MARTINO Braccarenſi* facta. *MARTINUS* vocatur *Papa*, quoniam erat *Episcopus*, omnibusque *Episcopis* commune tunc erat *Pape* cognomen. Fortè etiam hi *Canones* adſcripti ſunt *S. Pontifici MARTINO I.* qui *Concilium adverſus Monotheliſtas* celebravit, putatumque fuit, hos in illo *Concilio* *Canones* fuiſſe confectos. Laudandi modus aptior iſ eſt, qui *Can. 9. DIST. LV.* præſignitur, *MARTINUS Braccarenſis in Capitulis Synodorum Græcorum*. Hæc Collectio jam ab *IVONE* laudata fuerat, ſub nomine *MARTINI Pape*.

Quoniam *MARTINUS Braccarenſis* in fronte Canonum, quorum novam verſionem edebat, non indicaverat, è quibus Conciliis deſumpti eſſent, *Gratianus* eos ſapè laudat, velut *Canones* diverſos à *Canonibus Conciliorum*, ad quæ pertinent, & conſequenter eos præponit, vel ſubjicit *Canonibus* eorundem Conciliorum, nempe *Nicæni Neocaſarienſis, Ancyranſi, Antiochenſi, Laodiceni, Gangrenſis*, aliarum-ve *Synodorum Orientalium*, quas etiam laudat juxta *DIONYSII Exigui*, vel *ISIDORI Mercatoris* verſiones. Facile dignoſcitur ope laudati *Indicis*, ubinam *Gratianus* incuriam hanc admiferit. Autor ille eſt primus Canonum *Compiler*, qui eos ætatis Nationiſque ſuz *Disciplinæ* accommodaverit. Duplex cauſa eum ad ſuſcipiendam verſionem hanc induxit, ut in *Prefatione* ſua teſtatur. Prior eſt quoddam verſio, quam habebat, & quæ in *Gallaciâ* (hodiè *Luſtaniâ*) circumferebatur, obſcura erat ob difficultates perſpicuæ & accuratæ verſionis confectioni obſtantes. Secunda eſt, quod manca & mutilata erat, ſive ob ignorantiam, ſive ob negligentiam *Amanuenſium*. Hæc ratio cadere etiam poteſt in *Canones* eodem vitio propter *Amanuenſium* incuriam laborantes. Præſtantior ejus Editio ea eſt, quæ eſt in *Appendice Tomi I. Bibliotheca Juris veteris à JUSTELLO* publicata. DOUJAT ei adjecit *Canones*, ex quibus *MARTINUS* id, quod habet, deſumpſit, *Græcos* juxta verſionem *Fionyſianam*, cæteros nativo ſermone, eiſdemque verbis, quibus concepta ſunt in *Conciliis Latinis*, variis Lectionibus in margine collocat. Ideò *LABBEUS Conc. Tom. V. p. 902.* illuc remittit, referens tantum *Canones* abſque eorum fontibus, cum notâ *GARCIE*, qui *Can. 4. DIST. XVIII.* in exemplum proponit *Canonum Græcorum* quamdam à *MARTINO* paſſorum mutilationem. *Canon* hic deſumptus eſt ex *Can. 20. Concilii Antiochenſi*, qui duo *Concilia* quotannis celebrari jubet, eorumque tempus definit. *Martinus* ſeſecat, id quod ad *Definitionem* hanc pertinet.

ANTONIUS AUGUSTINUS tres *Dialogos* ſcripſit de *Mendis GRATIANI* circa laudationes Collectionis *MARTINI Braccarenſis*, nempe *x. xi. & xii. Lib. 1.* Alia præterea exempla obiter obſervat aliarum mutilationum ab illo Autore factarum, loquens de *1. mendo*, quod eſt laudaviſſe ex *Concilio MARTINI Pape*, obſervat *DEMOCHAREM* in margine horum Textuum monuiſſe, eos eſſe *MARTINI Braccarenſis*. Exempla dabant *Can. 7. DIST. LXIV. Can. 2. DIST. LXV.* Quod dicit deinde in *Can. 9. DIST. LV.* ſuppeditat exemplum additionis à *Martino* *Canonibus* à ſe tranſlatis inſertæ; nam *Canon* *Concilii Nicæni*, qui ab *Ordinum*

receptorum exercitio, & à *Promotione* ad *Ordines*, excludit eos, qui ſe ipſos ſecuerunt, hanc expoſitionem adjuſcit, non per *Disciplinam Religionis & abſtinentiæ*, ſed per *abſiſſionem plasmati*, non per *Disciplinam à Deo corporis*, exiſtimans poſſe à ſe *carnales concupiſcentias amputari*. Plures alii conſecutiè reperiuntur eod. *Dialogo X.* Ibidem etiam videtur exemplum mutationis, ad accommodandum *Disciplinæ Sæculi ſui Canonem*, factæ. Deſumptum illud eſt è *Can. 1. DIST. XXVII.* ubi *MARTINUS Canonem 10. Ancyranum* vertens, qui permittit ordinari *Diaconum* eum, qui uxorem ſe ducturum eſſe proteſtatur, eum ita interpolat, ut talis *Clerici Ordinationem* prohibeat. Facile foret alia exempla ſubnectere ſimilia tribus, quæ relata ſunt eaque à *Gratiano* accire; ſed hæc ſufficiunt, ut pateat Collectionem *Martini Braccarenſis* in *Decretum* ingreſſam fuiſſe, cum mutationibus, quas in *Græcos Canones* in ea contentos inſeruit. Idem Autor aliquid etiam immutavit in *Canonibus Latinis*, quos reculit, ſive quoad verba, ſive quoad ſenſum. Exemplum habemus in *Cap. 27.* ubi formam *Canonis 1. Concilii Toletani 11.* inſeruit, ſcribitque *Cilicio* pro *Concilio*. Hic apud *Gratianum* refertur *Can. 68. DIST. L.* prout eſt in *Concilio Toletano*, niſi quod etiam ſcribitur *Cilicio* pro *Concilio*. Duo alia ſunt exempla, in quibus *Gratianus* mutationes à *MARTINO* factas erga *Canones 14. & 15.* ejuſdem *Concilii* ſecutus non eſt. Apud *Martinum* hi ſunt *30. & 31.* apud *GRATIANUM Canon 26. & 27. CAUS. XXVII. QUEST. I.* contra, ſunt quidam *Canones Latini*, quos *Gratianus* à *MARTINO Braccarenſi* deſumpſit, iuſdemque verbis retulit, non curans, utrum aliter in *Concilio Toletano 1. Can. 3.* ſe haberent: Vid. *Can. 17. 18. DIST. XXXIV. & Conc. Tom. II. pag. 1224.* Atque ex eo certius noſcitur, quàm ex inſcriptione, ex quoniam fonte *Gratianus* hauſerit. *Canonis* enim verba inſcriptionis ſidem comprobant, quæ aliàs falſa eſſet. Mentio nulla fit in *Corpore Juris* Collectionum *FERRANDI, CRESCONII, REGINONIS; BURCHARDI, IVONIS*, quamvis *Gratianus* plures *Canones* à *Burchardo*, atque *Ivone* hauſiſſe videatur; ſecus eſt de Collectione *ISIDORI*, de Collectione *Capitularium*, de Collectione *ADRIANI* ad *Ingliranum* *Metenſem Episcopum* directâ, quæ ſæpius nominatim laudantur.

SECTIO II.

Collectiones ISIDORI, Capitularium & HADRIANI cum DECRETO GRATIANI collata.

Quoad Collectionem *ISIDORI*, dicendum eſt, *GRATIANUM* eam laudare quoties *Isidorum* laudat, circa *Canones Apoſtolorum* aut *Conciliorum*. Quod enim ex eo tunc laudat, deſumptum eſt ex Collectionibus ab *ISIDORO* Hiſpalenſi *Compiler*, aliſve ſub nomine *Isidori Mercatoris*, aut *Pectoris* editis. Ex his ultimis Collectionibus deſumpta eſt ferè integra *DISTINCTIO XVI.* Quod enim in eâ laudatur ſub nomine *Isidori*, reperitur in Collectione ejus, qui *Pſeudo-Isidorus* idè vocitatur, quia falſarius eſt, qui germani *Isidori* nomen ſumpſit, eiſque ſuam *raſſodiam* adſcripſit. Generaliter ab iis, qui verè eruditione florent, agnita eſt ſuppoſitio, idèque inutile eſſet ejus probationes hic congerere, eò magis, quod plures ex illis id jam *victicibus* *rationationibus* præſtiterint. Itaque, circa hoc Argumentum, ſufficet nobis proponere *Regulam*, quæ videtur certa: ſcilicet, pro ſpuris habenda ſunt *Acta* omnia ibi relata, ſi in nullo vetuſtiore Autore reperiantur, quàm iſ Autor, qui *Oſtavo Sæculo* ſcripſiſſe creditur. Hæc Collectio typis mandata fuit an. 1520. Hæc Editio laudatur ab *ANTONIO AUGUSTINO* de *antiquis Collectoribus Canonum. Cap. XVIII.* ubi aſtruit *Catalogum Actorum*, quæ continet. *BOTTIUS* *Epo* de *Jure Sacro Cap. 6.* ſimilem dat *Catalogum*, ſed multo ampliorem. *Antonius AUGUSTINUS* Collec-

Collectionem MARTINI *Baccarenfis* commemorat velut partem Collectionis ISIDORI. Quod in hac novi continetur, constat ex Compilatione *Decretalium* omnium Prædecessorum SYLVESTRI, cum *Decretis* eorundem Pontificum, & ex Collectione Conciliorum Callicorum, atque Hispanicorum, quæ *Septem* prioribus Sæculis habita sunt: item ex *Donatione* CONTANTINI, cum *Decretis* Pontificum posteriorum iis, quorum Decreta *Dionysius* compilavit. Ex hac Collectione *Gratianus* desumpsit ea, quæ laudat è spuris Decretalibus, posito quòd ejus verba consentanea sint verbis in eà compilatione expressis (secus ex *Collectio*ribus *Isidoro* posterioribus hausit, qui illas Epistolas interpolaverunt;) item posito quòd hæc consentanea excerpta neque à BURCHARDO, neque ab IVONE, aliove Collectore, quem *Gratianus* describere potuerit, compilata fuerint.

Alia plurima circà eandem Collectionem dicenda essent, sed ea ab ejus Collatione cum Decreto, cæterisque Collectionibus Corporis Juris hic institutâ, sunt aliena. Adjiciemus, eam esse primum fontem Textuum XIV. à spuris Decretalibus desumptorum, qui leguntur in Collectione *Gregorianâ*: monebimusque, 1. BALUSIUM in suâ *Præfatione* in REGINONEM, meminisse Codicis MS. Ecclesiæ *Urgellenfis*, quòd alias non continet *Epistolas*, quàm Successorum DAMASI: multa esse Concilia, Decreta Pontificum, aliæque Acta relata in illâ Collectione, quæ in nullâ aliâ anteriore visuntur, undè sequitur Collectores posteriores ex illâ sumpsisse id, quod ex iis Actis referunt.

Plures quàm XV. apud *Gratianum* sunt *Canones* è Collectione *Capitularium Regum* desumpti, qui laudantur, modò sub nomine *Capitularium CAROLI MAGNI*, modò sub hoc Titulo, è *Libris Capitularium*, atque è singulis septem *Libris* desumpti sunt. ANTONIUS AUGUSTINUS duos *Dialogos* in hos *Canones* scripsit X. & XI. *Libri II.* in quibus exponit originem verbi *Capitularia*, eamque à verbo *Capitulum* derivat. De septem *Librorum* Collectori- bus loquitur ANSEGISO Abbate, & BENEDICTO Diacono, observatque discrimen harum duarum Collectionum.

Hæc omnia fusius exponuntur à BALUSIO in *Præfatione* Editionis horum *Capitularium* ab eo publicata. Inter *Notas* hujus Autoris in hoc opus, una est valdè congrua, nempe, *Gratianum* longius à pravo exemplo BURCHARDI recedentem, qui affectavit abstinere à laudandis illis nominatim, excerpta indè expressa aliis tribuendo, *Gratianum*, inquam, ea nominatim laudare, etiam in Argumentis maximè spiritualibus vid. pag. 1148. *Tom. II. sub finem*, ubi remittit ad suas *Notas* in *Gratianum* atque in *Reginonem*.

Ad percipiendam æquitatem hujus criminationis in BURCHARDUM, quam multoties in operibus suis BALUSIUS repetit, discutendum esset, an *Capitularium* loca, quæ aliis attribuit, sint ex iis, quæ in Conciliis reperiuntur, undè partim eruta sunt *Capitularia* juxta Notam ANTONII AUGUSTINI loco laudato: si enim eodem modo se habeant in Conciliis atque in *Capitularibus*, BURCHARDO ipsa laudare licuit sub nomine eorum Conciliorum: si non existant in Conciliis, nullusque alius ante ipsum, ea Conciliis iisdem adscripserit, fontem, à quo illa deprompsit, dissimulare sine perversitate non potuit. Hæc obiter dicta sint. Talis facti discussio nostri non est instituti. Redeamus ad ANT. AUGUSTINUM: is de Canonibus omnibus non loquitur, quos *Gratianus* è *Capitularibus* desumpsit, quos si quis noscere cupiat, id facile consequetur ope *Tertii Indicis* DECRETI, qui cum cæteris ad calcem Corporis Juris situs est, ubi illi fideliter laudantur, ut ex discussione seriâ comprobavimus. Unius tamen meminit ANT. AUGUSTINUS, qui ab hoc *Indice* abest; scilicet *Can. 16. CAUS. XXII. QUÆST. V.* Hunc *Gratianus* CORNELIO Pontifici tribuit juxta exemplum *Burchardi* & IVONIS. Error à pravâ intentione *Burchardi* attributâ nasci potuit, quem incautè Ivo secutus est.

Tom. I.

set. Quamvis in *Capitularia* plura è spuris Decretalibus capita irrepperint; ut patet ex *Capitulis* ad *Ingilramum* missis, quæ ab iis Decretalibus eruta sunt, & majore sui parte in *Capitularibus* inserta; nullum tamen eorum est inter ea, quæ *Gratianus* retulit.

Quoad Collectionem HADRIANI I. ad *Ingilramum* Metensem Episcopum missam, scitè necessarium est, hanc valdè discrepare ab ea, quam Romæ AN. DCCCLXXIII. *Carolo Magno* dedit, & quæ nihil aliud est, quàm Epitome Canonum Apostolorum & Conciliorum Orientalium à DIONYSIO *Exiguo* converforum; item Canonum Concilii *Sardicensis*, & Conciliorum *Africanorum*, quos *Dionysius* Collectioni suæ adjecit. Prior enim pro *Ingilramo* condita fuit, ipsique missa: Canones in ea integri referuntur, aliundèque desumuntur, quàm *Canones* *Secundæ* Collectionis. Nam pleraque sunt excerpta spuriarum Decretalium, ut patet ex *Notis* ANT. AUGUSTINI. AN. DCCCLXXV. edita est, & latius non extenditur, quàm circà tuitionem Episcoporum aliorumve Ecclesiasticorum oppressorum: Ea cum illis *Notis* refertur *CONC. Tom. VI. p. 1828*. Altera etiam refertur p. 1800. *Notæ* laudatæ Textus indicant, quos *Gratianus* indè desumpsit, nec non spurias Decretales, aut pseudo-Concilia, undè deprompti sunt. Duo ejus rei sunt exempla *Notæ 1.* Idem Textus similiter indicantur in *Indice 1.* supra laudato, in verbo *Adrianus VIII.* A *Capitulis* desumpti fuere, distinguunturque his verbis, in *Capitulis*, ab aliis textibus ejusdem Pontificis, qui ab aliis ejus Scriptis, *Epistolis* scilicet, & *Decretis* desumpti sunt.

SECTIO III.

Observationes in Collectionem REGINONIS, collatam cum DECRETO.

Nescimus, utrùm *Gratianus* REGINONIS Collectionem cognoverit; multò magis ignoramus, an eà usus fuerit. Novimus duntaxat *Canones* ab eo Autore laudatos, in quorum margine *Gratianum* laudat BALUSIUS, diverso modo apud *Gratianum*, quàm apud REGINONEM concipi. Tres sunt in *Libro I.* *Primus* est *Can. II.* desumptus è Concilio *Braccarenfi*, qui prohibet Episcopo plus quàm duos solidos (*aureos*) à Parœciâ, quàm visitat, accipere. *Gratianus* eum refert *Can. I. CAUS. X. QUÆST. XXXI.* cum *paragrapho*, qui non existit apud REGINONEM, quo interdicitur Episcopo dominatio in Clerum. *Secundus* est infra *Can. 243.* prohibetque, duos Parochos in eadem Parœciâ constitui, hanc conferendo mulieri, quæ duos viros eodem tempore habere nequit. Hic apud *Gratianum* est *Can. 39. CAUS. VII. QUÆST. I.* fusilque & aliis verbis concipitur; quamvis CALLIXTO I. tribuatur, sicut apud REGINONEM. *Tertius* est *Can. 443.* qui versatur circà scrutinium antè consecrationem Episcopi faciendum. Amplior est apud *Gratianum* Canon: vid. *Dist. XXIII.* Is utriusque Concilio *Carthaginensi IV.* tribuitur.

Duo *Canones* ejusdem generis in *Libro II.* reperiuntur. *Prior* est *Can. 107.* S. HYERONIMO attributus, in eo quinque Matrimonii legitimi species distinguuntur; quinto loco ponitur illud, quòd vir aut uxor, qui prius Matrimonium consummaverunt, cum aliâ personâ contrahunt, postquàm alteruter ex aliis Conjugis consensu, Monasterium ingressus est. Posterioris hujus Matrimonii nullitatem notat REGINO. *Canon* hic apud *Gratianum* in duas partes dividitur; prior est *Can. 8. CAUS. XXXVI. QUÆST. II.* in quo de tribus prioribus Matrimonii legitimi speciebus solùm agitur. Pars altera est *Can. 17. CAUS. XXVII. QUÆST. II.* qui quartam Matrimonii legitimi speciem commemorat; omisâ quintâ quæ *Gratiano* visâ est illegitima. Hi duo *Canones*, quos *Gratianus* tantùm à se invicem removit, quamvis alius alteri sit pars, sensusque *Secundi* pendeat à *Primo*, consecutivè referuntur ab IVONE, *Part. 8. Can. 40. & 41.*

Alter *Libri II.* Canon, ad cujus marginem *Gratianus* à BALUSIO notatur, est *Can. 268.* Hunc Laico REGINO accommodat, juxta argumentum hujus *Libri II.* In eo

de Furto, criminisq; ejus pœnitentiâ agit, cum capitale est, & secus; apud *Gratianum* is est Canon 17. CAUS. XVII. QUÆST. IV. casusque exprimitur, quo delictum à Clerico admissum est. *Gratianus* Pœnitentiale Romanum, REGINO, Pœnitentiale simpliciter laudat. Cap. 266. exemplum simile suppeditat. Ad quadrupli restitutionem damnat eum, qui pecuniam Ecclesiæ furatus est; in duplum verò eum, qui plebis ærarium subripuit: Inscriptio fert ex *Lege Romanâ*. GRATIANUS, quem BALUZIUS laudat sub hoc *Can. 161. Can. 16. ibid. CAUS. XVII. QUÆST. IV.* idem dicit, adjicitque, eum, qui rem ad Ecclesiæ usum destinatam furatus erit, septem annorum pœnitentiâ subijciendum esse, quorum tres cum pane & aquâ transigentur. Laudat Pœnitentiale THEODORI.

Tertius est ejusdem Libri Canon, qui apud *Gratianum* occurrit, scilicet 49. quem REGINO, Ferrando Diacono attribuit. Eum *Gratianus* refert *Can. 23. Dist. I. de Pœnit.* & laudat sub nomine AUGUSTINI. Correctores autem Romani notant, eum è variis ejus Patris laciniis invicem confutis esse coagmentatum. In eo probatur, Homicidium tam consilio & verbo, quam facto admitti.

Cæterum, quamvis apud *Gratianum* magna foret copia Canonum REGINONIS Canonibus consentaneorum, inde concludi non posset, illum hujus Scriptoris Collectione usum fuisse; constat enim, BURCHARDUM ex hac plusquam 600. Canones desumpsisse; partimque à *Gratiano Burchardum* transcriptum fuisse. Itaque BURCHARDUS hujus convenientiæ fons immediatus esse potest.

Collectionis inscriptio fontes, è quibus derivata est, indicans, Conciliorum & Decretorum Pontificum solum expressam mentionem facit: plura tamen Capita desumpta sunt è Patribus S. BASILIO, HIERONYMO AMBROSIO, AUGUSTINO, ISIDORO, Legibus Romanis, Pœnitentialibus THEODORI, BEDÆ, sed præcipuè è Capitularibus Regum Franciæ, in quo exemplum præbuisset *Gratiano* videtur, qui generali nomine Canonum (qui Conciliorum specialis fœtus sunt) complexus est quæcumque laudat è Pontificibus, Patribus, Autoribus Ecclesiasticis, Legibusque Sæcularibus.

SECTIO IV.

Observationes in Collectionem BURCHARDI collatam cum DECRETO cæterisque Collectionibus Corporis Juris.

CONSTAT *Gratianum* magnam Canonum copiam ex BURCHARDO, vel immediatè descripsisse, vel mediatè ex IVONE hauriendo, qui illius Exscriptor fuit, ut *Nota* marginales probant. Idem efficiunt crebra exempla, quæ ex eo laudat ANT. AUGUSTINUS in suis de *Emendatione Gratiani* Dialogis. *Gratianus* tamen BURCHARDUM nusquam laudat nominatim, nec IVONEM, à quo longè plura desumpsit; duxit enim opportunius fore, si Canones cum inscriptione, quam in illis Autoribus habent, referret; tanquam si eos à fontibus desumpsisset; ex quibus illi hauserant. Fortè Autographa, quibus illi usi sunt, ipse non habebat. Ut ut sit de causis hujus silentii, atque optionis, quâ, neglectis fontibus, rivulos prætulit, hæc ejus Operi valdè nocuit; sic enim earum Collectionum menda in DECRETUM irrepsere. Hujus facti probationem continent laudati *Dialogi*. BALUZIUS in sua Præfatione in hos *Dialogos* num. XXIX. notavit etiam, illud esse unam è causis mendarum *Gratiani*. Adversus id, quod diximus, nempe, BURCHARDUM nusquam nominatim à *Gratiano* laudari, objici nequit *Can. 1. Dist. LXXIII.* Licet enim Textus hic à BURCHARDO primam originem ducat, *Burchardusque* ipse in eo loquatur, quippe, qui est *Exeat perpetuum* ab eo Episcopo cuidam Sacerdoti suæ Dioceseos concessum, quo eum alii Episcopo donat, is tamen non refertur sub nomine *Burchardi*, sed sub hac Inscriptione, ex *Nicænâ Synodo*, quia cum BURCHARDO contendit Con-

cilium hoc ejus generis Epistolarum formam præscripsisse.

Autor Primæ veterum Collectionum in eo *Gratianum* secutus non est. BURCHARDUS enim laudat nominatim, *Cap. 2. de sponsâ duorum. Cap. 1. de frigidis. & Cap. 9. de accusat.* Per B. L. 19. enim significat hunc Autorem, ut observat ANT. AUGUSTINUS in hos Textus. Hi in Collectionem Gregorianam cum Titulis isdem migraverunt, cum hoc discrimine, quòd BURCHARDI nomen corrumpitur, dicaturque ex BROCHARDO *Cap. 2. de sponsâ duor. ex Brochardico* in reliquis.

Collectionis Inscriptio notabilis est. In ea fit mentio, 1. Divisionis ejus in XX. Libros. 2. Fontium, è quibus desumpta est, scilicet Conciliorum, Decretorum Patrum Orthodoxorum & Synodorum variarum Nationum. 3. Amplitudinis Argumenti, quidquid ad Officia Ecclesiastica pertinet, veteresque Ecclesiarum usum complectentis.

Sub finem Præfationis distinctiùs indicat BURCHARDUS Collectionis suæ fontes, dicendo, cam è Canonibus, qui Corpus Canonum vocantur, esse desumptam; 2. è Canonibus Apostolorum; 3. è Conciliis Ultra-Marinis; 4. è Conciliis in Germaniâ, Calliâ, & Hispaniâ habitis; 5. è Decretis Pontificum; 6. è Scripturis Evangelicis & Apostolicis; 7. è Veteri Testamento; 8. è Libris S. GREGORII; 9. è SS. Patribus HIERONYMO, AMBROSIO, AUGUSTINO, BENEDICTO, BASILIO Magno, ISIDORO. 11. è Pœnitentiali Romano, & Pœnitentialibus THEODORI & BEDÆ.

Difficile est detegere, quid intelligat per Collectionem, quam Corpus Canonum vocat, & quam distinguit ab aliis fontibus. Dicit nequit, eam esse primam DIONYSII Exigui Collectionem, quoniam hæc Canones Apostolorum continet, & Concilia Ultramarina, sub quibus Germaniæ Incola Canones Africanos, atque Occidentales comprehendere debebat. Dicit etiam nequit, hanc Collectionem esse Secundam *Dionysii*; quoniam hæc nihil aliud, quam Decreta Pontificia complectitur, quæ BURCHARDUS nominatim distinguit à Corpore Canonum, quod affirmat esse primum Collectionis suæ fontem. Dicit nequit, eum per illud Corpus intelligere Collectionem *Isidori*, quæ nomen hoc ob molem suam meretur, sæpiùsque à BURCHARDO adhibetur; ea enim omnes Canonum species comprehendit, quos *Burchardus* à Canonibus Corpus Canonum dictis distinguit. Fortè illo verbo intelligit omnes Collectiones Canonum, suæ Anteriores, quarum singulæ nomen Corporis Canonum, perinde ac *Codicis Canonum* gerere possunt; sed maxime insigniores, quæ erant DIONYSIANÆ & ISIDORIANÆ, illis multò amplior, pluraque continens Concilia & Decreta Pontificum, anteriora vel posteriora iis, quæ illa continebant.

Ut ut sit, constat pluribus retrò Sæculis extitisse Collectionem Corpus Canonum dictam, cujus fit mentio *Can. 1. Dist. XIX. si Romanorum*, desumpto ex Epistolâ NICOLAI I. ad Episcopos Galliæ, in quâ nititur probare, Decretales Prædecessorum SIRICII rejici idcirco non posse, quòd à Corpore Canonum abessent, in toto *Codicis Canonum Corpore*. Corpus hoc ab *Isidori* Collectione discrepat, quæ has Decretales complectebatur, nec aliud est, quam Collectiones DIONYSIANÆ, in quarum alterâ compilatæ sunt Decretales Pontificiæ, in alterâ verò collecti sunt plerique Canones Sæculo VI. Anteriores. Controversia inter Pontificem & Galliæ Episcopos agitata, in eo vertebatur, quòd illæ antiquæ Decretales non erant in Codice, qui cæteras continebat, quamvis ejus Compiler seu Autor declaret, se diligenter collegisse, quascumque Romanis in Scripsiis reperit. De hoc Canonum Corpore fit sermo *Can. 1. Dist. XX.* in quo LEO IV. ad Pontificatum an. 847. evectus, enumerat quidquid in illo continetur, & jubet, illud in Judiciis usurpari, sicque declarat, illud esse Codicem Ecclesiasticum tam Civilem quam Criminalem. De eodem Corpore fit mentio in Inscriptioe Canonum 9. & 10. CAUS. XXVII. QUÆST. I. quæ expressè *Codicem Canonum* commemorat laudat.

laudatque Decreta INNOCENTII juxta numerum, quem habent in *Dionysiana* Pontificiorum Decretorum Collectione.

De eodem Corpore Canonum intelligi potest inscriptio *Cap. 2. de Prabend.* In prima veterum Collectionum & in *Gregoriana*, sic ea concipitur ex Corpore Canonum; hoc enim caput partim desumptum est à *Can. 6. Concilii Calcedonensis* in *DIONYSIANA* Collectione contento.

Credibile est præterea, quòd quotiescùmque Concilia Sæculis V. VI. & VII. posteriora remittunt ad Corpus Canonum, credibile est, inquam, quòd illa remittunt ad Collectionem *Dionysianam*, aliumve Codicem, qui eos contineat; alias difficile esset assignare causam hujus remissionis. Sic interpretari possumus *Can. 18. Concilii Braccarensis II. an. 563. habiti, & Can. 3. Concilii Toletani IV. an. 633.* Eodem modo intelligi potest *Cap. 1. de Constit.* à Concilio *Meldensi* an. 843. desumptum, quod jubet, in actionibus & Judiciis Canonum Statuta custodiri: in quo congruit cum laudato *cap. 1. Dist. XX.*

Denique, Regula hæc proponi potest: scilicet, quotiescùmque Collectores Canonum laudant Decreta Pontificum à *Dionysio* collecta, juxta numerum, quo distinguuntur in ejus Collectione, tunc eos eam ipsam Collectionem laudare. Plura laudationum ejusmodi exempla apud BURCHARDUM occurrunt *LIB. VIII. Cap. 2. 8. 12. 13. 15. 29. 34. 79.* Cæteri Libri similia exempla suppeditant, quæ facile reperientur ab eo, qui hos lustrabit Libros.

Noscitur etiam, Collectores à Collectione *Dionysiana* Decreta Pontificum desumpsisse, cum eorum *Epistolas*, laudant juxta numerum, quem ibi obtinent. Itaque, cum *Gratianus* laudet *Epistolam INNOCENTII I. ad VICTRICIUM* Episcopum Rothomagensem, velut *Secundam* ejus Pontificis, *Epistolamque* ejusdem ad *EXUPERIUM*, velut *Tertiam* ejusdem, concludi debet, eum à Compilatione *Dionysiana* Decreta ejusmodi desumpsisse; quoniam ibi illum ipsum ordinem obtinent. Hæc observatio producenda est ad Decreta *Epistolæ ad FELICEM* Nucerensem Episcopum, quam laudat, ut *Quartam*, & quæ sub pari numero collocatur apud *DIONYSIUM*. Hujus facti probationes inspicere possunt ope *primi Indicis* in *DECRETUM*, in quo *Epistolæ* ejus Pontificis, eodem, quo in Collectione *DIONYSIANA*, modo ordinantur, & prout à *Gratiano* laudantur. Plura laudat *Gratianus* Concilia, quæ in nullâ, quam BURCHARDI Collectione reperiantur: ex eo proinde excerptis, quod ex iis laudat, nisi fortè ipsa laudet Ivo eodem modo, quo *Gratianus*; Talia sunt Concilia apud *Alteim, Erphosfurt, & Salingsstad* habita. Mendosa in Concilio *Eliberitanum* *LIB. I. cap. 6.* Decreta XII. refert huic Concilio falsò à *Burchardo* attributa, subque eodem nomine à *Gratiano* laudata, & validè attributionis falsitatem probat. Ea referuntur *Tom. I. CONC. p. 1038. ad 1041.* cum indicatione locorum *Gratiani, Ivonis, Burchardi*, qui ea retulere.

Sunt apud *Burchardum*, sicut apud *GRATIANUM*, *Summa* falsæ circa Canones; quorum exemplum insignius est in *Summâ Can. 3. Lib. 1.* Canon jubet, ut non detur Metropolitanano nomen Principis Episcoporum, aut Summi Sacerdotis, sed ut vocetur tantum Episcopus Primæ Sedis: *Summa* fert, Romano Pontifici dandum non esse Summi Sacerdotis nomen, sed Episcopi Primariæ Sedis, sicque accommodatum est Episcopo, Primæ Sedis Ecclesiæ Universalis id, quod de Episcopo, Primæ Sedis uniuscujusque Provinciæ dictum est. Canon hic est 6. Concilii *Africani*, quod est Collectio Conciliorum Africanorum iisdem constans Canonibus, quibus Codex Ecclesiæ *Africanæ*; exceptis tamen *XXXIII.* qui conditi fuere in Concilio *Cartaginensi* an. 419. in quo facta fuit Collectio Canonum Conciliorum Africanorum *Concilium Africanum* nuncupata, *CONC. Tom. II. p. 1068. col. 2.* sub medium *Can. 34.* à quo incipit hæc Collectio, (ut docet Nota marginalis) usque ad *Can. 120.* exclusivè continuata, qui primus est Canon Concilii *Milevitani* ad Collectionem hanc non pertinentis.

Tom. I.

SECTIO V.

Observationes in Collectionem IVONIS Carnotensis, collatam cum Collectionibus CORPORIS JURIS.

HÆC Collectio amplior est Collectione BURCHARDI, hæc autem amplior, quam Compilatio REGINONIS, & sic deinceps hæc anterioribus diffusior est.

Discrimen necessarium à duabus causis proveniens. Prima est, quòd Collectores posteriores Collectionum præcedentium omissiones, hiatusque detegentes, ad eas supplendas incubuere: secunda, quòd in intervallo duas inter Collectiones elapso, plures condantur Canones non contemnendi, quos adjiciendo esse sibi concilii sunt; undè fit ut Collectio, *Gratiani, Ivonis* Compilatione longè amplior sit. Hæc autem observatio restringenda est ad Collectiones universales, quæ complectuntur Canones omnium Sæculorum Autori suo anteriorum. Quoad enim Collectiones certo spatio circumscriptas, illæ temporis, quo proponuntur, proportionales sunt; eodem ferè modo se habent eæ, quæ ad certas Regiones aut certa Argumenta restringuntur. Ob abterutram rationem Collectiones *Gratiani* posteriores ejus Compilationis minùs amplæ sunt, totque hujus facti sunt exempla, quot sunt Collectiones *Gregorianam* præcedentes. Ipsa etiam *Gregoriana*, quamvis à *Quinque* præcedentibus coaluerit; *Decreto* angustior est; quod multo faciliùs agnosci potest erga Collectiones subsequentes, *Sextum, Clementinas, Extravagantes*, tam JOANNIS XXII. quam *Communes*. Nec obstat quòd Juris veris *Epitome*, ab ANT. AUGUSTINO composita, *Decreto Gratiani* amplior sit; id etenim ortum est: ex eo, quòd hæc complectatur omnes Collectiones duodecim priorum Sæculorum & aliquot annorum *Decimi tertii*, minutionemque enumerationem, quam alia quælibet contineat. Autor putavit, fore, ut multiplicatæ subdivisiones multam lucem Argumentis afferrent, idèoque magnam *Titulorum* copiam dedit; undè hoc etiam nascitur commodum, quòd tædio obviam itum sit, quod longa Canonum series numero solo distinctorum parere potest: vitium quod apud REGINONEM, BURCHARDUM, IVONEM, *Carnotensem*, & in pluribus aut *Questionibus* *DECRETI Gratiani*, nec non in *Capitularium* Libris offenditur.

Quod de additionibus ab IVONE factis ad Collectanea BURCHARDI diximus, patet ex Decretalibus LEONIS IX. GREGORII VII. PASCHALIS II. ALEXANDRI II. URBANI II. Canonibusque Conciliorum, sub iis Pontificibus habitorum, quos Compilationis suæ inseruit: item ex curâ, quâ Eucharistiæ Argumentum maximè Præsentiam Realem & Transsubstantiationem enucleavit, Traditionisque ope utramque probavit. Ivo proinde ac cæteri Canonum Collectores, qui seriem Argumentorum secuti sunt, illorum *Datam* suppressit, putans eam non nisi in Collectionibus Temporum ordini congruis esse necessariam: undè fit, ut, licet tres priores *Epistolæ*, quæ sunt in Collectione *Dionysii*, ibi *Datam* adjunctam habeant; sit, inquam, ut eas absque *Data* laudet, sicut cæteras ejusdem Pontificis, quæ *Datam* in Collectione non habent. Quod de Decretis illius Pontificis dicitur, extendi debet ad Decreta reliquorum Pontificum, quæ sunt in eadem *Dionysii* Collectione, quarum alia *Datam* habent, alia secus.

Idèò autem hic Autor *Datam* Canonum I. Concilii *Confluentini*, quem laudat *Par. X. Cap. LXVI.* adjicit, quòd eum à BURCHARDO *Lib. VII. Cap. XXX.* desumpserit, qui Canon jungit Præfationem Concilii, quæ, propter circumstantias in eâ notatas, ipsi magnam auctoritatem conciliare poterat. Hæc ratio eò probabilior est, quòd idem Autor *Part. III.* tres ejusdem Concilii Canones referens, eorum diem & Annum omittit (*Can. 280. 281. 284.*) nec remittit ad locum, in quo diem ejus Concilii expressit. Fortè Autores illi Epocham illius

illius Concilii retulerunt, ut illud à vetustiore Synodo distinguerent in eodem loco an. 860. habitâ, 62. annis antè illam, de quâ agitur, an. 922. celebratam. Eandem probabiliter ob causam idem Ivo laudans quoddam Concilium *Matisonense* Part. XII. c. 26. & Part. XIII. Cap. 118. adjicit hæc verba, *tempore Guntrami Regis*, & referens Part. II. Can. 18. Canonem cujusdam Concilii *Aurelianensis*, hæc verba addit inscriptioni, *tempore CHILDEBERTI Regis*; plures enim *Aurelianus* & *Matisonense*, sub aliis Principibus Concilia habita sunt.

Simili de causâ laudans quamdam Synodum *Vermeriensis* Part. VIII. C. 164. & C. 179. priori addit *PIPINUM* Regem ipsi interfuisse; & posteriori, eam sub *PIPINO* celebratam fuisse. Hæc *PIPINO* coram habita est an. 752. sicque distinguitur à pluribus Conciliis quæ eodem loco habita sunt sæculo IX. an. 845. 865. 869. quoniam multa sunt Concilia *Remensis*, variis sæculis atque annis ejusdem sæculi celebrata, ea distinguere coactus fuit, tempus, quo ea, quæ celebrata fuerant, designando; ideoque unum ex iis laudans c. 71. Primæ Partis, illud distinguit his verbis, *Leo IX. in Synodo habita Remis*. Cæteri Collectores eandem cautionem neglexere, passimque Concilia *Matisonensia*, *Vermeriensia*, *Remensia*, *Aurelianensia* &c. laudant, omnis circumstantiis ab *IVONE* notatis.

Aliquando Decreta *INNOCENTII I.* & *GELASII* secundum numerum, quem in *Dionysiana* gerunt Collectione, laudat; undè concluditur, hæc illum ab ea Collectione desumpsisse, ab aliove Compilatore, qui *DIONYSIUM* imitatus fuerat; sapius autem ea laudat, non indicato fonte, in quo hausit, omissoque numero. Ex *Decretis Leonis, Gelasii* &c.

Collectionem suam nuncupavit *Exceptiones*, aut *Excerptiones Regularum*, hoc est, extracta Regularum Ecclesiasticarum in *Prefatione*, in eoque secutus fuisse videtur, *Egbertum*, Archiepiscopum *Eboracensem*, qui suam Collectionem eodem titulo inscripsit sæculo VIII. Ivo harum Excerptionum fontes indicans, quatuor generales commemorat, nempe Epistolas Pontificum, Concilia Episcoporum Catholicorum, Tractatus Patrum Orthodoxorum, Institutiones Regum Catholicorum *ibidem*; ubi fasus exponit varias Rationes conciliandi Canonum, qui contrarii videntur, quarum summam supra dedimus, unâ observando videri nobis, *IVONEM* hinc præbuisse occasionem Concordiæ Canonum discordantium à *Gratiano* susceptæ: Huic *Prefationi* jungit Schema divisionem generalem Operis in XVII. *Partes* exhibens, in quo uniuscujusque Argumentum sigillatim declarat. Utrumque exemplum imitari debuisset *Gratianus*, nec ab abrupto exordiri, nullatenus exposito proposito suo, causis ejus, methodoque illius perficiendi. Si hoc in capite *Gratianum* vincit *Ivo*, in alio superatur à *BURCHARDO*, qui singulis Libris Indicem Summarum Capitum adjecit, Numerumque singulorum, cujus ope reperiri atque eligi facile possunt optati loci. Plurimi Autores quaesierunt, an Collectio *Ivonis* Decreto *Gratiani* præstantior foret? Sunt in utramque partem momenta non spernenda, quibus ponderatis solummodò conficitur, hæc duo Opera mutuis rationibus sese invicem superare. Hæc à *Joanne MOLINÆO* Professore Lovaniensi exponuntur in ejus Epistolâ Dedicatoriâ. Primus ille est, qui typis *IVONIS* Compilationem mandaverit an. 1561. ut refert *Boëtius* Epolib. 11. de *Jure sacro*, cap. 2. n. 126. ubi illum confutat 23. annis post dictam Collectionem. Quaestionem hanc aggreditur *DOUJAT* in *Prænot. Canon. Lib. IV. Cap. XI.* ubi compendiosè refert id, quod ab iis Autoribus circa illam dictum est. Nobis congruere non videtur hujus Disceptationis labor, & proinde sufficere observare 1. Collectionem *Gratiani* utilitatem Collectionis *Ivonis* non absorbuisset, quippe *Gratianus* è *Parte XVII.* nihil desumpsit. Quæ multitudinem egregiam excerptorum è SS. Patribus circa *Fidem*, *Spem*, & *Caritatem*, continet, maxime è *S. AUGUSTINO*, *S. GREGORIO*, *S. ISIDORO* accepit: pauca usurpavit è contentis in *Parte XVI.* quæ de Laicis agit, &

362. *Canonibus* constat, in quibus fit enumeratio omnium obligationum illorum, sive ergà Deum, sive ergà Proximum, tam Superiorem & inferiorem, quam parrem. Idem est de *Parte XV.* quæ de Pœnitentia loquitur in 160. *Capitibus*. Quoad cæteras *Partes*, à quibus *Gratianus* plura accesserunt; multa sunt, in quibus totidem Capita neglecta supersunt, quot electa fuere. Huius facti probationes luculentas præbent *Partes I. II. III. IV. VIII. & XIV.* Et quidem in *Primâ* apparet, *Gratianum* à 40. prioribus *Capitibus* abstinuisse, quæ *Fidem* spectant, de quâ non consultò sed per transennam locutus est: quoad reliqua, quæ *Baptismum* & *Confirmationem* spectant, de quibus *DIST IV. & V. de Conseratione* agit, & quæ ad numerum 260. circiter exurgunt, eorum tertia ferè pars ab illo illibata est; quod facile percipitur ex laudatione marginali *Gratiani* ad unumquodque *Caput*, quod desumpsisse videtur; quoniam in *Decreto* reperitur. Idem asseri potest de *Secundâ*, quæ spectat *Eucharistiam*, quatenus *Sacrificium*, & quatenus *Sacramentum*, deque reliquorum *Sacramentorum* sanctimonia agit; quisque autem id sibi persuadere valet, eam conferendo, cum *DIST I. & II. de consecrat.* ubi *Gratianus* eidem *Argumento* incumbit, item ope *Notarum marginalium*, quas jam attigimus. Quoad *Tertiâ*, quæ est de *Ecclesiâ*, de quâ *Gratianus* in multis Operis sui locis crebrò loquitur, media ferè capitum pars à *Gratiano* neglecta fuit; nam ex 284. sunt 133. ad quorum marginem *Gratianus* non laudatur. Quoad *Quartam* in quâ agit, 1. de *Festis*, & *Jejunis*, (de quibus *Gratianus* *DIST. III. de Consecrat.* loquitur;) 2. de *Scripturis Canonicis*, 3. de *Conciliis*, 4. de *Legibus Usu*, & *Consuetudine* (quæ discutuntur à *Gratiano* in xx. Prioribus *Distinctionibus Partis I.*) reperitur, inito calculo, dimidium & amplius *Capitum* à *Gratiano* non adhibitorum: remanent enim 135. hæc autem *Partis 257. tantum Capitibus* constat. *Pars Octava*, in quâ de *Matrimonio* statuitur, magnam *Canonum* copiam continet à *Gratiano* omifforum, etiamsi de eodem *Argumento X. Causas* profuerit, quarum singulæ dividuntur in plures *Quaestiones*, undè judicium ferri potest de ejus excerptis ex aliis partibus, quarum *Argumenta* minus discussit. Denique *Pars Decima quarta* *Excommunicationem* spectat, de quâ *Gratianus* fusius agit *CAUS. XI. QUÆST. III. in 110. Canonibus*; supersunt nihilominus in hac *Parte* ferè 50. *Capita* à *Gratiano* intacta.

Quod dictum est de *Quatuor Partibus* prioribus & *Octava*, locum habet in *Partibus Quinta & Sexta*, quas *Gratianus* magis, quam aliam quamlibet exhaustisse videtur, quoniam in eis agit de præcipuo *Gratiani* objecto, *Sacris* scilicet *Ministris* à primo usque ad ultimum; de eorum *discriminibus*, eorum *electione* & *Ordinatione*, eorum *obligationibus* & *juribus*, eorum *coercitione*, *causis*, *judiciis*; de *Primatu Romanæ Ecclesiæ*; de *Primitibus*, *Metropolitans*, & *amplitude Dignitatis Episcopalis*: quæ omnia *DISTINCTIO- NUM LXXXII. quæ XX. prioribus* subjiciuntur, *Argumentum* sunt & *XXVI. priorum CAUSARUM Partis II.* Eadem facilitate percipi id poterit, computatis *Capitibus*, ad quorum marginem *Gratianus* non laudatur, ex 378. *Quinta* plusquam 160. supersunt quæ hac *Nota* carent: ex 433. *Sexta* plusquam 215. similiter absque *Notâ* reperiuntur. Præterea, observandum est *Capita*, quæ à *Gratiano* omiffa sunt, non minus egregia esse, quam ea, quæ ab eodem sunt electa, pleraque ex *Actis* legitimis atque utilibus sunt desumpta. Alia observatio necessaria est, quod inter *Capita*, quæ *Gratianus* elegit, non pauca sunt, à quibus brevem sententiam excerptis, nec utilitate caret residuum. Idem de his excerptis est, ac de iis quæ *Raymundus* à *PENNAFORTI* ex veteribus *Decretalibus* expressit, quæ sapius elucidatione indigent à resectâ parte querenda. Denique *Prefatio* Collectionis *IVONIS* *Regulas* egregias ad *Conciliationem Canonum*, qui contrarii videntur, aut reipsâ sunt, continet; ex hisque *Regulis* astimandum est *Conciliationum* à *Gratiano* factarum pretium.

Cum

Cum ex his observationibus sequatur, IVONIS Collectionem non solum utilem; verum etiam necessariam esse post *Gratiani* Collectionem; ex sequentibus manifestum fiet, è Collectione *Gratiani* plura commoda percipi posse, quæ in illâ desiderantur. Hæc magnam Canonum copiam continet, qui apud IVONEM non sunt: sive quia sunt posteriores; quales sunt II, qui desumpti sunt è Concilio *Lateranensibus*, altero sub *CALLIXTO* II. altero sub *INNOCENTIO* II. habitis, vel ex Epistolis eorum Pontificum: sive quia eos aliunde accersivit; quales sunt omnes, ad quorum marginem Ivo non laudatur, hujus generis sunt plerique Textus *DISTINCT. VII. de Penitentia*, innumerique alii passim. Reperiuntur in *DIST. I. & II. Part. I.* omnia Principia Juris exposita & probata legitimis auctoritatibus. Cura, quam adhibuit, ad referendos Canones in utramque partem, in singulis *Distinctionibus & Causis*, eosque conciliandos, lectionem Canonum jucundiorum & utiliorum efficit. Indè dicitur Disciplinam Ecclesiæ variam fuisse pro diversitate Temporum ac Locorum; aperiuntur causæ hujus variationis, agnosciturque, Ecclesiam Universalem Particularibus Ecclesiis hac in re concessisse, ut sibi regimen illud influerent, quod utilitati suæ commodius, aptiusque duxissent. Ordinatum exponendo quæcumque ad Ministros Sacros pertinent, luculentum conficit Commentarium in Epistolas *PAULI* ad *TIMOTHEUM* & *TITUM*, quoad præcepta huic Argumento affinia. Casibus, quos in singulis *Causis* proponit, sive veris, sive fictiis, Rem Judiciariam enucleat, easque ariditatem ac fastidium tollit. Ob has præsertim partes magnus Eruditorum Canonistarum numerus, in ejus Collectionem operam conferre invitati, atque inducti fuerunt; undè illa Corporis Juris basis facta est; cæteræ autem Compilationones, ad supplendos tantum illius hiatus confectæ sunt; indè illa *Glossis* instructa est; perindè atque eæ, quas publica confirmavit auctoritas, quamvis semper pro opere privato habita fuerit. Indè conditi sunt tot *Indices*, ad eam utiliorum reddendam, ejusque studium facilius. *Duo* priores continent Epitomen Decreti, primò in Oratione solutâ; tum in Carminibus: *Tertius* Index est Capitum: *Quartus* Pontificum: *Quintus* Conciliorum: *Sextus* Auctorum, à quibus Canones acciti sunt: *Septimus* Canonum Inscriptione carentium: *Octavus* Legum à *Breviario ANIANI* derivatarum. Tres priores in fronte Decreti, cæteri ad Calcem Corporis Juris collocati sunt. Hi *Indices* à plurimis Editionibus abstunt, undè multò minus utiles, quam cæteræ sunt.

Quamvis hæc postrema Collectionis *Gratiani* in Compilationem IVONIS commoda, operi sint extrinseca, superioribus adjici nihilominus possunt, quoniam ex illis proveniunt.

Cum igitur hæc duæ Collectiones mutuis ex capitibus sese invicem superent, in id potius incumbere debemus, ut fructus ex utraq; capiamus, quam ut aliam alterâ neglectâ & contemptâ, eligamus. De *PANNORMIA* agendi locus hic foret, quæ Collectionis IVONIS Compendium est, quæ modò cum Collectionibus Corporis Juris collata est, eoque magis, quod crebrò laudetur in Notis marginalibus Canonibus Collectionis *Gratiani* appositis. Sed cum illud Compendium nihil omnino contineat, quod non sit apud IVONEM, monere sufficere, ea, quæ de Decreto IVONIS dicta sunt, posse ac debere ad *Pannormiam* extendi. Idem opus est quoad Substantiam; discernen in formâ versatur. Utrumque videri potest in *Prænot. Canon. Lib. III. Cap. XXXIII.* ubi hæc duæ Collectiones comparantur, observaturque *Pannormia* Autorem esse incertum, & ignorari, utrum Collectionem IVONIS præcesserit, an secuta sit. Quod si ita est, constare nequit, quòd sit illius Compendium, cum istud supponat opus, cujus est Compendium.

Collatio Corporis Juris OCCIDENTALIS, cum Corpore Juris ECCLESIAE ORIENTALIS.

Collectio à *BEVEREGIO* Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero compilata, atque *Oxonii* edita an. 1672. spectari potest ut Corpus Juris Ecclesiæ Græcæ. Ab ipso ea, ut talis, proponitur in Præfatione incipiturque *Synodicon, seu Pandectæ Canonum SS. Apostol. & Conciliorum ab Ecclesiâ Græcâ receptorum, necnon Canonicarum SS. Patrum Epistolarum, una cum Scholiis antiquiorum singulis eorum annexis*. Dividitur in duos Tomos in fol. quorum prior continet Canones Apostolorum & Canones Conciliorum: Prima Pars posterioris eos continet, qui ab Epistolis Canonicis desumpti sunt. Cætera non sunt Pars ejus Corporis sed Collectanea, in quibus ejusdem Corporis Juris vel ejus Partium Synopses referuntur. Scholia seu Interpretationes singulis Canonibus adjecta, sunt veluti *Glossæ*, quarum Canones sunt Textus. Magni refert eam Collectionem novisse, tum quoad materiam, tum quoad formam seu dispositionem, tum quoad *Notas* Corpori insertas, aut ei subjectas, tum quoad ejus auctoritatem. Propter singulas has rationes illam Collectionem cum Corpore Juris Ecclesiæ Latine conferendam esse duximus, & in hac Collatione, quatuor hæc Capita præcipue figillatimque discutiamus.

Quoad *Materiam*, sive Substantiam, plurimi sunt in Corpore Juris Orientalis Canones, qui nullatenus in Corpore Juris Occidentalis commemorantur; universi enim Canones Conciliorum Orientalium, cum Generalium, tum Particularium, sive Localium, in illo referuntur. Generalia sunt *Nicana I. & II. Constantinopolitana; I. II. III. & IV. Ephesinum & Calcedonense*. Synodi Locales sunt *Ancyra, Neocæsariensis, Gangrensis, Antiochena, Sardicensis & Laodicensis*. Multi autem Canones horum Conciliorum non absunt à Corpore Juris Occidentalis; ut patet ex *Indice*, sive Serie Conciliorum à *Gratiano* laudatorum, qui solus ejusmodi Canones compilavit.

Quædam præterea referuntur in Corpore Juris Orientalis, Synodi Orientales, quæ non laudantur in Corpore Juris Occidentalis. Tales sunt illæ, quas *PHOTIUS* celebravit, quæve in gratiam ejus celebratæ sunt. Talis est etiam *Constantinopolitana*, quæ sub *NECTARIO* ejus Civitatis Patriarchâ, habita est. Concilium *Carthaginense* à *S. CYPRIANO* celebratum ex *LXXXIV.* constans Episcopis, quod Baptisimum ab Hæreticis, vel Schismaticis collatum damnavit & reprobavit, Corporis Juris Orientalis pars etiam est, ad cujus Decreti calcem referuntur Sententiæ Patrum in *Scholiis ZONARÆ*; ejus autem in Corpore Juris Occidentalis mentio non fit, nisi obiter, occasione Canonum, qui illi adversantur. Codex Ecclesiæ Africanæ integer, Corpori Juris Orientalis est etiam insertus. Ipse autem in Corpore Juris Occidentalis nequidem laudatur, sed duntaxat Canones Conciliorum *Carthaginensium* ac *Milevitanorum* in hoc referuntur. *Epistolæ Canonice* Patrum Græcorum, Episcoporum, aut Patriarcharum, quæ numerum 20. superant, suntque pars valde insignis Corporis Juris Orientalis; integræ quippè referuntur cum omnibus suis Canonibus: de iis autem nihil dicitur in Corpore Juris Occidentalis, quamvis simul junctæ, ad numerum 150. Canonum gravissimorum, & amplius exurgant. De illis Patribus nominatim egimus, in *Indice* sive *Extracto* Collectionis *BLASTARIS*. Prima est *DIONYSII Alexandrini*, mediantequæ Sæculo III. prodiit; Postrema à *TARASIO* Constantinopolitano Patriarchâ, sub finem Sæculi VIII. scripta est. Plures solus *BASILIIUS* Canones condidit, quam cæteri collectivè sumpti; quippè sunt *XCIII.* Præter *DIONYSIUM* quinque sunt *ALEXANDRI, NI* Patriarchæ Epistolarum Canoniarum Auctores. Scilicet

scilicet PETRUS, ATHANASIUS, TIMOTHEUS, THEOPHILUS, CYRILLUS. Ceteri Patriarchæ sunt GENNADIUS, & TARASIVS, uterque Constantinopolitanus. Nulla est Patriarcharum Antiocheni, & Hierosolymitani. Quamvis plures sint Epistolæ S. CHRYSOSTOMI, nulla tamen inter Canonicas illic fuit relata. *Gratianus* C. 28. de *Pœnit.* Dist. III. unam laudat, quæ hoc titulo digna videtur.

Quæcumque pertinent ad *Canones Conciliorum* sunt in *Tomo I. Epistolæ Canonicae* & initio *Tomi II.* His *Epistolis* clauditur *Corpus Juris Orientalis*, de quo hic agimus. Ei non inferuntur *Constitutiones Imperiales*, quæ sunt pars illius Juris, sed remittitur ad *PHOTII Nomo-Canonem*, *BALSAMONISQUE* Commentarium in ipsum, in quo referuntur *Leges* prout ordinatæ sunt in *Collectione JUSTINIANA*, aut in *Compilatione Basilicorum*, quibus *Balsamo* non adjecit *Constitutiones* post purgationem *Basilicorum* sub *Sæculo IX.* finem factam, conditas. Ultimi generis *Constitutiones* sunt veluti *Novellæ*, aut *Extravagantes*, quibus annuenerari etiam possunt *Sententiæ Patriarcharum* à *LEUNCLAVIO* compilatæ, in suâ *Juris Græci & Romani* *Collectione Tom. I.*

Collectio à *BEVEREGIO*, velut *Corpus Juris Ecclesiæ Græcæ* proposita, ultra *Sæculum IX.* non excurrit. Quodcumque posterius est, ab eo spectatur, ut declarationes, ad expositionem Canonum in *Corpore* relatorum conditæ. Insignior pars *Corporis Juris Occidentalis* continet *Canones Sæculo IX.* posteriores, quipæ qui magis usu ferantur.

Et hæc sunt discrimina inter *Corpus prædictum Juris Orientalis*; & *Corpus Juris Occidentalis* quoad *Materiam*, sive *Canones*, è quibus unumquodque coalescit.

Discrimina, quoad *Formam*, seu dispositionem, nascuntur ex *Divisione & Ordine.* *Corpus Juris Orientalis* dividitur in *Tres Partes.* *Prima* *Canones Apostolorum & Canones Conciliorum Generalium* in *Orientis* partibus usque ad *Sæculi IX.* finem habitorum complectitur. In *Secunda* referuntur omnes *Canones Conciliorum Particularium* superioribus laudatorum. *Tertia* continet *Canones ex Epistolis Canonicis* supra commemoratis desumptos. In *singulis* partibus ordo *Temporum* servatur. Inchoatur *Prima Pars I.* ab *LXXXV.* *Canonibus*, qui *Apostolis* adscribuntur, quos *Autor Concilio Nicæno I.* quod *Generalium Synodorum Primum* est, vetustiores opinatur. Exinde referuntur *Canones hujus Concilii*, tum *Canones Synodi Generalis Constantinopolitaneæ & successivè* *singuli*, secundum ordinem temporis, quo conditi sunt. *Numerus Canonum* idem est atque in *Præfatione Nomo-Canonis PHOTII*; excepto *Concilio Ephesino*, cui *PHOTIUS VII.* tantum *Canones* tribuit; apud *BEVEREGIUM* autem *VIII.* referuntur. *Octavus* spectat *Ecclesiæ Cyprensem*, quæ declaratur independens ab *Antiocheno Patriarchatu*, propter possessionem ejus immunitatis. Excepto etiam *Calcedonensi Concilio*, cui tribuuntur apud *BEVEREGIUM XXX.* *Canones*; in *Præfatione* verò *PHOTII XXVIII.* tantum. *Can. 29.* vetat *Episcopum* ad *Ordinem Presbyterorum* redigi: quia si reus est, hoc loco indignus est; si verò innocens est, *Ordinem Episcopalem* amittere non debet. *Can. 30.* concedit *Episcopis Aegyptiacis*, dilationem *subscriptionis Epistolæ S. LEONIS*, quoad usque *Sedis Alexandrinæ* quis præfectus fuisset; quoniam mos *Patriarchatus* erat, ut *Episcopi Suffraganei* nullum reciperent *Decretum*, præter consensum *Patriarchæ.*

Idem in *Parte II.* quæ *Conciliorum Particularium* *Canones* continet, servatur ordo; Initiumque illa ducit à *Synodo Carthaginensi*, à *S. CYPRIANO* celebratâ an. 246. clauditurque *Concilio Constantinopolitano* à *NECTARIO* habito, *ARCADIO* Imperante an. 394. *CONCIL. Tom. II. p. 1151.* subjicitur illud *Concilium* *Codici Ecclesiæ Africane*, confectio in *Concilio Cartaginensi*, Imperante *THEODOSIO Juniore*, habito an. 419. quoniam *Codex* hic plura *Concilia Africana* complectitur illi *Constantinopolitano Concilio* anteriora, ut patet ex

Epochâ singulorum huic *Codici præfixâ* à *JUSTELLO*, & probatâ in *Præfatione* ejusdem *JUSTELLI* in eum *Codicem.*

Concilium Sardicense *Synodis Particularibus* sive *Localibus* annumeratur, ejusque *Canones* inter *Concilium Laodicenum* collocantur, & *Canones Concilii Carthaginensis*, in quo *Codex Africanus* confectus est. *Laodicenum* autem *Concilium* subjicitur *Antiocheno* an. 341. habito; Hinc significatur *Concilium Laodicenum* antè an. 347. quo *Synodus Sardicensis* coacta fuit, celebratum fuisse, quod observamus, ut ostendatur *varietas opinionum* circâ *Epocham Concilii Laodiceni*, quod alii ante *Concilium Nicænum* collocant, ut *LABBÆUS* *Conc. Tom. I.* alii an. 360. collocant, ut *GOTTFREDUS* in *Notis in Philostorgium*; sicut *Primum Concilium hujus Partis*, unicum *Canonem* condidit, ita & *ultimum unicum* condidit, qui multas res insignes continet circâ *depositionem Episcoporum.* *Notæ Interpretum* hujus *Canonis* non levioris momenti sunt, in eo, quòd docent circâ *numerum Episcoporum* ad *depositionem* requisitorum, standum esse *Concilio Carthaginensi*, quod jubet, ut *XII.* saltem conveniant.

Juxtâ eundem *Temporum ordinem* disponuntur *Canones Partis III.* ex *Epistolis* *Canonicis* desumpti. *Vetustior* est *Epistola DIONYSII*, recentior *TARASII.* *Intermediæ* similiter ordinantur, ut patet ex *Indice*, sive *extracto Collectionis BLASTARIS* supra posito.

Ex his *Observationibus* circâ *Formam Corporis Juris Ecclesiæ Orientalis*, noscitur, eam à *dispositione Corporis Juris Occidentalis* differre, in eo quòd in hoc, *Canones Conciliorum Generalium* *Canonibus Synodorum Particularium* permiscetur, atque utriusque cum *Canonibus ab Epistolis Pontificiis, Operibusve SS. Patrum* desumptis confundantur, serveturque ordo *Argumentorum*, relicto ordine *Temporum.* *Exceptis Collectionibus Gratiano* posterioribus, in quibus *series Textuum* sub unoquoque *Titulo* comprehensorum, *Temporum ordinem* sequitur, ut probatum fuit supra, ubi de *formâ Collectionum*, è quibus coalescit *Juris nostri Corpus*, agebamus. Non *minora* inter utrumque *Corpus*, quoad *confirmationem*, sive *autorisationem* intercedunt discrimina. *Corpus enim Juris Ecclesiæ Græcæ*, conceptis verbis, à *Conciliis Generalibus*, atque ab *Imperatoribus* confirmatum fuit. Et quidem *Concilium Calcedonense Can. 1.* confirmavit omnes *Canones*, à *singulis Synodis* anterioribus conditos; quod de *Conciliis Particularibus* intelligunt *Interpretes*, perinde ac de *Generalibus.* Itaque cum omnes *Synodi locales* in illo *Corpore* comprehensæ, *Concilio Calcedonensi* an. 451. habito, sint anteriores, eorum *Canones* complectitur illa *Confirmatio*, sicut *Canones Conciliorum Generalium Nicæni, Constantinopolitani & Ephesini*, quæ præcesserunt. *Utriusque generis Canones*, etiam *Novellæ CXXXI.* *JUSTINIANI* confirmati sunt, quæ vim *Legis* tribuit *universis Canonibus*, à *Conciliis Generalibus* conditis aut confirmatis.

Equidem hæc *Confirmatio* non spectat nisi *Secundum Primæ Partis* *Membrum*, & *Partem Secundam* *integram.* *Defectus* hic à *Concilio Trullano* suppletus est *Can. 2.* qui *confirmationem* renovans, ipsam ad omnes *Canones ab Epistolis Canonicis*, quæ sunt illius *Corporis Pars III.* desumptos extendit, omnemque *disceptationis ansam* tollit, circâ *Canones Conciliorum Carthaginensium*, qui *Parti II.* inferuntur, eos nominatim approbando; omiſſa enim hac cautione, fortè aliquis contenderet, *Concilium Calcedonense* non loqui, nisi de *Conciliis Orientalibus*, quæ opinio momento non careret, quoniam *Concilium Calcedonense* fortè *Canones Conciliorum Occidentalium* sigillatim non cognovit, speciatimque eos, de quibus agimus. Eodem proposito omnibus *controversiis* occurrendi, *Concilium Trullanum* mentionem expressam fecit *Conciliorum Localium*, quæ ad *Exemplum Concilii Calcedonensis* approbavit: scilicet, *Ancyranum, Neocaesariensis, Gangrensis, Antiocheni, & Laodiceni* (sic ea ordinavit.) Cum *Concilium* hoc 102. *Canones*

nones condiderit, quos confirmare non potuit, id difertè præstitit Concilium Generale VII. Scilicet *Nicænum II. Can. I.* qui confirmat omnes Canones *Sex Conciliorum Generalium*, nec non Canones Apostolicos adscriptos, Canones Conciliorum Localium, eos denique, qui à SS. Patribus desumpti sunt, rationem afferens quod omnes, eodem Spiritu afflante, conditi fuerint, qui eorum Autores adjuvit. Adjicit præterea Concilium, se approbare pœnas, quas sanxere, anathematis, depositionis, segregationis, quo verbo intelligit privationem Eucharistiæ, aliisque cujuslibet Communionis spiritualis, quæ ad Fideles pertinet.

Cùm *Basilicorum* Collectio huic Concilio sit posterior; ipsi inserta fuit laudata *Novella* atque producta ad *Tria* Concilia Generalia post obitum JUSTINIANI celebrata, dataque fuit vis Legis omnibus Canonibus, quos confecerunt, aut confirmarunt, perinde atque iis, qui à *Quatuor* Prioribus conditi vel confirmati fuere. *Sancimus igitur, ut Ecclesiastici Canones Legum vicem obtineant, qui à Sanctis Septem Synodis constituti sunt vel confirmati, hoc est Nicæna &c.* factaque mentione expressâ quinque subsequenti, dicitur, ad ultimum Nicæna II. relatoque & approbato quod circa Imagines hæc peregit, additur; *prædictarum enim Synodorum Decreta, perinde ut Divinas Scripturas suscipimus, & Canones, ut Leges custodimus.* *BASILIC. Lib. V. Tit. III. Cap. 4.* Vide *Præfat. BEVEREGII. n. 3.* undè hæc observatio desumpta est. Ibi refertur factum ad Criticam pertinentem circa hoc Argumentum, cujus discussionem hic suscipiendam esse non ducimus.

Idem Corpus Juris Orientalis, quoad substantiam, confirmatum fuisse videtur ab Imperatore *Manuele COMNENO*; quod necessarium; hinc enim prior Confirmatio non complectitur, nisi quod in *Nomo-Canone PHOTII* continetur; indè, ille Imperator *Balsamoni* iussit, ut eum Commentario illustraret, sive ut exponerentur ea, quæ in Canonibus obscura sunt, aut Legibus adversa, sive, ut observarentur mutationes, quas in Legibus Digestorum, Codicis Novellarum, induxit Collectio *Basilicorum*, sive ut adicerentur Constitutiones Imperatore *Constantino* posteriores, qui absolvit ac perfecit illam Collectionem, nec non Constitutiones Patriarcharum, qui *PHOTIO* successerant & proinde ut scerneretur Jus vigens à Jure obsoleto. Porrò hæc jussio continet Confirmationem Juris contenti in *Nomo-Canone PHOTII*, necnon Additionum à *BALSAMONE* factarum; Legitur illud factum in Præfatione illius Autoris in suum Commentarium, ex quâ præterea, sicut ex inscriptione discitur, eum simile præceptum à Patriarchâ *MICHAELE ANCHIALO* accepisse; utramque proinde potestatem; Spiritualem & Temporalem in hac confirmatione convenisse, quæ plenissima est, Jus novum complectens post sæculum IX. constitutum, à quo clauditur Corpus Juris Orientalis, de quo agimus. Si conferatur id, quod modò diximus, circa autoritatem Corporis Juris Ecclesiæ Græcæ, cum iis, quæ dicta sunt supra de autorisatione Collectionum, ex quibus Corpus Juris Ecclesiæ Latinæ coalescit; facile animadvertetur, illam in duobus Capitibus huic antecellere. 1. Confirmatio ad omnes illius Juris Partes extenditur. 2. Concurfus necessarius duplicis Potestatis in illâ intervenit; utraq; autem conditione hæc destituitur,

Superest jam, ut conferamus invicem *Glossas* utriusque Corporis, quoad vetustatem, numerum, formam atque autoritatem earum.

Glossis paucioribus instructum est Corpus Juris Orientalis, quam Occidentalis, tresque tantum habet *Glossatores*, scilicet *ZONARAM*, *ARISTENUM* & *BALSAMONEM*. Hujus autem plusquam decem extitere, ut probatum fuit, ubi de *Glossis* hujus Juris actum est; omnes illi XII. vixerunt Officiaque insignia habuerunt, sive in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, sive in Palatio Imperiali. *ZONARAS* primum fuit Præfectus Stipatorum primusque à Secretis *JOANNIS COMNENI*, qui Imperium auspiciatus est an. 1118. & defunctus est an. 1140.

tum abjectis illis honoribus *ZONARAS* Monachalem Professionem suscepit, in cujus solitudine plura luculenta elucubravit opera, quorum insignius est *Expositio Canonum Apostolorum, Conciliorum sive Generalium sive Particularium & cæterorum Patrum*. Titulum hunc gerit opus, à quo *Glossa Juris Orientalis* excerpta fuit. Autor cognomini *Monachi*, adjicit alia duo ab Officiis Generalibus, quæ antea gesserat, accepta. Canones eodem ordine, quo Scripturam Sacram collocat, operi suo accommodans illud Davidicum, *Declaratio Sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*; quoniam eodem Spiritu afflante conditi sunt, qui Scriptores Sacros adjuvit, atque illi, qui in Canonum studio non sunt exercitati, eorum respectu sunt velut pueruli. *BALSAMO*, de quo mox agemus, eum tanti fecit, ut ejus interpretationes ubique sequatur, eas duntaxat aliis verbis reddendo, & contrahendo; omisso tamen ejus nomine, nisi in suo Commentario in *Epistolam S. ATHANASII ad AMMONIUM*, in quo eum excellentissimum Interpretem nuncupat adjiciens, eum prudenter & congruè, ita, ut nemo melius, hanc *Epistolam* exposuisset.

ARISTENUS Diaconus erat, Magnusque Ecclesiæ Constantinopolitanæ Oeconomus. Magistratum quoque gesserat, cujus exercitium ipsi vetuit Concilium Constantinopolitanum. Vixit sub Imperatoribus *Joanne COMNENO*, & *Emmanuele COMNENO*. Adeo famosus fuit Canonista, ut in negotio adversus *NICEPHORUM* Patriarcham Hierosolymitanum, consultus fuerit. A *BALSAMONE* pluribus in locis sui Commentarii in Canones, *vir incomparabilis* nuncupatur, scilicet in *Can. 6. Apostolorum & Can. 37. Concil. in Trullo*. nuncupatur etiam *νεωγράφος*, sive Custos Imperialium Constitutionum, in Inscriptione sui Commentarii in *Synopsim* ipsi falsò adscriptam, quoniam bis ejus Auctorem in suo Commentario redarguit, contendens eum non benè intellexisse *Can. 75. Apostolorum & Can. 19. Ancyranum*; in eadem Inscriptione *Nomo-Canon* vocatur illa *Synopsis*, quamvis in eâ Leges cum Canonibus non conferantur, isque Titulus tali tantum Collationi congruere videatur. Vid. *BEVEREGIUM* in suâ *Præfat. n. 26. 27. 28. 29. 30.* vid. etiam *JUSTELLUM* in *Præfat. Tom. II. suæ Bibliothecæ & DOUJAT PRÆNOT. Canon. Lib. III. Cap. XI. n. 4.*

Quantumvis Celebrès hi fuerint Juris Orientalis Glossatores, juxta testimonium *BALSAMONIS*, hic illis antecelluit. Vixit Imperantibus *Manuele COMNENO*, ejusque Successore. Prioris jussu suum in Canones Commentarium condidit, cujus propositum supra exposuimus. Factus Patriarcha *Antiochenus*, ab Imperatore *ISAAC ANGELO* circa quamdam Juris Questionem consultus fuit; quippe qui omnium Canonistarum peritissimus haberetur. Ut talis à Patriarchâ *PHILOTEO* laudatur in confutatione execrationum *Harmenopuli*, tanti Canonistæ opiniones velut certissimas proponente *Philoteo*, ejus responsa ad *Questiones LXIV.* sibi à *MARCO ALEXANDRO* Patriarchâ propositas, novam ejus famæ in Rebus Canonicis probationem suppeditant: Extant illa in *Lib. V. Juris Græco-Romani*. Idem præstat opus inscriptum, *Meditata Balsamonis* relatum in *Lib. VII.* ejusdem Collectionis. Officium *Cartophylacis* Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quo diu cum laudè functus erat, ipsi tantæ in Rebus Canonicis adipsendam eruditionis occasionem præbuerat; ejus enim munus præcipuum est exercitium Jurisdictionis Contentiosæ & Voluntariæ Patriarchæ. Quoniam quædam Constitutiones Imperiales Juris Canonici sunt Pars, cognitioque cæterarum merè Civilium, intelligentiam Canonum juvat, *BALSAMON* utriusque studio incubuerat, paremque Juris Utriusque peritiam erat consecutus, ut patet ex ejus Commentario in *PHOTII Nomo-Canonem*. Vid. *BEVEREG. n. 14. 15. 16. 17. 18.* ubi circa famam *Balsamonis*, quoad eruditionem Canonicam diffusus est; monetque, se propter illam, eum præ cæteris, in *Glossis* singulis Canonibus adjectis, posuisse; sequè de eo loqui, priusquam de cæteris, quamvis eo

forent antiquiores. BALSAMON in *Can. 2. Concilii Niceni II.* testatur, quod de munere Cartophilicis diximus. His præmissis circa Glossatores Corporis Juris Ecclesiæ Orientalis, facile cernitur, eos, licet pauciores sint, quam Glossatores Corporis Juris Ecclesiæ Occidentalis, his tamen, quoad antiquitatem & auctoritatem, inferiores non esse.

Quoad *Formam* Glossarum, sufficere annotare, has (Græcorum) ab illis in eo differre, quod hæc continua non sunt, sed in quædam verba Textuata sunt; illæ verò continua sunt in Canonem integrum, cujus unaquæque expositionem dat, prout eum intelligit.

Utræque in eo consentiunt, quod laudant Canones five similes, ut sic mutuo confirmantur, vel dissimiles, ut conciliantur. Hoc, ut plurimum, exequentur ZONARAS & BALSAMON, ARISTENUS aliquandò. Glossæ ejus non exponunt nisi Synopsim Canonis, quæ post Glossas BALSAMONIS in Canonem ipsum ponitur. Plurimum etiam Canonum Epitome datur, qui carent Notis ARISTENI, & multi alii sunt, quibus hæc tantum subijcitur, *perspicuus*. Pauci Textus utriusque generis in *Tom. I.* sunt, qui Canones Apostolorum & Canones Conciliorum continet; Sed multi reperiuntur in *Tom. II.* nam ex omnibus Epistolis Canonicis, quarum Canones in eo referuntur, Solæ BASILII ad AMPHILOCHUM ARISTENI Notis illustratæ sunt, quoniam Cæteras non complectitur Synopsis, quam glossavit. Quod dicitur de illius Synopsis hiatu, facile cernitur in *Tom. II. Bibliotheca Juris Vet. Canon.* ubi refertur illa à p. 673, ad 709. aliæ non sunt Epistolæ contractæ, quam tres priores S. BASILII ad *Amphilochium* quarum LXXXV. Canones ad LXX. rediguntur, in quo *Aristenus* secutus esse videtur ZONARAM, qui solos harum trium Epistolarum Canones Commentario illustravit. Ab exemplo ZONARÆ recessit *Balsamon*, qui in singulos Canones omnium Epistolarum Canonicarum, non solius *Basilii*, sed etiam cæterorum Patrum, Commentarios scripsit; fecitque hic à se ipso, quod adjuvante *Zonara*, præstitit in omnes Canones Apostolorum & Canones Conciliorum contentos, in *Tom. I. Corporis Juris*, de quo agimus.

Plura alia observanda essent circa Collectionem prædictam, sed cum illa remotiora sint à Collatione instituta, satis erit observare, eam docere tria *Constantinopoli* habita fuisse Sæculo IX. Concilia, quæ nomen *Octava* Synodi Generalis gerunt. *Primum* est anni 869. cujus duæ sunt Editiones, una merè Latina, altera Græco-Latina. Prior multo amplior est, utraque continet *Decem ACTIONES*, & *Canones* 27. Reprobatur illud à Græcis, quia restituit *IGNATIUM*, *PHOTIUM*que deposuit *Ignatii* Detrusorem; undè fit, ut ejus Canones à Corpore Juris Ecclesiæ Græcæ exulent. Refertur *Tom. VIII. Concilior. LABBEI* p. 971. usque ad 1510. Anno 879. fuit coactum, *IGNATIO* defuncto, ut *PHOTIUS* in Sede *Constantinopolitana* redintegraretur. *ACTIONIBUS* VII. constat; tresque Canones condidit. *Canon. I.* abolere videtur Appellationem à Patriarchis ad Romanum Pontificem; sed si benè intelligatur, eam non destruit, quoniam Jus illud continetur in *Clausulâ Salvæ Romanæ Sedis*, ejusque Episcopi privilegiis. *Tertium* sub finem ejusdem anni & initio sequentis habitum fuit, ut confirmaretur Concilium *Nicenum II.* Tribus *ACTIONIBUS* peractum fuit, renovatique in eo fuere tres Canones Concilii superioris. Legati *JOANNIS VIII.* tribus Capitibus assensum præbuerunt, quæ suis facultatibus adversabantur. 1. Abrogationi prioris horum trium Conciliorum, & omnium, quæ ex ejus præscripto gesta fuerant. 2. Damnationi additamenti, *filioque*, Symbolo inserti. 3. Præfessionem *PHOTII*, quam jam in 2. passi erant. Hæc duo Concilia reprobantur à Latinis atque omittuntur à *LABBEO*, sicut à *BINIO*, qui ea *Pseudo-Concilia* nuncupat: dicit tamen eorum Acta extare in *Bibliothecâ Vaticanâ*: eorum Epitomen à *BARONIO* confectam refert cum Annotationibus ejusdem Autoris, eaque refellit. Eadem Acta referuntur in *calce* *Compilationis*, de quâ agimus. Tres in eis sunt Epistolæ

JOANNIS VIII. à *PHOTIO* interpolatæ, qui multas res adjecit in causâ suâ gratiam, scilicet *Encomia* suâ, quæ *JOANNEM VIII.* in eum conferre potuisse verosimile non est, cassationem Concilii Generalis VIII. ejus irritationis causam ex eo sumptam, quod Pontifex *ADRIANUS II.* ipsi non subscripsisset: verba nonnulla, quæ significant, *JOANNI VIII.* displicere additionem, *filioque* in Symbolo; cohortationem Pontificiam ad *BASILIUM* Imperatorem, ut *PHOTIUM* inter Familiares suos reciperet. Prima illarum Epistolarum est ea, quæ inscribitur huic Imperatori, duobusque ejus *Filiis*, *LEONI* & *ALEXANDRO* cum eo regnantibus. Extat illa in *Actione II.* Concilii Secundi vocati *Octavo*. Aliæ duæ *PHOTIO* inscribuntur. Prior est in eadem *Actione*: posterior in *calce* tertii Concilii ejusdem nominis. Interpolatio probatur per *Autographa*, eorumve *Exempla*, quæ servantur in *Bibliotheca Vaticanâ*, & referuntur *Tom. VIII. Concilior.* à p. 1451. ad p. 1474.

Aliud est Concilium *Constantinopolitanum*, cui nomen *Octavi* Concilii Generalis dari potest: Illud est, quod vocatur *Primo-Secundum*. Habitu fuit in *Basilicâ S. S. Apostolorum*. In eo depositus fuit *IGNATIUS* servataque *PHOTIO* Sedis invasæ possessio. Fertur hunc ejus 18. Canones condidisse. Refertur *Tom. VIII. Concilior.* à p. 1511. ad p. 1525. cum Præfatione *ZONARÆ*, transcriptâ à *BALSAMONE*, perindè ac ipsum opus illius Glossatoris Corporis Juris Ecclesiæ Græcæ. In illo Corpore Concilium illud locatur in Sede *Secundi* Concilii Generalis VIII, quod solum hujus nominis à Latinis recipitur. *LABBEUS* observat in fine hujus Concilii & immediatè antè Concilium *Primum & Secundum* *PHOTIUM* de neutro loqui ausum fuisse in suo breviori de Conciliis opere: Sed *NILUM* *Metropolitanum Rhodensium*, similis operis Autorem, hoc alterius loco inseruisse. *ZONARAS* & *BALSAMON* idem circa illud Concilium *Primum* sentientes, ejus Canones interpretati sunt, & circa Canones alterius tacuerunt. Juxtâ idem exemplum, *BEVEREGIUS* illos Canones retulit in *Corpus Juris Ecclesiæ Græcæ*, omisis prorsus Canonibus cæteris. Omnes hæc circumstantiæ confirmant nostram sententiam, quæ nomen, quo designari posset illud Concilium.

Cum *BEVEREGIUS* in suâ Præfatione, seu *Prolegomenis*, observaverit quid generatim scribi debeat circa singula VII. Concilia Generalia: videtur illum idem præstare debuisse ibidem, circa Synodos Particulares, & Epistolas Canonicas; Sed quod omisit in *Prolegomenis*, commemoravit in suis Notis, in singulas has Synodos, atque Epistolas.

Quod dicit in fine n. 18. ejusdem *Præfat. ISIDORUM* Mercatorem suam Canonum Versionem Latinam ornare volentem, usum fuisse *Commentario BALSAMONIS* in *Can. 12. Conc. Gangrensis*, hæcque verba suæ Versioni inseruisse, *Beros*, videtur *Balsamon* Episcopus *Antiochenus*, hunc locum interpretans, vocare vestes ex *serico contextas*, non congruit opinioni vulgari, quæ hunc *ISIDORUM* in Sæculo VIII. vel IX. collocat: nam, ut vidimus, *Balsamon* scribere non cepit, nisi post medium Sæculi VIII. Præterea verba illa absunt à versione *ISIDORI*, prout est apud *LABBEUM*, *CONC. TOM. II. p. 426.* fortè in margine scripta fuerunt ab *Amanuensi Balsamoni* posteriori, indèque in *Textum* irrepserunt, quasi essent ipsius *ISIDORI*.

CAPUT VI.

Observationes circa auctorisationem seu Confirmationem Collectionum Epistolarum Decretalium Pontificum tam præcedentium, quam subsequenti-um GREGORIANAM, ubi plura de utilitate imò necessitate legendi Antiquiores Collectiones, quoad ea, quæ resecta vel omissa à GREGORIO IX.

PER EPISTOLAS DECRETALES intelliguntur eæ, quæ definiunt quædam Doctrinæ aut Disciplinæ quæstiones, & quarum Definitio in se ipsa spectata in aliis

aliis quibuscumque Locis vim obtinere potest, quam iis, pro quibus condita est, quia Circumstantiæ speciales ejus condendi duntaxat occasionem præbuere.

Eodem nomine censentur Constitutiones, quas Pontifices ultrò tulere, ad occurrendum futuris controversiis, aut medendum exortis, quæ Animarum pacem, & publicam Ecclesiæ quietem turbare potuissent.

Authorisatio; de quâ hîc loquor, ea est, quæ per expressum Diploma facta est, & quæ ideò facile probari potest: Tacebimus de ea, quam induxit usus à Pontificibus adprobatus, quæ proxiore & majore discussione indiget, quam adgredi non est opportunum, ob nimium difficultatum solvendarum numerum. Præterea; hæc de re nonnihil dictum est in Dissertatione *circa publicationem Canonum vel receptionem per usum*: Omnia Diplomata circa hoc argumentum finem hujus comprobationis nominatim commemorant, scilicet confirmare intendunt, *Decretales* in Collectione contentas, esse genuinum Pontificum, quibus adscribantur, opus, aut aliorum, aut eum, qui iis auctoritatem dat, eas pro *Decretalibus* agnoscere, ac velle, ut vim Legis habeant, undecunque profectæ sint; & proinde eas fidenter in Scholis & in Judiciis usurpari posse. Quadam *Bulle* promulgationem *Collectionis* in locis, ad quæ mittitur, præcipiunt. Nonnullæ vetant ejusmodi Collectiones facere, absque speciali Sedis Apostolicæ licentiâ. Aliæ antiquant omnes Constitutiones aut Decretales, quas Pontifex, qui Collectionem confirmat, comprobandas esse non duxit, quamvis prodissent in tempore inter hanc Collectionem & Superiorem immediatè jacente.

Ex his Diplomatum quædam sunt in Corpore Juris, quædam absunt. Hæc esse hîc referenda duximus cum observationibus necessariis: cætera laudare satis erit, & quod attentione speciali dignum est, addita expositione congruè referre.

Primum eorum, quæ sunt extrâ Corpus Juris, est INNOCENTII III. relatum in fronte *Tertiæ* veterum Collectionum, quæ omnes ejus Epistolas Decretales, ab initio ejus Pontificatus, usque ad annum duodecimum ejusdem, comprehendit: Illam à PETRO Beneventano, Notario suo, compilari curavit. Declarat, Decretales sub *Titulis* congruis collocatas fuisse, seque illas Pontificio sigillo munitas mittendas duxisse, ut nemo ambigeret, an eis uteretur in Judiciis & in Scholis; Illa Bulla dirigitur Magistris & Scholaribus *Bononiæ* commorantibus.

» INNOCENTIIUS Episcopus, Servus Servorum Dei.
» Universis Magistris & Scholaribus Bononiæ Commorantibus, salutem & Apostolicam Benedictionem.

» Devotioni vestræ insinuatione præsentium innoscescat, Decretales Epistolas à Dilecto Filio Magistro P. Subdiacono & Notario nostro compilatas, fideliter & sub titulis competentibus collocatas, in nostris usque ad annum duodecimum contineri Registris, quas ad Cautelam vobis sub Bullâ nostrâ duximus transmittendas, ut eisdem absque quolibet dubitationis scrupulo uti possitis; cum opus fuerit, tam in Judiciis, quam in Scholis.

Indè patet 1. Pontificem nihil in suo Diplomate intendisse, quam certum facere, Decretales collectas esse authenticas, atque eis nihil adjectum, immutatum aut detractum fuisse, cum dicat, eas è Scriptoriis suis excerptas fideliter fuisse; & Bulla sua ad Cautelam munitas.

Patet 2. eum finire duntaxat, non verò præcipere, ut illæ usurpentur.

Illâ Collectio est Prima, quæ Diplomate expresso com-

probata fuerit, ad noticiam nostram perducto. INNOCENTIIUS III. illam confirmando, non jubet ejus promulgationem, putavit sufficere eam, quæ fit per Usum, sive in Prælectionibus & expositionibus Decretalium in Scholis, sive in earum citatione in Judiciis, ut Cause ad eorum normam dirimerentur. In Margine monetur, illam Bullam, sive Constitutionem, omisam fuisse à GREGORIO IX. non ponitur.

Alterum Diploma ejusdem generis, eorum scilicet: quæ à Corpore Juris absunt, est is Textus *Secundæ* Collectionis HONORII III. iustu factæ, ejusque Pontificis Decretales continentis, in quâ collocatur sub titulo *de Constitutionibus*. Alterum verò præfigitur Collectioni sine Titulo, Præfationis modo, quemadmodum Bullæ Confirmationis, quæ sunt in Corpore Juris; de quibus infra agemus.

HONORIUS III. Collectionem suam Magistro TANCREDO, Archidiacono Bononiensi, inscribit; ut eam ibi promulgari curet, atque eâ sine scrupulo utatur, atque ab aliis admitti provideat sive in Judiciis sive in Scholis. In quo Pontifex magnæ eximiationis testimonium dat *Tancredo*, & argumentum insigne famæ ejusdem Magistri. Propter utramque rationem idem Pontifex in eadem Collectione plures inseruit Decretales, quæ continebant Mandata ad illum Magistrum directa, ad iudicio componendas, aut alio quovis modo, graves Controversias. GREGORIUS IX. eas in Collectione sua conservavit. Tales sunt præ cæteris *Cap. 20. & 21. de Judiciis*.

Pontifex, postquam exposuit, novas quæstiones novas postulare Leges, sicut novi morbi nova remedia requirunt, ut sanitas inducatur, suos Decessores suis Constitutionibus providisse negotiis eorum atate natis, formamque Decisionis imposterum definitivisse; Causas autem multiplices sub suo Pontificatu emerisisse, quos novis Constitutionibus ordinasset, ut sic novitiæ Causæ & similes futuræ, componi possent; adjicit, se ex eodem consilio compilari jussisse eas Constitutiones novitias, & sub titulis congruis collocari: illasque sub suo sigillo dirigit, ut effectum propositum habeant.

» HONORIUS Episcopus, Servus Servorum Dei.
» Dilecto Filio Magistro TANCREDO, Archidiacono Bononiensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

» Novæ Causarum emergentium Quæstiones novis exigunt Decisionibus terminari, ut singulis morbis competentibus remediis deputatis, jus suum cuique salubriter tribuatur. Licet igitur à Quibusdam Prædecessoribus, per ea, quæ suis temporibus sunt decisa, forma futuris negotiis sit relicta; quia tamen prodiga rerum natura secundum varietates multiplicium Casuum, parit quotidie novas Causas; nos quasdam Epistolas Decretales super his, quæ nostris suborta temporibus, per nos, vel Fratres nostros, decidimus, vel etiam aliis de ipsorum consilio commisimus decidenda; compilari fecimus; & tibi sub Bullâ nostrâ duximus destinandas: quæ circa Discretionem tuâ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus eis *solemniter publicatis*, absque ullo dubitationis scrupulo utaris, & ab aliis recipi facias; tam in Judiciis quam in Scholis.

Multa sunt in hac Constitutione notabilia 1. Multiplicationem Legum aliquando justam esse & necessariam, & novitatem Casuum, quibus priores non provident, postulare, ut novæ condantur. 2. Pontifex non solum graviora negotia Cardinalibus committebat, sed etiam eos in cæteris consulebat, quæ aliis Judicibus mandat. 3. HONORIUS Collectionem suam promulgari curavit in loco, ad quem eam transmisit. 4. Eam Sigillo suo communit, ut scrupulis occurreret. 5. Eam non fecit

cit *Tancredus*, sed promulgationi & executioni ille præpositus fuit: contrarium existimari non patitur textus.

Et hæc erant dicenda de Diplomate Corpori Juris non insertis circa Confirmationem veterum Collectionum Decretalium, ex quibus GREGORIUS IX. suam confecit, quæ est prima Collectionum ejusdem generis in illo Corpore comprehensarum. Bulla Confirmationis refertur in Editione *Parisiensi* an. 1612. in tribus Tomis in Folio, & in Editione in *Quarto* Lugdunensi anni 1681. simul cum Collectione directa fuit Magistris & Scholaribus Bononiensibus, sicut Bulla INNOCENTII III. supra allata, & duæ posteriores, de quibus infra.

Principio exponit Pontifex, DEUM disposuisse sibi Subditos fore pacificos, sed effrenatam cupiditatem eos distraxisse, parereque atque alere litigia, ita, ut, nisi Justitia Conatus ejus suâ virtute reprimeret, Justitia & Concordia à mundo exularent. Unde aperit suum consilium novam Collectionem ex præcedentibus Collectionibus & Decretalibus conficiendi, illudque commendat ex incommodis multitudinis Collectionum; inutilitate plurium Constitutionum, quarundam contrarietate aut nimia prolixitate, & necessitate hæc incommoda tollendi per unam Collectionem, quæ superfluis non laborans Læctioni tot voluminum parceret: tum dicit, se per *Raymundum* à *PENNAFORTI*, Capellanum & Penitentiarium suum, consilium suum impleri providisse, ejusque opus probat, in quo rescantur inutilia, & adjiuntur novæ Decretales, per quas nonnulla, quæ in prioribus erant dubia, declarantur; Denique præcipit, ut Universi hac tantùm Compilationem utantur in Judiciis & in Scholis, & districtius prohibet, ne quis præsumat aliam facere, absque autoritate Sedis Apostolicæ speciali.

Quamvis hæc Summa videatur accurata, & exhibere id, quod in Diplomate insignis est, illud tamen legere non erit inutile: hanc enim non dedimus nisi in gratiam eorum, à quorum Editionibus abest, quæ non pauca sunt.

Mirificam perfectionis Collectionis, quam confirmat, ideam insinuat hæc Bulla. Multi Canonistæ insignes eam nihilominus magnorum vitiorum arguunt, quorum præcipua sunt in mutationibus in Decretalibus, quas continet, factis. Ut his medeant, ad Antiquas Collectiones remittunt, atque ANTONIUS AUGUSTINUS, quamvis Pontificiæ gloriæ studiosus, veteres Collectiones edi necessarium esse duxit, persuasumque habens GREGORIUM XIII. operis sui utilitatem agnoscere, illud ei dicat in sui consilii motivum prætexens necessitatem illud legendi, ad intelligendos Textus GREGORII IX.

Eadem fuit mens CYRONII, Cancellarii Ecclesiæ *Tolosanæ*, qui *Quintam* Collectionem, ab AUGUSTINO omisam, edidit. Cujus Editionem CUJACIUS & FLORENS exoptarunt. Ideo illam *Quatuor*, quas publici juris fecit, non adjecisse *Augustinum* probabile est, quod eam non haberet, quamvis eam ex Authoribus, quos laudat, nosceret; ejus enim perinde atque cæterarum meminit, in *Appendice* ad *Epistolam Dedicatorem* adjecta. Denique GONZALEZ, in *Apparatu* sui Commentarii, laudat multos Auctores, qui, ad intelligendos textus à RAYMUNDO mutilatos, remittant ad veteres Decretales; atque observat, RAYMUNDUM his verbis, *Et cætera, infra, vel supra in præmissis*, remittere ad partes resectas; idemque insinuare textus, quos refert, incipiendo ab his verbis, *ad hæc, præterea nunc autem de illis, tertio*, quæ significantia aliquid præcedere, Lectorem moneant, ut in parte anteriori quaerat elucidationem ejus, quam legit. Auctores, quos laudat, sunt ANTONIUS AUGUSTINUS, CUJACIUS, *Albericus GENTILIS*, *Petrus GREGORIUS*, *Tolos.* Adjicit, se ipsum Juri studuisse, conferendo Textus GREGORII IX. cum eorum

Fontibus, crebroque idem suis Discipulis insinuavisse n. 52. Ibidem *Ant.* AUGUSTINUM numerat inter eos, qui Editionem Collectionis *Quinta*, è quibus CONTIUM & CUJACIUM nominat. DOUJAT iis addit PANORMITANUM. *Prænot. Lib. IV. Cap. XVI. n. 10.* Sigillatim hoc Argumentum discutietur, quoniam magni refert, id sic fieri.

Redeamus ad reliquas in eadem Bullam Observationes. Præcipua est, GREGORIUM IX. esse primum Pontificem, qui vetuit, fieri Collectiones Decretalium, absque speciali autoritate Sedis Apostolicæ. Huic prohibitioni non satis accurate obtemperatum est. Etenim haud apparet Collectionem *Extravagantium* JOANNIS XXII. & Collectiones *Extravagantium Communium* tali autoritate conditas fuisse. Idem est de Collectione Decretalium, quæ vocatur *Septimus Liber Decretalium*, coalescente ex Decretalibus & Constitutionibus post SIXTUM IV. factis. Fortasse cautionis hujus motivum fuit, quod intra LXX. annos *Octo* Collectiones editæ fuissent, è quibus *Quinque* à privatis profectæ, à nullo Pontifice fuerant comprobata. DOUJAT loco laudato id nominatim commemorat. Fortè ad hanc cautionem eum impulit timor, ne ea omissa ingruerent vitia, quæ sustulerat, nascencia, ut supra exposuimus, à Collectione Decretalium inutilium, aut invicem adversarum, vel prolixiorum, aut ambiguarum, vel nocivarum, habitâ Circumstantiarum, & Temporum ratione, vel obscurarum.

Pontifex unico tunc utebatur Capellano, qui Sacri Palatii erat etiam Auditor. Utroque is fungebatur officio, quia lites in Capella dirimebantur, in qua Servitium Divinum peragebat. DOUJAT L. 4. C. 17. n. 2. L. 5. C. 74. n. 8.

Unicum fuisse Penitentiarium videtur: id colligitur ex eo, quod Pontifex RAYMUNDUM suum Penitentiarium vocet.

Autor Editionis ann. 1681. supra laudatæ Lugdunensis notat in margine hujus Bullæ, eam Universitati Parisiensi fuisse quoque inscriptam. Credibile est, Pontificem eam cæteris etiam Universitatibus transmississe. MATTHEUS PARIS. in *Historia* HENRICI III. *Anglicani*, refert Pontificem Collectionem suam in Orbe Universo promulgari curavisse. GONZALEZ, loco laudato, hoc testimonium refert, ipsaque Historici verba describit.

Diploma datâ caret, ut duæ Bullæ priores, de quibus supra vulgaris opinio est, Collectionem, quam confirmat anno 1230. prodidisse.

Autor Edition. Lugd. an. 1661. in verbo *Superfluis*, hæc notat: *Interdum & utilibus, quod & de Triboniano dicitur, qui fuit RAYMUNDO isto Doctior.*

BONIFACIUS VIII. secutus vestigia Pontificum suorum Decessorum, qui Collectiones confecerant, aut confici curaverant, unam fecit LXVIII. annis post GREGORIANAM, an. 1298. Pontificatus ejus *Quarto. 13. Martii.* Data est in calce Collectionis. Dies, quo cætera datæ fuerant, appositus ipsis non fuerat. Inscriptio similis est ac superiorum: dirigitur quippe Doctoribus & Scholaribus *Bononiensibus*. Annotatur in margine in uno MS. *legi* PARISII pro *Bononiæ*: in alio *Bononiæ* adjecti, *Parisii Aurelianisque*. Verosimile est in Gallias transmissam fuisse, si ad Universitatum harum famam attendamus, & Dignitatem eorum, per quos recensita fuit Collectio, GUILLELMUM scilicet, Archiepiscopum *Ebrudunensem*, & BERENGARIUM, Episcopum *Piterensem*, qui collocantur antè RICHARDUM DE SENIS Pontificis Vice-Cancellarium. Perstrictâ Pontifex Ecclesiæ Romanæ cæteris Prælatione Divinâ, & Officio Pontificio, quo urgetur ad nocturnas diurnasque vigilias, quibus pacem tueatur, scandala removeat, bonum commune procuret, & commoda Subditorum, quorum prosperitate prosperatur, litesque, nunc antiquorum declaratione, nunc verò novorum editione Jurium, reprimat; causas aperit

aperit consilii sui in edenda nova Collectione, scilicet 1. quod post volumen Decretalium à GREGORIO IX. tam providè, quàm utiliter compilatum, nonnulla ab eo, ejusque Successoribus edita sunt Decretales. 2. De aliquibus, an Decretales essent, earumque Autoribus, dubitabatur follicite cum plurium dispendio in Judiciis & in Scholis. 3. Ipse cum instantia à multis requisitus esset hujusmodi ambiguitatem & incertitudinem tollere. Tum enarrat modum, quo id perfecit, quorum opera usus fuerit, & quidnam eis præceperit; nimirum 1. rescindere Constitutiones, vel Temporales, aut sibi ipsis, vel aliis Juribus, contrarias, seu omnino superfluas. 2. Alias abbreviare, alias per correctiones, additiones & detractio- nes congruas, mutare. 3. Ordinare & sub debitis titulis eas collocare, cum nonnullis suis Constitutionibus. Deinde monet, se Collectionem suam quinque-partitam, ut Superiores, *Sextum Librum* nuncupavisse, propter Senarii numeri perfectionem, suorumque Deceptorum, qui suas Constitutiones novitas mandabant, sub antiquarum seriè situari, morem omittisse, ne infinitos Libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus & expensis de novo fieri oporteret. Denique concludit præcipiendo iis, quibus suum Librum cum multa maturitate digestum inscribit, ut eo utantur in Judiciis & in Scholis, nullasque alias Decretales, post Editionem Gregorianam, usque ad hanc suam promulgatas, recipiant.

Hæc verba prout expedire vidimus, adhibita circa mutationes in Decretalibus servatis factas, indicant Pontificem operi præfuisse.

Duo loca in hoc Diplomate insinuant, eum Constitutiones aut Decretales, post Collectionem Gregorianam conditas, tantum voluisse colligere. Alter initio §. *Sanè*: alter in fine his verbis incipiens *post Editionem dicti voluminis*. Nihilominus tamen apparet, eum inseruisse suæ Collectioni Textus ab ALEXANDRO III. CLEMENTE III. INNOCENTIO III. GREGORIO IX. anterioribus desumptos. Cùm exiguus sit horum Textuum numerus, cujus respectu ingens sit Constitutionum Pontificum GREGORIO IX. posteriorum multitudo, inutile duxit eos Textus GREGORIO IX. anteriores commemorare.

In eo quod BONIFACIUS VIII. vetat, ne quis utatur Decretalibus GREGORIO IX. posterioribus, quæ à Sexto absunt, ille exemplum ejus Pontificis deserit, qui usum Decretalium Collectioni suæ anteriorum, quamvis ipsi inserta non forent, partium-ve, quæ rescindenda fuerant, non prohibuit. Sed fortè sensus BONIFACII VIII. est, illas Decretales ad decisionum normam haud esse usurpandas, quamdiù vigeant Decretales suæ Collectionis; neque intendit eas prorsus abolere, ita, ut adhiberi non possent ad elucidationem earum, quas servavit; multo minus interdicerè earum usurpationem in Historia, & probatione mutationum, quæ in Disciplina irrepserant, neque in compositione Litium, si usus eas, quæ in ejus Collectione contrariae sunt, abrogaret. Sic intellectus BONIFACII VIII. GREGORIO IX. non adversatur; nam hic alios non concedit usus Decretalium à sua Collectione exulantium, quàm quos modò enumeravimus, & quos verisimile est BONIFACIUM non interdixisse. Ut ut sit de mente BONIFACII VIII. parvi refert illam certò nosse, cum injuriâ Temporum, sive incuriâ Hominum, ea quæ rescuit, vel omisit, perierint.

Postremum Diploma, de quo acturi sumus, est JOANNIS XXII. *Clementinarum* Collectionem spectans, similemque præcedentibus inscriptionem gerens. Nam Collectio dirigitur ad Doctores & Scholares Bononienses. Prafatio, ut solet, versatur circa necessitatem novas condendi Leges, cùm priores non sufficiunt ad dirimendos emergentes casus, sive quia eos non attingerunt, sive quia sunt obscuræ, sive

quia novæ exoriuntur Corruptelæ, quas reformari decet. Deinde exponit Pontifex CLEMENTEM V. Cleri Plebisque utilitati intentum, multas, ut ei provideret, sive ante, sive in Concilio *Viennensi*, sive postea, Constitutiones tulisse, quarum Collectionis, instar superiorum factæ, promulgationem meditatam, assiduarum occupationum moles, ejusque mors præpedierant. Tum dicit, se, qui ejus affectui ac dignitati successerat, ubi primum siverè negotia, quibus hætenus circumseptus fuerat, ejus vices implevisse. Denique, illam Bullâ suâ munitam transmittit, ut in Judiciis & in Scholis ea utantur. Datum est illud *Avenione* 8. Calendas Novembris, 25. Octobris, anno secundo ejus Pontificatus, qui an. 1316. inchoatus est.

Solius CLEMENTIS V. Constitutiones memorantur in hoc Diplomate, nec dicitur, eas immutatas fuisse; in quo hæc Collectio cum *Honoriana* convenit, quæ solas HONORII III. Constitutiones continet, ita, ut nullum sit alicujus mutationis indicium, & cum *Tertia & Quarta*, quæ Constitutiones INNOCENTII, continent, prout erant in Regestis Decretalium ejus Pontificis sed in eo eas vincit, non secus ac *Primum & Secundam*, quod relata sit in Corpus Juris, eodem modo, quo facta fuit, sicut *Bonifaciana & Cæteræ* verò cura GREGORII IX. in unum coaluere, qui plures omisit Decretales insertas singulis *Trium Priorum*, & *Quinte*; quod indicatur his verbis ad marginem rescriptarum Decretalium appositis, *non ponitur*. *Quartam* excipimus ab eis, è quibus plures Decretales exemit, quoniam ex eâ nullam omisit.

CLEMENS V. aut JOANNES XXII. vel quilibet alius, qui hanc Collectionem *Clementinæ* Constitutiones nuncupavit, aptiorem reperit Titulum, quàm BONIFACIUS VIII. qui suam *Sextum* nominavit. Germana inscriptio erat *Constitutiones Bonifacianæ*. Nec refert inseruisse Constitutiones aliorum Pontificum; etenim, licet JUSTINIANUS *Codicem* suum è Constitutionibus suorum Deceptorum constaverit, ille nihilominus *Codex JUSTINIANEUS* vocatus est, propter principium, *nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur*, ab hoc Pontifice adhibitum *Cap. 22. de Præb. in 6.*

Domini PITHOU, in Notis ad Titulum *Secundæ Partis Tomi II. Corporis Juris*, laudant Autores Cœtaneos, qui docent, CLEMENTEM V. suas in Concilio Viennensi Constitutiones edidisse, sed illum, quoniam satis politæ non viderentur, ut publici juris fierent, eas biennio servavisse; earum absolutioni incubuit, tandemque degentem in Castro de Montibus, secus *Carpentoratum*, ubi commorabatur, Curia Romanæ, eas in Consistorio promulgavisse ann. 1314. meditantemque illas juxta usum Deceptorum ad Universitates transmittere, à morbo, quo occubuit, impeditum fuisse, JOANNEM verò XXII. ejus vicem implevisse an. 1317.

Cùm illi insignes viri, doctissimi, & eruditionis publicæ studiosissimi, nihil in eis nobis dixerint circa Collectiones *Extravagantium*, quamvis comprehendantur sub Titulo, in quem eas dedere, credibile est, eos nihil certi reperisse circa Confirmationem illarum Collectionum; itaque præsumendum est, argumenta certa non suppetere, eas conceptis Diplomatum fuisse comprobatas, Decretalesque, quas continent, esse Pontificum, quibus adscribuntur; quod tamen valdè necessarium est, ut sint regula certæ Decisionis, sive in Judiciis sive in Scholis; nam, ut supra patuit ex laudatis Diplomatum, unus ex finibus Confirmationis Collectionum, est certum facere, Constitutiones insertas esse authenticas, & Regulas securas decisionis. Omissâ hac cautione deceptionis periculum sæpius subiremus; nam eadem Diploma significat, eo ipso tempore, quo facta sunt Collectiones, Constitutiones multas fuisse dubias, & TANCREDUS, in sua nota ad calcem *Tertiæ* Collectionis apposita, septem Constitutiones enumerat

INNOCENTIO III. falso tributas, afferens initium earum & Argumentum, asseritque, se ab ipso Pontifice suppositionem didicisse viva voce.

Quinque *Bulle* Confirmationis Collectionum, quæ vel integræ insertæ sunt Corpori Juris, aut in *Gregorianam* Collectionem refusæ sunt, illud nomen sumpserunt ex eo, quod *Epistole* Pontificum, qui eas fecerunt, sunt munitæ eorum Sigillo, quod ex multis Sæculis *BULLA* vocatur. DUJAT in suis *Prænot. Lib. IV. Cap. XXV.* ejus nominis probationes & rationem affert. Inde factum est, ut *Prima* Collectio Constitutionum Pontificiarum Corpori Juris non insertarum, incipiens à *LEONE MAGNO*, & clausa per Constitutionem *SIXTI V.* vocata sit *Bullarium*. Idem est de omnibus Editionibus, quæ variis temporibus prodierunt cum insignibus Additionibus, quarum enumeratio fit ibidem. Illæ Collectiones, quamvis dicata Pontificibus, subque eorum Auspiciis datæ, non habent auctoritatem publicam ei similem, qua vigent Collectiones Juri insertæ, & Bullis expressis confirmatæ. *SIXTUS V.* ejusque Successores, quibus dicata fuerunt, non intenderunt eas comprobare, ut normæ certæ fierent Decisionis in Judiciis & in Scholis. Idem est de iis Bullis seu Constitutionibus, ac de iis, de quibus agit *Cap. 8. de fide Instrum.* quæ, si ambigatur, utrum à Pontificibus profectæ sint, in Judiciis obtinere non debent, quoties à Jure Communi discrepant.

Isti autem dubio locus est, quoties illæ non habent conditiones Epistolarum authenticarum, sive ob defectum Sigilli germani, cui impressa sit imago eorum; quibus tribuuntur; sive quia non reperiuntur in scriniis.

Si dubiæ non sint, ejusdem saltem conditionis erunt, atque illæ, quæ anteriores sunt Collectioni *Gregorianæ* ac *Bonifacianæ*, & ab utroque omisæ sunt, quarum auctoritatem atque utilitatem supra exposuimus. Ad *CUJACIUM* & *GONZALEM* in *cap. 8.* laudatum. Ad etiam Dissertationem *FLORENTIS in methodum atque auctoritatem Gratiani &c.* sub finem, ubi, agens de Collectionibus *Extravagantium*, notat in Veteri Decretali, è qua hic Textus est erutus, legi hæc verba, *de quibus nec per Bullam constituit, nec ipsa per Metropoles fuerunt insinuatæ*, quæ docent, promulgationem Decretalium esse unam è Notis, quibus authenticitas Decretalium *Extravagantium* probari debet. Obiter observa, hanc promulgationem per Metropoles & Provincias factam fuisse. Ad etiam *Prefationem Francisci DE PAVINIS in Extravagantes*, in qua de earum utilitate agit ex professo, conditionesque observat, quibus instructæ esse debent, ut dubitationem omnem excludant, atque docet, quid factò opus sit, ubi illæ deficiunt.

Quod diximus supra, præsumendum esse, certa non suppetere Argumenta, quibus constet, *Extravagantes* in duabus Collectionibus, quas habemus, contentas esse Pontificum, quibus adscribuntur, eversum videtur per opus *ZEUZELINI in Extravagantes JOANNIS XXII.* Nam in *Prefatione* dicit, eum Pontificem eas recenter promulgavisse, legiturque in inscriptione, eas esse viginti, & sub Titulis congruis collocatas esse. 2. Idem est earum numerus atque ordo in Collectione, quæ hodiè extat. Itaque, videtur, eas *Extravagantes* certò ad *JOANNEM XXII.* pertinere, eamque Pontificem eas pro suis agnovisse, eis nomen suum præfigendo: & proinde eas ab observatione superiori eximendas esse.

Sanè gravis est hæc obiectio: sed, licet responsione careret, observatio nihilominus stare circa *Extravagantes Communes*, sufficeret ab ea excipere *Extravagantes JOANNIS XXII.* quarum authenticitas adductis rationibus firmaretur. Verùm ad hoc conficiendum satis graves non videntur, nec aliud probare, nisi *ZEUZELINUM* putavisse, Constitutiones illas esse authenticas, easque idè explanavisse. Fortè

ejus sententia infirmatur per hæc verba, *noviter editas promulgavit*, posito quòd, hic Autor Sæculo XV. vixerit, in quo collocatur à *DOUJAT* post *ZARABELLAM* an. 1418. defunctum, & jungitur *PAVINO* exiunte Sæculo XV, defuncto, ita ut à *JOANNE XXII.* ad *ZEUZELINUM* centum anni possint interjacere.

Addi potest, *PAVINUM* potius esse Autorem Collectionis *Extravagantium JOANNIS XXII.* ut insinuat inscriptio *Apostillarum* ejus in has *Extravagantes*, ferens, eum has inseruisse tractatui suo *de Visitatione*, cum Glossis *GUILLEMI DE LAUDUNO*, ejusque cura antea descriptas fuisse cum Glossis *ZEUZELINI.* Hæ *Apostille* sequuntur immediatè opus *ZEUZELINI*, à quo petitur obiectio. Ut ut sit, proposito nostro indifferens est, an hæc Collectio sit opus alterutrius. quippè ambo sunt privati, qui injussi à Pontificibus, illi publicam auctoritatem impertiri non potuerunt. Itaque Constitutiones collectæ nihilò magis sunt authenticæ.

QUESTIONES.

QUESTIO I.

PAtuit ex Bullis Collectiones confirmantibus, resecta fuisse in Decretalibus inseris superflua & inutilia; omisæ fuisse Constitutiones invicem adversas, aut identicas; contractas fuisse prolixiores; antiquatas fuisse eas, quæ sunt omisæ; res-ne se habet, ut exposita est in Bullis? Has-ne mutationes illas Decefforibus inducere potuerunt Pontifices?

QUESTIO II.

Non proponitur, nisi ut pateat nihil solidi posse objici adversus potestatem, quam Pontifices exercuere in Constitutiones suorum Decefforum, quod sic evincitur. Textus graviores, qui possint objici, sunt 1. Illi, qui dicunt, Pontifices eadem auctoritate pollere, eademque potestate fungi; paribus autem in parem nullam esse auctoritatem; *par in parem non habet imperium, Cap. 20. de Electionibus.* 2. Illi, qui docent, Pontifices Successores teneri observare Decreta suorum Decefforum; aliàs eos esse dignos, quorum Statuta ab eorum Successoribus infringantur. Plures suppetunt *CAUS. XXV. QUÆST. I. & II. vide Can. 15. QUÆST. I. & Can. 4. & 19. QUÆST. II.* 3. Omnes Textus, qui astringunt Successores ad reverentiam Decefforum, siquidem per emendationem eorum Decretorum arguitur eorum memoria. Porro, illi Textus nullatenus probant, Pontifices non posse abrogare, emendare, immutare, Constitutiones suorum Decefforum. Textus enim prioris generis contrarium probant. Nam *INNOCENTIUS III.* per Regulam objectam probat, suum Decefforem, nec se ligare potuisse, nec voluisse, quoniam sciebat Successorem Legislatoris pari, imò eadem potestate functurum esse. Textus secundi generis agunt de Canonibus ad Ecclesiæ bonum adhuc necessariis, quibus derogari nequit illæsa Religione; resectas autem Decretales sive omninò, sive quoad aliquam partem, Religionis commodo fuisse necessarias haud apparet. Denique, Textus ultimi generis memoriam Decefforum contaminari vetant, quæ integra manet, etiamsi ipsorum Decreta à Successore emendantur; quod enim certo tempore necessarium fuit, in alio non congruit. Decretales conditæ sunt occasione quorundam factorum, quæ fusiùs enarrantur; inutilis autem ad intelligentiam Decreti potest esse illa Scriptura; utilius futurum fuisse videtur, si à Decretalibus per occasionem datis omnia facta fuissent resecta, ipsarumque dispositio in Regulam Juris redacta fuisset, cui omnes tantum circumstantiæ ad Regulam Generalem aptæ, vel ad Exceptionem pro ut materia postulavisset, fuissent insertæ.

Præ-

Præsumendum est, Pontifices Constitutionum Autores Religionis bonum respexisse, & voluisse, ut ex à suis Successoribus immutarentur, quoties hi cognoscerent, Religionis interesse, ut priora iusta antiquarentur. Præsumendum est etiam, Autores Constitutionum, quæ videntur iniquæ, eas bona ductos intentione condidisse, ipsoque, qui eas emendavissent, si earum iniquitatem agnovissent, exoptasse, ut sui Successores vices suas implerent. Itaque, quoties Successor justas in Legibus Deceptorum mutationes facit, eorum voluntati obsequitur.

Circa *Questionem* 1. observandum est, quod, ad dignoscendum, an mutationes in Decretalibus Deceptorum, sive per additiones, sive per detractiones, sive per contractiones, sive per suppressionem, factæ, sint iustæ & necessariae, illæ penes nos esse debent Decretales, & juxta eas discutiendæ forent singulæ mutationes; nobis autem non suppetunt eæ, de quibus loquitur BONIFACIUS VIII. in *Bulla* ejus Collectioni præfixa: itaque, præsumendum est, eas rectè factas fuisse, cum nulla sint contrariæ opinionis argumenta. Secus est de mutationibus GREGORII IX. jussu factis in Decretalibus veterum Collectionum, de quibus suam confecerit; nam integræ superflue, quales erant, cum facta est Collectio: itaque, de illis judicium ferri potest, conferendo quod electum fuit, cum eo, quod fuit suppressum, quod additum fuit, cum eo, quod in veteribus legebatur; Decretales, quæ omisæ fuerunt, quasi invicem contrariæ aut superflue, cum eis, quæ sunt insertæ; eas, quæ aliis Titulis subjectæ sunt, quàm iis, quibus subiacebant, cum argumento utrorumque; eas, quæ divisæ sunt, ut sub variis Titulis collocarentur, quibus congruere vias sunt partes abscissæ, divisim sumptas, cum iisdem integris. Eni per amplam dissertationis materiam: sed hic non est ejus locus. Prolixior foret discussio, & faciendæ minutior distributio, quæ fieri nequit, nisi in operis Corpore, prout argumentum erit opportunum; atque etiam illuc id rejicere statuimus, satis habentes observavisse hic, quod ab Eruditis Canonistis dictum fuit de utilitate veterum Collectionum, undè colligetur, eos putavisse, mutationes, quæ suis Autoribus vias sunt necessariae, tales non fuisse, aut saltem partes resectas etiamnum esse, utilissimas, non solum ad historiam, verum etiam ad expositionem & intellectum Definitionum, quæ servatæ sunt.

Illi Canonistæ sunt ANT. AUGUSTINUS, CUJACIUS, FLORENS, GONZALEZ, quibus adjiciemus *Carolus Labbe*, ipsaque eorum verba referemus, postquam notaverimus, veteres ac novos Canonistas sæpè antiquas Collectiones laudare, his verbis, in antiquis: in antiqua in parte resecta, aut resecta: multasque esse Editiones Corporis Juris, in quibus partes resectæ singulis Textibus Collectionis Gregorianæ suppositæ fuerunt: *Joannes Quintinus & Antonius Contius* textui inseruerant id, quod necessarium ducebant, ad intelligendam Definitionem; quod improbat ANT. AUGUSTINUS in sua Epistola dedicataria ad GREGORIUM XIII. propter diversas rationes, quia privatis non licet interpolare opera à publica auctoritate profecta, 2. Quoniam timendum est, ne Librarii additionem cum textu permisceant, omittendo notam utriusque distinctivam. *Franciscus de Pegna*, ultimus Correctorum Decretæ Gratiani similes fecit additiones, verum extra Textum, suoque nomine non præfixo, quia *Templum Diane intendisse visus est*; ut ait ANT. AUGUSTINUS, in fine *Dialogi cct. Libri 1.* suarum *Correctionum Gratiani*.

Primus Autor, cujus verba referemus, satis significavit, se arbitrari, antiquas Collectiones esse utiles; earumque necessariam esse Lectionem, significavit, inquam, cura & labore, quam suscepit, ut eas publici juris faceret, cum Notis in *Primam*. Sed, præter hoc testimonium, quod facti est, duo alia præbet. Primum, in Epistola laudata, in qua sic exponit consilium Editionis, quam dat: „Maximam inde utilitatem

„ fieri posse facile deprehendi, nam & ipsa illa anti-
„ quitatis cognitio, ut in cæteris rebus propriis acce-
„ dedit ad ipsarum rerum originem, & ut purior fon-
„ tum est haustus, sine illis fordibus, quæ in rivulis
„ & lacunis hæere solent; sic in his pleno gurgite at-
„ que dilucidore, veterum Scriptorum Sententiis
„ fruimur. Multa sunt à RAYMUNDO detracta, quæ
„ nisi legantur, vix relictorum Sententiam depre-
„ hendimus. Ex unius sæpè Rescripti Corpore, plu-
„ ra veluti membra sub variis Titulis posita, si ite-
„ rum conjungantur, multò facilius cognoscuntur.
„ Inscriptionum hic quoque & Nominum certior
„ Scriptura est, & errata nostrorum Librarium,
„ tum in his, tum in aliis plerisque corrigimus.
„ Cæpit ejus rei facere periculum INNOCENTIUS
„ IV. cum ex Registris *Archetipis* pleraque mutan-
„ da censuit.

Hinc elucet, antiquas Decretales esse ad intelligentiam relictorum Textuum necessarias, ad restitutionem Inscriptionum & Nominum, ad emendationem errorum Librarium, nec non ad Notitiam antiquitatis: ibi hauriri Jus in ipso fonte, qui liquidior fuit, quàm rivuli. Sermonem hunc claudit dicens, se omnibus his commodis, quæ à veteribus Collectionibus erui possunt, fuisse inductum, ut eas promulgaret eo tempore, quo Pontifex perfectioni Corporis Juris incumbere speraret, ut illi in absolute illius operis inutiles non forent.

Alterum ejusdem Authoris testimonium est in ejus *Prefatione* in *Quartam Collectionem*, quam dat cum Notis JOANNIS TEUTONICI, quæ sunt pars *Glossæ Collectionis Gregorianæ*. Concludit his verbis, *licebit igitur his & illis frui: tanquam ex pellucido fonte, quod sæpè dicendum est: puriorem aquam sumere, ut eodem tempore & Innocentiana verba, qualia ab initio fuerint, & has interpretationes pleniores cognoscamus.*

CUJACIUS in *Cap. 8. de restitut. Spoliator.* cum monuisset, restaurandam esse *Inscriptionem* ejus, sicut & *Noni*, veterum Decretalium ope, porò *inscriptio hujus Cap. 8. & Cap. sequentis restituenda ex antiquis*; adjicit, sine quibus, cum tamen contemnantur ab aliis, vix quisquam possit Jus Pontificium bene interpretari. Et in *Cap. 1. qui Clerici vel vovent*, refellens ZARABELLAM, qui negat Episcopum posse dispensare cum Diacono Homicidii reo, & Sacrilegii uxorem ducendo admissi, laudat hæc veteris Decretalis verba, si ad Ecclesiam redire voluerit, ipsum debes recipere & absolvere à sententia Excommunicationis post peractam penitentiam, eidemque Diaconatus Officium reddere.

FLORENS, de *metodo, autoritate, & usu Collectionum* agens, è quibus coalescit Corpus Juris, hujusque rei occasione loquens de Collectionibus veteribus, è quibus conflata est Gregoriana, sic earum utilitatem commendat. Licet Raymundus dicat, ex his se superflua rescuisse tantum; rectè tamen *Glossa & reliqui accurati Interpretes veteres ac Novi, conqueuntur utilia multa rescuisse: imò aliquot Constitutiones utiles prætermisisse.* Undè concludit, *Origines itaque & fontes Decretalium singularum juvabit inquirere ex antiquis Collectionibus; quod Contius inchoavit primum in Editione Antuerpiensi, adnotatis quibusdam, ut diximus, ex quinta Collectione Manuscripta. In Romana verò Editione idem, Franciscus Pegna, vir Doctissimus, unus ex Correctoribus Romanis præstitit accuratius, & adnotavit initio cujusque Decretalis.* Tum refert locum supra laudatum ANT. AUGUSTINI, *part. 1. pag. 55. Prefat. novem Tractatum.* *Ibid. p. 57.* FLORENS, cum adnotavisset, Pontifices circa Decretales suorum Deceptorum ipsaque Concilia Generalia fecisse, quod JUSTINIANUS perégit in Opera Jurisconsultorum, & in Constitutiones Imperatorum anteriorum, addit, in eo feliciores esse Canonistas,

quàm Legistas, quòd illi omnes ferè Juris Canonici fontes habeant, hi verò eodem adjumento careant. *Hoc feliciores Juris Canonici studiosi, quòd fontes & origines penè omnes Juris Canonici, cum cura & solertia, non sine sumptu & labore tamen, deprehendere & scrutari valeant. Juris Civilis studiosis tam beatis esse non licet.*

GONZALEZ TOM. I. scribens historiam Juris Canonici, eam intermittit, ut loquatur de utilitate & necessitate Lèctionis veterum Collectionum, præsertim quoad Antecessores; atque affirmat, absque hoc auxilio acquiri non posse plenam & perfectam Juris notitiam, textusque existere alia via inintelligibiles. Tùm rationes hujus necessitatis afferens, ait, RAYMUNDUM brevitati studentem, omnia penè reseculisse, quæ Textus Conclusioni lucem afferre poterant, his tamen verbis, *suprà & infra, ad partes reseculas remisisse.*

Denique addit, se suâ experientiâ necessitatem atque utilitatem hujus Lèctionis edoctum, solitum esse hanc Auditoribus suis in omnibus Prælectionibus suadere.

Quoniam proluxæ sunt hanc in rem observationes illius Auctoris, atque diffusiore stilo utitur, insigniora verba referre sufficet. Cùm dixisset, seriam se dedisse operam Collectionum & Conciliorum studio, quod una cum studio Juris inchoaverat, cujus nunquam penituisse, nec tunc penitebat, addit: *Imò in ea sententia persisto, veram perfectamque cognitionem, infalsitatis integris Pontificum & Conciliorum Monumentis, assequi non posse. Cùm sibi objecisset, id studium nonnullis puerile, inutile, otiosum putare, respondet, sed non sine Eruditorum risu. Conclusionem suam, consulendas esse veteres Collectiones, confirmat, his verbis, cùm ex eis non rarò mens vera & germana decisionis proveniat, ut passim in hoc nostro opere notavimus. Quod diximus de cura, quæ Scholaribus suadebat studere veteribus Collectionibus, sic concipitur. Semper ergò dum Discipulis è suggestu hoc Jus exponebam, magnopere commendabam, ut integras Decisiones perquirerent, legerent, perlegerentque, ut rectius & facilius verum sensum perciperent.*

Locus Caroli LABBE promissus est in Epistola Dedicatoria Editionis, quam fecit an. 1621. veterum Collectionum, de quibus agitur. *Licet enim recentes extent, hæ tamen veteres necessaria sunt illis, qui veram cognitionem atque scientiam novarum sibi acquirere desiderant, utpotè ex quibus, tanquam ex fontibus, illa promanarint. Qui contrà sentiunt & opinantur his veluti prolixioribus & amplioribus illas obscuriores fieri, idem patiuntur quod noctuæ, illustres siquidem fulgores solis videntur illis causa cæcitatatis.*

Facile esset congerere plura testimonia circa utilitatem & necessitatem legendarum Collectionum veterum, ad ostendendum fufius, eruditos Canonistas putavisse, detractiones à Raymundo de PENNA-FORTI factas, non esse semper utiles, multò minus necessarias; atque ideò nos veteribus Collectionibus indigere. Verùm sufficet observare, DOUGJAT suarum Prænot. lib. V. Cap. XXI. n. 11. referre, Boetium EPONEM Duacensem Antecessorem Cap. 2. de Jure Sacro, affirmare se Religioni habuisse Juris interpretationem nonnisi à fontibus quaerere, istamque praxim Successoribus suis commendavisse.

CAPUT VII.

Observationes circa RUBRICAS Juris Canonici.

RUBRICÆ vocantur Titulorum Inscriptiones, ideò, quòd hæ antiquitus Rubris literis forent scriptæ. Ob eandem characteris distinctionem, præ-

cepta Missalibus Breviariis, Pontificalibus, &c. inferta, eodem vocabulo designantur. Circà Rubricas perindè est de Jure Canonico, ac de Jure Civili. Rubricæ, quæ à Legislatore Collectionis Authore factæ, vel confirmatæ fuerunt, vim legis habent, quoties sensum perfectum exhibent. De eo omnes Interpretes consentiunt. Ratio est, quòd illæ tunc præcepta vel negativa, vel affirmativa sunt Legislatoris.

Plures illius generis existunt in Collectionibus Decretalium tum veteribus, tum novis. Quoniam Collectiones Gregoriane Posteriores nullas habent Rubricas, quæ non sint ab ea desumptæ, ab ea sola mutuabimur exempla huc afferenda. Primum exhibet. TIT. VI. Lib. 2. sic conceptus, *ut Lite non contestatâ, non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.* Alterum est in TIT. XVI. *ibid. ut lite pendente nihil innovetur.* Tertium est in TIT. IX. Lib. 3. *Ne Sede vacante aliquid innovetur.* Quartum TIT. XII. *ibid. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.* Quintum TIT. ultim. *ibid. Ne Clerici vel Monachi Secularibus negotiis se immisceant.* Sextum TIT. V. Lib. 5. *Ne aliquid exigatur pro licentia docendi.* Septimum TIT. IV. *ibid. Ne Prælati vices suas vel Ecclesias aliis sub annuo pretio concedant.* Hæ duæ Posteriores sunt consecutio Rubricæ ejusdem Libri III. *Ne aliquid pro Spiritualibus exigatur vel promittatur.* Ejusmodi præcepta eo majus habent pondus, quòd multis postea confirmantur Textibus, relatis in Titulo, cujus sunt Inscriptio. Non immoramur in iis exponendis, quæ præcipiunt aut vetant illæ Rubricæ: illa expositio reperietur aut in Collectione Regularum Juris, aut in Tractatibus circa Argumenta uniuscujusque Rubricæ.

Inter Rubricas, quæ nihil præcipiunt aut vetant, quædam significant, actus quosdam in certis casibus licere, in cæteris vetari. Talis est Rubrica de rebus Ecclesiæ alienandis vel non: Rubrica de alienatione Judicii mutandi causa: Rubrica de confirmatione utili vel inutili. Quædam docent, quibus modis auxilium Superioris imploratur, circa judicium redditum, vel reddendum. Talis est Rubrica de appell. recusationibus, relationibus. Quædam enumerant modos procedendi adversus Sontes: Talis est Rubrica de accusationibus, inquisitionibus & denunciationibus.

Quoniam aliæ non sunt Collectiones Canonum Ecclesiæ Occidentalis Autoritate publica certò factæ vel confirmatæ, quàm Collectiones GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. aliæ non sunt Rubricæ Juris Canonici Authenticæ, quàm quæ in illis sunt. Ex aliis Collectionibus excipienda est Tertia quinque veterum, ex quibus suam constavit GREGORIUS IX. quæ jussu INNOCENTII III. composita est ab ejus Notario PETRO Beneventano. Idem præsumi potest de Quarta, quæ, sicut Tertia, Constitutiones Innocentianas continet, cum his duabus differentiis, quòd Prima coalescit ex Decretalibus, ab initio ejus Pontificatus, ad annum duodecimum ejusdem conditis, Secunda verò cæteras continet cum omnibus Decretis Concilii Lateranensis IV. Sed hæc exceptio magni non est momenti, quoniam GREGORIUS IX. omnes Rubricas harum Collectionum servavit, nec non plerasque cæterarum anteriorum. De autoritate Collectionum Extravagantium JOANNIS XXII. & Extravag. Comm. frustra inquireretur, cùm eadem sint cum Gregorianis.

Ex omnibus Collectionibus, è quibus coalescit Juris Corpus usu frequentatum, solæ Gratiani Rubricæ Legis robore carent, licet earum sensus sit perfectus. Ratio est, quòd ejus Collectio sola autoritate publica destituatur, atque, ut privatum Opus spectari debeat.

debeat. Quod in ea continetur, non majorem habet auctoritatem, quam si ab ea abesset. Non potior est conditionis ille Autor, quam REGINO, BURCHARDUS, *Vormacensis* Episcopus; IVO *Carnotensis*. Hi autem, & similes, nullam operi suo auctoritatem impertiti sunt. Doctores sunt tantummodo, qui Republicam suis Laboribus juvaverunt. BURCHARDUS atque IVO, quatenus Episcopi, Collectiones suas pro suis Diocesisbus confirmare potuerunt; modo illa suapte natura jam non vigerent; qualia sunt Decreta Conciliorum Generalium; aut Provinciarum ipsorum, & Statuta Principum; Leges enim hujusmodi Confirmatione illorum non egebant. Idem Collectores Statuta Synodalia condere potuerant; ut Praesules, circa Capita nondum, aut minus opportunè, quoad circumstantias Temporum, Locorum & Personarum ordinata. *Gratianus* & *Regino* jurisdictione carentes in locis, ubi sua opera edebant, Statuta condere non potuerunt; quae in his locis vigerent. Facultatem duntaxat noscendarum Legum, quae vigeant, praebere. Itaque, Decreta ab eis collecta, in eorum opere non alia pollent auctoritate, quam quae ipsis est intrinseca. Rubricae eandem vires habent, atque earum Auctores, sicut *Summa* Capitum, nec non *Observationes*, quas illis adiecere. FLORENS in utroque Jure Parisinus Antecessor, verbis DURANDI, AZONIS, JOANNIS ANDREAE, & PANORMITANI confirmat, quod modo diximus, de non authenticitate Rubricarum *Gratiani*, ejus Operum Editionis *Doujatiensis* Part. I. p. 51. Denique adjiciendum; Rubricas *Decreti* melioris non esse conditionis, quam Decretum, cujus Textus aliam non habent auctoritatem, quam Conciliorum, Pontificum; Patrum aliorum-ve Auctorum, à quibus desumpti sunt. Idem est de illis ac de Conciliationibus ejusdem *Gratiani*, quae sunt tantum (ut aiunt) *Magistrales*.

Eos, qui auctoritate privata Canones collegerunt, promulgatoribus eorumdem exaquando, major verò potestas ipsis attributa fuit, modo agatur de iis, qui Legislatoris auctoritate eos promulgant, sive ex ejus imperio, eos legendo aut assigendo: nam quod hi exequuntur, à Legislatore, cujus jussui parent, corroboratur. Nulla est (ut jam dictum) nova Rubricarum species in Collectionibus *Gregoriana* posterioribus: in *Gregoriana* autem sunt quinque à veteribus Collectionibus anterioribus abfentes. Ea juxta ordinem Alphabeticum sunt. Prima, *Tit. de Custodia Eucharistiae, Chrismatis, & alior. Sacram.* LIB. III. *Tit. XLIV.* Secunda, *Tit. de Litis Contestatione*, LIB. II. *Tit. V.* Tertia, *Tit. de Maledictis*, LIB. V. *Tit. XXVI.* Quarta, *Tit. de Reliquiis & Veneratione Sanctorum*, LIB. III. *Tit. XLV.* Quinta, *Tit. de Summa Trinitate & Fide Catholica*, LIB. I. *Tit. I.*

Inter Rubricas veterum Collectionum, una est Rubrica à Collectione *Gregoriana* & posterioribus exulans, scilicet, *de Suffraganeis* LIB. V. *Tit. XXII. Secunda* Collectionis. Verbum, *Suffraganeis*, hic sumitur pro *Suffragiis*, ut indicant Argumenta Textuum subjectorum, ad Missam, Preces, Officia Divina pertinentium.

E 185. Rubricis Collectionis *Gregoriana*, 83. è *Code* JUSTINIANO desumptae sunt; caeterae illas imitantur. BERNARDUS *Papiensis* primus est utrarumque Autor, quod eas fecerit, aut collegerit, aut ordinaverit.

Observationes in SUMMAS Textuum JURIS CANONICI.

Nullae ex his *Summis* authenticae sunt, quatenus hoc verbum auctoritatem publicam denotat. Earum Auctorem. I.

res sunt Doctores, itaque non habent nisi auctoritatem Magistralem.

Nullae Veterum Collectionum Decretalium, ante *Gregorianam* habent *Summas*. Id facile cernitur 1. in *Quatuor* veteribus ab Antonio AUGUSTINO editis; 2. In Quinta, quae Decretales HONORII III. continet; à CRONIO, in *Jure Antecessore*, & Cancellario Ecclesiae Tolosanae, edita. 3. In ea, quae infra Concilium *Lateranense III.* reperitur, habitum sub ALEXANDRO III. an. 1179. *Conc. Tom. X. p. 1535.* hunc Titulum gerente; *Appendix ad Concil. Lateranense*. Dividitur in *L. Partes*, quarum singulae à pluribus Capitibus coalescunt, quae *Summis* carent. Equidem in *Indice Partium* describuntur *Summae* Capitum uniuscujusque Partis, in quo differt illa à caeteris; quae *Summis*, sive in fronte, sive in fine, sive in Corpore carent.

Quod diximus, eas *Summas* habere tantum auctoritatem Magistralem, in eo nititur; quod plurimae nominatim referant Doctores sui Auctores, è quorum saltem Doctrina illae desumptae sunt. Probationes existunt in Collectionibus GREGORII IX. BONIFACII VIII. & CLEMENTIS V. In duabus reliquis Collectionibus, scilicet *Extravag. JOANN. XXII.* & *Extravag. Comm.* nullus Autor in *Summis* Textuum nominatur: Illi, qui referuntur in Collectione GREGORII, sunt JOANNES ANDREAS, qui Saeculo XIV. vixit; ANTONIUS DE BUTRIO, qui Saec. XV. vivebat; & PANORMITANUS, sic vocatus, quia *Panormitanus* erat Archiepiscopus. Saepè laudatur in *Summis* sub nomine ABBATIS, aut *Abbatis Siculi*, quia possidebat Abbatiam de *Monico*, quae est Messanae. Major Pars *Summarum* Textuum illius Collectionis, sunt ejus Auctoris, sive ipsas fecerit, sive ex ejus Operibus desumptae fuerint. Aliae *Summae*, quarum Auctores designantur, saepius JOANNI ANDREAE adscribuntur, caeterae sunt ANTONII DE BUTRIO, quibusdam exceptis à *Glossa* desumptis.

Nulla ferè est *Summa* in *Sexto* & *Clementinis* quarum Autor non referatur; JOANNES ANDREAS saepius occurrit; tum *Dominicus* à SANCTO GEMINIANO, qui Saeculo XV. vixit. Multas fecit ZEUZELINUS, vel ex ejus Operibus desumptae sunt. Nonnullae sunt JOANNIS DE PAVINIS, multae è *Glossa* desumuntur, vel ad *Glossam* remittunt.

Cum valde indifferens sit, utrum haec *Summae* ab iis Autoribus confecta fuerint, an ab eorum Operibus sint desumptae, sufficit observare, verisimile esse, quod, ubi *Summa* aliquem Autorem nominat, dicendo simpliciter, hoc dicit v. gr. JOANNES ANDREAS; DOMINICUS ZEUZELINUS; insinuat, illum esse illius Autorem, ubi verò his verbis utitur, *Secundum* JOANNEM ANDREAM; DOMINICUM ZEUZELINUM; significatur, *Summam* ab eorum Operibus fuisse desumptam. Ut ut haec sunt, constat, illas *Summas* esse utilissimas sive illi Auctores à se ipsis loquantur; sive loquentes inducantur.

Haec utilitas è multis Capitibus nascitur. Nam 1. si variae sunt Textus Interpretationes, illud docemur per *Summam*, quae monet, quinam intellectus vulgarior, aut verosimilior sit. 2. Si Textus varios sensus patitur, monet id *Summa*, atque utrumque exhibet. 3. Si Textus alium in terminis sensum habeat, quam in mente, id significat *Summa*, dicens *adhaerendo Litterae*, vel *secundum mentem*, sive, *intellectum*. 4. Quando aliquid in Textu deficit, atque illud suppleat *Glossa*, utrumque in *Summa* jungitur, ut sensus purior & perfectior eruatur, idque indicatur. 5. Si Textus crebro locum habeat, id monet *Summa*. 6. Idem praestat, si dispositio singularis aut insignis fuerit. 7. Si Textus aliis Textibus adversetur, illud observat *Summa*, simulque id, cui inhaerendum est. 8. Si plures sint partes in Textu, *paragraphis* non distinctae,

Summa dat singularum partium sensum. 9. Quando Textus res alienas continet, aut non congruas, id monet *Summa*, quæ eligit partem Titulo congruam; quod significat per hæc Verba *quoad Titulum*. 10. Quoad prolixos Textus, valde laborem, quem Lector in iis absque auxilio legendis, pateretur, imminuit *Summa*. 11. Quando Textus plura continet invicem non coherentia, *Summa* illam varietatem sapius advertit.

Tot ac tam varia commoda, quæ procurant *Summe*, commendant eorum enumerandorum operam, atque ostendunt, utilissimum futurum fuisse, si cæteris Collectionibus, quæ iis carent, insertæ fuissent *Summe*, atque in illis omnibus Collectionibus, quæ iis instructæ sunt, eæ pari cura confectæ fuissent, atque illæ, quæ tribus Collectionibus superius laudatis insertæ sunt.

Quod diximus de *Summis* duarum Collectionum *extravagantium*, scilicet, earum Auctores ignorari, neque eorum aliquem nominari, repetendum est circa *Summas* Canonum à *Gratiano* collectorum. Non omnes Canones ejus operi insertis *Summis* instruntur. Paucissimi sunt in Canonibus, qui continentur in *DISTING. VII. de Penitentia*, longè pauciores præfiguntur iis, qui Decreto additi sunt à *PALEA*, Discipulo *Gratiani*, & qui à cæteris distinguuntur per hanc inscriptionem *Palea*.

Canones Penitentiales & Canones Apostolorum ad Decreti calcem siti, *Summis* etiam carent.

CAPUT VIII.

Observationes in Collectionem SEPTIMI DECRETALIIUM ad calcem EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM, Editioni Lugdunensi anni 1661. insertam; & maximè in Concilia, quorum Decreta in ea continentur.

Collectio hæc, opus est viri privati, cui nomen, *Petrus MATTHEI J. C. Lugdunensis*, facta fuit ad suppleendum ea, quæ à Corpore Juris absunt à *SIXTO IV.* ad *SIXTUM V.* scilicet *Bullas* Pontificum, & Decreta Conciliorum in illo intervallo habitorum. *DOUJAT*, qui de ea loquitur, *Prænotionum Lib. IV. Cap. XXXI. n. 2. 3.* eam plurium vitiis gravissimorum arguit: præterquam quod enim autoritate publica destituitur, Titulus ineptus est, magisque conveniret Collectioni *CLEMENTIS V.* quæ *SEXTUM Decretalium* immediate sequitur: Collectio subsequens ob eandem rationem *OCTAVUM Decretalium* nuncupari debuisset. Collectio *Extravagantium Communium*, *NONUS* esset Liber; & sic Collectio *Matthæi*, *DECIMI* tantum *Decretalium* nomen acciperet. Præterea, inquit *DOUJAT*, Autor neque Librorum, neque Titulorum ordinem secutus est, in Collectionibus præcedentibus observatum, pluresque novos inseruit, quorum plerique ad aliquem è Titulis *Decretalium* referri potuissent: denique, omnibus ritè discussis, apparet, illum utilia Decreta omisisse, ac minus necessaria collegisse.

Vitia à *DOUJAT* in illa Collectione observata, neque sola sunt, neque omnium gravissima. Nam Autor Conciliorum Decreta referendo, omittit indicationem loci specialis, undè desumpta sunt, scilicet *Sessionem & Caput*. Decreta quoque Pontificum sæpè occurrunt sine laudatione loci, à quo accepta sunt. Quamvis consilium operis sit colligere Canones, Decretales, Decreta &c. *SIXTO IV.* posteriora, multa tamen referuntur à Pontificibus anterioribus profecta, scilicet *Innocentio IV. Alexandro IV. Urbano IV. Nicolao III. Honorio IV. Bonifacio VIII. Clemente VI. Urbano VI. Martino V. Eugenio IV. Nicolao V.* refe-

runtur etiam Constitutiones Imperatorum, *SIXTO IV.* Anteriorum, nempe *Fridèrici*; vel præ cæteris Titulo *de Hæres. Lib. V.* perturbatur ordo Temporum, in dispositione *Decretalium*, aut Constitutionum Pontificiarum sub eodem Titulo. *Gregorius XIII.* aliquandò *Pio V.* aliquandò *Clementi VII.* præponitur. *Pius V.* ante *Clementem VII.* nonnunquam coloratur. Videtur solum egisse de Conciliis *LIB. III. Tit. VII.* ad referendum in eò Decretum Concilii *Lateranensis V.* adversus *Pragmaticam Sanctionem* sub *CAROLO* factam: Autor tamen Gallus est, & in mediis Galliis opus elucubravit, illudque edidit sine ulla notâ, quæ doceat, opinionem de Superioritate Papæ super Concilium Generale, in illo Decreto assertam ac probatam, esse contrariam Sententiæ totius Regni, ubi Doctrinam oppositam à Conciliis *Constantiensi & Basileensi* confirmatam, cæteraque eorumdem Conciliorum Dogmata, amplexi sumus.

Refert *LIB. II. Tit. IX. de Appel.* Decretum *PII II.* in Conventu, seu Synodo *Mantuanâ*, contra Proconvocationes à Pontifice ad futurum Concilium Generale, ann. 1459. Decretum hoc apud nos reprobatur, & quodcumque adverbatur iis Appellationibus hoc in Regno vigentibus, juxta doctrinam Conciliorum *Constantiensis & Basileensis*. Ibidem c. 2. refert Constitutionem *JULII II.* illius Decreti confirmatoriam.

Refert quoque *LIB. V. Tit. IX.* *Summam Bullæ*, in *Canâ Domini* non receptæ in Regno; refert, inquam, perinde ac si accepta foret. Idem facit *LIB. III. Tit. XVI. Cap. 1.*

Unum Titulum *de Annatis* inscribit *LIB. II. Tit. III.* ubi *Septem* Decreta Pontificum in gratiam ipsarum refert, circa obligationem eas solvendi, penasque Excommunicationis & Depositionis continentia adversus recusantes; quamvis in Gallia damnatæ sint. Decreta hæc Auctores habent Pontifices *INNOCENTIUM VIII. CLEMENTEM VII. JULIUM III.* qui Decreta *JULII II.* renovat; postremum à *Pio V.* conditum est. *TIT. III. Lib. III.* agit de *Spoliis Clericorum* Pontifici reservatis; circa hoc refert Decreta Pontificum *PAULI III. PII V. GREGORII XIII. & PII IV.* duobus præcedentibus anterioris.

Reservatio hæc in Gallia reprobatur, sicut alia, de quibus agit *TIT. II. Lib. I.* circa quas refert *Quinque* Decreta Pontificum *PAULI III. PII IV. GREGORII XIII. PII V. CLEMENTIS VII.* ubi quoque Temporum ordo invertitur. Hæ reservationes ad Beneficia pertinent. Decretum *Primum* fert, Beneficia Sanctæ Sedi reservata ipsi semper adfectari, ejusque dispositioni manere obnoxia; quod excludit Devolutionem, quæ tamen in multis casibus habet locum. *Secundum* fert, Cameram Apostolicam frui Beneficiorum illorum redditibus, à die vacationis usque ad diem provisionis. *Tertium* omnia Beneficia per crimen hæreseos vacatura, Pontifici reservat. *Quartum* idem sancit de Beneficiis datis personis, propter genus, aut hæresim aut à fide defectionem, prohibitis. *Quintum*, Provisi de Beneficiis reservatis Sedi Apostolicæ, ejusdem autoritate insciâ, malæ fidei Possessores declarantur.

Ultimum hujus Collectionis vitium est, quod nulla ferè sit Argumentorum unius-cujusque Libri connexio; quod ita evidens est, ut quilibet id ex sola *Indicis* inspectione percipere possit.

Pauca Concilii *Tridentini* Decreta refert Autor, præ copia eorum, quæ plerisque Operis sui Titulis inserere potuisset. His Decretis Constitutiones Pontificias præfert, eas illis substituendo. Nullum retulit Decretum circa Sacramenta generatim, aut speciatim considerata; nullum circa Justificationem. Abstinet similiter à Canonibus Doctrinam spectantibus, in alio quolibet Argumento. Forsitan putavit Decreta Conciliorum Generalium huic Collectionum generi minus convenire, quam Pon-

Pontificias Constitutiones, quia hæc *Decretalium* nomine decorantur. Si sic opinatus est, aliter quam Autores Collectionum præcedentium sensit, qui ipsis omnia inferuerunt Decreta Conciliorum in intervallo ab una ad aliam elapso habitorum; aut omnium, quæ per totum tempus; cujus Canonès colligebant, celebrata fuerant. Dici nequit; ipsius excusandi gratia, Decreta Conciliorum laudatis Collectionibus inserta, spectari posse velut opera Pontificum, qui ipsis per se interfuere; atque idcirco eorum nomine inscribi, ut factum est in illis Collectionibus: at Decreta *Tridentini*, cui Pontifices, per se non interfuere, non posse iisdem tribui; subque eorum nomine referri. Nam satis amplam autoritatem exercuerunt Pontifices in Concilio; ut ipsis tribui valeant Decreta & eorum nomine inscribi. Itaque huius laudationis loco, PIUS IV. aut V. ex Concilio Tridentino aut GREGORIUS XIII. satis apposite Decreta laudare potuisset, sub nomine Pontificum, sub quorum Legatis ea facta sunt, juxta *Regulam* 72. de *Reg. Jur. in 6. qui facit per alium*, est perinde, ac si *faciat per se ipsum*. Hanc si methodum secutus fuisset; omnia Decreta Concilii Tridentini Collectioni suæ inferere potuisset, servato ordine Collectionum GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. & *Extravagantium*.

Nullum est, quod ad aliquem ex Titulis illarum apte referri non possit; ut patet ex *Indice* illorum Decretorum juxta hunc ordinem facto à BARBOSA; & in pluribus illius Concilii Editionibus excuso. Sic opus magis Commendabile evasisset, favorabilisque receptum fuisset; siquidem in eo reperta fuisset. Collectio valde commoda Decretorum illius Concilii; quæ usum ipsorum faciliorem fecisset omnibus; qui juris Canici studio vacant: hoc autem eò utilius fuisset, quod illius Concilii Decreta sunt Pars insignis Juris Communis; sive quia derogavit multis Textibus illius, sicque sua Decreta illis substituit, (hæc Decreta collecta sunt in tractatu de *Religiosis*; de *Dispensationibus*, de *Exemptionibus*; de *Beneficiis*; eadem serie continua collegit DOUJATUS; in suis Notis in LANCELOTIUM) sive quia quosdam renovavit, & nominatim confirmavit; hi in multis Editionibus Concilii *Tridentini* collecti fuere suntque plusquam viginti, & singuli valde graves.

Denique Autor hanc viam sequens, coactus non fuisset excogitare novum modum inferendi Collectioni suæ Decreta Tridentini; de qua supra egimus; novam dicimus; quoniam Autores Collectionum præcedentium eam nusquam usi sunt. Monitum huic Collectioni præfixum docet; eam Cardinali CAJETANO dicatam fuisse, subque ejus Auspiciis excusam. DOUJATUS loco laudato *Prænot. n. 2.* docet, eam promissam fuisse in Epistola; quam idem Autor PETRUS MATTHÆI ad SIXTUM V. misit; circa Epitomen Constitutionum Pontificiarum; & rerum in Ecclesiâ Romanâ à GREGORIO IX. ad SIXTUM V. gestarum; eam autem paulò post *Lugduni* editam fuisse. Itaque, cum SIXTUS mortuus sit an. MDXC. atque Editio CORPORIS JURIS *Lugdunensis* anni MDCEXI. prima sit, cui hæc Collectio inserta fuerit, jam LXX. anni circiter fluxerant ab ejus prima Editione; cum in Corpore Juris excusa fuit.

DOUJATUS *ibid. n. 1.* refert SIXTUM V. Collectionem similem sub nomine Septimi *Decretalium* edendam; meditatam fuisse; novemque Viros ad hoc opus elegisse, (quorum nomina referuntur à DD. PITHOU cum Dignitatibus officiis vè singulorum, sub finem Synopsis Collectionum Canonum & Decretorum, quæ est in Editione Corporis Juris eorum nomen gerente) quibus nominatis, idem DOUJATUS asserit minime constare, an ille Septimus *Decretalium* unquam editus fuerit. FAGNANUS in *cap. II. de Judiciis, n. 61.* istius Collectionis historiam tradit, atque exponit causam, ob quam suppressa fuit, postquam facta, atque etiam excusa fuerat. Hinc, inquit, consideratum fuit, *Septimum Librum Decre-*

talium; autoritate Sedis Apostolicæ compositum; Corporis Juris Partem fore; iniquam autem vel absonam fore prohibitionem faciendi Glossas in hanc Partem, postquam concessa fuit libertas glossandi cæteras, licet Decreta plurium Conciliorum Generalium continerent; nempe *Lateranens. III. & IV. Lugdunens. I. & II. & Concilii Viennensis*; inde verò PIUM IV. sub gravibus pœnis inhibuisse; ne quis faceret Glossas in Decreta Concilii Tridentini. Narratione, eorum quæ gesta sunt circa Compilationem hujus Collectionis; multas res docet à DOUJATIO & DD. PITHOU omittas; aut aliter, quam scriperunt, gestas. I. Refert GREGORIUM XIII. primum esse ejus consilii Autorem & executionem ipsius mandavisse Cardinalibus Flavio; URSINO; FRANCISCO ALCIATO & ANTONIO CARAFA; ipsiisque multa circa hæc scripsisse; & monita dedisse; sed hoc ante operis absolutionem morte præoccupato SIXTUM V. ejus Successorem, continuationem commississe Cardinali PINELLO, eique Socios dedisse Cardinales ALDOBRANDINUM; MATHÆO COLUMNA; SIXTO autem mortuo *Aldobrandinum* Pontificem factum fuisse, sub nomine URBANI VII. & promotis ad Cardinalatum tribus Prælati Congregationis ad hoc opus instituta; nempe LUCIO SACO; LAURENTIO BRANCHETTO & POMPEIO ARRIGONIO; absolutam fuisse exeunte an. MDXCIII. electionem & recensionem omnium, quæ in Collectionem ingredi debebant: tum hæsitatum fuisse, an Canonès Conciliorum *Florentini & Tridentini* circa Dogma, infererentur; ideo quod in Collectionibus præcedentibus pauci forent ejus generis Textus; sed diligenti tractatu habito, conclusum fuisse, illos esse inferendos; & distributam fuisse in *Quinque Libros*, sub Titulis congruis Canonum collectionum Congeriem; continentem quidquid per Tria sæcula decretum fuerat. Hæc autem perfecta fuisse an. MDXCVIII. verum cum Liber sub nomine Septimi *Decretalium Clementis VIII.* excusus; moxque publicandus esset; emeruisse difficultatem, quam supra exposuimus. Abstinebimus ab observando discrimine hujus historiae; à narratione DOUJATII & DD. PITHOU. Dicere sufficiat FAGNANO plures occasiones, & majorem facilitatem ad percipiendam horum Factorum veritatem fuisse, quam illis; cum factus fuerit à Secretis Congreg. Concilii Interpretis; à PAULO V. an. MDCXX. mortuo; ætatemque reliquam valde diuturnam transegerit in Muneribus magnam rerum Canonicarum notitiam requirentibus. Epitome ejus vitæ in fronte Editionis *Colon. 1704.* hæc testatur.

CAPUT IX.

Observationes circa Epistolas aliave Acta falso Pontificibus quatuor priorum Saeculorum adscripta; & nonnullis posteriorum Saeculorum usque ad Saeculum IX. inclusivè.

SECTIO I.

DE FALSIS DECRETALIBUS IN CORPORE JURIS LAUDATIS.

Suppositionis illarum Epistolarum Argumenta congerere hic non intendimus; plures Eruditi id jam ac multò luculentius, quam nos possemus, præstitere. Annotate solum volumus quod scitu magis est necessarium, certa ab incertis secernere; & vitia quorundam rationiorum, circa hanc rem detegere.

E Viris Eruditis & non præoccupatis plerique consentiunt, Epistolas nomen Pontificum SIRICIO anteriorum gerentes esse supposititias, huiusque suppositionis argumenta firma existere. Consentiant quoque fraudem similem multos Pontifices SIRICIO posteriores attingisse.

Eas Epistolas in nullo Autore, ISIDORO Peccatori, vel Mercatori nuncupato anteriori, reperiri constat,

constat, eumque Collectorem, de quo supra locuti sumus, Collectionem suam non nisi sub finem *Septimi*, aut initium *Octavi* Sæculi condidisse. In ea refert Concilium *Toletanum* XII. an. DCLXXXI. habitum, & Decreta GREGORII II. ad Sedem Apostolicam evecti an. DCCXIV & an. DCCXXX. defuncti, ut ostendit *Index à Boëtio Epone* datus. *Capitula* ab ADRIANO I. Pontifice collecta, atque INGILRAMO Episcopo *Metensi* ann. DCLXXXV. transmissa, sunt vetustius monumentum, in quo usurpentur Decretales illæ, earumque Indices sive extracta inter Canones collocentur. Quod aseritur de illa Collectione, omni, qui spurias Epistolas cum iis Capitulis conferet, manifestum fiet. Hac via *Antonius Augustinus* id sibi persuasit, ejusque multas certas dedit probationes, in suis *Notis in hæc Capitula*. Quod negatur de omni alio monumento, stare debet, donec argumenta contraria afferantur. HINC MARUS Episcopus *Laudunensis*, primus est, qui eas Epistolas sub nomine Pontificum laudaverit, quibus sunt adscriptæ. BARONIUS hoc factum observat apud *DOUJAT Lib. II. Cap. XXII. Prænot. Can.* Id accidit in Controversia, quam gessit cum HINC MARO, Archiepiscopo *Rhemensi*, Patruo suo: hic autem primus est, qui objectas sibi Decretales ejusmodi respuerit, propter rationes, quæ ad cæteras extendi possunt. 1. Quia adversabantur Canonibus antiquis, quorum GELASTUS accuratam observationem præceperat; 2. Quia non existebant in *Codice*, sive in *Corpore Canonum*, & proinde credibile erat, eas haud receptas esse. Hæc ultima ratio perfectè enucleata erat insuperabilis, utque id efficeretur, observandum fuisset, DIONYSIUM *Exiguum* diligenter collegisse omnia Decreta Pontificum in *Scriniis Ecclesiæ Romanæ* contenta, nihilque inventum fuisse SIRICIO antè; atque inde concludendum, Epistolas SIRICIO antiquiores nondum tunc temporis extitisse. Respondit NICOLAI I. *Can. I. Dist. XIX.* non diluunt hoc argumentum. Primum est, Scripturam vigere, quamvis ab sit à *Codice Canonum*. Alterum multas esse Epistolas SIRICIO Posteriores, atque ANASTASIO Anteriores, quo Canonum Codex clauditur, quæ non sunt in *Codice*, ut patet ex *Collatione Collectionis Epistolarum LEONIS* cum iis, quæ sunt in *Codice*. Tertium, Pontificias Epistolas Authoritatem suam à *Codice* non accipere; sed eam potius *Codici* impertiri. Non, inquam, diluitur argumentum: illud enim locum non habet erga *Scripturas*, quoniam Canonum Codex ad *Scripturarum* Collectionem destinatus non fuit; sed tantum ad *Compilationem* Decretorum Pontificiorum in *Scriniis Ecclesiæ Romanæ* existentium. Eidem Argumento non est locus circa S. LEONIS *Epistolas*, quæ ab sunt à *Codice*, quia illas hujus esse Pontificis aliunde constat; nulla autem probatio occurrit, quæ Decretales Decessoribus SIRICIO adscriptas, eorum esse firmetur, nisi quoad nonnullas, quas Authores *Coætanei* commemoraverunt, aut retulerunt. Denique, Collectiones Canonum non ideo fiunt, ut iis tribuatur Authoritas; verum, ut conserventur, & in notitiam veniant. Itaque, qui rejiciunt Decretales Pontificum SIRICIO Anteriorum, quoniam à *Corpore Decretalium* absunt, non id faciunt, quasi putent, eas, quæ illic insertæ sunt, inde authoritatem suam haurire; sed, quia persuasum habent, Decretales à *Corpore Canonum*, cui inseri debuissent, exultantes, falsitatis esse vehementer suspectas, cum aliunde eas esse legitimas non constat.

Alterà ratio ex repugnantia earum Decretalium cum antiquis Canonibus quaesita, haud minorem postulabat attentionem, cum sit extrâ similitudinem veri, antiquos Pontifices à *Disciplina veterum Canonum* aberravisse, vel hos, repugnantibus illorum Decretis, conditos fuisse.

Non obstantibus his falsitatis *Notis*, aliisque multis, quas observavimus supra, ubi de vitis *Collectionis Gratiani* ratione *materie* agebamus, & iis, quæ indicantur in *Tractatibus*, de *Causis Majoribus*, de *Dispensationibus*, de *Judiciis*, de *Beneficiis*, & cæteris, cir-

cà res, in quibus Pontifex multas habet prærogativas insignes supra reliquos Ecclesiæ Prælatos, illæ Epistolæ multum invalere. Fama & præstantia Pontificum, quibus adscribuntur, id plurimum juvit: non solum antiquissimi sunt, verum etiam Sancti Martyres aut Confessores. Exiustimatione fruuntur ii, qui earum patrocinium suscipere, qualis est NICOLAUS I. vel qui iis usi sunt, Potestatem, quam Sedi Apostolicæ tribuunt, exercendo. Non parum contulere Collectiones Canonum à Sæculo VIII. factæ, cum nulla ferè sit, cui insertæ non sint, magis aut minus prout majores aut minores sunt, atque Authores earum magis aut minus decepti fuere, quo magis aut minus Authoritatis Pontificiæ studiosi.

Nihil certi suppetit circa locum, in quo illæ Epistolæ fabricatæ fuerunt. Duæ rationes eas à Româ, vel adjacentibus locis profectas esse inducunt. 1. HADRIANUS I. primus eas adhibuit, atque intulit Collectioni, quam INGILRAMO Episcopo *Metensi* transmissit; 2. Nulla est Regio, cui illa suppositio magis inservire potuerit, quippe illa maximè ad Exaltationem Ecclesiæ Romanæ tendit.

Ignoratur etiam principium tantæ fraudis; ambitione, an avaritia, aut spurio zelus, propositum injecerint authoritatem primi Ecclesiæ Prælati, supra ruinam potestatis cæterorum ad fastigium evehendi, eum constituendo fontem & Dominum omnis Jurisdictionis Spiritualis, ita, ut cæteri, non nisi quantum ipsis ab illo concedi placuit, habeant, atque in eâ concessione ille sibi jus restringendæ, cum libuisset, partis uniuscujusque reservavit: omnes Episcopi sint tantum Coadjutores, & Vicarii Papæ: solus à Deo sit institutus, ille cæteros instituit: sit in Ecclesiâ, quod Supremi Principes in Regno, cujus Magistratus eam tantum habent Authoritatem, quam Princeps iis imperitur, illamque ita exercent, ut à Principe, cum ei libererit, restringi possit. Ignoramus, inquam, utrum illa tria vitia hoc propositum pepererint. Verum non latet, illud esse scelestissimum, Authorique suo magnum imposuisse pondus reddendæ Deo rationis. Mendacium sive factio, sive verbo proferatur, semper essentiali Veritati displicet, & Justitia Substantialis abominatur iniquitatem, quæ alienis spoliis aliquem exornat; omnemque reconciliationis viam claudit omni, qui damnum illatum, quantum in se est, non refert, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quod extenditur ad eos, quibus fraus profuit, nisi persona læsa Jus suum cum notitia & libertate repudiet.

Quantumvis Pontifici faveant spuræ Decretales, satis illud non est visum, eæque in ejus gratiam interpolatæ sunt, per additionem clausulæ, *salva Autoritate Apostolica*, vel similibus. Illæ Corruptiones indicatæ ac probatæ fuerunt in *Tractatibus* supra laudatis. Felix primæ fraudis fortuna secundam peperit.

Cum tanta ex illis suppositionibus commoda perceperit Ecclesiâ Romana, dici nequit, eam earum haud indignuisse, ejusque Privilegia satis per instrumenta legitima stabilita esse. Id tamen aserit BARONIUS, apud *DOUJAT Lib. II. Prænot. Canon. Cap. XXII. n. 4.* Equidem ii, qui de illis Prærogativis dedita opera egere, plerumque spuria laudant instrumenta, ut eas suffalciant: plurimæ penes nos ejus rei sunt probationes aliquandò proditura.

Dici etiam nequit cum eodem BARONIO, illa Acta, quæ Authoritate, tum cum carere, caruerunt: eam sortita esse ex usu, aut Confirmatione, quam à subsequenter Pontificibus accipere. Quamdiu enim ignota fuit suppositio, nullam usum Autoritatem tribuere valuit. Qui se illis submisere, id propter reverentiam Pontificum, quorum nomen gerebant, fecerunt, aliud facturi, si fraudem ejusque principia, & iniquitatem, ac præjudicium sibi per eam illatum, cognovissent. Omnis acquisitio titulo falso innitens, caduca est, & falsitate cognita, corrumpit. Illud cernitur in Exemptionibus, falsis Diploma-

Diploma-

Diplomatibus innotentibus. Idem obtinet circa Uniones, aut Divisiones Ecclesiarum simili fundamento nixas, quæ nullæ, falsitate probata, declarantur, si usus post detectam fraudem inchoatus est, aut tempore memoriam excedente, post illam notitiam perseveravit, etiam requireretur, ut Partes læsæ facultatem & libertatem habuissent jus suum persequendi & recuperandi. Quod de usu dictum est, pertinet ad Confirmationem Pontificiam, de qua, si eam invexit error, idem iudicium ferri debet, ac de Confirmatione falsi instrumenti, quod legitimum videtur, quæ verò si, cognita suppositione, facta fuit, iustitia carebit, nisi Partes læsæ cessione sui Juris in gratiam Confirmatoris, cum libertate consenserint.

Hoc autem factum falsum videtur, BENEDICTUM, Diaconum, dixisse, falsarum Decretalium Indices, five extracta, quæ refert in sua Collectione trium Postremorum Librorum *Capitularium*, à Pontificibus confirmata fuisse. Nam, cum dicit quædam *Capitula* à se collecta, à Pontificibus non fuisse confirmata, loquitur de iis, quæ desumpta sunt à Conciliis, quibus aduere Legati, & quæ suæ Collectionis initio refert. Id luculenter probat BALUSIUS in sua *Prefatione in Capitularia n. 11. & 12.* ubi alios notat BARONII Errores, circa spurias Decretales ab eodem BENEDICTO laudatas. Gravissimus est, quod ille Author affirmat, BENEDICTUM eorum Instrumentorum conditionem cognoscentem, abstinuisse à nuncupatione Pontificum, quibus tribuuntur, veritatis autem caterarum, quas laudat, consensum, earum Authores nominavisse. Id refellit BALUSIUS, asserens BENEDICTUM *Quinquages* circiter germanas Decretales laudare; unius verò Authorem solum nuncupare, ejus scilicet, quæ à LEONE Magno, ad THEODORUM, Forojuliensem Episcopum, inscribitur; *Undecies* autem circiter spurias laudare tantum, quarum Authores non refert.

Cum una è rationibus, quibus usus est BLONDELLUS, ad demonstrandam falsitatem Decretalium Pontificibus quatuor Priorum Sæculorum adscriptarum, sit observare, eas Authorum illis Pontificibus Posteriorum laciniis esse refertas, scilicet SS. Patrum, Pontificum, Imperatorum THEODOSII & JUSTINIANI, contendunt nonnulli, eum sic laborantem adversus propositum suum, earum Authoritatem Epistoliarum, quam labefactare nitebatur, stabilivisse, Romanamque Ecclesiam juisse, cui commoda ex iis orta eripere intendebat. Idque probare conantur, observando ex BLONDELLI opera sequi, Falsarium Pontificibus non tribuisse nisi jura, quæ SS. Patres, Pontifices, atque Imperatores, ad eos pertinere fatentur. Talis est, præ cæteris, DOUJAT *n. 6. Cap. laudati.* Verùm hi Authores non attendunt, BLONDELLUM plura alia media, ad demonstrandam falsitatem, adhibuisse, ex quibus sequitur, illas Epistolas nullam à se ipsis Authoritatem habere; & proinde fidem ipsis denegandam, five in eis, quæ continent, à nullis Authoribus Coætaneis dicta, five in eis, quæ ab Authoribus Posterioribus directa sunt; quoniam furtum hoc fraudem & stoliditatem falsarii luculenter arguit, qui Pontifices istorum Sæculorum loquentes inducit, quemadmodum Authores Posteriores, eisque mentem Prophetiam indit, quæ usurpent verba Authorum, qui pluribus infra Sæculis erant scripturi.

Ut observatio, quam refellimus, stabili fundamento niteretur, probandum esset, Pontifices, quibus falsarius HIERONYMI, AUGUSTINI, LEONIS, THEODOSII, JUSTINIANI, verba tribuit, eandem habuisse Authoritatem, quæ eorum Successores, istorum Patrum ætate, ejus Pontificis atque illorum Imperatorum, usi sunt; BLONDELLUM autem putavisse, Pontifices Sæculi v. & vi. non habuisse Authoritatem, quam sibi Pontifices *Quatuor* Priorum Sæculorum, in Spuriis Decretalibus vindicant. Cum verba illis Pontificibus adscripta à Falsario, & cura, qua BLONDELLUS ostendit, hæc verba ab Authoribus Posterioribus esse de-

sumpta, fortè patefacereat, BLONDELLUM hac inventione causæ suæ nocuisse, atque arma in se ipsum ministravisse. Sed nihilominus constaret eum; qui sic loquentes inducit Pontifices, esse falsarium; maxime si illo tempore caruerint Potestate, quam sequentibus Sæculis adepti sunt.

Sed fortè Authores, quos refellimus, nihil aliud intendunt, nisi BLONDELLUM in Ecclesiæ Catholicæ utilitatem laboravisse, agnoscendo saltem Sæculo v. & vi. eam habuisse Pontifices Authoritatem, quam in supposititiis Epistolis tribuunt sibi Pontifices quatuor Priorum Sæculorum; hæc enim opera confirmavit id, quod ejusdem Sectæ Hæretici ipsis non pertinere contendunt. Hæc si mens illorum fuit, eam dilucidius exponere debuissent.

Inter notas falsitatis, quædam omnibus Epistolis communes sunt. Tales sunt 1. Abesse à Codice DYONISII *Exigui*, qui se diligenter omnes Epistolas, quas in Ecclesiæ Romanæ *Scrimis* invenit, collegisse testatur. 2. Eandem materiam spectare, stilique simplici, rudi, ac sibi simili, omnes conscriptas esse, quamvis Pontificibus quatuor Priorum Sæculorum adfingantur, qui eodem stilo uti non potuere, nec eadem Latini sermonis forma, supersintque nonnullæ illorum Pontificum puriori stilo scriptæ Epistolæ: tales sunt Epistola Pontificum VICTORIS, CORNELII & STEPHANI, quæ apud EUSEBIUM referuntur, vel apud S. CYPRIANUM aliove Authores. 3. Laudare *Scripturam* juxta versionem *Hyeronimianam*, defunctis illis Pontificibus, excepto DAMASO, conditam. 4. Usque ad Sæculi VIII. finem ita latuisse, ut nullus Author, à quo laudentur, inveniat. 5. De negotiis ætati, cui tribuuntur, peculiaribus tacere.

Aliæ sunt falsitatis Notæ quibusdam Epistolis speciales, quas omittemus, ne in partes descendamus à proposito nostro alienas. Quoad priores, hæc illis responsa opponuntur, quæ unâ cum nostris replicationibus afferemus.

Illæ esse ineptæ, generatim dici potest, propter rationes subjectas. Ad *primam* respondent adversarii GREGORII *Epistolas*, quæ extra dubitationem sunt, à Codice *Pontificiorum Decretorum* abesse, nec attendunt, eum Pontificem esse Codicis Compilatione centum annis & amplius juniorem. Prodit enim *Codex*, juxta JUSTELLUM an. ccccxcix. Mortuus est autem S. GREGORIUS an. dcliv.

Respondent 2. Quasdam Epistolas Pontificum *Codici* anteriorum ab eo abesse, quamvis eas germanas inter omnes esse conveniat; tales sunt, inquit, Epistola S. CLEMENTIS *ad Corinthios*, Epistola JULII *ad Orientales*.

Attendere debuissent, has Epistolas, licet à Codice DYONYSIANO absint, admitti, quoniam eas esse germanas aliunde constat: cæteras verò aliorum Pontificum Codici anteriorum, quæ omni probatione carent, jure rejici, sin autem admitti. Unde fit, ut multæ S. LEONIS recipiantur Epistolæ, quamvis in Codice non sint.

Ad *Secundam* respondent, Epistolas S. PETRI, S. JACOBI & S. PAULI communia habere argumenta, stilique simplicitatem. Hæc responsio non eis satisfacit, qui attendunt, Apostolos esse Coætaneos, cujus Circumstantiæ ratione iidem argumentis incumbunt: multò minùs iis, qui multoties legerunt atque evolverunt illas Epistolas, & multa deprehenderunt in stilo Discrimina, & iudicium adverterunt PETRI de Epistolis PAULI, quo multa esse in ejus scriptis difficilia intellectu loca testatur. Porrò, Epistolæ quatuor Priorum Sæculorum Pontificibus adscriptæ, quæ variis prodire temporibus debuerunt, quibus variæ emerferunt hæreses, multæ circa Pascha controversiæ, circa Baptisma ab Hæreticis collatum, circa Peccatores ad Poenitentiam admittendos aut secus, aliaque gravia negotia, de iis loqui debuissent; vulgò enim in Epistolis de negotiis occurrentibus agitur,

agitur, maxime in Epistolis Pontificum, qui passim de negotiis insignibus sub suo Pontificatu exortis, atque a suis Decessoribus illibatis, loquuntur.

Respondent etiam, in materia Salutem & Mores spectante, stilum simplicem adfectari, ut populus uti possit Scriptis, eamque in infirmos & rudes indulgentiam, AUGUSTINO atque HIERONYMO probatam fuisse, cum prior in Concionibus adhibuerit Sermonem suo tempore vulgarem, posteror multis locutionibus vulgaribus pepererit, in emendatione Versionum Latinarum Scripturae Sacrae. Falsum supponit haec responsio, nam Epistolae, de quibus agitur, plerumque Disciplinam Ecclesiasticam respiciunt, quae vulgo Praelatis mandata est. Sanè pars eorum major solemnitates Judiciorum ordinat, & vices accusatorum, testium, reorum, Judicum, & Pontificis in omnibus his rebus. Exemplum S. AUGUSTINI non congruit: ejus enim Epistolae puro atque eleganti Sermone scriptae sunt: de Epistolis autem, non de Concionibus Pontificum agimus. Ineptum quoque est id, quod ex Hieronymo affertur: nam quasdam locutiones vulgares Versionis Latinae Scripturarum non emendavit, ideo quod populus iis infuevisset, eique forte emendatio displicuisset, ut verbis conceptis ait, in Praefationibus, aut Epistolis Bibliorum fronti praefixis. Ad Tertiam respondent, eos, qui illas descripsere Epistolas, ipsis Versionem Hieronymianam, aetate sua vulgarem, inseruisse. Vix Cordatis aridebit haec responsio: nam, illud factum fuisse, verosimilius negatur, quam asseritur; quia bonae fidei repugnat, quae in Amanuensibus praesumi debet, donec contrarium invictè probetur. Praterèa, Exempla Epistolarum variis in locis saepe distincta sunt, nec mutuè commercium habuere Amanuenses; qui ergo ad tantam mutationem conspirare potuissent? Antè Hieronymum multiplicata jam fuissent exempla: nam Opera Pontificum adeò insignium diffusa fuissent, quod fieri nequit, nisi per Exempla, quorum nonnulla etiamnum superessent. Existimatio Instrumentorum tanti ponderis, ad eorum conservationem induxisset, quemadmodum; ob eandem rationem, Genuinae Epistolae aliquorum ex iis Pontificibus conservatae sunt, & sic mutationis extaret indicium. Cum opinio aut persuasio, eas Epistolas Pontificibus, quibus adscribuntur, pertinere, unico Pseudo-Isidori testimonio inducta eas, ubi primum editae sunt, penè, in infinitum multiplicaverit, ut testatur HINCMARUS Rhemensis Cap. 24. operis sui de L. Capitibus, dicens, Germanias & Gallias iis à communicatione Collectionis earundem Epistolarum per RICULFUM Moguntinum Archiepiscopum facta, exundare, quid non praestitisset evidentia & certitudo veritatis in Regionibus, ad quas transmissae, aut inscriptae fuissent? Ad Quartam respondent, EVARISTUM commemorare Epistolam CLEMENTIS ad S. JACOBUM, idemque facere Concilium Vasiense; S. ATHANASIU agnovisse Epistolam SIXTI II. Epistolas in locis, ad quae dirigebantur, transmissas, tempore Persecutionum periisse, deque illis Epistolis intelligi posse, quod ait GELASIU Can. 5. DIST. XV. recipiendas esse suorum Decessorum Decretales; PHOTIUM in sua Bibliotheca, Concilium Triburiense & plura Gallicana, aut Germanica Concilia, in gratiam Epistolarum CLEMENTIS, ANACLETI, ALEXANDRI, ac ceterorum, testimonium ferre. Non adtendunt adversarii, PHOTIUM laudatasque Synodos, Editionis Epistolarum à Pseudo-Isidoro factae, qui earum Author esse videtur, esse posteriores; eorum itaque testimonium non evertere Quartam Notam falsitatis. Epistola Evaristi ex iis est, quae supposititiae asseruntur, ejus itaque testimonium in gratiam Epistolae CLEMENTIS ad S. JACOBUM corrumpit. Quod affertur à GELASIO generalius est, atque restringi debet ad Epistolas, quae tempore ipsius probationibus adjuvantur. Testimonium ATHANASII in gratiam Epistolae SIXTI II. sine probationibus adducitur, & praterèa duae sunt ejus Pontificis Episto-

lae, quarum ea designari deberet, quam ille agnoscit Antistes. Quoad Epistolam S. CLEMENTIS ad S. JACOBUM, à Synodo Vasiensi ann. CCCCXLII. habitae, laudatae, ejus suppositio ceteris est antiquior; siquidem à RUFINO Aquileensi Presbytero, è Græco in Latinum Sermonem exeunte Saeculo IV. conversa est, nec fabricata fuit ad exaltandos Pontifices, deprimendosque Episcopos, qui ceterarum finis est, stiloque altero exarata est. Nota falsitatis, quam gerit, est quòd significatur, eam post obitum S. PETRI, ejusque jussu, JACOBO, Fratri Domini, fuisse inscriptam, qui Hierosolymis defunctus est antè PETRUM octo annis. Praenot. Canon. Lib. II. Cap. XXIV. n. 4.

Non obstantibus his falsitatis Notis, plurimisque aliis, quas observant Autores, qui dedita opera discussissent suppositionem Epistolarum Pontificibus quatuor priorum Saeculorum adscriptarum, receptae tamen fuere, atque ut legitime adhibita in omnibus Collectionibus Canonum post Saeculum VIII. quo prodire, conlitis, in ipsis etiam, quae auctoritate publica confectae sunt: sunt enim in Collectione GREGORIANA Capita Quatuordecim ex iis Epistolis desumpta, quae laudantur in Institutionibus Ecclesiasticis & Beneficialibus p. 9. Eam dignitatem illibatam servavere usque ad Saeculum XVI. quo Centuriatores Magdeburgenses earum conditionem in litem vocavere, tumque plures Catholici cum ERASMO, atque praeceteris CONTIUS, in Bituricensi Academia Antecessor, qui in sua Editione Corporis Juris Antuerpiae cusa Anno MDLXXVII. suppositionem probaverat, in Praefatione, quae à Censoribus suppressa aut mutilata fuit. Cum autem illi per imprudentiam quasdam reliquissent Notas, Can. 70. DIST. XVI. Can. 2. DIST. XXI. Can. I. & II. CAUS. XXX. QUEST. V. subjectas, quae indicabant eum de illarum Epistolarum veritate dubitare, haec Notae cum multis aliis ejusdem generis, ab Editionibus sequentibus rejectae sunt. De eo congeritur CONTIUS in Lib. I. Lect. subseciv. Cap. X. sub finem, & in sua posteriori Praefatione eodem consilio notat, in Gratiano multos esse Canones Apocriphos & supposititios, vid. FLORENTIEM Part. I. Operum p. 44. veras arbitrabatur esse Epistolas SYLVESTRI Pontificis, quarum suppositio deinceps probata fuit, ratione omnibus communi; scilicet, quia absunt à Codice DIONISII Evigui.

Quamvis ANT. AUGUSTINUS, Tarracónensis Archiepiscopus illis saepe Epistolis tanquam indubitatis, in sua Epitome veteris Juris Canonici usus sit, nihilominus fallus est, in Notis in Capitula Hadriani Cap. 36. DAMASI Epistolam AURELIO Carthaginiensi inscriptam, suspectam esse multis Eruditis; idemque sapere nonnullas alias, quae Pontificibus DAMASO anterioribus adscribuntur, CONC. TOM. VI. p. 1583. Idem Autor in fine Dialogi XX. Lib. I. de Emend. Grat. confirmat quod diximus supra, Notas CONTII, quibus significabat, se in Praefatione probavisse, Epistolas Pontificibus SYLVESTRO anterioribus adscriptas, supposititias esse in Editionibus juxta Correctionem Romanam factis. Idem dicit de Nota CONTII Can. septuaginta 12. DIST. XVI. subjecta, Canones Nicanos ab Epistolâ JULII desumptos supposititios esse. Idem Autor Dial. XIV. Lib. II. postquam dixit, NICOLAUM I. ipsa verba Epistolarum illorum Pontificum retulisse, addit, eas sic laudari coepisse, ab aetate HADRIANI I. & Imperatoris CAROLI, easque Autoribus anterioribus ignotas fuisse videri.

Nonnulli Autores Saeculo XV. dubitaverunt de veritate Epistolarum CLEMENTI & ANACLETI adscriptarum. Talis est Nicolaus CUSANUS in sua Concordia, Lib. II. Cap. XXXVII. Lib. III. Cap. II.

Admissio universalis earum Epistolarum à Saeculo IX. ad XVII. nullam esse auctoritatem legitimam dedit, nisi quoad Res Morales, & quaedam Capita Discipline suppositionis proposito indifferentia, quod fuit exaltatio Pontificum cum Praelatorum Inferiorum praedicio. Aliis generis sunt praeceteris, loca earum Episto-

Epistolarum, quæ sunt in Collectione GREGORII IX. Cap. 1. de Elect. Cap. 5. de Furejur. Cap. 3. de Pecul. Cleric. C. 1. 2. 7. de Accusat. C. 3. 4. 5. 6. 7. de Simonia C. 7. de R. J. Hæc enim à GREGORIO IX. auctoritatem acceperunt, cum sua fecerit, illa Collectioni suæ inferendo. Inter hæc loca, quæ Pontificibus Romanis falso tribui videntur, quædam sunt, quæ à DEO DATO adscribuntur, ad Pontificatum evecto an. DCLXXIII. juxta LABBEUM, eaque habentur TIT. de Simonia. Is ergo unus est ex illis Pontificibus SIRICIO posterioribus, quibus suppositæ sunt Epistolæ, vel Decreta. Ejus generis sunt quoque VIGILIUS, creatus an. DXL. & GREGORIUS IV. promotus an. DCCCXXVII. Nonnulla ex locis, quæ ipsis falso tribuuntur, apud Gratianum extant. C. 11. 12. CAUS. II. QUÆST. VI.

SECTIO II.

De FALSIS CONCILIIS in Corpore Juris memoratis.

Quoad Concilia, quæ falso Pontificibus tribui videntur, tria sunt quæ sub SYLVESTRO habita feruntur. Primum collocatur an. CCCXVI. quæque in illo gesta dicuntur, apud LABBEUM referuntur CONC. TOM. I. p. 1490. & 91. inter quæ nonnulla conficta manifestè apparent. Nempè, collatio Judæorum cum Christianis, qui illos convicerunt, tum Scripturis, tum Miraculis. Alterum est habitum anno CCCXXIV. in duas Actiones divisum, & xx. Canones continens, quorum plures à Gratiano collecti sunt, ut mox ostendetur. Tertium an. CCCXXV. celebratum, ad confirmandas Definitiones Concilii Niceni. Secundi Acta habentur CONC. TOM. I. p. 1544. ad 1555. & circa illud hæc in margine notantur: *supposita videntur HINGMANO, ac plerisque Eruditis XX. Capita, quæ Isidorus suæ Collectioni intexit.* DOUJAT Prænot. Canon. Lib. II. C. XIV. n. 4. loquens de his tribus Conciliis hæc habet de Secundo: *non pauca falsa occurrunt in eo Indicia.* De Tertio subdit, *nec minis vacillat Sylvestrini Concilii fides, ut Barovius notat.* De hæc falsi suspicione silet LABBEUS illud referens CONC. TOM. II. p. 410. sed hæc inferre licet ex Notis BINII. Itorum Conciliorum Secundum à Gratiano citatur sub Titulo Synodi Generalis I. c. DIST. XXVIII. hujus Inscriptio est. *Sylvester Papa Generali Concilio præfatus.* Canon sic concipitur: *nullus aliqua ratione Transmarinum hominem penes vos in Clericatus gradus suscipiat, nisi quinque aut eo amplius Episcoporum designatus sit Chirographis.* 2. In C. 15. de Consecrat. DIST. I. sic inscribitur: *Sylvester Papa in Generali Synodo residens dixit: ejus verba sunt: Nullus Missas celebrare præsumat, nisi in sacratibus ab Episcopo locis, qui sui particeps de cetero voluerit esse Sacerdotum.* Hunc Canonem non inveni loco cit. nec in ullo ex his tribus Conciliis. Prior autem occurrit in Epilogo Tertii Concilii, sed paulò aliter, ut notatur in margine ejusdem Canonis. Can. 9. Secundi citatur c. 1. DIST. XXIV. sub hoc titulo ex Decretis Sylvestri Papæ in Synodo Romana, sed paulò aliter conceptus, sed idem sensus, ut patebit conferenti. Sic interpretanda videtur Correctio Romana huic Canonis subjecta, nempè verba Canonis non esse in Synodo Romana, sub Sylvestro. c. 14. & 15. ejusdem Synodi junguntur in c. 9. CAUS. II. QUÆST. I. testimonium Clerici adversus Laicum nemo recipiat: nemo enim Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesia. Quod prior pars dicit de Clerico, Synodus habet de Laico, nempè ejus testimonium non esse recipiendum adversus Clericum. C. 4. ejusdem Concilii citari videtur à GELASIO in C. 27. CAUS. XII. QUÆST. II. hic enim loquens de divisione reddituum Ecclesiæ in quatuor partes, ait, illam jam dudum esse rationabiliter decretam; hæc autem præcipitur in Can. 4. citato. Sed fortè facta hæc à Gelasio anam dedit Impositori hunc confingendi Canonem

4. CAUS. II. QUÆST. VII. C. 2. & 10. Apud eundem Gratianum leguntur duo alii Canones eidem Synodo adscripti, & desumpti dicuntur ex Epilogo illius. Neuter est in Epilogo nec esse potest, cum nullus sit Epilogus. Priorem non inveni in Synodo, sed infertur ex C. 3. relato in posteriori; in isto enim prohibetur, ne Clericus inferior Clericum superiorem accuset: Hinc autem sequitur, Laicum arcendum ab accusatione Clerici, cum sit Clerico inferior. Porrò c. 10. citatus, nonnihil à c. 3. hujus Synodi differt; 1. enim quem excludit ab accusatione, excludit etiam à Testimonio. 2. Invertit istius ordinem, incipiens à Clerico simplici, à quo ad superiores gradatim ascendit. Can. autem 3. incipit à superiori nempè Presbytero, & ad alios gradatim descendit. Idem Can. 3. habetur etiam in c. 2. CAUS. II. QUÆST. IV. cum hac inscriptione: *Sylvester Papa in Generali Synodo residens.* Agitur in eo de numero Testium ad iudicium Clericorum. Pars est posterior c. 10. CAUS. II. QUÆST. VII. quæ præscribit, qui admittendi sint ad illorum accusationem. Quod in illo legitur de Summo Præsule à nemine iudicando desumptum est ex c. 20. ejusdem Synodi id disertè dicente: *nemo dijudicet Primam Sedem.* Cujus effati, prima origo est in Synodò Sinuessana pro supposititia ab omnibus habita. De hac origine fusè egimus in Examine quinque priorum librorum Epitomes veteris Juris Pontificii, ut ostenderemus, hoc Effatum, sicuti & alia Italica, seu Ultramontana, falsarum Epistolarum aliorumque operum suppositorum in favorem Pontificum Romanorum, opè, introductionem ac stabilitum esse.

Mirum videri poterit, quòd Gratianus, loquens DIST. LXXVII. de Interstitiis servandis in recipiendis Ordinibus, Canonem II. Sylvestrini Secundi, qui de his intervallis sigillatim loquitur, prætermiserit, nec non C. 3. Concilii Tertii ejusdem Pontificis, qui hujusmodi intervalla præscribit.

In observandis iis, quæ scitu necessaria visa sunt, circa tria Concilia Romana sub nomine SYLVESTRI, supposita paululum immorati; quia plures Juris Textus hinc desumpti sunt, multumque referat, qui sint, & in quo differunt ab Originali, quod in Collectione LABBEANA habetur, cum nostri Instituti pars non minima sit, has suppositiones detegere ac explicare.

De citatà Synodò Sinuessana non agemus, etsi de illà mentio in Jure fiat, tum quia inde nullus Textus desumitur, tum quia nec nomen ejus in Jure legitur; unde in Indice Conciliorum in Decretis relatorum omittitur. Sufficiet ergo notare, quòd Can. 7. DIST. XXI. solus sit, qui illius meminere. NICOLAUS I. ea utitur, ad probandum, quòd Superior ab Inferiori iudicandus non sit, referetque Convocationis causam, nec non verba pluries repetita: *Papam à seipso iudicandum.* Sed non obstante tanti Pontificis testimonio citantis hoc Concilium, ut legitimum, pro spurio ab omnibus habetur, ut testatur VAN-ESPEIN in eadem DISTINCTIONEM: Idemque testatur DOUJAT in Prænot. Canon. Lib. II. Cap. XIV. n. 2. his verbis, *nec est quòd anxie Acta requiramus Sinuessani Concilii, ubi MARCELLINUS, Pontifex circa annum CCCIII. vel CCCVIII. Idolorum venerationem secutus tandem sententiam in se ipsum protulisse scribitur: cujus rei apud Eruditos minus certa est fides.* In margine, hunc locum vulgò dici ROCEA de Mondragone observat.

SECTIO III.

Observationes circa Effatum Celeberrimum in CORPore JURIS pluries memoratum, hisque verbis, *aliis-ve similibus, ut plurimum, conceptum; Episcopii in partem Sollicitudinis vocati sunt; solus Papa in plenitudinem potestatis; illiusque Originem.*

RES maximi momenti videtur, ut, quæ ad illud Effatum pertinent, paucis saltem explicentur;

est enim veluti fundamentum ceterorum Italicorum Axiomatum circa potestatem Summi Pontificis. Unde illa hinc colligit FAGNANUS in C. 1. de off. & potestate Judicis Ordinarii, & inter alia, quod Episcopi Jurisdictionem non à CHRISTO immediatè, sed à Summo Pontifice acceperint; ideòque illam posse pro voluntate istius restringi. Quapropter observabimus circa illud effatum, qui Canones præcipuè Corpori Juris inserti, illius expressam mentionem faciant, quid de illo sentiendum: quæ illius origo.

Antiquiores Canones, in quibus legitur, sunt apud GRATIANUM CAUS. II. Quæst. VI. C. 11. 12. Prior tribuitur GREGORIO IV. circa annum DCCC. posterior VIGILIO circa annum DXXXVII. Cum iste ergo anterior sit, ab illo incipimus. Sic se habet: *qui se scit aliis esse præpositum, non molestè ferat, quem sibi esse prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.*

Correptores Romani monent antea tributum JULIO, BALUSIUS verò in Lib. V. Cap. XXVI. n. 9. de Concord. Sacerd. & Imperii, testatur, aliis quoque Pontificibus tribui, indeque concludit; hunc Textum suppositivum videri, & ab ISIDORO confectum. In Confirmationem addit, in Epistola VIGILII, ut refertur in pluribus Codicibus optimæ notæ, non inventi. Idem observat post illum VAN ESPEN in Supplemento Parisiensi p. 53. 1. Col. citatque alium BALUSII locum, in quo idem testatur.

In Posteriori Textu GREGORIUS IV. agens de ALDRICO Cenomani Episcopo, apud se accusato, laudansque istius recursum ad Ecclesiam Romanam, de ista hæc habet: *quæ vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.*

BALUSIUS in priori loco citato hanc Epistolam suspensam habet, tum quia in actis vel gestis ALDRICI, de quo ibidem agitur, non extet, tum quia multa contineat absurda; testaturque alios illam putare esse suppositivam. VAN ESPEN loco citato, alibique, subscribit huic sententiæ.

INNOCENTIUS III. in Cap. 4. de usu & autoritate alludit ad illud Effatum, illudque supponit, siquidem, observans, cur Papa semper & ubique Pallio utatur, alii verò nec semper, nec ubique; ait, hoc oriri ex eo quod Papa vocatus sit in plenitudinem Potestatis, ceteri verò in partem Sollicitudinis. Hoc autem Pontifex desumpsit ex citatis Textibus Decreti GRATIANI sicuti & benè multa alia suæ Sedi faventia, quæ pro certis habuit, ex eo quod essent in Collectione Canonum tunc pro Corpore Juris agnita. Hujus rei exempla non pauca VAN ESPEN affert in brevi suo Commentario ad Decretum GRATIANI. Alios Textus, qui prædicti Effati expressè meminerint, non invenimus, quam citatos duos priores, qui pro fictitiis habentur; Tertius verò ex illis desumitur.

Hinc patet, cujus autoritatis sit, & quid de illo sentiendum, si consideretur ex illius Autoribus: si verò de eo judicetur ex verbo DEI scripto & non scripto, ut illi contrarium rejiciendum videtur, cum deroget Dignitati Episcoporum, quos ex utroque constat esse Successores Apostolorum, qui à PETRO autoritatem suam non habuerunt, sed immediatè à CHRISTO. Sed de hoc fusiùs, cum de Ecclesiâ ipsiusque Ministris. Interim observare sufficiet, ortum videri ex abusu verborum S. LEONIS ad ANASTASIUM, Theffalonicensem, Vicarium suum in Illyrico: hæc autem sunt, *Vices nostras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem sis vocatus Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.* Abusus manifestus est: nam Vicarius, quam habet autoritatem, ut Vicarius illam accipit, ab eo, cujus est Vicarius, illamque precariò possidet, nec exercet illam suo nomine, sed nomine committentis, quem exhibet, nec tantam habere solet, quanta est in committente, ideòque

jure dicitur de illo, *vocatum esse in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Hæc autem sollicitudo, in cujus partem vocaverat ANASTASIUM, non ea erat, quam Papa habet circa omnes Ecclesias; sed illa, quæ illi competeat ut Primas vel Patriarcha Illyrici. Distinguenda enim in illo quadruplex potestas. Nempè illa, quæ sibi pertinet in Diocesi sua, ut illius Episcopus: Secunda, quæ sibi competit in Civitatibus Suburbicariis, quibus constat sua Metropolis: Tertia, quam habet, ut Patriarcha Occidentis: Quarta, quæ gaudet in Universa Ecclesia. Habita ergò ratione hujus quadruplicis potestatis, Vicarios habere potest quadruplicis generis, ANASTASIUS autem erat Vicarius tertii generis.

Has itaque ob causas ineptè applicatur singulis Episcopis, quod S. LEO dixit ANASTASIO, eoque magis, quod, ubi sunt Ordinarii, non Vicarii in sua Diocesi, autoritatem à Titulo suæ Ordinationis accipiunt, quantam Pontifex à suo; ideòque possunt in suâ Diocesi, quodcumque ipsis non prohibetur: Cum è contra Vicarius nihil potest aliud, quam quod sibi committitur, atque non minus illis injuriosum eos, nuncupari *Papæ Vicarios*, quam injuriosum fuisset Apostolis, eos appellari *Vicarios PETRI*, cum non minus sint illorum Successores, quam Papa Successor est PETRI.

Porro, hæc conjectura, de origine prædicti Effati, eo verisimilior, apparet, quod iidem verbis concipiatur, quibus usus est S. LEO ergà ANASTASIUM Vicarium suum, quodque PSEUDO-ISIDORUS confingens Epistolas Pontificibus sibi anterioribus, solitus sit sententias Prædecessorum illorum, vel subsequenter mutare vel attribuere, quibus illas affingit Epistolas.

CAPUT X.

An DECISIONES ROTÆ sint Pars JURIS CANONICI: ubi, occasione accepta, colligitur quod circa Celeberrimum illud Tribunal scribi debet.

Nihil in Operibus de Jure Canonico ab Autoribus Ultramontanis confectis vulgatum est, quam laudationes *Decisionum Rotæ*. Quænam igitur sit ejus autoritas, & cujus generis sit illud Tribunal, noscere magni refert. Hoc itaque nos movit ad agendum de utraque questione in Prolegomenis Corporis Juris in Regulas distributi.

Exordiemur à commemoratione Autorum, qui de iis egerunt, & ex quibus hæc dicenda hausimus. Eorum præcipui sunt GOMESIUS in *Regulis Cancellariæ*, maxime in *Præfatione*, ex LOTERIO de *Re Beneficiaria Lib. I.* illudque est Argumentum *Apparatus*, qui Præfationis vice, ejus Operi præfixus est. Ceteri sunt GONZALEZ Tomo I. in *Apparatu de origine & progressu Juris Canonici*, ubi *Decisiones ROTÆ* inter Res Juri Canonico pertinentes collocat. FAGNANUS, qui de illius Tribunalis autoritate agit, in *Caput 12. de Judiciis*, & passim in locis infra laudatis, singularia quædam Notabilia de illo refert. His Autoribus adjiciemus TAMBURINUM de *Jure Abbatum*, qui ad Calcem Tomi III. collegit *Decisiones* ad Operis sui materiam accedentes, similemque dat Collectionem in fine Tractatus specialis de *Jure Abbatissarum*. Nonnullas quoque integras refert FAGNANUS sicuti TAMBURINUS, ex quibus exemplis dicitur, quomodo fiant illæ *Decisiones*, atque elucidatur id, quod de Tribunali, à quo procedunt, ab Authoribus laudatis dicitur.

Circa originem hujus vocabuli *ROTA*, silent hi Auctores, ea quippè valde incerta est. CANGIUS eam à *Rota Porphyreticâ* derivat, quia Stratum Cameræ ex Porphyrite confectum erat, & in modum *Rotæ* sectum.

Alii

Alii ex eo quòd Auditores Sententiam ferentes, in Rotam disponantur. Alii quòd ii per vices operam suam conferant &c.

Omnes hi Autores consentiunt, eas Decisiones vim Legis, nisi inter Partes, non habere, quoad ceteros, esse Magistrales, id est, eæ sunt opiniones Doctòrum, ob intrinsecam sibi præstantiam, ex eorum scientiâ, experienciâ, prudentiâ, integritate procedentem, ceteris anteposendorum, ideòque illæ communibus opinionibus prævalent. Curia inferiores ROTÆ subiectæ ejus Decisiones sequi debent, maxime in Capitibus, quæ modo æquabili definire solet, quòd significatur per hanc locutionem *filium Rotæ sequi*. Ut enim observat LOTERIUS, filius hic non significat Processum seu ordinem Judicarium, qui alius non est, quàm qui Jure Communi, cui Curia omnes subjacent, præscribitur; sed interpretationem Juris à ROTÆ datam, sive solitum interpretandi modum, aut ejus usum. Item Autor ab hac obligatione excipit casum, quo Consuetudo specialis Lex-ve loci contrarium usum induxerunt.

Consentiunt etiam illi Autores, ROTAM aliquandò saltem variare, quòd sic eloquuntur, *Rotam quandoque rotare*. Atque ut eas variationes purgent, posteriores cogitationes prioribus esse sæpè potiores dicunt, occasionem discutiendæ rursus Legis, ejus mentem penitus aperire, agnitamque veritatem errori detecto esse anteposendam; idemque obtinere circa interpretationes veròsimiliores, earum, quæ à verò remotiores videntur, respectu. Porrò, hæ rationes, quoad reliquos Magistros, ceterosque Judices, obtinere debent, iis, quæ non secus, atque ipsis ROTÆ Auditoribus, facultatem dant ab ejus Decisionibus recedendi. Itaque cum erravisse ROTAM detegunt, sensum-ve, quem Textibus quibusdam tribuit, genuino non accedere, vel minus quàm eum, quem intelligunt, nedùm ROTÆ Interpretationibus serviant, ab eis recedere valent.

In illis etiam Autoribus reperitur, AUDITORES ROTÆ esse Judices ordinarios, quoad Processum, sive, ut illi loqui amant, *procedere tanquam Ordinarios*; Judicium autem, sive Sententiam ferre, quatenus Judices Delegatos. Hoc nascitur ex eo, quòd Pontifex, qui super omnibus negotiis aditur, ea his Auditoribus seorsim aut collectivè sumptis, remittit, ita tamen, ut seorsim sumpti, de Collegarum Sententia judicium ferre debeant. Illud verò ex eo, quòd aliundè ad eundem Processus ordinem astringantur, quem ceteri sequi tenentur.

Omnes etiam in Ecomiis hujus Tribunalis consentiunt, illud supra cetera evehentes, ita tamen, ut Auditores ab ordine Judicium non eximant, quorum autoritas semper autoritati Legislatorum subjicitur, nisi hi illorum Sententias adprobent, atque eas in Leges Generales assumant, vel ipsis ita Juris dicendi facultatem impertiri dignentur, ut generatim omnes Decisiones vim Legis habeant. Nemo autem Pontificum hanc posteriorem prærogativam ROTÆ tribuit; priorem verò adipiscuntur ejus Decisiones, cum à Pontifice confirmantur.

In his omnibus consentiunt Autores laudati, quæ serie continuâ exhibenda esse duximus non relatis singulorum verbis, ne crebræ repetitiones perindè tædiofæ atque inutiles occurrerent.

Hæc insigniora seorsim à singulis dicuntur. GOMEZIUS p. 8. & 9. refert mutationes in Rota factas: Præcipuæ sunt, Auditores quondam Partes duntaxat audiisse, atque causam unâ cum suâ Sententiâ ad Pontificem retulisse, qui judicium cum Cardinalibus ferebat. Indè nomen Auditorum traxerunt, indè Corpus Juris Decretalibus, juxta Rotæ consilium factis, est refertum. Deinceps occupationibus Pontificum plurimum auctis, nec sinentibus, eos litium compositioni incumbere, Judicium ad Rotam traductum fuit. Antè SIXTUM IV. Auditorum numerus va-

gus erat. Ille eos XII. fore decrevit an. 1472. usque ad XXI. amplius antea creverant, quòd tunc erat necessarium, quia duo erant Jurisdictionis gradus, seu duæ Instantiæ, cum ab aliis ad alios provocare liceret. Cum sæpius accidat, ipsos Litigantes, ad causæ suæ tractationem, non esse idoneos; ibi semper extiterunt Procuratores atque Advocati, qui eorum desideria exponerent, modò viva voce, modò in scriptis, modò utraque viâ.

Antè SIXTUM IV. Auditores admittebantur absque prævio coram Vice-Cancellario examine; eos recipiebat Camerarius, *Cappæ, Rochetti, & Bureti* datione. Eorum etiam Judex erat sub ALEXANDRO VI. Ter singulis Hebdomadis Tribunali concendebant; bis tantum à CLEMENTE VIII. federunt.

Idem Autor p. 23. & 24. rationem magnæ autoritatis Decisionum Rotæ afferens, eam haurit ex eo, quòd eæ Præfecturæ non dantur, nisi viris Juris peritia plenissima, magnisque eruditionis suæ speciminibus conspicuis; quòd illi sententiam non ferant, nisi causa penitus tum per se ipsos, tum ex relatione Advocatorum & Procuratorum perspecta, habitaque cum Collegis Collatione; denique, quòd assidua Tribunalis ejus frequentatione, velut aurum in fornace perficiantur. Gravium multitudo negotiorum ab eis componendorum, eos ceteris Judicibus exercitatione reddit. Huic insigni experientiæ scientiæque excellenti accedit magna integritas, & prompta expeditio, ita, ut nullus sit locus, in quo melius & diligentius lites dirimantur. His de causis dicitur, Rotam esse Canonistarum Uberimum Fontem, reliquarum Ecclesiasticarum Curiarum Matrem, & velut normam atque exemplar ceteris Tribunalibus proponi. Nihilominus idem Autor veteres Rotæ Decisiones cum novitiis conferens observat, multum abesse, ut hæ illis sint similes, pluraque contrarietatis exempla congerit p. 888. Hæ variationes eos purgant, qui Rotæ Decisionibus quoad omnia non obsequuntur, quamvis ei Curia subijciuntur. GOMEZIUS Rotæ Auditor factus est ann. 1528. habuitque Successorem Antonium Augustinum, Prænot. Canon. Lib. V. Cap. VIII. p. 619.

LOTERIUS, qui sedente URBANO VIII. ejusque Decefforibus vixit, de Rota loquitur modo ad præsentem ejus statum magis accedente, certissimaque est ejus relatio; nam assidue ac diuturnè Tribunal illud coluit, atque, utpote Juris Peritissimus utriusque, in ejus Decisionum partem sæpè vocatus est, quas in Opere suo crebrò laudat. Sanè eam adhibet circumstantiam ad illud commendandum, jactans, se primùm de Beneficiis, juxta Romanam Jurisprudentiam scripsisse; undè delineandæ Rotæ occasionem arripit. Inter alia multa, Tribunal illud antiquum esse observat, Remque Publicam ipsi majorem partem Decretalium in Corpore Juris contentarum debere, quæ ex ejus Conciliis & Commentariis, sive memorialibus ad Decisionem Quæstionum in eo diremptarum factis, conditæ fuere, n. 89. APPARATUS, & n. 35. 36. Lib. II. Quæst. IX. Venales non sunt Dignitates, verùm virtuti conceduntur, nec sufficit esse in Jure Doctorem, sed triennalis Lectio publica requiritur; duplexque Examen subitur, alterum palàm, coram universâ Curia, alterum privatim, coram Vice-Cancellario. Reditus Mille Aureorum esse debet: vita extrâ reprehensionem: Natales honesti, ita, ut Curia Pontifici obstitit, atque ab officio cessaverit, ubi Spurius ipsi obtrudebantur.

Valde curant Auditores, ut negotium maxima perspicuitate atque integra fide informetur. Factum exponunt Procuratores, Jus discutunt Advocati, quorum alii apud singulos Auditores perorant, alii scriptis rationes suas commendant, in quibus validiora sententiæ suæ momenta afferunt, cum responsionibus ad objectiones Adversarii: si Partes earum-ve Procuratores de facto consentiant, & quæstione, quæ in

judicium

judicium venit, ejus Summa conficitur Media, probationesque singulorum Litigantium continens, quæ Auditori Proponenti, seu *Referenti* datur: si discrepant Partes, eas conciliare nititur *Reformator*; & si difficultas gravior occurrat, Patribus communicari digna, de eâ cum eis colloquitur *Informator*, seu *Referens*, & Caput dirimendum determinat: tùm statuitur dies convocationis Patrum, atque interea singuli domi de re imbuuntur, & unusquisque seorsim quaestionem discutit: die præstituta fit *Relatio*; opinionem suam profert unusquisque, ac, quatenus valet, confirmat; quibus consentientibus, *Referens* sententiam construit, juxta consensus; sin verò pronuntiatur, *non liquet*, & nova discussio decernitur, postquam, si perseveret divisio, huic occurritur, Jure Suffragii *Referenti* concessio, quo caret propter suam referentiam suam legere. Facta *Decisio* Partibus communicatur, ut quæ vel in Facto, vel in Jure se lasam putabit, injuriam exponat, & si ea non sit evidenter falsa, retractatur negotium.

Hanc nos Summam perspicuam, accuratam, & brevem facere studeimus: qui plura scire cupient, proflixiorum Autoris narrationem adire possunt.

Cæterum *LOTERIUS* insigni, quoad Jurisprudentiam, fama fruitur, maxime in Italiâ: id significat Titulus *Perillustis & Excellentissimi*, quem ipsi tribuit *BARBOSA* in *Approbatione* Tomi II. *Eximii* in *Approbatione* Tom. I. & *Præstantissimi* in fronte utriusque Tomi.

Nihil speciale circa *ROTAM* dicit *GONZALEZ*, nisi quatenus ad Curiam Romanam restringit, quod cæteri generatim de omnibus Curii dicunt, Rotæ usum, five stilum vim Legis habere, Tom. I. p. 25. n. 58. *sub finem*. Unicus ille locus est, in quo de Rotâ loquitur, nisi nos fallat memoria, qui sapius ejus Opus legimus quoad argumenta in Rotâ agitata.

FAGNANUS in Cap. 12. de *Judiciis*, à numero 32. ad num. 35. loquitur de Autoritate Rotæ, laudansque circa eam Autores in utramque partem, probat, illam egere speciali potestate, ad Interpretationem Decretorum Concilii *Tridentini*, in quaestionibus, quæ illam requirunt, atque observat, illam, quoties ea interpretatur, mentionem expressam facultatis specialis, quam à Pontifice, aut à Congregatione impetravit, facere; quândo verò hanc facultatem non accepit, casusque evenit, quo eâ indigeret, solere illam aut Congregationem consulere, vel ad eam Litigantes remittere.

Præterea observat, Rotam habere jus interpretandi non solum verba, sed & ipsam Pontificis mentem, in Rescriptis sibi directis; eam esse in quasi-possessione id faciendi, Pontificemque declaravisse, se illud velle.

Idem Autor in Cap. 18. de *filiiis Presb.* accepta occasione ab eo, quod ait hic Textus, de facultate dispensandi, quam habent Episcopi, quibusdam casibus exceptis, fufius discutit *Decisionem* ROTÆ circa eam facultatem, metuens, ne illa noceret opinioni, quam sequitur, Episcopum non posse dispensare de Canonibus Conciliorum, nisi in casibus ipsi nominatim concessis: timor autem ille nasci non potuit, nisi à persuasione, *Decisiones* Rotæ magni esse ponderis.

Idem in Cap. 8. de *officio Archid.* respondens *Decisioni* Rotæ, qua definitur, Abbatem, qui Jurisdictionem quasi Episcopalem exercet in Territorio, posse dare Litteras Dimissorias Clericis Secularibus ibi comorantibus, dicit etiam rejectam fuisse tanquam Decretis *Tridentinis* adversam, & Declarationibus Congregationis Cardinalium ejus Concilii Interpretum, illiusque *Decisionis* impressionem ab hac fuisse prohibitam.

Item de eadem *Decisione* loquitur in Cap. 9. de *Consecratione Ecclesiarum*, eamque exponit n. 16. & 17. postquam retulit negotium Rotæ à *CLEMENTE VIII.* mandatum, & maturè discussum fuisse. Expositionis propositum est illam ab errore purgare.

Idem in Cap. 5. qui *sint filii legitimi*, refert n. 5. negotium quoddam quasi possessionis Legitimitatis agitatam fuisse in Rota, atque post magnas Controversias decisum, se autem sententiam suam promere rogato, Consultatione suâ labefactatam fuisse *Decisionem*, tùm *Decisionem* describit, suamque Consultationem.

Idem in Cap. 8. de *Excessibus Prælat.* n. 58. refert *Decisionem* Rotæ, quæ definit, Concilium *Tridentinum*, cum permisit Episcopo Seminario suo unire Beneficia Pontifici adfecta, permittere etiam hac concessione, unire Beneficia litigiosa; quia prior concessio, quæ major est, posteriorem, quæ minor est, continet; eamque *Decisionem* confirmat, ex eo, quod utriusque Juris eadem sit species, respectu propositi consilii, ideòque Regulam, minus in majori continetur, in iis habere locum.

Denique ille Autor in Cap. 18. de *Privilegiis*, agens de Familiaribus, seu *Commensalibus*, qui utrorum *Commensalium* Privilegii fruuntur, observat, *Auditores Rotæ* non esse ex illorum numero, nihil magis quàm Cardinales; quoniam ad id requiritur servitium circa Personam Pontificis, & convictus ex sumptu ejusdem, quæ conditiones concurrere debent; neutra autem Auditoribus Rotæ, neque Cardinalibus congruit.

Decisiones à *TAMBURINO* collectæ locis supra laudatis; confirmant plura Capita supra observata: 1. Rotam dimittere Partes ad Congregationem Cardinalium Concilii *Tridentini* Interpretum, cum nascitur dubitatio circa hæc Decreta; extat exemplum in *Decisione* X. *Collect. Tom. III. claudente*. 2. *Decisiones* Ratiociniis esse instructas, validisque auctoritatibus nixas, addita solutione testimoniorum adversorum hujus Capituli, tot sunt probationes, quot *Decisiones* in illa Collectione, & in eâ, quæ est ad calcem Tom. de *Jure Abbatiss.* Unde sequitur, *Causas* in illo Tribunali sedulo discutiri. 3. Quândoque retractantur præcedentes *Decisiones*, ut probat *Decisio* CXIX. *primæ Collectionis*, in qua *Decisio* facta sub *MERLINO*, denuò discussa, cognitioque, eam omnibus requisitis conditionibus esse instructam, confirmatur; Plures aliæ idem faciunt: quales sunt omnes in quibus idem negotium retractatur; & quaritur; utrum confirmari, an secus debeat prior *Definitio*.

4. *Auditores* ex Mandato Pontificis Sententiam ferunt. *Decisio* LXXXII. *Collect. ejusdem* ejusmodi *Mandatum* expressè commemorat, cujus expositio docet præterea, quod, ubi *Mandatum* alicui ex Auditoribus inscriptum fuit, ipsique ab uno è litigantibus oblatum, si alter aliud *Mandatum* alii Auditori offerat, prior negotii notionem habet, quamvis posterior Partes citaverit, antequàm à priore citarentur. Talisque est Rotæ usus à tempore memoriam superante. Hoc etiam probat, *Auditores* ex Mandato, notionem negotiorum ad suum Tribunal adductorum habere. Eadem expositio insuper docet, *Decanum ROTÆ*, Auditoris delegati, & legitimo impedimento detenti, vires supplere. Ex eadem expositione, quæ *Decisionis* inscriptioni conjuncta est, dicitur, eum, cujus nomen *Decisionibus* singulis præfigitur, esse *Commisarius*, qui *Decisioni* præfuit: nam *COCCINUS*, cujus nomen illa gerit, ad negotium *Commisarius* erat, simulque Tribunalis Decanus, Reverendo *COCCINO Decano*, ut exhibetur in expositione, in qua *COCCINUS* ipse dicit, *Mandatum* sibi fuisse inscriptum. Cum verò *BURATUS*, qui negotii notionem sibi vindicabat, quoniam in citatione prior erat, morbo detineretur, litigatorem, qui *Mandatum* aliud *BURATO* obtulerat, à se *COCCINO*, quatenus *Decano*, rogavisse, ut agri vice negotium informaret; se verò id noluisse, quoniam ex persona sua notionem habebat, ex alterius autem nomine processisset, si quatenus *Decanus* id fecisset. Illa inscriptio, *coram eodem*, quæ sæpè legitur in fronte *Decisionum*, & hæc verba, *Coram me*, quæ in ipsarum Corpore occurrunt, idem significant, nempe eum, cujus *Decisio* nomen gerit in Inscriptione, aut

in

in Corpore, esse *Commissarium*, coram quo negotium informatum & decifum fuit. 5. Auditores ter in hebdomada pro Tribunali fedent, omnes enim Decifiones in utraque Collezione compilatæ, Luna, Mercurii, aut Veneris diebus latæ funt.

6. Congregationes de Regularibus, de Causis Epifcoporum, Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum, aliquandò ROTAM confultunt; plures *Decifiones* illud indicant.

Multa fupersunt obfervanda in illis *Decifionibus*, quæ hic omittimus, quoniam ea non fpectant Capita in Indicibus five Extraftis fuperioribus commemorata. Adiciemus duntaxat, eas *Subscriptione* carere, multas non effe contradiftorias, ut potè quæ juxtà unius Partis informationem datæ funt; ceteræ funt contradiftoria, quæ utraque Parte informante datæ funt. Hæ ab illis diftinguuntur, his verbis, quibus clauduntur, *ita decifum, vel conclufum, vel refolutum utraque Parte informante. In illis dicitur, una Parte informante.* Illæ fæpius retractantur, cum Pars, quæ audita non fuit, audientiam poftulat, atque impetrat. Multa verfantur circa res merè temporales, nempe Succelfiones ab Inteftato, Teftamenta, Donationes. Quod mirum effe non debet, quoniam Pontifex, à quo Tribunal illud Jurifdictionem fuam accipit, Princeps effe Temporalis, non fecùs ac Spiritualis. Partim, ob eandem caufam, idem Tribunal nofcit de Poffefforio omnium Rerum Ecclefiafticarum, etiam Mixtarum, Patronatûs, Beneficiorum, Decimarum, Cenfus & Procurationis, Oblationum.

TITULUS XXV.

Observationes circa Opera facta ad progrefsum in Studio Juris Canonici, five Speculativo, five Practico, faciliorem præftandum, ubi fpecialiter difcutiuntur ea, quæ Jus illud in Regulis diftributum continent.

CAPUT UNICUM.

Ubi conferitur Methodus VIGELIANA, cum Opere, quod in lucem damus.

Abfolutà Collatione Corporis Juris Ecclefie Latina cum Corpore Juris Ecclefie Græcæ, mutuâque Partium Corporis ejufdem Comparatione, itèr Collektionis GRATIANI, cum omnibus, quæ eam præcefferunt, aut fecutæ funt: & fic datâ juftà notione Juris utriufque & Partium, quibus confat, per obfervationem rerum eis communium, aut peculiarium; fimilem duximus inftituendam effe Collationem Operum huic noftro affinium, ad procurandam illorum cognitionem obfervandumque eorum à noftro difcrimen, aut fimilitudinem. Hoc aliis deſtructis ac depreſſis ſubſtituere, eique palmam dare nullatenus intendimus, nihil Viro Juri operam danti, turpius reputantes, quàm oblivionem aut neglectum præcipui Præceptorum ejus, quo Jus fuum cuique tribuendum effe, admonemur.

ARGUMENTUM, TITULUS ET PRÆFATIO
Operis ad noſtrum magis accedentis.

Primum illorum Operum, à quo exordiemur, effe Liber NICOLAI VIGELII inſcriptus, NICOLAI VIGELII de Dreiffa, Heſſorum Jurifconfulti, *Methodus Univerſi Juris Pontificii*, five quia magis noſtro inſtituto affinis effe, five quia valdè commendatur in Titulo, *abſolutiſſima.* Plures ipſius factæ fuerunt Editiones; ea, qua utemur, effe *Baſileenſis* anni MDCXVI, quæ dicitur in Titulo, *methodo Juris controverſi aucta; nunc demum Additionibus methodi Juris controverſi auſta.* Methodus hæc dividitur in *Quinque Libros*, in quibus Juri Canonico Jus Civile jungitur, ut oftendatur eorum difcrimen aut fimilitudo. Opus

Tom. I.

Archiepiſcopo Moguntino dicatum effe, ut probat inſcriptio & ipſius Libri, & Præfationis. In hac Autor conſilium exponens, Theoria Praxi accommodandæ, neceſſitatem agnoſcit, jungendorumque Principiorum Juris, Conſuetudini Forenſi, methodi condendæ in Scholis & in Jure utilis; reducendarum omnium Cauſarum in Quæſtiones Juris, mutatis in Theſes Hypotheſibus, adjuvandorum Patronorum in rependiendis rationibus Partium litigantium, iſque facilè propugnandis, & Judicium in iis, ad Litium Definitionem, juſtè applicandis. Hoc ſibi perſuadens, ſibi proponit expoſitionem Juris per Actiones five Regulas, Exceptiones, Replicationes, Duplicationes, Triplicationes, & ſic contendit, ſe omnibus profuturum; quippe Jus Actoris vulgò fundatur in aliquo Principio aut Regulâ Juris, cui Reus Exceptionem opponit; Prima autem Actoris reſponſio vocatur *Replicatio*; Secunda Rei, *Duplicatio*; Secunda Actoris, *Triplicatio*; & ſic deinceps. Verba hæc, & res, quam ſignificant, uſurpata fuè in Gollis, ut diſcitur ex *Artic. III. Tit. XIV. Conſtitutionis an. MDCXLVII.* Sic concepto. *Abrogamus uſum Duplicationum, Triplicationum, additionum Primarum & Secundarum, aliarum-ve Scripturarum ſimilium; vetamus, ne quilibet Judex eorum rationem habeat, aut eos in taxam admittat.* Hæc eadem verba explicantur à CANISIO in *Summâ ſua Juris Canonici Lib. IV. Tit. VI. §. ult. de Replicationib. & Duplicat.* inſcripto. *Atque hæc quoad exceptiones Rei conventi, quæ nonnunquam contrariis Exceptionibus ruſus ab ipſo Actore retunduntur; quæ proprio nomine vocantur Replicationes, quaſi per eas replicentur, id eſt, reſolvantur Exceptiones Rei. Quæ ſi ruſus, aliis Exceptionibus à Reo impugnantur, vocantur Duplicationes, & contra hæc ſolent dari Triplicationes. Ruſus contra Triplicationes, Quadruplicationes, & ita deinceps, Quæ tamen multiplicatio de Jure Canonico non admittitur, ſaltem quod ad teſtes antea productos attinet, quos tertio reſutare non licet, ne nimium extrahatur Judicium: de quibus rebus ſuſius agetur inſrà ſuis locis.*

De Regulâ accipimus id, quod VIGELIUS de Actione dicit, quia in totius Operis curriculo REGULAM vocat id, quod in Præfatione ACTIONEM nuncupaverat. Ejufmodi rationes five media ipſi adeo neceſſaria videntur ad litem, ut exiſtinet iis fieri conteſtationem litis, quæ eſt fundamentum litis, *Licet enim, inquit, omnes fateantur litis conteſtationem Judicii fundamentum eſſe; quid tamen litis conteſtatio ſit, & quomodo conteſtanda, nemo intelligit, & ita in ipſo Judicii Fundamento aberratur ab omnibus: tùm adjicit, juxtà Legem SEVERI & ANTONINI, litem conteſtatam videri, cum Judex, expoſito in judicio negotio, cauſam audire cœperit; undè concludit, Conteſtationem fieri, cum per noſtro affinem, Exceptionem, Replicationem &c. Judex ſtatim Cauſæ cognoscere cœperit, „ Imperatores SEVERUS & Antoninus Auguſti, Lis, „ inquit, tunc conteſtata videtur, cum Judex per „ narrationem Judicii, cauſam audire cœperit: quorum „ verborum ſenſus hic eſt, litem conteſtatam videri, „ cum per Actionem, Exceptionem, Replicationem, „ & alia hujufmodi Cauſæ argumenta, in Jure utrim „ que propoſita, Judex id, in quo Cauſa conſtitit, „ ſeu ſtatim Cauſæ, cognoscere cœperit; nec enim „ audire Cauſam aliò ſpectat, quàm ut Judex ſtatim „ totius negotii cognoscat. Itaque juxtà illum, Lis ſeu Cauſa non cenſetur conteſtata, niſi perfeſtè informata ſit, quod verbis ſequentibus magis inculcat. Quod igitur in Judicio Actio proponitur, excipitur, replicatur, duplicatur &c. omne eo pertinet, ut Judici Status negotii conſtare poſſit. Circa quod aliter ſenſit, quàm cæteri, ut oftendetur agendo de Litis conteſtatione. GONZALEZ in Cap. I. de Litis conteſtatione, genuinum Legis ab Autore laudatæ ſenſum, ab ejus opinione longè diverſum aperit.*

Cum poſteà oftendiſſet Advocatos & Judices omnes Cauſas ad Quæſtionem Juris reducere debere laudatiſque hunc in ſinem CICERONE, veteribus Juris

Z

con-